

CONFESSIO

FIDEI EXHIBITA INVI-

CTISS. IMP. CAROLO V.

*Cæsari Aug. in Comitijis
Augustæ.*

ANNO M. D. XXX.

Addita est Apologia Confessionis.

15

68

PSALM. CXIX.

*Et loquebar de testimonijs tuis in con-
spectu Regum, & non confundebar.*

PRAEFATIO

AD CÆSAREM

CAROLVM V.

INVICTISSI-
me Imperator, Cæ-
sar Auguste, Do-
mine clementissi-
me, Cum V. C. M. indixerit
conuentum Imperij Augustæ,
vt deliberetur de auxilijs con-
tra Turcam atrocissimum hæ-
reditarium, atq; veterem Chri-
stiani nominis ac religionis ho-
stem, quomodo illius scilicet fu-
rori & conatibus, durabili &
perpetuo belli apparatu resisti

A 5

pos.

PRAEFATIO

possit, Deinde & de dissensionibus in causa nostrae sanctae religionis & Christianae fidei, & ut in hac causa religionis, partium opiniones, ac sententiae inter sese, in charitate, lenitate, & mansuetudine mutua audiantur coram, intelligantur & ponderentur, ut illis quae utringue in scripturis secus tractata aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illae ad unam simplicem veritatem & Christianam concordiam componantur & reducantur, ut de cetero à nobis una sincera & vera

vera religio colatur, & seruetur, vt quemadmodum sub vno Christo sumus, & militamus, Ita in vna etiam Ecclesia Christiana, in vnitae & concordia viuere possimus.

Cumq; nos infra scripti Elector & Principes, cum alijs, qui nobis coniuncti sunt, perinde vt alij Electores & Principes & Status ad praefata Comitia euocati simus, vt Caesareo mandato obedienter obsequeremur, maturè venimus Augustam, Et, quod citra iactantiam

PRAEFATIO.

tiam dictum volumus, inter
primos affuimus.

Cum igitur V. C. M. Ele-
ctoribus, Principibus & alijs
statibus Imperij, etiam hic Au-
gustæ sub ipsa initia horum Co-
mitiorum inter cætera propo-
ni fecerit, Quod Singuli Sta-
tus Imperij vigore Cæsarei E-
dicti, suam opinionem & sen-
tentiam in Germanica & La-
tina lingua proponere debeant
atq; offerre. Et, habita delibe-
ratione proxima feria quarta,
rursum responsum est V. C. M.

NOS

nos proxima feria sexta, Artic-
 culos nostræ Confessionis pro
 nostra parte oblaturos esse. I-
 deo ut V. M. voluntati obse-
 quamur, offerimus in hac reli-
 gionis causa nostrorum Concio-
 natorum, & nostram confes-
 sionem, cuiusmodi doctrinam
 ex Scripturis sanctis, & puro
 verbo Dei, hætenus illi in no-
 stris terris ducatibus, ditioni-
 bus, & Urbibus tradiderint, ac
 in Ecclesijs tractauerint.

Quod si & cæteri, Electo-
 res, Principes, ac Status Im-
 perij,

PRAEFATIO

perij, similibus scriptis Latinis scilicet & Germanicis, iuxta praedictam Cæsaream propositionem, suas opiniones in hac causa Religionis produxerint, Hic nos coram V. C. M. tanq̃ Domino nostro clementissimo paratos offerimus, nos cū praefatis Principibus & amicis nostris, de tolerabilibus modis ac vijs amicè conferre, ut quantum honestè fieri potest, conueniamus & re inter nos partes, citra odiosam contentionem pacificè agitata, Deo dante, dissensio dirimatur, &
ad

ad vnam veram concordem religionem reducatur, Sicut omnes sub vno Christo sumus & militamus & vnum Christum confiteri debemus, iuxta tenorem Edicti V. C. M. & omnia ad veritatem Dei perducantur, id quod ardentissimis votis à Deo petimus.

Si autem, quòd ad cæteros Electores, Principes & Status vt partem alteram attinet, hæc tractatio causæ religionis, eo modo, quo V. C. M. agendam & tractandam sapienter duxit,

PRAEFATIO

perij, similibus scriptis Latinis scilicet & Germanicis, iuxta praedictam Caesaream propositionem, suas opiniones in hac causa Religionis produxerint, Hic nos coram V. C. M. tanq̃ Domino nostro clementissimo paratos offerimus, nos cū praefatis Principibus & amicis nostris, de tolerabilibus modis ac vijs amicè conferre, vt quantum honestè fieri potest, conueniamus & re inter nos partes, citra odiosam contentionem pacificè agitata, Deo dante, dissensio dirimatur, &
ad

ad vnam veram concordem religionem reducatur, Sicut omnes sub vno Christo sumus & militamus & vnum Christum confiteri debemus, iuxta tenorem Edicti V. C. M. & omnia ad veritatem Dei perducantur, id quod ardentissimis votis à Deo petimus.

Si autem, quòd ad cæteros Electores, Principes & Status vt partem alteram attinet, hæc tractatio causæ religionis, eo modo, quo V. C. M. agendam & tractandam sapienter duxit,

PRAEFATIO.

duxit, scilicet cum tali mutua
 praesentatione scriptorum, ac
 sedata collatione inter nos non
 processerit, nec aliquo fructu
 facta fuerit, Nos quidem testa-
 tum clarè relinquimus, hic ni-
 hil nos quod ad Christianam
 concordiam (quæ cum Deo &
 bona conscientia fieri possit)
 conciliandam conducere que-
 at, vlllo modo detrectare. Quem
 admodum & V. C. M. deinde
 & cæteri Electores, & Status
 Imperij, & omnes, quicunq;
 hanc causam æquo animo au-
 dituri sunt, ex hac nostra &
 nostro-

AD CAES. CAR.

hic in omni obedientia nos offerimus, ex superabundanti comparituros & causam dicturos, in tali generali libero & Christiano Concilio, de quo congregando in omnibus Comitibus Imperialibus, quæ quidem annis Imperij V. C. M. habita sunt per Electores, Principes & reliquos Status Imperij semper concorditer actum, & congruentibus suffragiis conclusum est. Ad cuius etiam generalis Concilij conuentum, simul & ad V. C. M. in hac longe maxima & grauissima causa, iam
ante

PRAEFATIO.

ante etiam debito modo & in
forma iuris prouocauimus &
apellauimus. Cui appellationi
ad V.C.M. simul & Concilium
adhuc adhæremus, neq; eam
per hunc vel alium tractatum
(nisi causa inter nos & par-
tes iuxta tenorem Cæsareæ pro-
ximæ Citationis amicè in ca-
ritate composita, sedata &
ad Christianam concordiam
reducta fuerit) deserere inten-
dimus aut possumus, De quo
hic etiam solenniter &
publicè protesta-
mur.

ARTI.

I

ARTICVLI FIDEI PRÆ. CIPVI.

I.

ECCLESIAE MAGNO consensu apud nos docent, Decretum Nicenæ Synodi, de vnitatē Essentiæ diuinæ, & de tribus Personis verum & sine vlla dubitatione credendum esse, Videlicet quod sit vna Essentia diuina, quæ & appellatur & est Deus, æternus, incorporeus, impartibilis, immensa potentia, sapientia, bonitate, creator & conseruator omnium rerum, visibilium, & inuisibilium, & tamen tres sint personæ, eiusdem Essentiæ, & potentia, et coeternæ, Pater, Filius & Spiritus sanctus. Et nomine personæ vtuntur ea significatione, qua vsi sunt in hac causa Scriptores Ecclesiastici, vt significet

ARTICVLI FIDEI

ficet nō partem aut qualitatem in alio,
sed quod propriè subsistit.

Damnant omnes hæreses, contra hunc articulum exortas, vt Manichæos, qui duo principia ponebant, Bonum & Malum, item Valentinianos, Arrianos, Eunomianos, Mahometistas, & omnes horum similes. Damnant & Samosatenos, veteres & Neotericos, qui cum tantum vnā personam esse contendant, de Verbo & de Spiritu sancto astutè & impiè rhetoricantur, quod non sint personæ distinctæ, sed quod verbum, significet verbum vocale & spiritus motum in rebus creatum.

II.

Item docent, quod post lapsum Adæ omnes homines secundum naturam propagati, nascantur cum peccato, hoc est, sine metu Dei, sine fiducia erga Deum, & cum concupiscentia, quodq; hic morbus, seu vitium originis vere sit peccatum,

catum, damnans & asserens nunc quoque aeternam mortem, his, qui non renascuntur, per baptismum & Spiritum sanctum.

Damnant Pelagianos, & alios, qui vitium originis negant esse peccatum, & ut extenuent gloriam meriti, & beneficiorum Christi, disputant hominem proprijs viribus rationis coram DEO iustificari posse.

III.

Idem docent, quod verbum, hoc est, Filius Dei assumpserit humanam naturam in utero beatæ Mariæ virginis, ut sint duæ naturæ, diuina & humana, in vnitatē personæ inseparabiliter cōiunctæ, vnus Christus, verè Deus, & verè homo, natus ex virgine Mariæ, uerè passus, crucifixus, mortuus & sepultus, ut reconciliaret nobis Patrem, & hostia esset non tantum pro culpa originis, sed etiam pro omnibus actualibus hominum peccatis. Idem descendit

B

ad

ARTICVLI FIDEI

ad inferos, et verè resurrexit tertia die,
deinde ascendit ad cælos, vt sedeat ad
dexteram Patris & perpetuo regnet
& dominetur omnibus creaturis, san-
ctificet credentes in ipsum, misso in cor-
da eorum Spiritu sancto, qui regat, con-
soletur ac viuificet eos, ac defendat ad-
uersus Diabolum, & vim peccati. Idem
Christus palam est rediturus, vt iudicet
vivos & mortuos & c. iuxta symbolum
Apostolorum.

III.

Item docent, quod homines nō possint
iustificari coram DEO proprijs viri-
bus, meritis aut operibus, sed gratis iu-
stificentur propter Christum per fidem,
cum credunt se in gratiam recipi, &
peccata remitti propter Christum, qui
sua morte, pro nostris peccatis satisfe-
cit, Hanc fidem imputat DEVS pro iu-
sticia coram ipso. Rom. 3. & 4.

V.

Vt

VT hanc fidem consequamur, institutum est ministerium docendi Evangelij et porrigendi Sacramenta. Nam per verbum & Sacramenta, tanq̃ per instrumenta donatur Spiritus sanctus, qui fidem efficit, vbi & quando visum est Deo in ijs, qui audiunt Euangelium, scilicet quod Deus non propter nostra merita, sed propter Christum iustificet, hos qui credunt, se propter Christum in gratiã recipi.

Damnant Anabaptistas & alios, qui sentiunt Spiritum sanctum contingere sine verbo externo hominibus per ipsorum præparationes & opera.

VI.

Item docent, quod fides illa debeat bonos fructus parere, & quod oporteat bona opera, mandata à Deo facere, propter voluntatem Dei, non vt confidamus per ea opera iustificationem coram Deo mereri. Nam remissio peccatorum & iustificatio fide apprehenditur, sicut

B 2 testatur

ARTICVLI FIDEI

testatur & vox Christi, cum feceritis
hæc omnia, d. cite, serui inutiles sumus.
Idem docent & veteres Scriptores Ec-
clesiastici. Ambrosius enim inquit, Hoc
constitutum est à Deo, vt qui credit in
Christum, saluus sit, sine opere, sola fi-
de, gratis accipiens remissionem pecca-
torum.

VII.

Item docent, quod vna sancta Eccle-
sia perpetuò mansura sit. Est autem
Ecclesia congregatio Sanctorum, in qua
Euangelium rectè docetur, & rectè
administrantur Sacramenta. Et ad ve-
ram vnitatem Ecclesiæ, satis est con-
sentire de doctrina Euangelij & admi-
nistratione Sacramentorū. Nec necesse
est vbiq; esse similes traditiones huma-
nas, seu ritus aut cæremonias ab ho-
minibus institutas. Sicut inquit Pau-
lus, Vna fides, vnum baptisma, vnus
Deus & Pater omnium &c. *Ep. 4. 4*

VIII.

Quan-

Quanquam Ecclesia propriè sit congregatio Sanctorum & verè credentium, tamen cum in hac vita multi hypocritæ et mali admixti sint, licet vti Sacramentis, quæ per malos administrantur iuxta vocẽ Christi, Sedent Scribæ & Pharisei in Cathedra Mosi & Et Sacramenta & uerbum propter ordinationem & mandatum Christi sunt efficacia, etiamsi per malos exhibeantur.

Damnant Donatistas & similes, qui negabant licere vti ministerio malorum in Ecclesia, & sentiebant ministerium malorum inutile & inefficax esse.

IX.

DE Baptismo docent, quod sit necessarius ad salutem, quodq; per Baptismum offeratur gratia DEI, Et quod pueri sint Baptisandi qui per Baptismum oblati Deo recipiantur in gratiam Dei.

Damnant Anabaptistas, qui im-

ARTICVLI FIDEI

probāt Baptismum puerorum & affirmant pueros sine Baptismo saluos fieri.

X.

DE Cæna Domini docent, quod corpus & sanguis Christi verè adsint, & distribuuntur vescientibus in Cæna Domini, & improbant secus docentes.

XI.

DE Confessione docent, quod absolutio priuata in Ecclesijs retinenda sit, quanquam in confessione non sit necessaria omnium delictorum enumeratio. Est enim impossibilis iuxta Psalmum, Delicta quis intelligit?

XII.

DE pœnitentia docet, quod lapsis post Baptismum contingere possit, remissio peccatorum, quocunq; tempore, cum conuertuntur. Et quod Ecclesia talibus redeuntibus ad pœnitentiã absolutionem impartiri debeat.

Constat autem pœnitentia propriè
his duabus partibus, Altera est, con-
tritiõ

tritio seu terrores incussi conscientiae agnito peccato, Altera est, fides, quæ concipitur ex Euangelio seu absolutione, & credit propter Christum remitti peccata, & consolatur conscientiam, et ex terroribus liberat. Deinde sequi debent bona opera, quæ sunt fructus pœnitentiae.

Damnant Anabaptistas, qui negant semel iustificatos posse amittere Spiritum sanctum. Item qui contendunt quibusdam tantam perfectionem in hac vita contingere, vt peccare non possint. Damnantur & Novatiani, qui nolebant absolucere lapsos post baptismum redeuntes ad pœnitentiam. Reijciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed docent remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem et opera. Reijciuntur & isti, qui Canonicas satisfactiones docent necessarias esse ad redimendas pœnas aeternas, aut pœnas purgatorij.

ARTICVLI FIDEI

XIII.

DE vsu Sacramentorū docent, quod Sacramenta in ~~usu~~, non modo vt sint notæ professionis inter homines, sed magis vt sint signa & testimonia voluntatis DEI erga nos, ad excitandam & confirmandam fidem in his, qui vtuntur, proposita. Itaque vtendum est Sacramentis ita, vt fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per Sacramenta exhibentur & ostenduntur.

Damnant igitur illos, qui docent, q̃ Sacramenta ex opere operato iustificent, nec docent fidem requiri in vsu Sacramentorum, quæ credat remitti peccata.

XIIII.

DE ordine Ecclesiastico docent quod nemo debeat in Ecclesia publicè docere aut Sacramenta administrare, nisi ritè vocatus.

XV.

De

PRÆCIPVI.

6

DEritibus Ecclesiasticis docent, quod ritus illi seruandi sint, qui sine peccato seruari possunt, et prosunt ad tranquillitatem & bonum ordinem in Ecclesia, sicut certæ feriæ, festa & similia.

De talibus rebus tamen admonentur homines, ne conscientiae onerentur, tanquam talis cultus ad salutem necessarius sit.

Admonentur etiam, quod traditiones humanæ institutæ ad placandum Deum, ad promerendam Gratiā & satisfaciendum pro peccatis, aduersentur Euangelio & doctrinæ fidei. Quare vota & traditiones de cibis & diebus &c. institutæ ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis inutiles sint & contra Euangelium.

XVI.

DE rebus civilibus docent, quod legitimæ ordinationes civiles, sint bona opera DEI, quod Christianis liceat gerere Magistratus exercere iudicia,

B 5 iudicare

ARTICVLI FIDEI

indicare res ex Imperatorijs, & alijs
præsentibus legibus, supplicia iure con-
stituire, iure bellare, militare, lege con-
trahere, tenere proprium, iusiurandum
postulantibus Magistratibus dare, du-
cere uxorem, nubere.

Damnant Anabaptistas, qui in-
terdicunt hæc ciuilia officia Christianis.
Damnant & illos, qui Euangelicam
perfectionem non collocant in timore
Dei & fide, sed in deserendis ciuilibus
officijs. Quia Euangelium tradit iusti-
ciam æternam cordis, Interim non dissi-
pat Politiam & Oeconomiam, sed ma-
xime postulat conseruare tanquam or-
dinationes Dei, & in talibus ordinatio-
nibus exercere charitatē. Itaq; necessa-
rio debent Christiani obedire Magistra-
tibus suis & legibus, Nisi cum iubent
Peccare, Tunc enim magis debent obæ-
dire DEO quam hominibus, Act. 5.

XVII.

Item docent, quod Christus apparebit
in consummatione mundi ad iudican-
dum,

dum, & mortuos omnes resuscitabit, pijs & electis dabit vitam eternam & perpetua gaudia, impios autem homines ac Diabolos condemnabit, vt sine fine crucientur.

Damnant Anabaptistas, qui sentiunt hominibus damnatis ac Diabolis finem pœnarum futurum esse, Damnat & alios, qui nunc spargunt Iudaicas opiniones, quod ante resurrectionem mortuorum, pijs regnum mundi occupaturi sint, ubiq; oppressis impijs.

XVIII.

DE libero arbitrio docent, quod humana voluntas habeat aliquam libertatem ad efficiendam civilem iusticiam, & deligendas res rationi subiectas. Sed non habeat vim sine Spiritu sancto efficiendæ iusticiæ Dei, seu iusticiæ spiritualis, Quia animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, Sed hæc fit in cordibus, cum per verbū Spiritus sanctus concipitur. Hæc totidem verbis dicit Augustinus lib. 3. Hypo-

ARTICVLI FIDEI

gnosticon. Esse fateamur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum in ijs, quæ ad DEVM pertinent, sine DEO aut inchoare aut certè peragere, sed tantum in operibus vitæ præsentis tam bonis quam etiam malis, Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, vxorem velle ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum bonarum, velle quicquid bonum ad præsentem pertinet vitam. Quæ omnia non sine diuino gubernaculo subsistunt, imo ex ipso & per ipsum sunt, & esse cæperunt. Malis vero dico, vt est velle idolum colere, velle homicidium &c.

Damnant Pelagianos, & alios, qui docent, quod sine Spiritu sancto, solis naturæ viribus possimus Deum super omnia diligere. Item præcepta Dei facere,

facere, quo ad substantiam actuum. Quanquam enim externa opera aliquo modo efficere natura possit, potest enim continere manus à furto, à cæde, tamen interiores motus non potest efficere, ut timorem Dei, fiduciam erga Deum, castitatem, patientiam &c.

XIX.

DE causa peccati docent, quod tametsi Deus creat & conseruat naturam, tamen causa peccati est voluntas malorum, videlicet Diaboli & impiorum, quæ non adiuuante Deo, auertit se à Deo, sicut Christus ait Iohan. 8. Cum loquitur mendacium ex seipso loquitur.

XX.

Falso accusantur nostri, quod bona opera prohibeant. Nam scripta eorum, quæ extant de decem præceptis, et alia simili argumento testantur, quod vtiliter docuerint de omnibus vitæ generibus & officiis, quæ genera vitæ,

ARTICULI FIDEI

quæ opera in qualibet vocatione Deo placeant. De quibus rebus olim parum docebant Concionatores, tantum puerilia & non necessaria opera urgebant, vt certas ferias, certa ieiunia, fraternitates, peregrinationes, cultus Sanctorum, rosaria, monachatum & similia. Hec aduersarij nostri admoniti nunc dediscunt, nec perinde prædicant hæc inutilia opera, vt olim. Præterea incipiunt Fidei mentionem facere, de qua olim mirum erat silentiū. Et si non desinunt obscurare doctrinam fidei, cum relinquunt dubias conscientias, & iubent mereri remissionem peccatorum operibus. Nec docent quod sola fide propter Christum certo accipiamus remissionem peccatorum.

Cum igitur doctrina de fide, quam oportet in Ecclesia præcipuam esse, tam diu iacuerit ignota, quemadmodum fateri omnes necesse est, de fidei iusticia altissimum silentium fuisse in concionibus, tantum doctrinam operum versatam

versatam esse in Ecclesijs, nostri de fide sic admonuerunt Ecclesias.

Principio, quod opera nostra non possint reconciliare Deum, aut mereri remissionem peccatorum & gratiam et iustificationem, sed hanc tantum fide consequimur, credentes quod propter Christum recipiamur in Gratiam, qui solus positus est mediator & propitiator, per quem reconcilietur pater. Itaque qui confidit operibus, se mereri gratiam, is aspernatur Christi meritum & gratiam, & quarit sine Christo humanis viribus viam ad Deum, cum Christus de se dixerit, Ego sum via, veritas & vita.

Hæc doctrina de fide ubique in Paulo tractatur Ephes. 2. Gratia saluificati estis per fidem, & hoc non ex vobis, DE I donum est, non ex operibus &c.

Et ne quis cauilletur, à nobis nouam Pauli interpretationem excogitari, tota hæc causa habet testimonia Patrum.

ARTICVLI FIDEI

Patrum. Nam Augustinus multis voluminibus defendit gratiam & iusticiam Fidei contra merita operum. Et similia docet Ambrosius de vocatione Gentium, & alibi. Sic enim inquit de vocatione Gentium, Vilesceret redemptio sanguinis Christi, nec misericordiae Dei humanorum operum prerogativa succumberet, si iustificatio, quae fit per gratiam, meritis praecedentibus deberetur, ut non munus largientis, sed merces esset operantis.

Quaquam autem haec doctrina contemnitur ab imperitis, tamen experiuntur pie ac pauida conscientiae plurimum eam consolationis asferre. Quia conscientiae non possunt reddi tranquilla per vlla opera, sed tantum fide, cum certo statuunt, quod propter Christum habeant placatum Deum. Quemadmodum Paulus docet Rom. 5. Iustificati per fidem, pacem habemus apud Deum. Tota haec doctrina, ad illud certamen perterrefactae conscientiae referenda

renda est, nec sine illo certamine intelligi potest. Quare malè iudicant de ea re homines imperiti, & prophani, qui Christianam iusticiam nihil esse somniant, nisi civilem & philosophicam iusticiam.

Olim vexabantur conscientiae doctrina operum, non audiebant ex Euangelio consolationem. Quosdam conscientia expulit in desertum, in Monasteria, sperantes ibi se gratiam meritu-ros esse per uitam monasticam, Alij alia excogitauerunt opera, ad promerendam gratiam & satisfaciendum pro peccatis. Ideo magnoperè fuit opus, hanc doctrinam de fide in Christum tradere, & renouare, ne deesset consolatio pauidis conscientijs, sed scirent fide in Christum apprehendi Gratiam & remissionem peccatorum & iustificatio-nem.

Admonentur etiam homines, quod hic nomen Fidei non significet tantum historiae notitiam, qualis est in impijs & Diabolo,

ARTICVLI FIDEI

Diabolo, sed significet fidem, quæ credit non tantum historiam, sed etiam effectum historie, videlicet hunc articulum, Remissionem peccatorum, quod videlicet per Christum habeamus Gratiā, iusticiā & remissionem peccatorum.

Iam qui scit se per Christum habere propitium Patrem, is verè nouit Deum, scit se ei curæ esse, diligit & inuocat eum, Denique nō est sine Deo, sicut Gentes. Nam Diaboli & impij non possunt hunc articulum credere, Remissionem peccatorum. Ideo DEVM tanquam hostē oderunt, non inuocant eum, nihil boni ab eo expectant. Augustinus etiam de Fidei nomine hoc modo admonet lectorem, & docet in scripturis nomen fidei accipi, non pro noticia, qualis est in impijs, sed pro fiducia, quæ consolatur & erigit per terrefactas mentes.

Præterea docent nostri, quod necesse sit bona opera facere, non vt confida-

fidamus per ea Gratiã mereri, sed propter voluntatem Dei. Tantum fide apprehenditur remissio peccatorũ & pax conscientiæ. Et quia per fidem accipitur Spiritus sanctus, iam corda renouantur, & induunt novos affectus, vt parere bona opera possint. Sic enim ait Ambrosius, Fides bonæ voluntatis, & iustæ actionis genitrix est. Nam humanæ vires, sine Spiritu sancto, planæ sunt impijs affectibus, & sunt imbecilliores, quam vt bona opera possint efficere coram Deo. Ad hæc, sunt in potestate Diaboli, qui impellit homines ad varia peccata, ad impias opiniones, ad manifesta scelera. Quemadmodum est videre in philosophis, qui & ipsi conati honestè viuere, tamen id non potuerunt efficere, sed contaminati sunt multis manifestis sceleribus. Talis est imbecillitas hominis, cum est sine fide & sine Spiritu sancto, & tantum humanis viribus se gubernat.

Hinc facile apparet hanc doctrinam

ARTICVLI FIDEI

nam nō esse accusandā , quōd bona opera prohibeat , sed multō magis laudandam , quōd ostendit quomodo bona opera facere possimus . Nam sine fide , nullo modo potest humana natura primi aut secundi Præcepti opera facere . Sine fide non inuocat Deum , a DEO nihil expectat , non tolerat crucem , sed querit humana præsidia , cōfidit humanis præsidijs . Ita regnant in corde omnes cupiditates , & humana consilia , cum abest fides & fiducia erga Deum . Quare & Christus dixit , Sine me nihil potestis facere , Iohan. 15. Et Ecclesia canit , Sine tuo numine , nihil est in homine , nihil est innoxium .

XXI.

DE cultu Sanctorum docent , quod memoria Sanctorum proponi potest , vt imitemur fidem eorum , & bona opera iuxta vocationem , Vt Caesar imitari potest exemplum Davidis in bello gerendo ad depellendos Turcas à patria . Nam vterq; rex est . Sed scripturanon

ra non docet inuocare Sanctos, seu petere auxilium à Sanctis. Quia vnum Christum nobis proponit Mediatorem, propitiatorium, Pontificem, & intercessorem. Hic inuocandus est, & promisit se exauditurū esse preces nostras, & hunc cultum maxime probat, videlicet, & vt inuocetur in omnibus afflictionibus. 1. Iohan. 2. Si quis peccat, habemus aduocatum apud Deum &c.

Hæc ferè summa est doctrina apud nos, in qua cerni potest nihil inesse quod discrepet à Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica uel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est. Quod cum ita sit, inclementer iudicant isti, qui nostros pro hæreticis haberi postulant. Sed dissensio est de quibusdam abusibus, qui sine certa autoritate in Ecclesias irrepsērunt, in quibus etiam, si qua esset dissimilitudo, tamen decebat hæc lenitas Episcopos, ut propter confessionem, quam modo recensuimus tollerarent nostros. Quia ne Canones qui-

dem

ARTICVLI FIDEI

dem tam duri sunt, vt eosdem ritus v-
bique esse postuleat, neque similes vn-
quam omnium Ecclesiarum ritus fue-
runt. Quanquam apud nos magna ex
parte veteres ritus diligenter seruan-
tar. Falsa enim calumnia est, quod o-
mnes ceremoniæ, omnia vetera insti-
tuta in Ecclesijs nostris aboleantur. Ve-
rùm, publica querela fuit, abusus quos-
dam in vulgaribus ritibus habere. Hi
quia nō poterant bona conscientia pro-
bari, aliqua ex parte correcti sunt.

ARTICVLI IN QVI- bus recensentur abu- sus mutati.

CUm Ecclesie apud nos de nullo
articulo fidei dissentiant ab Eccle-
sia Catholica, tantū paucos quos-
dā abusus omittāt, qui noui sunt, & cō-
tra voluntatem Canonum vti o tempo-
rum recepti, rogamus vt Cæsar. Ma-
iestas clementer audiat, & quid sit mu-
tatum,

tatum, & quæ fuerint causæ, quo minus coactus sit populus illos abusus contra conscientiam observare. Nec habeat fidem Casarea Maiestas istis, qui ut inflamment odia hominum aduersus nostros, miras calumnias spargunt in populum. Hoc modo irritatis animis bonorum virorum initio præbuerunt occasionem huic diffidio, & eadem arte conantur nunc augere discordias. Nam Casarea Maiestas haud dubie comperiet tolerabiliorem esse formam, & doctrinæ, & caeremoniarum apud nos, quam qualem homines iniqui & maleuoli describunt, Torro veritas ex vulgi rumoribus aut maledictis inimicorum colligi non potest. Facile autem hoc iudicari potest, nihil magis prodesse ad dignitatem Caeremoniarum conseruandam & alendam reuerentiã ac pietatem in populo, quam si caeremoniæ rite fiant in Ecclesijs.

D E V T R A Q V E

Specie.

Laicis

ARTICULI FIDEI

L Aicis datur utraq; species Sa-
 cramenti in Cœna Domini. Quia
 hic mos habet mandatū Domini
 Matth. 26. Bibite ex hoc omnes. Vbi ma-
 nifeste præcipit Christus de poculo ut o-
 mnes bibant, & ne quis possit cauilla-
 ri, quod hoc ad Sacerdotes tantum per-
 tineat, Paulus ad Corinth. exemplum
 recitat, in quo apparet totam Ecclesi-
 am utraque specie usam esse. Et diu
 mansit hic mos in Ecclesia, nec constat
 quando aut quo autore mutatus sit. Cy-
 prianus aliquot locis testatur populo
 sanguinem datum esse. Idem testatur
 Hieronymus, qui ait, Sacerdotes Eu-
 charistiæ ministrāt, & sanguinem Chri-
 sti populis diuidunt. Immo Gelasius Pa-
 pa mandat, ne diuidatur Sacramen-
 tum, Distin. 2. de Consecratione, Cap.
 Comperimus. Tantum consuetudo non
 ita vetus aliud habet. Constat autem
 quod consuetudo contra mandata DEI
 introducta, non sit probanda, ut testan-
 tur Canones, Dist. 8. Cap. Veritate, cum
 sequen-

sequentibus. Hæc vero consuetudo non solum contra scripturam, sed etiam contra veteres Canones et exemplam Ecclesiæ recepta est. Quare si qui maluerunt utraq; specie Sacramenti uti, non fuerunt cogendi, ut aliter facerent cum offensione conscientiae.

Et quia diuisio Sacramenti non conuenit cum institutione Christi, solet apud nos omitti processio, quæ hætenus fieri solita est.

DE CONIVGIO SACERDOTUM.

Publica querela fuit de exemplis Sacerdotum, qui non continebant. Quam ob causam & Pius Papa dixisse fertur, fuisse aliquas causas, cur ademptum sit sacerdotibus coniugium, sed multo maiores esse causas cur reddi debeat. Sic enim scribit Platina. Cum igitur Sacerdotes apud nos publica illa scandala vitare vellent, duxerunt uxores, ac docuerunt, quod liceat ipsis con-

C

trahere

ARTICVLI FIDEI

trahere matrimonium. Primum, quia Paulus dicit, *Vnusquisq; habeat uxore suam propter fornicationem. Item, Melius est nubere quam vri. Secundo, Christus inquit, Non omnes capiunt verbum hoc, vbi docet non omnes homines ad cælibatum idoneos esse. Quia Deus creauit hominem ad procreationem, Gene. 1. Nec est humanæ potestatis, sine singulari dono & opere Dei creationem mutare. Igitur qui non sunt idonei ad cælibatum, debent contrahere matrimonium. Nam mandatum Dei & ordinationem Dei, nulla Lex humana, nullum votum tollere potest. Ex his causis docent Sacerdotes sibi licere uxores ducere. Constat etiam in Ecclesia veteri Sacerdotes fuisse maritos. Nam et Paulus ait Episcopum eligendum esse, qui sit maritus. Et in Germania primus ante annos quadringentos, Sacerdotes vi coacti sunt ad cælibatum, qui quidem adeo aduersati sunt, vt Archiepiscopus Moguntinus publicaturus edictum*

Etum Rom. Pontificis de eare, penè ab iratis Sacerdotibus per tumultum oppressus sit. Et res gesta est tam inciviliter, vt non solum in posterum coniugia prohiberentur, sed etiam praesentia contra omnia iura diuina & humana, contra ipsos etiam Canones, factos non solum à Pontificibus, sed à laudatissimis Synodis, distraberentur.

Et cum senescente mundo, paulatim natura humana fiat imbecillior, conuenit prospicere, ne plura vitia serpant in Germaniam. Porro Deus instituit coniugium, vt esset remedium humanae infirmitatis. Ipsi Canones veterem rigorem interdum posterioribus temporibus propter imbecillitatem hominum laxandum esse dicunt, quod optandum est vt fiat & in hoc negotio. Ac videntur Ecclesys aliquando defuturi pastores, si diutius prohibeatur coniugium.

Cum autem extet mandatum Dei, cum mos Ecclesiae notus sit, cum impu-

ARTICVLI FIDEI

rus cælibatus plurima pariat scanda-
la, adulteria, et alia scelera digna anim-
aduersione boni magistratus, Tamen
mirum est, nulla in re maiorem exerce-
ri scuitiam quam aduersus coniugium
Sacerdotum. Deus præcepit honore af-
ficere coniugium, Leges in omnibus re-
bus publicis bene cõstitutis etiam apud
Ethnicos maximis honoribus ornaue-
runt. At nunc capitalibus pænis ex-
cruciantur, & quidem Sacerdotes con-
tra Canonum voluntatem, nullam ali-
am ob causam, nisi propter coniugium.
Paulus vocat doctrinam dæmoniorum,
quæ prohibet coniugium. 1. Timoth. 4.
Id facile nunc intelligi potest, cum tali-
bus supplicijs prohibitio coniugij defen-
ditur.

Sicut autem nulla lex humana po-
test mandatum Dei tollere, ita nec vo-
tum potest tollere mandatum Dei. Pro-
inde etiam Cyprianus suadet, vt mulie-
res nubant, quæ non seruant promissam
castitatem. Verba eius sunt hæc, lib. 1.
Episto-

Epistola II. Si autem perseuerare nolunt, aut non possunt, melius est vt nubant, quam vt in ignem delicijs suis cadant, certè nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant. Et æquitate quadam vtuntur ipsi Canones erga hos, qui ante iustam ætatem vouerunt, quomodo ferè hætenus fieri consuevit.

DE MISSA.

Falso accusantur Ecclesiæ nostræ, quod Missam aboleant. Retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur. Seruantur & vsitata ceremoniæ ferè omnes, præterquam quod Latinis cantionibus admiscuntur alicubi Germanicæ, quæ additæ sunt ad docendū populum. Nam ad hoc opus est ceremoniis, vt doceant imperitos, & quosdam excitet verè ad timorem aut fidem ac orationē tractatio verbi Dei. Et non modo Paulus præcipit vt lingua intellecta populo in Ecclesia,

ARTICVLI FIDEI

clesia, sed etiam ita constitutum est humano iure.

Assuefit populus, vt vna vtantur Sacramento, si qui sunt idonei, id quoque auget reuerentiam ac religionem publicarum caeremoniarum. Nulli enim admittuntur, nisi antea explorati. Admonentur etiam homines de dignitate & vsu Sacramenti, quantam consolationem afferat pauidis conscientijs, vt discant Deo credere, & omnia bona à Deo expectare & petere. Hic culius delectat Deum, talis vsus sacramentalit pietatem erga Deum. Itaq; non videntur apud aduersarios Missæ maiore religione fieri quam apud nos.

Constat autem hanc quoque publicam & longè maximam querelam omnium bonorum virorum diu fuisse, quod Missæ turpiter prophanarentur, collatæ ad quæstum. Neque enim obscurum est, quam latè pateat hic abusus in omnibus templis, à qualibus celebrentur Missæ, tantum propter mercedem

aut

ant stipendium, quam multi contra in-
ter dictum Canonem celebrent. Paulus
autem grauer minatur his, qui indig-
nè tractant Eucharistiam, cum ait, Qui
ederit panem hunc, aut biberit calicem
Domini indignè, reus erit corporis &
sanguinis Domini. Itaque cum apud nos
admonerentur Sacerdotes de hoc pecca-
to, desierunt apud nos priuata Missæ,
cum ferè nulla priuata Missæ, nisi quæ-
stus causa, fierent.

Neque ignorauerunt hos abusus
Episcopi, qui si correxissent eos in tem-
pore, minus nunc esset dissensionum.
Antea sua dissimulatione multa vitia
passi sunt in Ecclesiam serpere, Nunc
fero incipiunt queri de calamitatibus
Ecclesiæ, cum hic tumultus non aliunde
sumpserit occasionem, quam ex illis ab-
usibus, qui tam manifestierant, vt to-
lerari amplius non possent. Magnæ dis-
sensiones de Missa, de Sacramento exti-
terunt. Fortasse dat pœnas orbis tam
diuturnæ prophanationis Missarum,
quam in Ecclesijs tot seculis toleraue-

ARTICVLI FIDEI

runt isti, qui emendare & poterant & debebant. Nam in Decalogo scriptum est, Qui Dei nomine abutitur, non erit impunitus. At ab initio mundi nullares diuina ita videtur vnquam ad quæstum collata fuisse, vt Missa.

Accessit opinio, quæ auxit priuatas Missas in infinitum, videlicet quod Christus sua passione satisfecerit pro peccato originis, & instituerit Missam, in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis, mortalibus & venialibus. Hinc manauit publica opinio, quod Missa sit opus tollens peccata viuorum & mortuorum ex opere operato. Hic cæptum est disputari, vtrum vna Missa dicta pro pluribus, tantundem valeat, quantum singulæ pro singulis. Hæc disputatio peperit istam infinitam multitudinem Missarum.

De his opinionibus nostri admonuerunt, quod dissentiant à scripturis sanctis, & ledant gloriam passionis Christi. Nam passio Christi fuit oblatio

&

& satisfactio, non solum pro culpa originis, sed etiam pro omnibus reliquis peccatis, ut ad Hebræos scriptum est. Sanctificati sumus per oblationem Iesu Christi semel. Item, Vna oblatione consummauit in perpetuum sanctificatos.

Item, Scriptura docet nos coram Deo iustificari per fidem in Christum, cum credimus nobis remitti peccata propter Christum. Iam si Missa tollit peccata viuorum & mortuorum ex opere operato, contingit iustificatio ex opere Missarum, non ex fide, quod scriptura non patitur.

Sed Christus iubet facere in sui memoriam. Quare Missa instituta est, ut fides in ijs, qui utuntur sacramento, recordetur quæ beneficia accipiat per Christum, & erigat & consoletur pauidam conscientiam. Nam id est meminisse Christi, beneficia meminisse, ac sentire quod verè exhibeantur nobis. Nec satis est historiam recordari, quia hanc etiam Iudei & impij recordari possunt.

ARTICVLI FIDEI.

Est igitur ad hoc facienda Missa, vt ibi porrigatur sacramentum his, quibus opus est consolatione, sicut Ambrosius ait, Quia semper pecco, semper debeo accipere medicinam.

Cum autem Missa sit talis communicatio sacramenti, seruatur apud nos vna cōmunis Missa, singulis ferijs atq; alijs etiam diebus, si qui sacramento velint vti, vbi porrigitur Sacramentum his qui petunt. Neq; hic mos in Ecclesia nouus est. Nam veteres ante Gregorium non faciunt mentionē priuatae Missae. De communi Missa plurimū loquuntur. Crisostomus ait, Sacerdotem quotidie stare ad altare, & alios ad communionem accersere, alios arcere. Et ex Canonibus veteribus apparet vnū aliquem celebrasse Missam, a quo reliqui Presbyteri & Diaconi sumptferunt corpus Domini. Sic enim sonant verba Canonis N ceni, Accipiant Diaconi secundū ordinem post Presbyteros, ab Episcopo vel à Presbytero sacram communionē.

Et

Et Paulus de communione iubet, vt alij alios expectent, vt fiat communis participatio.

Postq̃ igitur Missa apud nos habet exemplum Ecclesie, ex Scriptura & patribus, confidimus improbari eam non posse, maxime cum publica caeremonia, magna ex parte similes vsitatis seruentur, tantum numerus Missarum est dissimilis, quem propter maximos & manifestos abusos certe moderari prodesset. Nam olim etiam in Ecclesijs frequentissimis non fiebat quotidie Missa, vt testatur historia Tripartita lib. 9. Cap. 38. Rursus autem in Alexandria quarta & sexta feria Scripturae leguntur, easq; doctores interpretantur, & omnia fiunt prater solennem oblationis morem.

DE CONFESSIONE.

Confessio in Ecclesijs apud nos non est abolita. Non enim solet porrigi corpus Domini, nisi ante exploratis & absolutis. Et docetur

ARTICVLI FIDEI

populus diligentissimè de fide absolutionis, de qua ante hæc tempora magnum erat silentium. Docentur homines, vt absolutionem plurimi faciant, quia sit vox Dei & mandato Dei pronuncietur. Ornatur potestas clauium & commemoratur quantam consolationem afferat perterrefactis conscientijs, & quod requirat Deus fidem, vt illi absolutioni tanq̃ voci de cælo sonanti credamus, & quod illa fides in Christũ verè consequatur, & accipiat remissionem peccatorum. Antea immodicè extollebantur satisfactiones, Fidei vero et meriti Christi, ac iusticiæ fidei nulla fiebat mentio. Quare in hac parte minimè sunt culpanda Ecclesiæ nostræ. Nam hoc etiam aduersarij tribuere nobis coguntur, quod doctrina de pœnitentia diligentissimè à nostris tractata ac patefacta sit.

Sed de confessione docent, quod enumeratio delictorum non sit necessaria, nec sint oneranda conscientia cura enumerandi omnia delicta. Quia impossibile est

est omnia delicta recitare, vt testatur
Psalm. 18. Delicta quis intelligit? Item
Hieremias, Prauum est cor hominis &
inscrutabile. Quod si nulla peccata nisi
recitata remitterentur, nunq̃ ad quiesce
re conscientia possent. Quia plurima
peccata neq: vident neq: meminisse pos
sunt. Testantur & veteres scriptores
enumerationem non esse necessariam.
Nam in Decretis citatur Chrysostomus,
qui sic ait, Non tibi dico, vt te prodas in
publicum, neq: apud alios te accuses,
sed obedire te volo Prophetae dicenti,
Reuela ante Deum viam tuam. Ergo tua
confitere peccata apud Deum, verum
iudicem, cum oratione. Delicta tua pro
nuncia non lingua, sed conscientiae tuae
memoria &c. Et glosa de pœnitentia,
Dist. 5. Cap. Consideret, fatetur humani
iuris esse confessionem. Verum confessio,
cum ppter maximum absolutionis be
neficium, tum propter alias conscientia
rum utilitates apud nos retinetur.

ARTICVLI FIDEI
DE DISCRIMINE
CIBORVM.

Publica persuasio fuit non tantum vulgi, sed etiam doctissimi in Ecclesijs, quod discrimina ciborum, & similes traditiones humane, sint opera utilia ad promerendam remissionem culpæ & pænæ. Et quod sic senserit mundus, apparet ex eo, quia quotidie instituebantur nouæ ceremoniæ, noui ordines, nouæ feriæ, noua ieiunia, & doctores in templis exigebant hæc opera tanquam necessarium cultum ad promerendam iustificationem, & vehementer terrebant conscientias, si quid omitterent. Ex hac persuasione de traditionibus multa incommoda in Ecclesia secuta sunt.

Primo obscurata est doctrina de gratia & iusticia Fidei, quæ est præcipua pars Euangelij, & quam maxime oportet extare & eminere in Ecclesia, ut meritum Christi benè cognoscatur, &
fides,

fides, quæ credit remitti peccata propter Christum, non propter vlla nostra opera, longe supra opera collocetur. Quare & Paulus in hunc locum maxime incumbit, legem & traditiones humanas remouet, vt ostendat iusticiam Christianam aliud quiddam esse, quam hu usmodi opera, videlicet fidem, quæ credit peccata gratis remitti propter Christum. At hæc doctrina Pauli penè tota oppressa est per traditiones, quæ pepererunt opinionem, & per discrimina ciborum, & similes cultus, oporteat mereri remissionem peccatorum & iustificationem. In penitentia nulla mentio fiebat de fide, tantum hæc opera satisfactoria proponebantur, In his videbatur penitentia tota consistere.

Secundo, hæ traditiones obscurauerunt præcepta Dei, quia traditiones longè præferebantur præceptis Dei, Christianismus totus putabatur esse observatio certarum feriarum, rituum, ieiuniorum, vestitus. Hæ obseruationes erant

ARTICVLI FIDEI

erant in possessione honestissimi tituli, quod essent vita spiritalis, & vita perfecta, Interim mandata Dei iuxta vocationem, nullā laudem habebant, quod paterfamilias educabat sobolem, quod mater pariebat, quod Princeps regerebat rempublicam, hæc putabantur esse opera mundana & imperfecta, & longe deteriora illis splendidis observationibus. Et hic error valde cruciauit piæ conscientias, quæ dolebant se teneri imperfecto vitæ genere, in coniugio, in magistratibus, aut alijs functionibus civilibus, mirabantur Monachos & similes, & falso putabant illorum observationes magis mereri remissionem peccatorum & iustificationem.

Tertio, traditiones attulerunt magna pericula conscientijs. Quia impossibile erat omnes traditiones seruare, & tamen homines arbitrabantur has observationes, necessarios esse cultus. Gerson scribit multos incidisse in desperationem, quosdā etiam sibi mortem

tem consciuisse, quia senserant, se non posse satisfacere traditionibus, & interim consolationem nullam de iusticia fidei & de gratia audierant.

Videmus Summistas & Theologos colligere traditiones, & quarere etiam eas ut leuent conscientias, non satis tamen expediunt, sed interdum magis iniiciunt laqueos conscientijs. Et in colligendis traditionibus ita fuerunt occupatae Scholæ, & conciones, ut non vacauerit attingere scripturam, & quarere vtiliorem doctrinam de fide, de cruce, de spe, de dignitate civilium rerum, de consolatione conscientiarum in arduis tentationibus. Itaque Gerson & alij quidam Theologi grauter questi sunt, se his rixis traditionum impediri, quo minus versari possent in meliore genere doctrinae. Et Augustinus vetat onerare conscientias huiusmodi observationibus, & prudenter admonet Iannarium, ut sciat eas indifferenter obseruandas esse, sic enim loquitur.

Quare

ARTICVLI FIDEI

Quare nostri non debent videri hanc causam temerè attingere, aut citò Episcoporum, ut quidam falso suspicatur. Magna necessitas fuit de his erroribus, qui nati erant ex traditionibus male intellectis, adinuerere Ecclesiis. Nam Euangelium cogit pręgere d. firmam in Ecclesiis de gratia & iusticia fidei, quę tamen intelligi non potest, si putent homines se mereri remissionem peccatorum & iustificationem per observationes abiosis electas.

Sic igitur docuerunt, quod per observationem traditionum humanarum non possimus mereri remissionem peccatorum ac iustificationem. Quare non est sentiendum, quod huiusmodi observationes sint necessarij cultus.

Addunt testimonia ex scriptura, Christus Matth. 15. excusat Apostolos, qui non seruauerant vsitatam traditionem, quę tamen videbatur de re non illicita, sed media esse, & habere cognitionem cum baptismatibus legis, & di-

cit,

cit. Frustra colunt me mandatis homi-
num. Igitur non exigit cultum inutilem.

Et paulò post addit, Omne quod in-
trat in os, non inquinat hominem.

Item Rom. 14. Regnum Dei non est
esca aut potus.

Coloss. 2. Nemo iudicet vos in cibo,
potu, sabbato, aut die festo.

Item, Si mortui estis cum Christo,
abelementis mundi. Quare tanq̃ uiuen-
tes in mundo decreta facitis? Ne altin-
gas. Ne gustes. Ne contredies.

Act. 15. ait Petrus, Quare tenta-
tis Deum, imponentes iugum super
cervices discipulorum, quod neq̃ nos
neq̃ patres nostri, portare potuimus,
sed per gratiam Domini nostri Ihesu
Christi credimus saluari, quemadmo-
dum & illi. Hic vetat Petrus onerare
conscientias pluribus ritibus siue Mosi
siue alijs.

Et 1. Timoth. 4. vocat prohibitio-

ncm

ARTICVLI FIDEI

nem ciborum, doctrinam demoniorum. Quia pugnat cum Euangelio talia opera instituere aut facere, vt per ea mereamur remissionem peccatorum & iustificationem, aut quod non possit existere Christianismus sine tali cultu.

Hic obijciunt aduersarij, quod nostri prohibeant disciplinam & mortificationem carnis, sicut Iovinianus. Verum aliud deprehendetur ex scriptis nostrorum. Semper enim docuerunt de cruce, quod Christianos oporteat tolerare afflictiones. Hac est vera, seria, & non simulata mortificatio, varijs afflictionibus exerceri, & crucifigi cum Christo.

Insuper docent, quod quilibet Christianus debeat se corporali disciplina, aut corporalibus exercitijs & laboribus sic exercere & coercere, ne satietas aut desidia extimulet ad peccandū, non vt per illa exercitia mereamur remissionem culpæ aut mortis æternæ. Et hanc corporalem disciplinā oportet semper

per urgere, non solum paucis & constitutis diebus. Sicut Christus præcipit, Caute ne corpora vestra grauentur crapula. Item, Hoc genus demoniorum non eucitur nisi ieiunio & oratione. Et Paulus ait, Castigo corpus meum, & redigo in seruitutem. Vbi clarè ostendit, se ideo castigare corpus, non vt per eam disciplinam mereatur remissionem peccatorum, sed vt corpus habeat obnoxium & idoneum ad res spirituales & ad faciendum officium, iuxta vocationem suam. Itaq; non damnantur ipsa ieiunia, sed traditiones, quæ certos dies, certos cibos præscribunt, cum periculo conscientia, tanquam istiusmodi opera sint necessarij cultus.

Seruantur tamen apud nos pleraq; traditiones, quæ conducunt ad hoc, vt res ordine geratur in Ecclesia, vt ordo lectionum in Missa & præcipua feriæ. Sed interim homines admonentur, quod talis cultus non iustificet coram Deo, & quod non sit ponendum peccatum in tali.

ARTICVLI FIDEI

talibus rebus, si omittantur sine scandalō. Hæc libertas in ritibus humanis non fuit ignota patribus, Nam in oriente alio tempore seruauerunt Pascha quæ in Roma, et cum Romani propter hanc dissimilitudinē accusarent Orientem schismaticis, admoniti sunt ab alijs, tales more non oportere ubiq; similes esse. Et Irenæus inquit, dissonantia ieiunij, fidei concordantiam non soluit, sicut & Dist. 12 Gregorius Papa significat, talem dissimilitudinem non ledere unitatem Ecclesiæ. Et in historia Tripartita lib. 9. multa colliguntur exempla dissimilium rituum, & recitantur hæc verba. Mens Apostolorum fuit, non de diebus festis sancire, sed prædicare bonam conuersionem & pietatem.

DE VOTIS MONACHORVM.

Quid de votis Monachorum apud nos doceatur, melius intelliget, si quis meminerit qualis status

can- tus fuerit Monasteriorum, quam mul-
 anis ta contra Canones in ipsis Monasterijs
 rien. quotidie fiebant. Augustini tempore
 cha q̄ erant libera collegia, postea corrupta
 dis- disciplina, ubiq; addita sunt vota, vt
 tibus. tanquam excoꝑato carcere, discipli-
 mo. na restitueretur, Additæ sunt paula-
 Et I. tum supra vota alia multa obseruatione-
 fidei nes. Et hæc vincula multis ante iustam
 st. 12 atatem contra Canones iniecta sunt.
 listi. Multi inciderunt errore in hoc vitæ ge-
 Ec. nus, quibus etiam si non deessent anni,
 b. 9. tamen iudicium de suis viribus defuit.
 ium Qui sic irretiti erant, cogebantur ma-
 dens nere, etiam si quidam beneficio Canonis
 stis liberari possent. Et hoc accidit magis
 rfa. etiam in Monasterijs Virginum quam
 Monachorum, cum sexui imbecilliori
 magis parcendum esset. Hic rigor displi-
 cuit multis bonis viris ante hæc tem-
 pora, qui videbāt puellas & adolescen-
 tes in Monasteria detrudi propter vi-
 elli. ctum, videbant quam infelicitè succe-
 sta. deret hoc consilium, quæ scandala pare-
 tus ret,

ARTICVLI FIDEI

ret, quos laqueos conscientijs inijceret,
Dolebant autoritatem Canonum in re
periculosissima omnino negligi & con-
temni.

Ad haec mala, accedebat talis per-
suasio de votis, quam cōstat etiam olim
displicuisse ipsis Monachis, si qui paulo
cordatiores fuerunt, docebant vota pa-
ria esse Baptismo, docebant se hoc vita
genere mereri remissionem peccatorū,
& iustificationem coram Deo, imo ad-
debant, vitam Monasticā non tantum
iusticiam mereri coram Deo, sed ampli-
us etiam, quia seruaret non modo prae-
cepta, sed etiam consilia Euangelica.

Ita persuadebant Monasticam pro-
fessionem longē meliorem esse baptis-
mo, uitam Monasticā plus mereri quam
vitam Magistratum, vitam pastorum
& similium, qui in mādati Dei sine fa-
cticijs religionibus suae vocationi serui-
unt. Nihil horum negari potest, extant
enim in libris eorum.

Quid fiebat postea in Monasterijs?

Olim

Olim erant scholæ sacrarum literarum,
& aliarum disciplinarum, quæ sunt v-
tiles Ecclesiæ, & sumebantur inde pa-
stores, & Episcopi. Nunc alia res est, ni-
hil opus est recitare nota. Olim ad dis-
cendum conueniebant, nunc fingunt in-
stitutum esse vitæ genus ad promeren-
dam remissionem peccatorum & iusti-
ficationem, immo prædicant esse statum
perfectionis, & longè præferunt omni-
bus alijs vitæ generib9 à Deo ordinatis.

Hæc ideo recitauimus nihil odio-
se exaggerantes, vt melius intelligi
posset de hac re, doctrina nostrorum.
Primum de his, qui matrimonia con-
trahunt, sic docent apud nos, quod lice-
at omnibus, qui non sunt idonei ad cæli-
batum, contrahere matrimonium, quia
vota non possunt ordinationem ac man-
datum Dei tollere. Est autem hoc man-
datum Dei, Propter fornicationem ha-
beat vnusquisq; uxorem suam. Neque
mandatum solum, sed etiam crea-
tio & ordinatio Dei cogit hos ad coniu-
gium,

ARTICVLI FIDEI

gium, qui sine singulari Dei opere non sunt excepti, iuxta illud. Non est bonum homini esse solum. Igitur non peccant isti, qui obtemperant huic mandato & ordinationi Dei.

Quid potest contra hac opponi? Exaggeret aliquis obligationem voti quantum volet, tamen non poterit efficere, ut votum tollat mandatum Dei. Canones docent in omni voto, ius superioris excipi, Quare multo minus hac vota contra mandata Dei valent. Quod si obligatio votorum, nullas haberet causas, cur mutari possit, nec Romani Pontifices dispensassent. Neque enim licet homini obligationem, quæ simpliciter est iuris diuini, rescindere. Sed prudenter iudicauerunt Romani Pontifices equitatem in hac obligatione adhibendam esse, Ideo sæpe de votis dispensasse leguntur. Nota est historia de Rege Arragonum, reuocato ex Monasterio, & extant exempla nostri temporis.

Deinde

Deinde cur obligationem exaggerant aduersarij seu effectum voti, cum interim de ipsa voti natura sileāt, quod debet esse in re possibili, quod debet esse voluntarium, sponte & consulto conceptum. At quomodo sit in potestate hominis perpetua castitas non est ignotum. Et quotusquisq; sponte & consulto vouit? Puellæ & adolescentes priusquam iudicare possunt, persuadentur ad vouendum, interdum etiam coguntur. Quare non est æquum tam rigide de obligatione disputare, cum omnes fateantur contra voti naturam esse, quod non sponte. quod inconsulto admittitur.

Pleriq; Canones rescindunt vota ante annum 15 contracta. Quia ante illam ætatem non videtur tantum esse iudicij, vt de perpetua vita constitui possit. Alius Canon plus concedens hominum imbecillitati, addit annos aliquot, vetat enim ante annum 18 votum fieri. Sed vtrum sequemur, Maxima pars habet excusationem, cur Monaste-

ARTICULI FIDEI

ria deferant, quia plurimi ante hanc a-
tatem uouerunt. Postremo etiam, si vo-
ti violatio reprehendi posset, tamen non
videtur statim sequi, quod coniugata
lium personarum, dissolueda sint. Nam
Augustinus negat debere dissolui. 27.
quæst. 1. Cap. Nuptiarum, Cuius non est
leuis autoritas, etiam si alij postea ali-
ter senserunt.

Quamquam autem mandatum Dei de
coniugio videatur plerosque liberare à
votis, tamen afferunt nostri & aliam
rationem de votis, quod sint irrita. Quia
omnis cultus Dei, ab hominibus sine
mandato Dei institutus & electus ad
promerendam remissionem peccatorum
et iustificationem, impius est, sicut Chri-
stus ait, Frustra colunt me mandatis
hominum. Et Paulus ubique docet, iusti-
ciam non esse querendam ex nostris ob-
servationibus & cultibus, qui sint ex-
cogitati ab hominibus, sed contingere e-
am per fidem, credentibus se habere De-
um placatum & propitium propter
Chri-

Christum, non propter vlla nostra merita.

Constat autem Monachos docuisse, quod facticiae religiones mereantur remissionem peccatorum & iustificationem, & quod pro peccatis satisfaciant. Quid hoc est aliud, quam de gloria Christi detrabere et obscurare, ac negare iusticiam fidei? Sequitur igitur ista vota visitata, impios cultus fuisse, quare sunt irrita. Nam votum impium, & factum contra mandata Dei non valet, neque enim debet votum vinculum esse iniquitatis, ut Canon dicit.

Paulus dicit. Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excidistis, Id est, qui sentiunt, quod mereantur propriis operibus remissionem peccatorum, & quod propter propriam Legis impletionem placeant Deo, nec sentiunt, quod propter Christum gratis accipiant fide donatam remissionem peccatorum per misericordiam Dei, & quod propter Christum placeant Deo, huiusmodi

ARTICVLII FIDEI

tunt Christum, quia fiduciam debitam Christo & promissioni Dei, transferunt ad opera. Item opponunt iram Dei, non propiciatorem Christum, sed propria opera, quare honorem debitum Christo transferunt ad opera nostra. Constat autem Monachos hoc docere, quod suis observationibus mereantur remissionem peccatorum, quod habeant Deum propicium propter has observationes. Quare docent confidere suis operibus non propiciatione Christi. Hæc fiducia est impii, & cum Euangelio pugnat, & in iudicio Dei deprehendetur esse inanis. Non enim possunt opera nostra opponi iræ ac iudicio Dei. Tantum ita placatur ira Dei, quando gratuitam misericordiam, propter Christum promissam fide apprehendimus. Amittunt igitur Christum, qui fiduciam non in Christum, sed in opera propria collocant.

Præterea Monachi docuerunt suum vitæ genus, statum esse perfectionis, quia observarent non solum præcepta, sed

sed etiam consilia. Hic error maxime pugnat cum Euangelio, quod finxerunt se praeceptis ita satisfacere, ut amplius etiam facerent. Et hinc natus est horribilis error, quod finxerunt se habere merita supererogationis. Hæc applicauerunt pro alijs, ut satisfactiones essent pro alienis peccatis. Hæc si quis odiosè velit exagitare, quam multa commemorare possit, quorum iam ipsos Monachos pudet.

Non est leue scandalum in Ecclesia populo proponere, certum cultum ab hominibus excogitatum sine mandato Dei, & docere quod talis cultus iustificet homines. Quia iusticia fidei in Christum, quam maxime oportet tradi in Ecclesia, obscuratur, cum illæ mirificæ religiones Angelorum, simulatio paupertatis & humilitatis, & cœlibatus offundantur oculis hominum.

Præterea obscurantur præcepta Dei, et verus cultus Dei, cū audiunt homines solos Monachos esse in statu perfectionis.

ARTICVLI FIDEI

Quia perfectio Christiana est, serio timere Deum, & rursus concipere magnam fidem, & confidere propter Christum, quod habeamus Deum placatum, petere à Deo, & certo expectare auxilium in omnibus rebus gerendis, iuxta vocationem. Interim foris diligenter facere bona opera, & servire vocationi, In his rebus est vera perfectio, & verus cultus Dei, non est in cœlibatu aut mendicitate, aut veste sordida. Ac populus concipit multas perniciosas opiniones ex illis falsis præconijs vitæ Monasticæ. Audit sine modo laudari cœlibatum, ideo cum offensione conscientiae versatur in coniugio, Audit solos mendicos esse perfectos, ideo cum offensione conscientiae retinet possessiones, negociatur, Audit consilium Evangelicum esse de non vindicando, ideo alij in priuata vita non verentur vlciisci, audiunt enim consilium esse non preceptum, Alij omnes magistratus & ciuilia officia, iudicant indigna esse Christianis.

Legun-

Leguntur exempla hominum, qui deserto coniugio, desertam reipublicæ administrationem, abdiderunt se in monasteria. Id vocabant fugere ex mundo, & querere vitæ genus, quod Deo magis placeret, nec videbant Deo serviendum esse in illis mandatis, quæ ipse tradidit, non in mandatis, quæ sunt excogitata ab hominibus. Bonum & perfectum vitæ genus est, quod habet mandatum Dei. De his rebus necesse est admonere homines. Et ante hæc tempora reprehendit Gerson errorem Monachorum de perfectione, & testatur suis temporibus novam vocem fuisse, quod vita Monastica sit status perfectionis.

Tam multa impie opinioniones hærent in votis, quod mereantur remissionem peccatorum & iustificationem, & sint perfectio Christiana, quod servent consilia & præcepta, quod habeant opera supererogationis. Hæc omnia cum sint falsa & inania faciunt vota irrita.

ARTICVLVI FIDEI.
DE POTESTATE EC-
clesiastica.

Magnæ Disputationes fuerunt de potestate Episcoporum, in quibus nonnulli incommode commiscuerunt potestatem Ecclesiasticam, & potestatem gladij. Et ex hac confusione, maxima bella, maximi motus extiterunt, dum Pontifices freti potestate clauium, non solum nouos cultus instituerunt, reseruatione casuum, violentis ex communicationibus conscientias onerauerunt, sed etiam regna mundi transferre, & imperatoribus adimere imperium conati sunt. Hac vitia multo ante reprehenderunt in Ecclesia homines pii & eruditi. Itaq; nostri ad consolandas conscientias, coacti sunt ostendere discrimen Ecclesiasticæ potestatis, & potestatis gladij, & docuerunt vtramq; propter mandatum Dei religiosè venerandam & honore efficiendam esse, tanquam summa Dei beneficia in terris.

Sic autem sentiunt, potestatem cla-

uium, seu potestatem Episcoporum, iuxta Euangelium, potestatem esse seu mandatum Dei, prædicandi Euangelii, remittendi & retinendi peccata, & administrandi Sacramenta. Nam cum hoc mandato Christus mittit Apostolos, Sicut misit me pater, ita & ego mitto vos, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis peccata, retenta sunt. Marc. 16. Ite prædicate Euangelium omni creatura &c.

Hæc potestas tantum exercetur docendo seu prædicando Euangelium, & porrigendo Sacramenta, vel multis vel singulis iuxta vocationem. Quia conceduntur non res corporales, sed res æternæ, iusticia æterna, Spiritus sanctus, & vita æterna. Hæc non possunt contingere, nisi per ministerium verbi & sacramentorum, sicut Paulus dicit, Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Itaq; cum potestas Ecclesiastica concedat res æternas, & tantum

ARTICVLI FIDEI

exerceatur per ministerium Verbi, non impedit politicam administrationem, sicut ars canendi nihil impedit politicam administrationem. Nam politica administratio versatur circa alias res quam Euangelium. Magistratus defendit non mentes, sed corpora & res corporales, aduersus manifestas iniurias, & coercet homines gladio, et corporalibus pœnis, vt iusticiam civilem & pacem retineat.

Non igitur commiscendæ sunt potestates Ecclesiastica & civilis, Ecclesiastica suum mandatum habet, Euangelij docendi & administrandi sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magistratum, non tollat legitimam obedientiam, non impediat iudicia de vllis civilibus ordinationibus aut contractibus, non præscribat leges magistratibus de forma reipublicæ, sicut dicit Christus, Regnum meum non est de hoc mundo. Item, Quis constituit me iudicem

iudicem aut diuisorem super vos? Et Paulus ait Philip. 3. Nostra politia in cælis est. 2. Corinth. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo, ad destruendas cogitationes &c. Ad hunc modum discernunt nosri utriusq; potestatis officia, & iubent utrâq; honore afficere & cognoscere utrâq; Dei donum & beneficium esse.

Si quam habent Episcopi potestatem gladij, hanc non habent, ut Episcopi ex mandato Euangelij, sed iure humano donatam à Regibus & Imperatoribus, ad administrationem civilem suorum bonorum. Hac interim alia functio est quam ministerium Euangelij.

Cum igitur de iurisdictione Episcoporum queritur, discerni debet imperiū ab Ecclesiastica iurisdictione. Porro secundum Euangelium, seu, ut loquuntur, de iure diuino, nulla iurdictio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his quibus est commissum ministerium verbi & sacramentorum, nisi re-

ARTICVLI FIDEI

mittere peccata. Item, cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere, & impios, quorum nota est impietas, excludere a communione Ecclesie, sine vi humana, sed Verbo. Hic necessario, & de iure diuino, debent eis Ecclesie prestare obedientiam, iuxta illud. Qui vos audit, me audit.

Verum cum aliquid contra Euangelium docent aut statuunt, tunc habent Ecclesie mandatum Dei, quod obedientiam prohibet, Matth. 7. Caueat a Pseudoprophetis. Galat. 1. Si Angelus de cælo aliud Euangelium euangelizauerit, anathema sit. 2. Corinth. 13. Non possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate. Item, Data est nobis potestas ad ædificationem, non ad destructionem. Sic & Canones præcipiunt. 2. q. 7. Cap. Sacerdotes, & Cap. Oues. Et Augustinus contra Petilianum Epistolam inquit, Nec catholicis Episcopis consentiendum est, sicubi forte falluntur,
aut

aut Contra Canonicas Dei scripturas aliquid sentiunt.

Si quam habent aliam vel potestatem, vel iurisdictionem in cognoscendis certis causis, videlicet matrimony, aut decimarum &c. hanc habent humano iure, Vbi cessantibus ordinariis coguntur Principes vel inuiti, suis subditis ius dicere, vt pax retineatur.

Præter hæc disputatur, vtrum Episcopi seu pastores habeant ius instituendi ceremonias in Ecclesia, & leges de cibis, ferijs, gradibus ministrorum, seu ordinibus &c. condendi. Hoc ius, qui tribuunt Episcopis, allegant testimonium. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Allegant etiam exemplum Apostolorum, qui prohibuerunt abstinere à sanguine, & suffocato. Allegant sabbatum mutatum in diem Dominicum contra Decalogum, vt videtur. Nec vllum exemplum magis iactatur.

ARTICVLI FIDEI

ia statatur, quam mutatio sabbati. Magnam contendunt Ecclesie potestatem esse, quod dispensauerit de præcepto Decalogi.

Sed de hac questione nostri sic docent, quod Episcopi non habent potestatem statuendi aliquid contra Euangelium, vt supra ostensum est, Docent idem Canones. 9. Distinct. Porro contra scripturam est, traditiones condere aut exigere, vt per eam obseruationem mereamur remissionem peccatorum & satisfaciamus pro peccatis. Lædunt enim gloria meriti Christi, cum talibus obseruationibus conamur mereri remissionem peccatorum & iustificationem. Constat autem propter hanc persuasionem, in Ecclesia penè in infinitum creuisse traditiones, oppressa interim doctrina de fide & iusticia fidei. Quia subinde plures ferie facta sunt, ieiunia indicta, cæremoniæ nouæ, noui honores Sanctorum instituti sunt. Quia arbitrabantur se autores talium rerum, his operibus mereri

mereri remissionem peccatorum & iustificationem. Sic olim creuerunt Canones poenitentiales, quorū adhuc in satisfactionibus vestigia quadam videmus.

Item pleriq; scriptores fingunt in nouo Testamento. oportere cultum similem esse Leuitico, cuius ordinationem commiserit Deus Apostolis & Episcopis. Et videntur scriptores exemplo legis Moysi decipi, quasi iusticia noui Testamenti sit externa observatio certorum rituum, sicut iusticia Legis erat externa observatio certorum rituum. Sicut igitur in lege peccatum erat edere suillam carnem, &c. Ita in nouo Testamento collocant peccatum in cibis, in diebus, in vestitu, & similibus rebus, Et existimant sine his rebus iusticiam noui Testamenti non posse existere. Hinc sunt illa onera, quod certi cibi polluant conscientiam, quod horas Canonicas omittere, sit mortale peccatū, quod ieiunia mereantur remissionē peccatorum, quod sint necessaria ad iusticiam

ARTICVLI FIDEI

ciam noui Testamenti, quod peccatū in casu reſeruato non poſſit remitti, niſi acceſſerit autoritas reſeruantis, cum quidem ipſi Canones tantum de reſeruatione pœnæ Canonice loquantur, non de reſeruatione culpæ.

Vnde habent ius Epifcopi has traditiones imponendi Eccleſijs ad grauandas conſcientias? Extant enim clara teſtimonia, quæ prohibent condere tales traditiones, vel ad promerendam remiſſionem peccatorum, vel tanquam neceſſarias ad iuſticiã noui Testamenti, aut ad ſalutem.

Paulus Colof. 2. Nemo vos iudicet in cibo, potu, parte diei feſti, nouilunio, aut ſabbatis. Item, Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quare tanquam viuentes in mundo, decreta facitis? Non attingas, non giſtes, non contrectes, quæ omnia pereunt uſu, & ſunt mandata & doctrinæ hominum, quæ habent ſpeciem ſapientie. Item ad Titum aperte prohibet traditiones,
Non

Non attendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium veritatem. Et Christus Matth. 15. inquit de his qui exigunt traditiones, Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Et improbat tales cultus, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur.

Si ius habent Episcopi onerandi Ecclesias infinitis traditionibus, & illaqueandi conscientias, cur toties prohibet Scriptura condere & audire traditiones? cur vocat eas doctrinas demoniorum? Num frustra hæc præmonuit Spiritus sanctus? Relinquitur igitur cum ordinationes institutæ tanquam necessariae, aut cum opinione promerendæ remissionis peccatorum, pugnent cum Euangelio, quod non liceat ullis Episcopis tales cultus instituire aut exigere. Neesse est enim in Ecclesijs retinere doctrinam, de libertate Christiana, quod non sit necessaria seruitus Legis ad iustificationem, sicut in Galatis

ARTICVLI FIDEI

Galatis scriptum est, Nolite iterum iugo seruitutis subyici. Necesse est retineri præcipuum Euangelij locum, quod remissionem peccatorum & iustificationem per fidem in Christum gratis consequamur, non propter certas obseruationes, aut propter cultus ab hominibus institutos.

Quid igitur sentiendum est de die Dominico, & similibus ritibus templorum? Ad hæc respondent, quod liceat Episcopis seu pastoribus facere ordinationes, vt res ordine gerantur in Ecclesia, non vt per illas mereamur remissionem peccatorum, aut satisfaciamus pro peccatis, aut obligentur conscientie, vt indicent esse necessarios cultus, ac sentiant se peccare, cum sine offensione aliorum violant. Sic Paulus ordinat, vt in congregatione mulieres velent capita, vt ordine audiantur in Ecclesia interpretes &c.

Tales ordinationes conuenit Ecclesias propter charitatem & tranquillita-

litatem seruare eatenus, ne alius alium
offendat, vt ordine & sine tumultu om-
nia fiant in Ecclesijs. Verum ita, ne con-
scientiæ onerentur, vt ducant res esse
necessarias ad salutem, ac iudicent se
peccare, cum violant eas sine aliorum
offensione, sicut nemo dixerit peccare
mulierem, quæ in publicum non velato
capite procedit, sine offensione hominũ.

Talis est observatio diei Domini-
ci, Paschatis, Pentecostes, & similium
feriarum, & rituum. Nam qui iudicant
Ecclesiæ autoritate, pro sabbato insti-
tutam esse diei Dominici obseruationẽ,
tanq̃ necessariam, longè errant. Scrip-
tura concedit, vt observatio sabbati nũc
sit libera. Docet enim caeremonias Mo-
saicas post reuelatum Euangelium non
necessarias esse. Et tamen, quia opus e-
rat constituere certum diem, vt sciret
populus quando conuenire deberet, ap-
paret Ecclesiam ei rei destinasse diem
Dominicum, qui ob hanc quoq; causam
videtur magis placuisse, vt haberent
homi-

ARTICVLI FIDEI

homines exemplum Christianæ libertatis, & scirent nec sabbati nec alterius diei observationem necessariam esse.

Extant prodigiosæ disputationes de mutatione Legis, de ceremonijs noua Legis, de mutatione sabbati, quæ omnes orta sunt ex falsa persuasione, quod oporteat in Ecclesiâ cultum esse similem Leuitico. Et quod Christus commiserit Apostolis & Episcopis excogitare novas ceremonias, quæ sint ad salutem necessaria. Hi errores serpsērunt in Ecclesiâ, cum iusticia fidei non satis clare doceretur. Aliqui disputant diei Domini observationem non quidem iuris diuini esse, sed quasi iuris diuini, præscribunt de ferijs, quatenus liceat operari. Huiusmodi disputationes quid sunt aliud nisi laquei conscientiarum? Quanquam enim conentur epikeizare traditiones, tamen nunquam potest æquitas depræhendi, donec maneat opinio necessitatis, quæ manere necesse est, ubi ignorantur iusticia fidei, & libertas Christiana.

Apo-

*Apostoli iusserunt abstinere à sanguine, quis nunc observat? neque tamen peccant, qui non observant, quia ne ipsi quidem Apostoli voluerunt onerare conscientias tali servitute, sed ad tempus prohibuerunt propter scandalum. Est enim perpetua voluntas Evangelij consideranda in decreto. Vix vlli Canones servantur accurate, & multi quotidie exolescunt apud illos etiam, qui diligentissime defendunt traditiones. Nec potest conscientijs consuli, nisi hæc æquitas servetur, ut sciamus eos sine opinione necessitatis servari, nec ladi conscientias etiamsi traditiones exole-
scant.*

Facile autem possent Episcopi legitimam obedientiam retinere, si non vngerent servare traditiones, quæ bona conscientia servari non possunt. Nunc imperant cælibatum, nullos recipiunt, nisi iurent se puram Evangelij doctrinam nolle docere. Non petunt Ecclesiæ, ut Episcopi honoris sui iactura sarciant

con-

Apo-

ARTICVLI FIDEI

concordiam, quod tamen decebat bonos Pastores facere. Tantum petunt, ut iniusta onera remittant, quæ non a sunt, & præter consuetudinem Ecclesiæ catholicæ recepta. Fortassis initio quædam constitutiones habuerunt probabiles causas, quæ tamen posterioribus temporibus non congruunt. Apparet etiam quasdam errore receptas esse, quare Pontificiæ clementiæ esset, illas nunc mitigare, quia talis mutatio non labefacit Ecclesiæ unitatem. Multa enim traditiones humanæ tempore mutatae sunt, ut ostendunt ipsi Canones. Quod si non potest impetrari, ut relaxentur observationes, quæ sine peccato non possunt præstari, oportet nos Regulam Apostolicam sequi, quæ præcipit, Deo magis obedire quam hominibus. Petrus vetat Episcopos dominari, & Ecclesijs imperare. Nunc non id agitur, ut dominatio eripiatur Episcopis, Sed hoc vnum petitur, ut patientur Euangelium purè doceri, & relaxent

pau-

paucas quasdam observationes, quæ si-
ne peccato seruari non possunt. Quod
si nihil remiserint, ipsi viderint, quo-
modo DEO rationem reddituri sint,
quod pertinacia sua causam schismati
præbent.

EPILOGVS.

HI sunt præcipui articuli, qui
videntur habere controuersiam.
Quanquam enim de pluribus ab-
usibus dici poterat, tamen, vt fugere-
mus prolixitatem, præcipua comple-
xi sumus, ex quibus cætera facile indi-
cari possunt. Magnæ querelæ fuerunt
de indulgentiis, de peregrinationibus,
de abusu excommunicationis. Paro-
chiæ multipliciter vexabantur per
Stationarios. Infinitæ contentiones e-
rant Pastoribus cum Monachis, de iu-
re parochiali, de confessionibus, de se-
pulturis,

ARTICVLI FIDEI

pulturis, de extra ordinarijs concionibus, & de alijs innumerabilibus rebus. Huiusmodi negocia pratermissimus, vt illa, quæ sunt in hac causa præcipua, breuiter proposita, facilius cognosci possent. Neq; hic quicquam ad vllius contumeliam dictum aut collectum est. Tantum ea recitata sunt, quæ videbantur necessario dicenda esse, vt intelligi possit in doctrina ac cæremonijs, apud nos nibil esse receptum contra scripturam aut Ecclesiam catholicam. Quia manifestum est, nos diligentissimè cauisse, ne qua noua & impia dogmata in Ecclesias nostras serperent.

Hos articulos supra scriptos, voluimus exhibere iuxta edictum C. M. in quibus confessio nostra extaret, & eorum, qui apud nos docent, doctrinæ summa cerneretur. Si quid in hac confessione desiderabitur, parati sumus latiore informationem,
DEO

DEO volente, iuxta scripturas exhibere.

Cæsareæ Maiest.V.

Fideles & subditi.

Iohannes dux Saxonie Elector.

Georgius Marchio Brandenburgensis.

Ernestus dux Luneburgensis.

Philippus Landgravius Hessorum.

Iohannes Fridericus dux Saxonie.

Franciscus dux Luneburgensis.

Wolfgangus Princeps ab Anhalt.

Senatus Magistratusq; Nurnbergenfis.

Senatus Reutlingensis.

E 1

APQ

PRAEFATIO.

APOLO-
GIA CON-
FESSIONIS.

PHILIPPVS MELAN-
THON, LECTORI
Salutem D.

Postquam Confessio
Principum nostro-
rum publicè præle-
cta est, Theologi
quidā ac Monachi adornaue-
runt Cōfutationem nostri scri-
pti, quam cum Cæs. Maiestas
curasset etiam in confessu Prin-
cipum prælegi, postulauit à no-
stris Principibus, vt illi Con-
futa-

futationi assentirentur. Nostri autem, quia audierant multos articulos improbatos esse, quos abijcere sine offensione conscientiae non poterant, rogauerunt sibi exhiberi exemplum Confutationis, ut & videre quid damnarent aduersarij, & rationes eorum reuellere possent. Et in tali causa, quae ad Religionem & ad docendas conscientias pertinet, arbitrabantur fore, ut non grauatim exhiberent suum scriptum aduersarij, Sed non potuerunt id impetrare nostri, nisi periculosissimis conditionibus, quas recipere non poterant, nisi vellent se in discrimen certum conijcere.

PRAEFATIO.

Instituta est autem deinde
pacificatio, in qua apparuit no-
stros nullum onus quamlibet
in. o. modum detrectare, quod
sine offensione conscientie sus-
cipi posset. Sed aduersarij ob-
stinatè hoc postulabāt; vt quos-
dam manifestos abusus atque
errores approbaremus, quod
cum non possemus facere, ite-
rum postulauit Cēs. M. vt Prin-
cipes nostri assentirentur Con-
futationi. Id facere Principes
nostri recusauerunt. Quomodo
enim assentirentur in causa Re-
ligionis, scripto non inspecto?
Et audierant articulos quos-
dam damnatos esse, in quibus
non poterant iudicia aduersa-
riorum

riorum sine scelere comproba-
re. Iusserant autem me & alios
quosdam parere Apologiam
Confessionis, in qua expone-
rentur Cæs. Maiestati causæ,
quare non reciperemus Con-
futationem, & ea, quæ obiece-
rant aduersarij, diluerentur.
Quidam enim ex nostris inter
prælegendum capita locorum
& argumentorum exceperant.
Hanc Apologiam obtulerunt ad
extremum Cæs. Mai. vt cogno-
sceret nos maximis & grauissi-
mis causis impediri, quo minus
Confutationem approbarem.
Verum Cæsarea Maiestas non
recebit oblatum scriptum. Post
ea editum est decretum quod-
dam,

PRAEFATIO.

dam, in quo gloriantur aduersarij, quod nostram confessionem ex scripturis confutauerint.

Habes igitur Lector nunc Apologiam nostram, ex qua intelliges, & quid aduersarij iudicauerint, retulimus enim bona fide, & quod articulos aliquot contra manifestam scripturam Spiritus sancti damnaverint, Tantum abest, ut nostras sententias per scripturas labefactauerint. Quanquam autem initio Apologiam institui-
mus communicato cum alijs consilio, tamen ego inter excudendum quædam adieci. Quare meum nomen profiteor, ne
quis

quis queri possit sine certo auctore librum editum esse. Semper hic meus mos fuit in his controuersijs, vt quantum omnino facere possem, retinerem formam vsitatae doctrinae, vt facilius aliquando coire concordia posset. Neq; multo secus nunc facio, Etsi rectè possem longius abducere huius aetatis homines ab aduersariorum opinionibus. Sed aduersarij sic agunt causam, vt ostendant se neque veritatem, neq; concordia quærere, sed vt sanguinem nostrum exorbeant.

Et nunc scripsi, quam moderatissimè potui, ac si quid videtur dictū asperius, hic mihi

PRAEFATIO.

præfandum est, me cum Theologis ac Monachis, qui scripserunt Confutationem litigare, non cum Cæsare, aut Principibus, quos, ut debeo, veneror, Sed vidi nuper Confutationem, & animaduerti adeo insidiosè & calumniosè scriptam esse, ut fallere etiam cautos in certis locis posset. Non tractavi tamè omnes cauillationes. Effet enim infinitum opus, sed præcipua argumenta cōplexus sum, ut extet apud omnes nationes, testimonium de nobis, quod rectè & piè sentiamus de Evangelio Christi. Non delectat nos discordia, Nec nihil mouemur periculo nostro, quod
quan.

quantum sit in tanta acerbitate odiorum, quibus intelligimus accensos esse aduersarios, facile intelligimus, Sed non possumus abijcere manifestam veritatem & Ecclesiae necessariam, quare incommoda & pericula propter gloriam Christi, & vtilitatem Ecclesiae perferenda esse sentimus, & confidimus Deo probari hoc nostrum officium, & speramus æquiora de nobis iudicia posteritatis fore.

Neque enim negari potest, quin multi loci doctrinae Christianae, quos maxime prodest extare in Ecclesia à nostris patefacti & illustrati sint, qui qualibus & quam periculosis opi-

PRAEFATIO.

nionibus obruti olim iacuerint apud Monachos, Canonistas, & Theologos Sophistas, nō libet hic recitare. Habemus publica testimonia multorum bonorum virorum, qui Deo gratias agunt pro hoc summo beneficio, quod de multis necessarijs locis docuerint meliora, quam passim leguntur apud aduersarios nostros. Commendabimus itaq; causam nostram Christo, qui olim iudicabit has controuersias, quem oramus, vt respiciat afflictas & dissipatas Ecclesias, & in concordiam piam & perpetuam redigat.

APOLO.

APOLO.

GIA CONFES.

SIONIS.

RIMVM ARTICV.

lum Confessionis nostræ,
probant nostri aduer-
sary, in quo exponimus
nos credere & docere,

quod sit vna Essentia diuina, indiuidua,
& c. & tamen tres sint distincta Perso-
næ eiusdem essentiæ diuinæ, & coater-
næ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.
Hunc articulum semper docuimus, &
defendimus, Et sentimus eum habere
certa & firma testimonia in scripturis
sanctis, quæ labefactari non queant. Et
constanter affirmamus aliter sentien-
tes, extra Ecclesiam Christi, & Idola-
tras esse, & Deum contumelia afficere.

E 6

DE

DE PECCATO

DE PECCATO ORIGINALI.

Secundum articulum de peccato Originis probant aduersary, Verum ita, vt reprehendant tamen definitionem peccati Originalis, quam nos obiter recitauimus. Hic in ipso statim vestigio deprehendet Cæs. Maestas, non solum iudicium, sed etiam candorem istis defuisse, qui confutationem scripserunt. Nam cum nos simplici animo obiter recensere voluerimus illa, quæ peccatum Originis complectitur, ista acerba interpretatione conficta, sententiam per se nihil habentem incommodi, arte deprauant. Sic inquirunt, sine metu Dei, sine fide esse, est culpa actualis. Igitur negant esse culpam originalem.

Has argutias satis apparet in scholis natas esse, non in consilio Cæsaris. Quamquam autem hac cauillatio facillime reuelli possit,

sit, tamē vt omnes boni viri intelligant,
 nos nihil absurdi de hac causa docere,
 Primum petimus, vt inspicatur ger-
 manica confessio, hac absoluet nos suspi-
 cione nouitatis. Sic enim scriptum est,
 Weiter wird geleret / dz nach dem
 fall Ade alle menschē / so natūrlīch
 geben werden / das ist / das sie alle
 von mutter leibe an / vol böser lüste
 vñ neigung sind / kein ware Gottes
 furcht / kein waren glaubē an Gott
 von natur haben können. Hic locus
 testatur nos, nō solum actus, sed poten-
 tiam seu dona efficiendi timorem & fi-
 duciam erga Deum adimere propagatis
 secundum carnalem naturam. Dicimus
 enim ita natos habere concupiscentiam,
 nec posse efficere verū timorem & fidu-
 ciam erga Deum. Quid hic reprehē-
 di potest? Bonis viris quidem arbitra-
 mur nos satis purgatos esse. Nam in hac
 sententiam latina descriptio, potentiam
 natu-

DE PECCATO

naturæ detrahit, hoc est, dona & vim efficiendi timorem & fiduciam erga Deum, detrahit in adultis actus. Ut cum nominamus Concupiscentiam, non tantum actus seu fructus intelligimus, sed perpetuam naturæ inclinationem.

Sed postea ostendemus pluribus verbis, nostram descriptionem consentire cum usitata ac veteri definitione. Prius enim consilium nostrum aperiendum est, cur his potissimum verbis hoc loco usus simus. Aduersarij in scholis fatentur materiale (ut vocant) peccati originalem esse concupiscentiam, quare in definiendo non fuit prætereunda, præsertim hoc tempore, cum de ea nonnulli parum religiosè philosophantur.

Quidam enim disputant, Peccatum originis non esse aliquod in natura hominis vitium, seu corruptionem, sed tantum seruitutem, seu conditionem mortalitatis, quam propagati ex Adam sustineant, sine aliquo proprio vitio, propter alienam culpam. Præterea ad-

dunt

dunt, neminem damnari morte aeterna propter peccatum originis, Sicut ex ancilla serui nascuntur, & hanc conditionem sine naturæ vitis, sed propter calamitatem matris sustinent, Nos, vt hanc impiam opinionem significaremus nobis displicere, concupiscentiæ mentionem fecimus, optimo animo morbos nominauimus, & exposuimus, q̃ natura hominum corrupta & vitiosa nascatur.

Neq; verò tantum concupiscentiam nominauimus, sed diximus etiam deesse timorem Dei, & fidem. Id hoc consilio adiecimus, Extenuant peccatum Originis & scolastici doctores, non satis intelligentes definitionem peccati Originalis, quam acceperunt à Patribus. De fomite disputant, quod sit qualitas corporis, et vt suo more sint inepti, querunt vtrum qualitas illa, contagione pomi, An ex afflatu serpentis contracta sit, Vtrum augeatur medicamentis. Huiusmodi questionibus oppresserunt
prin-

DE PECCATO

principale negocium. Itaq; cum de peccato Originis loquuntur, grauiora vitia humana natura non commemorant, scilicet ignoratio sem Dei, contemptum Dei, vacare metu & fiducia Dei, odisse iudicium Dei, facere Deum iudicantem, irasci Deo, desperare gratiam, habere fiduciam rerum presentium, &c. Hos morbos, qui maxime aduersantur Legi Dei, non animaduertunt scholastici, Imò tribuunt interim humana nature integras vires ad diligendum Deum super omnia, ad facienda precepta Dei, quo ad substantiam actuum, Nec vident se pugnantia dicere. Nam proprijs viribus posse diligere Deum super omnia, facere precepta Dei, quid aliud est, q̃ habere iusticiam Originis? Quod si has tantas vires habet humana natura, vt per sese possit diligere Deum super omnia, vt confidenter affirmant scholastici, quid erit peccatum originis? Quorsum autem opus erit gratia Christi, si nos possumus fieri iusti propria iusticia? Quorsum opus
erit

erit Spiritu sancto, si vires humanae per
se se possunt Deum super omnia diligere
& praecepta Dei facere? Quis non vi-
det, quam praeposterè sentiant aduersa-
rii? Leniores morbos in natura hominis
agnoscunt, grauiores morbos non agno-
scunt, de quibus tamen ubiq; admonet
nos scriptura, & Prophetae perpetuo
conqueruntur, videlicet, de carnali se-
curitate, de contemptu Dei, de odio Dei,
& similibus vitijs nobiscum natis. Sed
postq̃ scholastici admiscuerunt doctrinæ
Christianæ, Philosophiam de perfectio-
ne naturæ, & plusq̃ satis erat, libero
arbitrio & actibus elicitis tribuerunt,
& homines philosophica seu civili iusti-
cia, quam & nos fatemur rationi subie-
ctam esse, & aliquo modo in potestate
nostrae esse, iustificari coram Deo docue-
runt, non potuerunt videre interiorem
immundiciam naturæ hominum. Neq;
enim potest iudicari, nisi ex verbo Dei,
quod scholastici in suis disputationibus
non sæpè tractant.

Hæ

D E P E C C A T O

Hæ fuerunt causæ, cur in descriptione peccati Originis & concupiscentia, mentionem fecimus, & detraximus naturalibus viribus hominis, timorem & fiduciam erga Deum. Voluimus enim significare, quod peccatum originis hos quoq; morbos contineat, ignorationem Dei, contemptum Dei, vacare metu Dei, & fiducia erga Deum, non posse diligere Deum. Hæc sunt præcipua vitia naturæ humanæ, pugnancia propriè cum primâ tabula Decalogi.

Neq; noui quidq̃ diximus. Vetus definitio rectè intellecta prorsus uem dicit, Cum ait, Peccatum Originis carentiam esse iusticiæ originalis. Quid est autem iusticia? Scholastici hîc rixantur de dialecticis quæstionibus, non explicant quid sit iusticia Originalis. Porro iusticia in scripturis, continet non tantum secundam tabulam Decalogi, sed primam quoq; , quæ præcipit de timore Dei, de Fide, de amore Dei. Itaq; iusticia Originalis habitura erat non solum

lum
tum
cian
cian
vim
ra, c
&
Quo
sapi
quæ
relu
se d
duci
inte
nau
ta i
qui
Dei
lus
ima
cian
ver
sit i
tae

lum aequale temperamentum qualita-
tum corporis, sed etiam hæc dona, noti-
ciam Dei certiore, timorem Dei, fidu-
ciam Dei, aut certè rectitudinem, &
vim ista efficiendi. Idq; testatur scriptu-
ra, cum inquit, hominem ad imaginem
& similitudinem Dei conditum esse.
Quod quid est aliud, nisi in homine hanc
sapientiam & iusticiam effigiatam esse,
quæ Deum apprehenderet, & in qua
reluceret Deus, hoc est homini dona es-
se data, noticiam Dei, timorem Dei, fi-
duciam erga Deum, & similia. Sic enim
interpretantur similitudinem Dei Ire-
næus & Ambrosius, qui cum alia mul-
ta in hanc sententiam dicit, tum ita in-
quit. Non est ergo anima ad imaginem
Dei, in qua Deus nō semper est, Et Pau-
lus ad Ephesios & Colossenses, ostendit
imaginem Dei, noticiam Dei esse, iusti-
ciam & veritatem. Nec Longobardus
veretur dicere, quod iusticia originis,
sit ipsa similitudo Dei, quæ homini indi-
ta est à Deo. Recitamus veterum sen-
ten-

DE PECCATO

tentias, quæ nihil impediunt Augustini interpretationem de imagine.

Itaq; vetus definitio, cum inquit, *Pecatum esse carentiam iusticiæ*, detrahit non solum obedientiam inferiorum virium hominis, sed etiam detrahit noticiam Dei, fiduciam erga Deum, timorem & amorem Dei, aut certè vim ista efficiendi detrahit. Nam & ipsi Theologi in scholis tradunt ista non effici sine certis donis, & auxilio gratiæ. Nos ipsa dona nominamus, vt res intelligi possit, noticiam Dei, timorem, & fiduciam erga Deum. Ex his apparet veterem definitionem prorsus idem dicere, quod nos dicimus, detrahentes metum Dei & fiduciam, videlicet non actus tantum, sed dona & vim ad hæc efficienda.

Eadem est sententia definitionis, quæ extat apud Augustinum, qui solet definire peccatum Originis concupiscentiam esse. Significat enim concupiscentiam successisse amissa iusticia. Nam ægratissima natura, quia non potest Deum timere,

& di-

& diligere, Deo credere, quærit & a-
 mat carnalia, iudicium Dei, aut secura
 contemnit, aut odit perterrefacta, Ita
 & defectum complectitur Augustinus,
 & vitiosum habuit: qui successit, Neq;
 verò concupiscentia tantum corruptio
 qualitatum corporis est, Sed etiam pra-
 ua conuersio ad carnalia in superioribus
 viribus. Nec vident quid dicant, qui si-
 mul tribuunt homini concupiscentiam
 non mortificatam à Spiritu sancto, &
 dilectionem Dei super omnia.

Nos igitur rectè expressimus vtrun-
 que in descriptione peccati Originalis,
 videlicet defectus illos, non posse Deo
 credere, non posse Deum timere ac di-
 ligere. Item habere concupiscentiam,
 quæ carnalia quærit contra verbū Dei,
 hoc est, quærit nō solum voluptates cor-
 poris, sed etiam sapientiam & iustici-
 am carnalem, & confidit his bonis, con-
 temnens Deum. Neq; solum veteres,
 sed etiam recentiores, Siqui sunt corda-
 tiores, docent simul ista verè peccatum
 origi-

DE PECCATO

originis esse, defectus videlicet, quos recensui, & concupiscentiam. Sic enim inquit Thomas, Peccatum originis habet priuationem originalis iusticiæ, & cum hoc inordinatam dispositionem partium animæ, vnde non est priuatio pura, Sed quidam habitus corruptus. Et Bonauentura, Cum quæritur, quid sit originale Peccatum, rectè respondetur, Quod sit concupiscentia immoderata. Rectè etiam respondetur, quod sit debita iusticiæ carentia. Et in vna istarum responsionum includitur altera. Idem sensit Hugo cum ait, Originale peccatū esse, ignorantiam in mente, & concupiscentiā in carne. Significat enim nos nascentes asserre ignorationē Dei, incredulitatem, diffidentiam, contemptum, odium Dei. Hæc enim complexus est, cum ignorantiam nominat. Et hæc sententiæ consentiunt cum scripturis. Nam Paulus interdum expressè nominat defectum, vt 1. Corinth. 2. Animalis homo non percipit ea, quæ Spiritus Dei sunt.

Alibi

Alibi concupiscentiam nominat efficacem in membris, & parientem malos fructus. Plures locos citare de vtraque parte possemus, sed in re manifesta nihil opus est testimonijs. Et facile iudicare poterit prudens Lector has non tantum culpas actuales esse, sine metu Dei, & sine fide esse. Sunt enim durabiles defectus in natura non renouata.

Nihiligitur de peccato originis sentimus alienum, aut à scriptura, aut à catholica Ecclesia, sed grauissimas sententias Scripturæ & Patrum obrutas Sophisticis rixis theologorum recentium repurgamus, & in lucem restituimus. Nam res ipsa loquitur, recetiores theologos non animaduertisse, quid voluerint Patres de defectu loquentes. Est autem necessaria cognitio peccati originis. Neque enim potest intelligi magnitudo gratiæ Christi, nisi morbis nostris cognitis. Tota hominis iusticia, mera est hypocrisis coram Deo, nisi agnouerimus cor naturaliter vacare amo-

DE PECCATO

re, timore, fiducia Dei. Ideo Propheta
Postquam ostendisti mihi, percussi fe-
mur meum, Item, Ego dixi in excessu
meo, Omnis homo mendax, id est, non
recte sentiens de Deo.

Hic flagellant aduersarij etiam
Lutherum q̄ scripserit, Peccatum Ori-
ginis manere post Baptismum, Addunt
hunc articulum iure damnatum esse à
Leone x. Sed Cæsar. Maior in hoc loco ma-
nifestam calumniam deprehendet. Sci-
unt enim aduersarij in quam sententiã
Lutherus hoc dictum velit, Quod pec-
catum originis reliquum sit post Bap-
tismum. Semper ita scripsit, quod Bap-
tismus tollat reatum peccati originalis,
etiamsi materiale, vt isti vocant, pec-
catum maneat, videlicet concupiscentia.
Addidit etiam de materiali, quod Spi-
ritus sanctus datus per Baptismum, in-
cipit mortificare concupiscentiam, &
nouos motus creat in homine. Ad eun-
dem modum loquitur & Augustinus,
qui ait, Peccatum in Baptismo remitti-
tur,

tur, non ut non sit, sed ut non impute-
tur. Hic palam fatetur esse, hoc est, ma-
nere peccatum, tametsi non imputetur.
Et hæc sententia adeo placuit postero-
ribus, ut recitata sit & in Decretis, Et
contra Iulianum inquit Augustinus,
Lex ista, quæ est in membris, remissa est
regeneratione spirituali, & manet in
carne mortali. Remissa est, quia reatus
solutus est sacramento, quo renascun-
tur fideles. Manet autem, quia operatur
desideria, contra quæ dimicant fideles.
Sic sentire ac docere Lutherum sciunt
adversarii, Et cum rem improbare non
possint, verba tamen calumniantur, ut
hoc articulo innocentem opprimant.

At disputant concupiscentiam pec-
nam esse, non peccatum, Lutherus de-
fendit peccatū esse. Supradictū est Au-
gustinum definire peccatum originis,
quod sit concupiscentia, Expostulent cum
Augustino, si quid habet incommodi
hæc sententia. Præterea Paulus ait,
concupiscentiam nesciebam esse pecca-

DE PECCATO

tum, nisi lex diceret, Non concupisces. Item video aliã legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me legi peccati, quæ est in membris meis. Hæc testimonia nulla cauillatione euerti possunt. Clarè enim appellant concupiscentiam peccatũ, Quod tamen his, qui sunt in Christo, non imputatur, & si res sit natura digna morte, vbi non condonatur. Sic patres citra controuersiam sentiunt. Nam Augustinus longa disputatione reuellit opinionem istorum, qui sentiebant concupiscentiam in homine non esse vitium, sed ἀδίαφογον vt corporis color, aut aduersa valetudo ἀδίαφογον dicitur.

Quod si contendent aduersarij, fomitem esse ἀδίαφογον, reclamabũt non solum multæ sententię Scripturæ, sed plane tota Ecclesia. Quis enim vnquam ausus est dicere hæc esse ἀδίαφογον, etiamsi perfectus consensus non accederet, dubitare de ira Dei, de gratia

tia Dei, de verbo Dei, irasci iudicijs Dei,
indignari quod Deus non eripit statim
ex afflictionibus, fremere quod impij
meliore fortuna vtuntur, quam boni,
incitari ira, libidine, cupiditate gloriae,
opum &c. Et hæc agnoscunt in se homi-
nes py, vt apparet in Psalmis, ac Pro-
phetis. Sed in Scholis transtulerunt huc
ex Philosophia prorsus alienas senten-
tias, Quod propter passioncs nec boni,
nec mali simus, nec laudemur, nec vi-
tuperemur. Item, nihil esse peccatum,
nisi voluntarium. Hæ sententiæ apud
Philosophos de civili iudicio dictæ sunt,
non de iudicio Dei. Nihilò prudentius
assuunt & alias sententias, naturam
non esse malam. Id in loco dictum nõ re-
prehendimus, sed non rectè detorque-
tur ad extenuandum peccatum origi-
nis, Et tamen hæ sententiæ leguntur
apud Scholasticos, qui intempestivè cõ-
miserunt philosophicam seu civilem do-
ctrinam de moribus cum Euangelio.
Neque hæc in Scholis tantum disputa-
bantur,

DE PECCATO

bantur, sed ex Scholis, ut fit, efferebantur ad populum. Et hæc persuasiones regnabant, & alebant fiduciam humanarum virium & opprimebant cognitionem gratiæ Christi. Itaq; Lutherus volens magnitudinẽ peccati originalis & humanæ infirmitatis declarare, docuit reliquias illas peccati originalis, nõ esse suam naturam in homine ἀδικία, sed indigere gratia Christi, ne imputentur, item Spiritu sancto, ut mortificentur.

Quamquam Scholastici utrunq; extenuant, peccatum & pœnam, cum docent hominem proprijs viribus posse mandata Dei facere. In Genesi aliter describitur pœna imposita pro peccato originis. Ibi enim non solum morti & alijs corporalibus malis subicitur humana natura, sed etiam regno Diaboli. Nam ibi fertur hæc horribilis sententia, Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum, & semen

men illius, Defectus, & concupiscen-
tia sunt pœna & peccata, Mors & alia
corporalia mala, & tyrannis Diaboli
proprie pœnae sunt. Est enim natura
humana in servitutem tradita, et capti-
ua à Diabolo tenetur, qui eam impijs o-
pinionibus & erroribus dementat, &
impellit ad omnis generis peccata. Sicut
autem Diabolus vinci non potest, nisi
auxilio Christi, Ita non possumus nos
proprijs viribus ex ista servitute exime-
re. Ipsa mundi historia ostendit, quanta
sit potentia regni Diaboli. Plenus est
mundus blasphemijs contra Deum, &
impijs opinionibus, & his vinculis ha-
bet Diabolus irretitos sapientes & iu-
stos coram mundo. In alijs ostendunt
se crassiora vitia. Cum autem datus
sit nobis Christus, qui & hæc peccata,
& has pœnas auferat, & regnum
Diaboli, peccatum & mortem destru-
at, beneficia Christi non poterunt co-
gnosci, nisi intelligamus mali nostra.
Ideo de his rebus nostri concionatores

DE PECCATO

diligenter docuerunt, & nihil noui tradiderunt, sed sanctam scripturam, & sanctorum Patrum sententias proposuerunt.

Hæc arbitramur satisfactura esse Cæs. Maiestati, de puerilibus & frigidis cauillationibus, quibus aduersarij articulum nostrum calumniati sunt. Scimus enim nos rectè & cum catholica Ecclesia Christi sentire. Sed si renouabunt hanc controuersiam aduersarij, non defuturi sunt apud nos qui respondeant, & veritati patrocinentur. Nam aduersarij in hac causa, magna ex parte quid loquantur non intelligunt, Sæpè dicunt pugnantia, Nec formale peccati originis, nec defectus quos vocant, rectè ac Dialecticè expediunt. Sed nos hoc loco noluimus istam rixam nimis subtiliter excutere, Tantum sententiam sanctorum Patrum, quam & nos sequimur communibus & notis verbis duximus esse recitandam.

Tertium

Tertium articulum probant aduersarij, in quo confitemur duas in Christo naturas videlicet naturam humanam assumptam à Verbo in vnitatem personæ suæ. Et quod idem Christus passus sit ac mortuus, vt reconciliaret nobis Patrem, & resuscitatus vt regnet, iustificet, & sanctificet credentes &c. iuxta Symbolum Apostolorum & Symbolum Nicenum.

DE IUSTIFICATIONE.

In quarto, quinto, sexto, & infra in articulo 20. damnant nos, q̃ docemus homines non propter sua merita, sed gratis propter Christum consequi remissionem peccatorū fide in Christum. Virunq; enim damnant, & quod negamus homines propter sua merita consequi remissionem peccatorum, & quod affirmamus homines fide consequi remissionem peccatorū, & fide in Christum iustificari. Cum autem in hac con-

DE IUSTIFICATIONE.

trouersia præcipuus locus doctrinæ Christianæ agitur, qui rectè intellectus illustrat & amplificat honorem Christi, & affert necessariam & vberimam consolationem pijs conscientijs, rogamus vt Cæsarea Maiestas de rebus tantis clementer nos audiat. Nam aduersarij cum neq; quid remissio peccatorum, neq; quid fides, neq; quid gratia, neque quid iusticia sit intelligant, miserè contaminant hunc locum, et obscurant gloriam & beneficia Christi, & eripiunt pijs conscientijs propositas in Christo consolationes. Vt autem & confirmare confessionem nostram, & diluere ea, quæ aduersarij obijciunt possimus, initio quedam præfanda sunt, vt fontes vtriusq; generis doctrinæ, & aduersariorum, & nostræ cognosci possint.

nam Vniuersa scriptura in hos duos locos præcipuos distribui debet, in legem, & promissiones. Alias enim legem tradit, alias tradit promissionem de Christo, videlicet, cum aut promittit Chri-

*in Tempus populi sum
vires ad aliam T. 76*

stum venturum esse, & pollicetur propter eum remissionem peccatorum, iustificationem & vitam æternam, aut in Euangelio Christus, postquam apparuit, promittit remissionem peccatorum, iustificationem & vitam æternam. Vocamus autem legem in hac disputatione decalogi præcepta, ubicunq; illa in scripturis leguntur. De caeremonijs & iudicialibus legibus Moysi in præsentia nihil loquimur.

Ex his aduersarij sumunt legem, quia humana ratio naturaliter intelligit aliquo modo legē, Habet enim idem iudicium scriptum diuinitus in mente, & per legem querunt remissionem peccatorum & iustificationem. Decalogus autem requirit non solum externa opera ciuilia, quæ ratio vtcunq; efficere potest, sed etiam requirit alia longè supra rationem posita, scilicet, uerè timere Deum, verè diligere Deū, verè inuocare Deum, verè statuere, quod Deus exaudiat, & expectare auxilium Dei in

DE IUSTIFICATIONE.

morte, in omnibus afflictionibus, denique requirit obedientiam erga Deum in morte & omnibus afflictionibus, ne has fugiamus, aut auersemur, cum Deus imponit.

Hic Scholastici secuti Philosophos tantum docent iusticiam rationis, videlicet, ciuilia opera, & affingunt quod ratio sine Spiritu sancto possit diligere Deum supra omnia. Nam donec humanus animus, ociosus est, nec sentit iram, aut iudicium Dei, fingere potest, quod velit Deum diligere, quod velit propter Deum benefacere. Ad hunc modum docent homines mereri remissionem peccatorum, faciendo quod est in se, hoc est, si ratio dolens de peccato, eliciat actum dilectionis Dei, aut bene operetur propter Deum. Et hæc opinio, quia naturaliter blanditur hominibus, peperit & auxit multos cultus in Ecclesia, vota Monastica, abusus Misse, Et subinde alij alios cultus atq; obseruationes hac opinione excogitauerunt, Et, vt fiducia
t alium

talium operum alerent atq; augerent, affirmauerunt Deum necessario gratiam dare sic operanti, necessitate non coactionis, sed immutabilitatis.

In hac opinione multi magni & perniciosi errores hærent, quos longum esset enumerare, Tantū illud cogitet prudens Lector, Si hæc est iusticia Christiana, quid interest inter philosophiam, & Christi doctrinam? Si meremur remissionem peccatorum his nostris actibus elicitis, quid præstat Christus? Si iustificari possumus per rationem & operationis, quorsum opus est Christo aut regeneratione? Et ex his opinionibus iam eo prolapsa res est, vt multi irrideant nos, qui docemus aliam iusticiam præter philosophicam querendam esse. Audiuimus quosdam pro concione, ablegato Euangelio, Aristotelis ethica enarrare. Nec errabant isti, si vera sunt, quæ defendunt, aduersarij. Nam Aristoteles de moribus ciuilibus adeo scripsit eruditè, nihil vt de his requirendum

DE IUSTIFICATIONE.

sit amplius. Videmus extare libellos, in quibus conferuntur quedam dicta Christi, cum Socratis, Zenonis, & aliorum dictis, quasi ad hoc venerit Christus, ut traderet Leges quasdam, per quas mereremur remissionem peccatorum, non acciperemus gratis propter ipsius merita. Itaq; si recipimus hic aduersariorum doctrinam, quod mereamur operibus rationis remissionem peccatorum & iustificationem, nihil iam intererit inter iusticiam philosophicam, aut certè Pharisæicam, & Christianam.

Quanq̃ aduersarij ne Christum omnino prætereant, requirunt notitiam historie de Christo, & tribuunt ei, quod meruerit nobis dari quendam habitum, siue, ut ipsi vocant, primam gratiam, quam intelligunt habitum esse inclinantem, ut facilius diligamus Deum. Exiguum tamen est, quod huic habitui tribuunt, quia fingunt actus voluntatis ante habitum illum, & post illum habitum eiusdem speciei esse, Fingunt volun-

lun-

luntatem posse diligere Deum, sed habitus ille tamen extimulat, ut idem faciat libentius. Et iubent mereri hunc habitum primum per pracedentia merita, deinde iubent mereri operibus Legis incrementum illius habitus, & vitam aeternam. Ita sepeliunt Christum, ne eo mediatore utantur homines, & propter ipsum sentiant se gratis accipere remissionem peccatorum & reconciliationem, sed somnient se propria impletione Legis mereri remissionem peccatorum, & propria impletione Legis coram Deo iustos reputari, cum tamen Legi nunquam satisfiat, cum ratio nihil faciat, nisi quadam ciuilia opera, Interim neque timeat Deum, neque verè credat se Deo curæ esse. Et quanquam de habitu illo loquuntur, tamen sine iusticia Fidei, neque existere dilectio Dei, in hominibus, neque quid sit dilectio Dei, intelligi potest.

Et quod fingunt discrimen inter meritum congrui, & meritum condigni,

lu-

ter doctrinam Legis, Euangelium de gratuita remissione peccatorum, & iusticia fidei.

Ita nihil docent aduersarij, nisi iusticia rationis, aut certè Legis in quam intuentur, sicut Iudæi in velatam Moysi faciem, & in securis hypocritis, qui putant se Legi satisfacere, excitant presumptionem & inanem fiduciam operum, & contemptum gratis Christi. Econtra pavidas conscientias adigunt ad desperationem, quæ operantes cum dubitatione, nunquā possunt experiri quid sit fides, & quam sit efficax, ita ad extremum penitus desperant.

Nos autem de iusticia rationis sic sentimus, quod Deus requiratur eam, & quod propter mandatum Dei necessario sint facienda honesta opera, quæ decalogus præcipit, iuxta illud, Lex est Pædagogus. Item, Lex est iniustis posita. Vult enim Deus coherceri carnales illa civili disciplina, Et ad hanc conseruandam dedit leges, literas, doctrinam, magi-

DE IUSTIFICATIONE.

magistratus, pœnas. Et potest hanc iusticiam utcumq; ratio suis viribus efficere, quanquam sæpè vincitur imbecillitate naturali, & impellente diabolo ad manifesta flagitia. Quanquam autem huic iusticiæ rationis libenter tribuimus suas laudes. Nullum enim maius bonum habet hæc natura corrupta. Et rectè inquit Aristoteles, neq; Hesperum, neq; Luciferum formosiores esse iusticia. Ac Deus etiam ornat eam corporali-
bus præmijs, tamen non debet cum contumelia Christi laudari.

Falsum est enim, quod per opera nostram mereamur remissionem peccatorum.

Falsum est & hoc, quod homines reputentur esse iusti coram Deo, propter iusticiam rationis.

Falsum est & hoc, quod ratio proprijs viribus possit Deum supra omnia diligere, & legem Dei facere, videlicet, verè timere Deum, verè statuere, quod Deus exaudiat, velle obtemperare Deo in
mor-

morte, & alijs ordinationibus Dei. Non concupiscere aliena & c. etsi civilia opera efficere ratio potest.

Falsum est & hoc & contumeliosum in Christum, quod non peccent homines facientes praecepta Dei sine gratia.

Huius nostrae sententiae testimonia habemus, non solum ex scripturis, sed etiam ex Patribus. Nam Augustinus copiosissime disputat contra Pelagianos, gratiam non dari propter merita nostra, Et de natura & gratia inquit. Si possibilitas naturalis per Liberum arbitrium, & ad cognoscendum quem modo vivere debeat, & ad bene vivendum sufficit, sibi ergo Christus gratis mortuus est. Ergo euacuatum est scandalum crucis. Cur non etiam ego hic exclamem? Imo exclamabo & istos increpabo dolore Christiano. Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Ignorantes enim iustitiam Dei, & vestram volentes constitutare, iustitiae Dei non estis subiecti.

Sicut

DE IUSTIFICATIONE.

Sicut enim finis Legis, ita etiam natura humanae vitiosae saluator Christus est, ad iusticiam omni credenti. Et Iohannis 8. Si vos Filius liberauerit, verè liberi eritis. Non igitur possumus per rationem liberari à peccatis, & mereri remissionem peccatorum. Et Ioannis tertio scriptum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod si opus est renasci per Spiritum sanctum, iusticia rationis non iustificat nos coram Deo, non facit Legem, Rom. 3. Omnes carent gloria Dei, id est, carent sapientia & iusticia Dei, quæ Deum agnoscit & glorificat. Item Rom. 8. Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum, Legi enim Dei non est subiectus, ac ne potest quidem ei subijci. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Hæc adeo sunt aperta testimonia, vt non desiderent acutum intellectorem, sed attentum auditorem, vt Augustini verbis vtamur, quibus ille in eadem causa vsus est, Si
seu-

sensus carnis est inimicitia aduersus Deum, certè caro non diligit Deum. Si non potest legi Dei subijci, nõ potest Deum diligere, Si sensus carnis est inimicitia aduersus Deum, peccat caro etiam cum externa ciuilia opera facimus. Si non potest subijci legi Dei, certè peccat, etiamsi egregia facta, & digna laude iuxta humanũ iudicium habet. Aduersarij intuentur præcepta secunda tabulae, quæ iusticiam ciuilem continent, quam intelligit ratio. Hac contenti putant se legi Dei satisfacere. Interim primã tabulam non vident, quæ præcipit, vt diligamus Deum, vt verè statuamus, q̃ Deus irascatur peccato, vt uerè timeamus Deum, vt verè statuamus, q̃ Deus exaudiat. At humanus animus sine Spiritu sancto, aut securus contemnit iudicium Dei, aut in pœna fugit & odit iudicantem Deum. Itaq; non obtemperat primæ tabulae. Cum igitur hareant in natura hominis contemptus Dei, dubitatio de verbo Dei, de minis & promissioni-

DE IUSTIFICATIONE.

sionibus, verè peccant homines, etiam cum honesta opera faciunt sine Spiritu sancto, quia faciunt ea impio corde iuxta illud, Quidqd non est ex Fide, peccatum est. Tales enim operantur cum contemptu Dei, sicut Epicurus nō sentit se Deo cure esse, respici, aut exaudiri à Deo. Hic contemptus viciat opera in speciem honesti, qui Deus indicat corda.

Postremò hoc imprudentissimè scribitur ab adversarijs, quod homines rei aeternae irae mereantur remissionem peccatorum per actum elicitum dilectionis, cum impossibile sit diligere Deum, nisi prius Fide apprehendatur remissio peccatorum. Non enim potest cor verè sentiens Deum irasci, diligere Deum, nisi ostendatur placatus. Donec terret & videtur nos abijcere in aeternam mortem, non potest se erigere natura humana, ut diligat iratum, indicantem & punientem. Facile est ociosis fingere ista somnia de dilectione, quod reus peccati mortalis possit Deum diligere super

per omnia, quia non sentiunt, quid sit ira, aut iudicium Dei. At in agone conscientie & in acie experitur conscientia vanitatem illarum speculationum philosophicarum. Tunc aut, Lex iram operatur. Non dicit per Legem mereri homines remissionem peccatorum. Lex enim semper accusat conscientias, & perterrefacit. Non igitur iustificat, quia conscientia perterrefacta Lege fugit iudicium Dei. Errant igitur, qui per Legem, per opera sua mereri se remissionem peccatorum confidunt. Hæc de iustificatione rationis aut Legis, quam aduersarij docent, satis sit dixisse. Nam paulò post, cum nostram sententiam de iusticia Fidei dicemus, res ipsa coget plura testimonia ponere, quæ etiam proderunt ad illos errores aduersariorum, quos hæcenus recensuimus euertendos.

Quia igitur non possunt homines viribus suis Legem Dei facere, & omnes sunt sub peccato, & rei æternæ iræ ac mortis. Ideo non possumus per Legem à pec-

DE IUSTIFICATIONE.

peccato liberari, ac iustificari, sed data est promissio remissionis peccatorum & iustificationis propter Christum, qui datus est pro nobis, ut satisfaceret pro peccatis mundi, & positus est mediator ac propiciator. Et hæc promissio non habet conditionem meritorum nostrorum, sed gratis offert remissionem peccatorum & iustificationem, sicut Paulus ait, Si ex operibus, iam non est gratia. Et alibi. Iusticia Dei iam manifestatur sine Lege, id est, gratis offertur remissio peccatorum. Nec pendet reconciliatio ex nostris meritis. Quod si ex nostris meritis penderet remissio peccatorum, & reconciliatio esset ex Lege, esset inutilis. Quia enim Legem non facimus, sequeretur etiam promissionem reconciliationis nunquam nobis contingere. Sic argumentatur Paulus Rom. 4. Si ex Lege esset hæreditas, inanis esset fides, & abolita promissio. Si enim promissio requireret conditionem meritorum nostrorum, ac Legem, cum Legem nunquam facia-

faciamus, sequeretur promissionem inutilem esse.

Cum autem iustificatio contingat per gratuitam promissionem, sequitur quod non possimus nos ipsi iustificare, alioqui quorsum opus erat promittere? cumq; promissio nō possit accipi nisi fide, Euangelium, quod est propriè promissio remissionis peccatorum & iustificationis propter Christum, prædicat iusticiā fidei in Christum, quam non docet Lex, neque hæc est iusticia legis. Lex enim requirit à nobis opera nostra, & perfectionem nostram, Sed promissio offert nobis oppressis peccato & morte gratis reconciliationem propter Christum, quæ accipitur non operibus, sed sola fide. Hæc fides non affert ad Deum fiduciam priorum meritorum, sed tantum fiduciam promissionis, seu promissæ misericordiae in Christo. Hæc igitur fides specialis, quæ credit unusquisq; sibi remitti peccata propter Christum, & Deum placatum & propitium esse propter

G

Chri-

DE IUSTIFICATIONE.

Christum, consequitur remissionem peccatorum, & iustificat nos, & quia in pœnitentia, hoc est, in terroribus consolatur & erigit corda, & regenerat nos, & affert Spiritum sanctum, ut deinde legem Dei facere possimus, videlicet, diligere Deum, verè timere Deum, verè statuere, q̃ Deus exaudiat, obedire Deo in omnibus afflictionibus, mortificat concupiscentiam, &c.

Ita fides quæ gratis accipit remissionem peccatorum, quia opponit Mediatorem & propiciatorem Christum iræ Dei, non opponit nostra merita, aut dilectionem nostram, quæ fides, est vera cognitio Christi, & utitur beneficijs Christi, & regenerat corda, & præcedit legis impletionem. Et de hac fide nulla syllaba extat in doctrina aduersariorum. Proinde reprehendimus aduersarios, q̃ tantum tradunt iusticiam legis, non tradunt iusticiam Euangelij, quod prædicat iusticiam fidei in Christum.

Quid

QVID SIT FIDES
IVSTIFICANS.

ADuersarij tantum fingunt fidem esse noticiam historiae, ideoque docent eam cum peccato mortali posse existere. Nihil igitur loquuntur de fide, qua Paulus toties dicit homines iustificari, quia qui reputantur iusti coram Deo, non versantur in peccato mortali. Sed illa fides, quae iustificat, non est tantum noticia historiae, sed est assentiri promissioni Dei, in qua gratis propter Christum offertur remissio peccatorum & iustificatio. Et ne quis suspicetur, tantum noticiam esse, addemus amplius, est velle & accipere oblatam promissionem remissionis peccatorum & iustificationis.

Ac facile potest cerni discrimen inter hanc fidem, & inter iusticiam legis. Fides est *ḡρησις*, quae accipit à Deo oblata beneficia, iusticia legis est

DE IVSTIFICATIONE.

λατρεῖα quæ offert Deo nostra merita. Fide sic vult coli Deus, vt ab ipso accipiamus ea, quæ promittit & offert.

Quod autem fides significet non tantum historiæ noticiam, sed illam Fidem, quæ assentitur promissioni, aperte testatur Paulus, qui ait, Iusticiam ideo ex fide esse, vt sit firma promissio. Sentit enim promissionem non posse accipi, nisi fide. Quare inter se correlatiuè cōparat & connectit promissionem & fidem. Quanquam faciliè erit iudicare, quid sit fides, si Symbolum consideraremus, vbi certè ponitur hic articulus, Remissionem peccatorum. Itaq; non satis est credere, q̃ Christus natus, passus, resuscitatus sit, nisi addimus & hunc articulum, qui est causa finalis historiæ, Remissionem peccatorum. Ad hunc articulum referri cætera oportet, q̃ videlicet propter Christum, non propter nostra merita donetur nobis remissio peccatorum. Quid enim opus erat Christū dare pro peccatis nostris, si nostra me-
rita

rita pro peccatis nostris, possunt satisfacere?

Quoties igitur de fide iustificante loquimur, sciendum est hac tria obiecta concurrere, ~~promissionem~~, & quidem gratuitam, & merita Christi tanquam ~~precium~~ & ~~propiciationem~~. Promissio accipitur fide, ~~Gratuitum~~ excludit nostra merita, & significat tantum per misericordiam offerri beneficium, Christi merita sunt ~~precium~~, quia oportet esse aliquā certam propiciationem pro peccatis nostris. Scriptura crebro misericordiam implorat, Et sancti Patres sæpè dicunt, nos per misericordiam saluari. Quoties igitur fit mentio misericordiae, sciendum est, q̄ fides ibi requiratur, quæ promissionem misericordiae accipit. Et rursus quoties nos de fide loquimur, intelligi volumus obiectū, scilicet misericordiam promissam. Nam fides non ideo iustificat, aut saluat, quia ipsa sit opus per sese dignum, sed tantum quia accipit misericordiam p̄missam.

DE IUSTIFICATIONE.

Et hic cultus, hæc λατρεία in Prophetis et Psalmis passim præcipue laudatur, cum tamen Lex non doceat gratuitam remissionem peccatorum, sed Patres norant promissionem de Christo, quod Deus propter Christum vellet remittere peccata, Igitur cum intelligerent Christum fore precium pro nostris peccatis, sciebant opera nostra non esse precium rei tantæ. Ideo gratuitam misericordiã & remissionem peccatorum fide accipiebant, sicut Sancti in nouo Testamento. Huc pertinent illæ crebræ repetitiones misericordiæ & fidei in Psalmis & Prophetis, vt hic. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Hic confitetur peccata, nec allegat merita sua. Addit, Quia apud te propiciatio est. Hic erigit se fiducia misericordiæ Dei, Et citat promissionem. Sustinuit anima mea in verbo eius. Sperauit anima mea in Domino, id est, quia promissisti remissionem peccatorum, hac tua promissione sustentor.

Et

Et Paulus citat de Abraham. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iusticiam, hoc est, Abraham sensit se habere Deum propitium, tantum propter ipsius promissionem. Assensus est promissioni Dei, nec passus est se ab ea abstrahi, etiamsi videbat se immundum atque indignum esse, Sentiebat Deum prestare promissum propter veritatem suam, non propter opera aut merita nostra. Nec possunt acquiescere per terra facta corda, si sentire debent, se propter opera propria, aut propriam dilectionem, aut legis impletionem placere, quia haberet in carne peccatum, quod semper accusat nos. Tunc autem acquiescunt corda, quando in illis terroribus statuunt nos ideo placere Deo, quia promisit, & Deum prestare promissum propter suam veritatem, non propter dignitatem nostram. Ita Abraham audiuit hanc vocem, Nolite timere, Ego enim sum propterea sortus, &c. Hic crexit se, & sensit Deum sibi propitium esse, non quia ipse

DE IUSTIFICATIONE.

meritus esset, Sed quia necesse esset Dei promissionem veram iudicari. Hæc igitur fides imputatur ei pro iusticia, hoc est, quia assentitur promissioni, & accipit oblatam reconciliationem, iam verè est iustus & acceptus Deo, non propter dignitatem suam, sed quia gratulam promissionem Dei accipit. Non frustra placuit Paulo hoc testimonium Genesis. Videmus quomodo exaggerat, quam diligenter in eo commoratur, quia videbat naturam fidei in hoc loco facile perspicui posse; Videbat disertè addi testimonium de imputatione iusticiæ, Videbat ad ipsi operibus laudem promerendam iustificationis & pacandæ conscientie, Cum Abraham ideo pronuncietur iustus, quia assentitur promissioni, & accipit oblatam reconciliationem, non opponit iræ Dei merita aut opera. Quare hic locus diligenter consideratus, copiosè de tota re pias mentes docere poterit, qui quidem ita intelligi poterit, si proponat cum sibi perterrefacta mentes, &

tes, & statuant ad eundem modum se debere assentiri gratuita promissioni. Neque enim possunt aliter acquiescere, nisi statuant se habere Deum placatum, quia promiserit, non quia nostra natura, vita & opera digna sint.

Itaque & Patres iustificabantur, non per legem, sed per promissionem, & fidem. Ac mirum est aduersarios adeo extenuare fidem, cum videant ubique pro præcipuo cultu laudari, *Ro. 11* vt Psal. 49. Inuocame in die tribulationis, & eripiam te. Ita vult innotescere Deus, ita vult se celi, vt ab ipso accipiamus beneficia, & quidem accipiamus propter ipsius misericordiam, non propter merita nostra. Hæc est amplissima consolatio in omnibus afflictionibus. Et huiusmodi consolationes abolent aduersarij cum fidem extenuant, & rituperant, & tantum docent homines per opera & merita cum DEO agere.

DE IUSTIFICATIONE.

QVOD SOLA FIDES IN
Christum iustificet.

Primum, ne quis putet nos de o-
ciosa noticia historiae loqui, dicen-
dum est quomodo contingat fides.
Postea ostendemus & quod iustificet,
& quomodo hoc intelligi debeat, & di-
luemus ea, quæ aduersarij obijciunt.
Christus Luca ultimo iubet prædicare
pœnitentiam in nomine suo, et remissio-
nem peccatorum. Euangelium enim ar-
guit omnes homines, q̄ sint sub peccato,
quod omnes sint rei æternæ iræ ac mor-
tis, & offert propter Christum remis-
sionem peccatorum, & iustificationem,
quæ fide accipitur. Prædicatio pœniten-
tiæ, quæ arguit nos, per terrefacit con-
scientias veris & serijs terroribus. In
his corda rursus debent concipere con-
solationem. Id fit, si credant promissio-
ni Christi, quod propter ipsum habea-
mus remissionem peccatorum. Hæc
fides

fides in illis pauoribus er gens & con-
solans accipit remissionem peccatorum,
iustificat, & viuificat. Nam illa conso-
latio est noua & spiritualis vita. Hac
plana & perspicua sunt, & à p̃ys in-
telligi possunt, & habent Ecclesiæ testi-
monia. Aduersarij nusquam possunt di-
cere, quomodo detur Spiritus sanctus,
fingunt Sacramenta conferre Spiritum
sanctum ex opere operato, sine bono
motu accipientis, quasi vero ociosa res
sit donatio Spiritus sancti.

Cum autem de tali fide loquamur,
quæ non est ociosa cogitatio, sed quæ à
morte liberat & nouam vitam in cor-
dibus parit, ~~& est opus Spiritus sancti,~~
non stat cum peccato mortali, Sed tan-
tisper dum adest bonos fructus parit,
vt p̃scia dicemus. Quid potest dici de
conuersione impij, seu de modo regene-
rationis simplicius & clarius? profe-
rant vnum commentarium in senten-
tias, ex tanto Scriptorum agmine,
qui de modo regenerationis dixerit.

DE IVSTIFICATIONE.

Cum loquuntur de habitu dilectionis, fingunt homines Spiritum sanctum per opera mereri, non docent per Verbum accipi, sicut & hoc tempore Anabaptistæ docent. At cum Deo non potest agi, Deus nō potest apprehendi nisi per uerbum, Ideo iustificatio fit per verbū, sicut Paulus inquit. Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Idem, Fides est ex auditu. Et vel hinc argumentum sumi potest, quod Fides iustificet, Quia ~~fit~~ tantum fit iustificatio per verbum, & ~~verbum~~ tantum fide apprehenditur, sequitur quod fides iustificet. Sed sunt aliæ maiores rationes. Hæc diximus hætenus, ut modum regenerationis ostenderemus, & ut intelligi posset, qualis sit fides, de qua loquimur.

Nunc ostendemus, quod fides iustificet. Vbi primum hoc monendi sunt lectores, quod ~~fieri~~ necesse est hanc sententiam tueri, quod Christus sit mediator, ita necesse sit defendere quod fides iustificet.

iustificet. Quomodo enim erit Christus mediator, si in iustificatione non utimur eo mediatore, si non sentimus, quod propter ipsum iusti reputemur? Id autem est credere, confidere meritis Christi, & propter ipsum certò velit nobis Deus placatus esse. Item fieri oportet defendere, quod præter Legem, necessaria sit promissio Christi, ita necesse est defendere, quod fides iustificet. Lex enim non docet gratuitam remissionem peccatorum. Item, Lex non potest fieri, nisi prius accepto Spiritu sancto. Necesse est igitur defendere quod promissio Christi necessaria sit, At hæc non potest accipi nisi fide. Itaq; qui negant fidem iustificare, nihil nisi Legem, abolito Euangelio, & abolito Christo docent.

Sed nonnulli fortassis cum dicitur, quod fides iustificet, intelligunt de principio, quod fides sit initium iustificationis, seu præparatio ad iustificationem, ita ut non sit ipsa fides, illud, quo accepti sumus Deo, sed opera quæ sequuntur, Et

DE IUSTIFICATIONE.

Somniant Fidem, ideo valde laudari, quia sit principium. Magna enim vis est principij, ut valgo dicunt, ἀρχὴ ἔργου τῆς αὐτῆς, ut si quis dicat, quod Grammatica efficiat omnium artium doctores, quia præparet ad alias artes, etiamsi sua quenq; ars verè artificem efficit. Non sic de Fide sentimus, sed hoc defendimus, q̄ propriè ac verè ipsa Fide propter Christum iusti reputemur, seu accepti Deo simus. Et quia iustificari significat ex iniustis iustos effici seu regenerari, generari significat & iustos pronunciarì seu reputari. Vtroq; enim modo loquitur scriptura. Ideo primum volumus hoc ostendere, quod sola Fides ex iniusto iustum efficiat, hoc est, accipiat remissionem peccatorum.

Ex h̄c Offendit quosdam particula sola, cum & Paulus dicat, Arbitramur hominem iustificari Fide, non ex operibus. Item, Ephesios 2. Deid donum est, non ex vobis, neq; ex operibus, ne quis gloriatur. Item Rom. 1. 3. Gratis iustificati. Si displicet

DE IUSTIFICATIONE. 69

displicet exclusiua, sola, tollant etiam ex Paulo, illas exclusiuas gratis, non ex operibus, donum est &c. Nam hæ quoq; sunt exclusiue. Excludimus autem opinionem meriti, Non excludimus Verbum aut Sacramenta, vt calumniantur aduersarij. Diximus enim supra Fidem ex verbo concipi, Ac multò maxime ornamus ministerium Verbi. Dilectio etiam & opera sequi Fidem debent, quare non sic excluduntur, ne sequantur, sed fiducia meriti dilectionis aut operum in iustificatione excluditur. Idq; perspicue ostendemus.

QVOD REMISSIONE M

peccatorum sola Fide in Christum consequamur.

Fateri etiam aduersarios existimamus, quod in iustificatione primum necessaria sit remissio peccatorum. Omnes enim sub peccato sumus. Quare sic argumentamur.

Consequere remissionem peccatorum, est iustificari.

DE IUSTIFICATIONE.

1. Cor. 13
ficari iuxta illud, Beati quorum remissa sunt iniquitates.

Sola Fide in Christum, non per dilectionem, non propter dilectionem, aut opera consequimur remissionem peccatorum, etsi dilectio sequitur Fidem.

1. Cor. 13
Igitur sola Fide iustificamur, intelligendo iustificationem, ex iniusto iustum effici, seu regenerari.

1. Cor. 13
Minor ita facile poterit declarari, si sciamus, quomodo fiat remissio peccatorum. Aduersarij frigidissime disputant, Vtrum sint vna mutatio remissio peccatorum, & infusio gratiæ. Ociosi homines quid dicerent, non habebant. In remissione peccatorum oportet in cordibus vinciterrores peccati, & mortis æternæ, sicut Paulus testatur 1. Cor. 15.

1. Cor. 15
Aculeus mortis peccatum est, Potentia verò peccati lex, Gratia autem Deo, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum, id est, peccatum per terrefacit conscientias. 1. fit per Legem, quæ ostendit iram Dei aduer-

uersus peccatum, sed vincimus per Christum. Quomodo? Fide, cum erigimus nos fiducia promissæ misericordiæ propter Christum. Sic igitur ~~prohamus~~ ^{prohamus} minorem. Ira Dei non potest placari, si opponamus nostra opera, quia Christus propositus est propiciator, ut propter ipsum fiat nobis placatus Pater. Christus autem non apprehenditur tanquam Mediator nisi Fide. Igitur sola Fide consequimur remissionem peccatorum, cum erigimus corda fiducia misericordiæ propter Christum promissæ.

Item Paulus Rom. 5. ait, Per ipsum habemus accessum ad Patrem, & addit, per Fidem. Sic igitur reconciliamur Patri, & accipimus remissionem peccatorum, quando erigimur fiducia promissæ misericordiæ propter Christum.

Aduersarij Christum ita intelligunt mediatorem & propiciatorem esse, quia meruerit habitum dilectionis, non iubent nunc eo uti Mediatore, sed prorsus sepulto Christo, fingunt nos habere access-

+ p^rim^o
gratia

DE IUSTIFICATIONE.

cessum per propria opera, & per hanc
habitu illam mereri, & postea dile-
ctione habere pacem conscientie. An
non est hoc prorsus sepelire Christum,
& totam ipsius doctrinam tollere? Pau-
lus ecce. debet nos habere accessum,
hoc est, per Christum, Et, ut o-
stenderet, quomodo id fiat, addit, quod
per fidem habeamus accessum. Fide igitur
propter Christum accipimus remis-
sionem peccatorum. Non possumus ira
Dei opponere nostram dilectionem, &
opera nostra.

Secundò. Certum est peccata remitti
propter propiciatorem Christum, Rom.
3. Quem posuit Deus propiciatorem. Ad-
dit autem Paulus per Fidem. Itaque no-
bis prodest hic propiciator, cum Fide ap-
prehendimus promissam in eo miseri-
cordiam, & opponimus eam iræ ac iu-
dicio Dei. Et in eandem sententiam
scriptum est ad Hebræos 4. Habentes
Pontificem &c. accedamus cum fidu-
cia. Iubet enim accedere ad Deum, non
fidu-

DE IUSTIFICATIONE. 71

fiducia nostrorum meritorum, sed fiducia Pontificis Christi, requiritur igitur Fidem.

Tertiò. Petrus in Actis Cap. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. Quomodo potest clarius dicere? Remissionem peccatorum accipimus, inquit, per nomen eius, hoc est, propter eum, ergo non propter nostra merita, non propter nostram contritionem, attritionem, dilectionem, cultus, opera. Et addit, cum credimus in eum. Requiritur igitur Fidem. Neq; enim possumus apprehendere nomen Christi, nisi Fide. Præterea allegat consensum omnium Prophetarum. Hoc verè est allegare Ecclesiæ autoritatem, sed de hoc loco infra de pœnitentia rursus dicendū erit.

Quartò. Remissio peccatorum, est res promissa propter Christum. Igitur non potest accipi, nisi sola Fide. Nam Promissio accipi non potest, nisi sola Fide.

213 DE IVSTIFICATIONE.

Fide. Roma. 4. Ideo ex Fide, vt sit firma promissio, secundum gratiam, Q. D. Si penderet res ex meritis nostris, incerta & inutilis esset promissio, quia nunq̃ constitutare possemus, quando satis meriti essemus. Idq; facile intelligere queunt perit & conscientia. Ideo Paulus ait Galat. 3. Conclufit Deus omnia sub peccatum, vt promissio ex Fide Iesu Christi detur credentibus. Hic detrahit meritum nobis, quia dicit omnes reos esse, & conclusos sub peccatum, Deinde addit promissionem, videlicet remissionis peccatorum, & iustificationis dari, & addit, quomodo accipi promissio possit, videlicet Fide. Atq; hac ratio sumpta ex natura promissionis apud Paulum precipua est, & sæpè repetitur. Neq; excogitari, neq; fingi quidq̃ potest, quo hoc Pauli argumentum euerti queat. Proinde non patiantur se bonæ mentes depelli ab hac sententia, quod tantum Fide accipiamus remissionem ppter Christum. In hac habent certam & firmam

con-

consolationem aduersus peccati terro-
res, & aduersus aternam mortem, &
aduersus omnes portas inferorum.

Cum autem sola Fide accipiamus re-
missionem peccatorum & reconcilia-
tionem ppter Christum, sola Fides iusti-
ficat, quia reconciliati reputantur iusti
& filij Dei, non propter suam mundiciẽ,
sed per misericordiam ppter Christum,
sit amẽ hanc misericordiam Fide appre-
hendant. Ideoq; scriptura testatur, quod
Fide iusti reputemur. Adiciemus igitur
testimonia, quę clarẽ pronunciant, qđ Fi-
des sit ipsa iusticia, qua coram Deo iusti
reputamur, videlicet non, quia sit opus
per se se dignũ, Sed quia accipit promif-
sionem, qua Deus pollicitus est, qđ pro-
pter Christum velit propicius esse cre-
dentibus in eum, seu quia sentit, qđ Chri-
stus sit nobis factus à Deo, sapientia, iu-
sticia, sanctificatio, & redemptio.

Paulus in Epistola ad Romanos prae-
cipue de hoc loco disputat, & proponit,
quod gratis iustificemur fide, credentes

DE IUSTIFICATIONE.

nobis Deum placatum propter Christum. Et hanc propositionem cap. 3. quo statum vniuersæ disputationis continet, tradit. Arbitramur homines iustificari, non ex operibus Legis. Illic aduersarij interpretantur ceremonias Leviticas. At Paulus non tantum de ceremonijs loquitur, sed de tota Lege. Allegat enim infra ex Decalogo. Non concupisces. Et si opera moralia mererentur remissionem peccatorum, & iustificationem, etiam nihil opus esset Christo & promissione, & ruerent omnia illa, quæ Paulus de promissione loquitur. Male etiam scriberet ad Ephesios, gratis nos saluatos esse, & donum Dei esse, non ex operibus. Item Paulus allegat Abraham, allegat Dauidem, at hi de circumcisione habuerunt mandatū Dei. Itaq; si vlla opera iustificabant, necesse erat illa opera tunc cum mandatum haberent, etiam iustificasse. Sed rectè docet Augustinus Paulum de tota Lege loqui, sicut prolixè disputat de spiritu &

lite.

litera, vbi postremo ait. His igitur con- Cap. 1.
sideratis pertractatisq; p virib9, quas
Dominus donare dignatur, colligimus
non iustificari hominem pceptis bo-
næ vitæ, nisi per Fidem Iesu Christi.

Et ne putemus t...erè excidisse Pau-
lo sententiam, & Fides iustificet, longa
disputatione munit & confirmat eam in
quarto cap. ad Romanos. Et deinde in
omnibus Epistolis repetit.

Sic ait cap. quarto ad Roma. Operan-
ti merces non imputatur secundum gra-
tiam, sed secundum debitum, Ei autem
qui non operatur, credit autem in eum,
qui iustificat impium, reputatur Fides
eius ad iusticiam. Hic clarè dicit Fidem
ipsam imputari ad iusticiam. Fides igitur
est illa res, quam Deus pronunciat
esse iusticiam, & addit gratis imputari,
Et negat posse gratis imputari, si ppter
opera deberetur. Quare excludit etiam
meritum operū moralium. Nam si his
deberetur iustificatio coram Deo, nō im-
putaretur fides ad iusticiā sine operibus.

Et po-

DE IUSTIFICATIONE.

20-4

Et postea. Dicimus enim, q̄ Abrahæ imputata est Fides ad iusticiam.

Cap. 5. ait. Iustificati ex Fide, pacem habemus erga Deum, id est, habemus conscientias tranquillas & latas coram Deo.

Rom. 4. Corde creditur ad iusticiã. Hic p̄nunciat Fidem, esse iusticiam cordis.

Ad Galat. 2. Nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex Fide Christi, & non ex operibus Legis.

Ad Ephes. 2. Gratia enim saluati estis per Fidem, & hoc non ex vobis. De enim donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

Iohan. 1. Dedit eis potestatem, Filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Iohannis 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat.

Item,

Item, Non misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur.

Actuum. 13. Notum igitur sit vobis viri fratres, quod per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege iustificari, in hoc omnis qui credit iustificatur. Quomodo potuit clarius de officio Christi, & de iustificatione dici? Lex inquit non iustificabat, Ideo Christus datus est, ut credamus nos propter ipsum iustificari. Apertè detrahit legi iustificationem, Ergo propter Christum iusti reputamur, cum credimus nobis Deum placatum esse propter ipsum.

Actuum. 4. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli, Et non est in aliquo alio salus. Neque enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Nomen autem Christi tantum fide apprehenditur.

H

tur.

DE IUSTIFICATIONE.

tur. Igitur fiducia nominis Christi, non fiducia nostrorum operum saluamur. Nomen enim hic significat causam, quæ allegatur propter quam contingit salus. Et allegare nomen Christi est considerare nomine Christi, tanquam causa, seu precio, propter quod saluamur.

Actuum. 15. Fide purificans corda eorum. Quare fides illa, de qua loquuntur Apostoli, non est ociosa noticia, sed res accipiens Spiritum sanctum, & iustificans nos.

Abacuc primo. Iustus ex fide viuet. Hic primum dicit homines fide esse iustos, qua credunt I eum propitium esse, & addit, q̄ eadem fides viuificet, quia hæc fides parit in corde pacem & gaudium, & vitam æternam.

Esaia. 53. Noticia eius iustificabit multos. Quid est autem noticia Christi, nisi nosse beneficia Christi, promissiones, quas per Euangelium sparsit in mundum? Et hæc beneficia nosse, propriè & verè est credere in Christum, credere q̄
quæ

quæ promissit Deus propter Christum,
certo præstet.

Sed plena est scriptura talibus te-
stimonijs, quia alibi legem, alibi pro-
missiones de Christo, & de remissione
peccatorum, & de gratuita acceptatio-
ne propter Christum tradit. Extant &
apud S. Patres sparsim similia testimo-
nia. Ambrosius enim inquit in Epistola
ad Irenæum quendam, Subditus autem
mundus eo per legem factus est, quia
ex præscripto legis omnes conveniun-
tur, & ex operibus legis nemo iustifica-
tur, id est, quia per legem peccatum co-
gnoscitur, sed culpa non relaxatur. Vi-
debatur Lex nocuisse, quæ omnes fecer-
at peccatores, sed veniens Dominus
Iesus peccatū omnibus, quod nemo po-
terat evitare, donavit & chirographū
nostrum sui sanguinis effusione deleuit.
Hoc est, quod ait. Abundavit peccatum
per legem, Superabundavit autem gra-
tia per Iesum. Quia postquā totus mun-
dus subditus factus est, totius mundi

· · · · ·

H 2

pecca-

DE IUSTIFICATIONE.

peccatum abstulit, sicut testificatus est Iohannes dicens. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Et ideo nemo gloriatur in operibus, quia nemo factis suis iustificatur. Sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrum iustificatus est. Fides ergo est, qualibet per sanguinem Christi, Quia beatus ille, cui peccatum remittitur, & venia donatur. Hæc sunt Ambrosij verba, quæ aperte patrocinantur nostræ sententiæ, detrahit operibus iustificationem, & tribuit fidei, quod liberet per sanguinem Christi. Conferantur in vñū acervum Sententiarij omnes, qui magnificis titulis ornantur. Nam alij vocantur angelici, alij subtiles, alij irrefragabiles, Omnes isti lecti & relecti non tantum conferent ad intelligendum Paulum, quantum confert hæc vna Ambrosij sententia.

In eandem sententiam multa contra Pelagianos scribit Augustinus, De spiritu & litera sic ait. Ideo quippe pro-

poni-

ponitur iusticia legis, quòd qui fecerit
 eam, uiuet in illa, vt cum quisque infir-
 mitatem suam cognouerit, non per suas
 vires, neque per literam ipsius legis, q̃
 fieri nō potest, Sed per fidem concilians
 iustificatorem, perueniat, & faciat, &
 uiuat in ea. Opus rectum, quòd qui fe-
 cerit, uiuet in eo, non fit, nisi in iusti-
 ficato, Iustificatio autem ex fide impe-
 tratur. Hic clarè dicit iustificatorem
 fide conciliari, & iustificationem fide Cap. 2
 impetrari. Et paulò post, Ex lege time-
 mus Deum, ex fide speramus in Deum,
 sed timentibus pœnam absconditur gra-
 tia, sub quo timore anima laborans & c.
 per fidem confugiat ad misericordiam
 Dei, vt det q̃ iubet. Hic docet lege terreo-
 ricorda, fide autē consolationē capere,
 & docet prius fide apprehendere miseri-
 cordiam, quam legem facere conemur.
 Recitabimus paulò post et alia quæd m. c.

Profectò mirum est aduersarios
 tot locis scripturæ nihil moueri, quæ a-
 pertè tribuunt iustificationem fidei, &

DE IUSTIFICATIONE.

quidem detrahunt operibus. Num frustra existimāt toties idem repeti? Num arbitrantur excidisse Spiritui sancto nō animaduertenti has voces? Sed excogitauerunt etiam cauillum, quo eludūt, idicunt de fide formata accipi debere, hoc est, non tribuunt fidei iustificationem, nisi propter dilectionem, imò prorsus non tribuunt fidei iustificationem, sed tantum dilectioni, quia somniant fidem posse stare cum peccato mortali. Quorsum hoc pertinet, nisi vt promissionem iterum aboleant, & redeant ad legem. Si fides accipit remissionem peccatorum propter dilectionem, semper erit incerta remissio peccatorum, Quia nunquam diligimus tantum, quantum debemus, imò non diligimus, nisi certò statuamur corda, q̄ donata sit nobis remissio peccatorum. Ita aduersarij dum requirunt fiduciam propriæ dilectionis in remissione peccatorum & iustificatione, Euangelium de gratuita remissione peccatorū prorsus abolent, cum ta-

men dilectionem illam neque presentent,
neque intelligant, nisi credant gratis ac-
cipere remissionem peccatorum.

Nos quoque dicimus, quod dilectio fi-
dem sequi debeat, sicut & Paulus ait,
in Christo Iesu neque circumcisio aliquid
valet, neque preputium, sed fides per
dilectionem efficax. Neque tamen ideo
sentiendum est, quod fiducia huius dile-
ctionis, aut propter hanc dilectionem
accipiamus remissionem peccatorum &
reconciliationem, sicut neque accipimus
remissionem peccatorum propter alia
opera sequentia, sed sola fide & quidem
fide proprie dicta accipitur remissio pec-
catorum, quia promissio non potest ac-
cipi nisi fide. Est autem fides proprie di-
cta, quae assentitur promissioni, de hac fi-
de loquitur scriptura, Et quia accipit
remissionem peccatorum, & reconcili-
at nos Deo, prius hac fide iustireputa-
mur propter Christum, quam diligimus,
ac legem facimus, etsi necessario
sequitur dilectio. Neque vero hac fides est

DE IUSTIFICATIONE.

ociosa noticia, nec potest stare cum peccato mortali, sed est opus Spiritus sancti, quo liberamur à morte, quo eriguntur & viu. ficiuntur per terrefactę mentes. Et quia sola hac fides accipit remissionem peccatorum, & reddit nos acceptos Deo, & reddit conscientias pacatas ac tranquillas, rectius vocari gratia gratum faciens poterat, quàm effectus sequens, videlicet dilectio.

cap. 10
~~p. 10~~ ~~hinc~~ ~~est~~ ~~testimonijs~~ ~~scripturę~~, & argu-
~~mentis~~ ~~ex~~ ~~scriptura~~ ~~sumptis~~, ut res magis fieret perspicua, quòd sola fide consequimur remissionem peccatorũ propter Christum, & quòd sola fide iustificemur, hoc est, ex iniustis iusti efficiamur, seu regeneremur. Facile autem iudicari potest, quam necessaria sit huius fidei cognitio, quia in hac vna conspiciatur Christi officium, hac vna accipimus Christi beneficia, hæc vna affert certam & firmam consolationem p̃is mentibus. Et oportet in Ecclesia extare doctrinam,

Et inam, ex qua concipiant p[er] certam
 spem salutis. Nam aduersarij infeliciter
 consulunt hominibus, dum iubent dubi-
 tare, Vtrum consequantur remissionem
 peccatorum. Quomodo in morte susten-
 tabunt se isti, qui de hac fide nihil audi-
 uerunt, qui putant dubitandum esse,
 Vtrum consequantur remissionem pec-
 catorum. Præterea necesse est retineri
 in Ecclesia Christi Euangelium, hoc est,
 promissionem, q[uod] gratis propter Christū
 remittuntur peccata, Id Euangelium
 penitus abolent, qui de hac fide, de qua
 loquimur, nihil docent. At Scholastici
 ne verbum quidem de hac fide tradunt.
 Hos sequuntur aduersarij nostri, & im-
 probant hanc fidem, Nec vident se to-
 tam promissionem gratuita remissionis
 peccatorum, & iusticiæ Christi abolere
 improbatâ hac fide.

DE DILECTIONE ET IMPLETIONE

Legis.

II 5

Hic

DE DILECTIONE ET

HIC obijciunt aduersarij. Si vis in vitam ingredi, serua mandata, Item factores legis iustificabuntur, & alia multa similia de lege, & operibus, Ad quæ priusquam respondemus dicendum est, quid nos de dilectione, & impletione legis sentiamus. Scriptum est apud Prophetam. Dabo legem meam in corda eorum. Et Rom. 3. ait Paulus, legem stabiliri non aboleri per fidem, Et Christus ait. Si vis ingredi in vitam, serua mandata. Item, Si dilectionem non habeam, nihil sum. Hæ sententiæ & similes testantur, quòd oporteat legem in nobis inchoari, & magis magisque fieri. Loquimur autem non de Cæremonijs, sed de illa lege, quæ præcipit de motibus cordis, videlicet de Decalogo. Quia vero fides affert Spiritum sanctum, & parit nouam vitam in cordibus, necesse est, quòd pariatur spirituales motus in cordibus. Et qui sint illi motus ostendit Prophetam ait. Dabo legem meam in corda eorum.

eorum. Postquam igitur fide iustificati & renati sumus, incipimus Deum timere, diligere, petere, & expectare ab eo auxilium, gratias agere & prædicare, & obedire ei in afflictionibus, incipimus & diligere proximos, quia corda habent spirituales & sanctos motus.

Hæc non possunt fieri, nisi postquam fide iustificati sumus, & renati accipimus Spiritum sanctum. Primum quia Lex non potest fieri sine Christo. Item lex non potest fieri sine Spiritu Sancto. At Spiritus sanctus accipitur fide, iuxta illud Pauli, Galat. 3. Ut promissionem spiritus accipiamus per fidem. Item quomodo potest humanum cor diligere Deum, dum sentit eum horribiliter irasci, & opprimere nos temporalibus & perpetuis calamitatibus. Lex autem semper accusat nos, semper ostendit irasci Deum. Non igitur diligitur Deus, nisi postquam apprehendimus fide misericordiam. Ita demum fit obiectum amabile.

DE DILECTIONE ET

Quanquàm igitur ciuilia opera, hoc est, externa opera legis sine Christo, & sine Spiritu sancto aliqua ex parte fieri possint, tamen apparet ex his, quæ diximus, illa quæ sunt propriè legis diuinæ, hoc est, affectus cordis erga Deum, qui præcipiuntur in prima tabula, non posse fieri sine Spiritu sancto. Sed aduersarij nostri sunt suaues Theologi, Intuentur secundam tabulam, & politica opera, primam nihil curant, quasi nihil pertineat ad rem, aut certè tantum externos cultus requirunt. Illam æternam legem, & longè positam supra omnium creaturarum sensum atq; intellectum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, prorsus non considerant.

At Christus ad hoc datus est, vt propter eum donentur nobis remissio peccatorum, & Spiritus sanctus, qui nouā & æternam vitam ac æternam iusticiam in nobis pariat. Primum ostendat Christum, sicut Iohan. 16. scriptum est.

Ille

IMPLETIONE LEGIS. 80

Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Deinde & alia dona afferat, dilectionē, inuocationem, gratiarum actionem, castitatem, patientiam &c. Quare non potest Lex verē fieri, nisi accepto Spiritu sancto per Fidem. Ideo Paulus dicit Legem stabiliri per Fidem, non aboleri, quia Lex ita demum fieri potest, cum contigit Spiritus sanctus. Et Paulus docet 2. Cor. 3. velamen, quo facies Moysi tecta est, non posse tolli, nisi Fide in Christum, qua accipitur Spiritus sanctus. Sic enim ait, sed usq; in hodiernū diem cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum. Cum autem conuersi fuerint ad Deum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est, Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas. Velamen intelligit Paulus, humanam opinionem de tota Lege, Decalogo, & caeremonijs, videlicet quod hypocritae putant externa & ciuilia opera satisfacere Legi Dei, & sacrificia & cultus ex opere operato iusti-

DE DILECTIONE ET

ficare coram Deo. Tunc autem detrahitur nobis hoc velamen, hoc est, eximitur hic error, quando Deus ostendit cordibus nostris immundiciem nostram, & magnitudinem peccati. Ibi primū videmus nos longè abesse ab impletione Legis, Ibi agnoscim⁹, quomodo caro secura atq; ociosa non timeat Deum, nec verè statuat respici nos à Deo, sed casu nasci, & occidere homines. Ibi experimur nos non credere, quod Deus ignoscat, & exaudiat. Cum autem audito Evangelio & remissione peccatorum Fide erigimur, concipimus Spiritum sanctum, vt iam rectè de Deo sentire possimus, & timere Deum, & credere ei &c. Ex his apparet, non posse Legem sine Christo, & sine Spiritu sancto fieri.

Profitemur igitur, quod necesse sit inchoari in nobis, & subinde magis magisq; fieri Legem, Et complectimur simul vtrumq;, videlicet spirituales motus, & externa bona opera. Falso igitur calumniantur nos aduersarij, q̃ no-

stri

IMPLETIONE LEGIS. 8

ſtri non doceant bona opera, cum ea non
 ſolum requirant, ſed etiam eſtendant,
 quomodo fieri poſſint. Euentus coargu-
 it hypocritas, qui ſuis viribus conan-
 tur Legem facere, q̃ non poſſint praſta-
 re, qua conantur. Longe enim imbecil-
 lior eſt humana natura, q̃ vt ſuis viribus
 reſiſtere Diabolo poſſit, qui habet capti-
 uos omnes, qui non ſunt liberati per fidẽ.
 Potentia Chriſti opus eſt aduerſus Dia-
 bolum, videlicet, vt quia ſcimus nos p-
 pter Chriſtum exaudiri, & habere pro-
 miſſionem, Petamus vt gubernet &
 propugnet nos Spiritus ſanctus, ne de-
 cepti erremus, ne impulſi contra volun-
 tatem Dei aliquid ſuſcipiamus, ſicut
 Pſalmus docet. Captiuam duxit capti-
 uitatem, dedit dona hominibus Chriſtus
 enim vicit Diabolum, & dedit nobis
 promiſſionem, & Spiritum ſanctum,
 vt auxilio diuino vincamus & ipſi.
 Et 1. Ioh. n. 3. Ad hoc apparuit Filius
 Dei, vt ſoluat opera Diaboli. Deinde
 non hoc tantum docemus, quomodo
 fieri

DE DILECTIONE ET

fieri Lex possit, sed etiam quomodo Deo placeat, si quid sit, videlicet non quia legi satisfaciamus, sed quia sumus in Christo. Sicut paulò post dicemus.

Constat igitur nostros requirere bona opera, Imò addimus & hoc, quod impossibile sit dilectionem Dei, et si exigua est, diuellere à Fide, quia per Christum acceditur ad Patrem, & accepta remissione peccatorum, verè iam statuimus nos habere Deum, hoc est, nos Deo curæ esse, inuocamus, agimus gratias, timeamus, diligimus, sicut Iohannes docet in prima Epistola. Nos diligimus eum, inquit, quia prior dilexit nos, videlicet, quia dedit pronobis Filium, & remisit nobis peccata. Ita significat præcedere Fidem, sequi dilectionem. Item Fides illa, de qua loquimur, existit in pænitentia, hoc est, concipitur in terroribus conscientiae, quæ sentit iram Dei aduersus nostra peccata, & querit remissionem peccatorum, & liberari à peccato. Et in talibus terroribus & alijs afflictionibus debet

debet hæc Fides crescere & confirmari. Quare non potest existere in his, qui secundum carnem viuunt, qui delectantur cupiditatibus suis, & obtemperant eis. Ideo Paulus ait, Nulla nunc damnatio est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum. Item, Debitores sumus non carni, vt secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis, moriemini, Sin autem spiritu actiones corporis mortificabitis, uiuetis. Quare Fides illa, quæ accipit remissionem peccatorum in corde perterrefactis, & fugiente peccatum, non manet in his, qui obtemperant cupiditatibus, nec existit cum mortali peccato.

Ex his effectibus Fidei excerpunt aduersarij unum, uidelicet dilectionem, & docent, quod dilectio iustificet. Ita manifestè apparet eos tantum docere Legem. Non prius docent accipere remissionem peccatorum per Fidem, Non docent de mediatore Christo, quod prop-

ter

DE DILECTIONE ET

ter Christum habemus Deum propiciū, sed propter nostram dilectionem. Et tamen qualis sit illa dilectio, non dicunt, neq; dicere possunt. Prædicant se Legem implere, cum hæc gloria propriè debeat Christò, & fiduciam priorum operum opponunt iudicio Dei, Dicunt enim, se de condigno mereri gratiam & vitam æternam. Hæc est simpliciter impia & vana fiducia. Nam in hac vita nō possumus Legi satisfacere, quia natura carnalis non desinit malos affectus parere, etsi his resistit spiritus in nobis.

Sed quærat aliquis. Cum & nos fateamur dilectionem esse opus Spiritus sancti, cumq; sit iusticia, quia est impletio Legis, cur non doceamus, quod iustificet? Ad hoc respondendum est. Primum hoc certum est, quod non accipimus remissionem peccatorum, neq; per dilectionem nostram, neq; propter dilectionem nostram, sed ppter Christum sola Fide. Sola Fides, quæ intuetur in promissionem, & sentit ideo certò statuen-

dum

IMPLETIONE LEGIS. 83

dum esse, & Deus ignoscat, quia Christus non sit frustra mortuus &c. vincit terrores peccati & mortis. Si quis dubitat, Vtrum remittantur sibi peccata, contumelia afficit Christum, cum peccatum suum iudicat maius, aut efficacius esse, q̄ mortem & promissionem Christi, Cum Paulus dicat gratiam exuberare supra peccatum, hoc est, misericordiam ampliore esse q̄ peccatum. Si quis sentit se ideo consequi remissionem peccatorum, quia diligit, afficit contumelia Christum, & comperiet in iudicio Dei hanc fiduciam propriæ iusticiæ impiam & inanem esse. Ergo necesse est, quod Fides reconciliet, & ex iniusto iustum efficiat. Et sicut non accipimus remissionem peccatorum per alias virtutes Legis, seu propter eas, videlicet propter patientiam, castitatem, obedientiam erga magistratus &c. Et tamen has virtutes sequi oportet. Ita neq: propter dilectionem Dei accipimus remissionem peccatorum, etsi sequi eam necesse est.

Eate.

DE DILECTIONE ET

Ceterum nota est consuetudo sermonis, quod interdum eodem verbo causam & effectus complectimur καὶ τὸ συνέχον. Ita Luc. 7. ait Christus, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Interpretatur enim seipsum Christus, cum addit, Fides tua saluam te fecit. Non igitur voluit Christus, quod mulier illo opere dilectionis merita esset remissionem peccatorum. Ideo enim clarè dicit, Fides tua saluam te fecit. At Fides est, quæ apprehendit misericordiam propter verbum Dei gratis. Si quis hoc negat Fidem esse, prorsus nō intelligit quid sit Fides. Et ipsa historia hoc loco ostendit, quid vocet dilectionē. Mulier venit hanc afferens de Christo opinionem, quod apud ipsum quærenda esset remissio peccatorum. Hic cultus est summus cultus Christi, Nihil potuit maius tribuere Christo. Hoc erat verè Messiam agnoscere, quærere apud eum remissionē peccatorum. Porro sic de Christo sentire, sic colere, sic complecti Christum,

stum, est verè credere. Christus autem
 vsus est verbo dilectionis, non apud mu-
 lierem, sed aduersus Phariseum, quia
 totum cultum Pharisei, cum toto cultu
 mulieris comparabat. Obiurgat Phari-
 seum, quod non agnosceret ipsum esse
 Messiam, etsi hæc externa officia ipsi præ-
 staret, vt hospiti, viro magno & sancto,
 Ostendit mulierculam, & prædicat hu-
 ius cultum, vnguenta, lachrymas &c.
 Quæ omnia erant signa Fidei, & con-
 fessio quædam, q̃ videlicet apud Chri-
 stum quæreret remissionem peccatorũ?

Magnum profectò exemplum est, q̃
 non sine causa commouit Christum, vt
 obiurgaret Phariseum virum sapien-
 tem, & honestum, sed non credentem.
 Hanc ei impietatem exprobrat, & ad-
 monet eum exemplo mulierculæ, signi-
 ficans turpe ei esse, quod cum indocta
 muliercula credat Deo, ipse Legis do-
 ctor, non credat, non agnoscat Messiam,
 non quærat apud eum remissionem pec-
 catorum & salutem. Sic igitur totum
 cul-

DE DILECTIONE ET

cultum laudat, vt sæpè sit in scripturis, vt vno verbo multa complectamur, vt infra latius dicemus in similibus locis, vt, Date eleemosynam, & omnia erunt munda. Non tantum eleemosynas requirit, sed etiam iusticiam Fidei. Ita hic ait, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum, id est, quia me verè coluit Fide & exercitijs & signis Fidei, Totum cultum comprehendit. Interim tamen hoc docet, q̃ propriè accipiat Fide remissio peccatorum, et si dilectio, confessio, & alij boni fructus sequi debeant.

Quare non hoc vult, q̃ fructus illi sint præcium, sint propiciatio, propter quam detur remissio peccatorum, quæ reconciliet nos Deo. De magna re disputamus, de honore Christi, & vnde petant bonæ mentes certam & firmam consolationem, Vtrum fiducia collocanda sit in Christum, an in opera nostra. Quod si in opera nostra collocanda erit, detrahatur Christo honos Mediatoris & propiciato-

ris,

ris, Et tamen comperiemus in iudicio Dei hanc fiduciam vanam esse, & conscientias inde ruere in desperationem. Quod si remissio peccatorum, & reconciliatio nō contingit gratis propter Christum, sed propter nostram dilectionem, nemo habiturus est remissionem peccatorum, nisi ubi totā Legem fecerit, quia Lex nō iustificat, donec nos accusare possit. Patet igitur, cum iustificatio sit reconciliatio propter Christum, q̄ Fide iustificemur, quia certissimum est sola Fide accipi remissionem peccatorum.

Nunc igitur respondeamus ad questionem supra propositam, Quare dilectio non iustificet. Rectē cogitant aduersarij dilectionem esse Legis impletionem, Et obedientia erga Legem, esset iusticia, si Legem faceremus. Hactenus autem ostendimus, quod ideo datæ sint promissiones, quia Legem non possumus facere, Eamq; ob causam negat Paulus nos ex lege iustificari. Aduersarij falluntur, quia in hac tota controuersia, nihil
nisi

DE DILECTIONE ET

nisi Legem intuentur. Neq; enim potest aliter iudicare ratio humana, quam ex Lege quærendam esse iusticiam, quia obedientia erga Legem sit iusticia. Sed Euangelium reuocat nos à Lege ad promissiones, & docet, quod iusti reputemur, non propter obedientiam erga Legem, Non enim satisfacimus Legi, Sed propterea quia donatur nobis reconciliatione ppter Christum, Et hanc tantum Fide accipimus. Priusq̃ igitur Legem facimus, oportet accipere Fide remissionem peccatorum & reconciliationem. Bone Deus, quo ore audent nominare Christum, quo vultu audent aspicere ipsos Euangelij libros isti, qui negant nos sola Fide propter Christum consequi remissionem peccatorum?

Secundo, hæc ipsa Legis impletio, quæ sequitur renouationem, est exigua & immunda. Quanq̃ enim renouatio inchoata est, tamen hærent adhuc in natura reliquæ peccati, quæ semper accusant nos, nisi Fide in Christum apprehen-

hendamus remissionem peccatorum, & sciamus nos habere accessum ad Deum, non propter nostram impletionem legis, sed propter Christum. Ideo illa legis impletio non est accepta ppter seipsam, sed propter fidem.

Quare cum Paulus ait, legem stabiliri per fidem, non solum hoc intelligi oportet, quod fide renati concipiant Spiritum sanctum, & habeant motus consentientes legi Dei, Sed multò maxime refert & hoc addere, qd oportet nos sentire, qd procul à perfectione legis absumus. Quare non possumus statuere qd coram Deo iusti reputemur propter nostram impletionem legis, Sed sentiendum est, quod iusti seu accepti reputemur propter Christum, non propter legem aut opera nostra, & quod hac inchoata legis impletio placeat Deo, quia sumus in Christo. Item quod propter fidem in Christum non imputetur nobis hoc, quod deest impletioni legis. Hoc docet Paulus ad Galat. 3. cum ait, Christus

I rede-

DE DILECTIONE ET

redemit nos à maledictione legis , factus pro nobis maledictum, hoc est, Lex damnat omnes homines. Sed Christus quia sine peccato subiit pœnam peccati, & victima pro nobis factus est, sustulit illud ius legis, ne accuset, ne damnet hos , qui credunt in ipsum , quia ipse est propiciatio pro eis , propter quam nunc iusti reputantur. In eandem sententiam scribit ad Colossenses. In Christo consummati estis , Q. d. Etsi adhuc procul abestis à perfectione legis , tamen non damnant vos reliquæ peccati. Quia propter Christum habetis reconciliationem certam & firmam , Si creditis, etiam si haberet peccatum in carne vestra. Longè enim supra nostram mundiciẽ, imò longè supra ipsam legem collocari debet mors et satisfactio Christi nobis donata, vt statuamus nos propter illam satisfactionem habere propicium Deum , non propter nostram impletionem legis. Impia fiducia est, quæ collocatur in nostram impletionem

nem legis. Illa vero fiducia necessaria est, quæ collocatur in satisfactionem Christi.

Tertio. Sola illares iustificat coram Deo, quæ reddit pacatas conscientias. Donec enim conscientia fugit iudicium Dei, & irascitur Deo, non sumus iusti, & viuificati.

Porro sola fides reddit pacatas conscientias, iuxta illud. Iustificati ex fide pacem habemus. Item, Iustus ex fide viuet, id est, fide vincit terrores mortis, fide erigitur & concipit gaudium & vitam. Idque affert fides, non quia per se sit opus dignum, sed tantum quia accipit oblatam promissionem nihil respiciens propriam dignitatem.

Sola igitur fides iustificat, & bona opera propter fidem placent. Quid contra hanc rationem aduersarij possunt afferre? Quid possunt contra manifestam veritatem excogitare? Nam minor est certissima, & opera nostra non
I 2 possunt

DE DILECTIONE ET

possint conscientiam reddere pacatam,
quando Deus iudicat & arguit nos, &
ostendit nobis immundiciem nostram.
Idque Scriptura sæpè inculcat, In Psal-
mo, Non intres in iudicium cum seruo
tuo, quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis viuens. Hic simpliciter de-
trahit omnibus & quidem Sanctis ac
seruis Dei, gloriam iusticiæ, si non igno-
scat Deus, sed iudicet & arguat corda.
eorum. Nam quòd alibi gloriatur de sua
iusticia, loquitur de causa sua aduersus
persecutores verbi Dei, non loquitur de
personali mundicie, & rogat causam &
gloriam Dei defendi, Vt Psal. 7. Iudica
me Domine secundum iusticiam meam
&c. Et alibi. Iudica Domine causam
meam. Rursus Psalmo. 129. docet ne-
minem posse sustinere iudicium Dei, si
obseruet peccata nostra. Si iniquitates
obseruaueris Domine, Domine quis su-
stinebit? Et Iob. 9. Verebar omnia ope-
ra mea. Item, Si lotus fuero quasi aquis
niuis, & fulserint velut mundissima
manus

manus meæ, tamen sordibus intinges me. Et Prouerb. 20. Quis potest dicere, mundum est cor meum? Et 1. Iohan. 1. Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et in oratione dominica Sancti petunt remissionem peccatorum.

Habent igitur & Sancti peccata.

In Numeris, Et innocens non erit innocens. Et Zacharias ait. Sileat à facie Domini omnis caro. Et Esaias. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quasi flos agri. Exiccatum est fœnum & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo, Id est, caro, & iustitia carnis non potest sustinere iudicium Dei. Et Ionas inquit. Cap. 2. Frustra obseruant vana, qui misericordiam relinquunt, id est, Omnis fiducia est inanis, præter fiduciam misericordiæ. Misericordia seruat nos, propria merita, proprii conatus non seruant nos. Hæ sententiæ & similes in scripturis testantur opera nostra immunda esse, & indigere misericordia.

DE DILECTIONE ET

Quare non reddunt pacatas conscientias opera, sed misericordia apprehensa per fidem.

Quartò. Christus non desinit mediator esse postquam renouati sumus. Irrant qui fingunt eum tantum primam gratiam meritum esse, nos postea nostra Legis impletione placere & mereri vitam aternam. Manet mediator Christus, & semper statuere debemus, qd propter ipsum habeamus placatum Deum, etiamsi nos indigni simus, Sicut Paulus ait. Per hunc habemus accessum ad Deum per fidem. Nostra enim impletio legis, vt diximus, est immunda, quia natura nostra horribiliter est corrupta. Ideo Psalmus inquit, Beati quorum remissa sunt iniquitates. Quare remissione peccatorum opus habemus, etiam cum bona opera habemus. Illa autem remissio semper apprehenditur fide, Ita Christus manet Pontifex & Mediator. Placet igitur illa legis impletio non propter se, sed quia fide apprehendi-

IMPLETIONE LEGIS. 89

hendam Christum, & sentimus, nos habere Deum placatum, non propter legem, sed propter Christum.

Quintò. Si sentiendum esset, quòd post renovationem oporteat nos acceptos fieri, non fide propter Christum, sed propter nostram impletionem legis, nunquam acquiesceret conscientia, sed ad desperationem adigeretur. Lex enim semper accusat, cum legem nunquam satisfaciamus, Id quod tota Ecclesia confitetur. Paulus enim ait, Non quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo, malum. Item, Mente seruo legi Dei, Carne autem seruo legi peccati. Quis enim satis diligit, aut satis timet Deum, quis satis patienter sustinet afflictiones à Deo impositas, quis non sepe dubitat, Vtrum Dei consilio regantur res humana, quis non sepe dubitat, Vtrum à Deo exaudiatur, quis non sepe flon. achatur, & impij fortunameliore vtuntur quam pi, & pi ab impijs opprimuntur, quis non irascitur

DE DILECTIONE ET

iudicio Dei, cum videtur nos abſcſcere, quis ſatisfacit vocationi ſuæ, quis diligit proximum ſicut ſeipſum, quis non irritatur à concupiſcentia? De his peccatis ait Pſalmus, Pro hoc orabit ad te omnis ſanctus. Hic ſanctos ait petere remiſſionem peccatorum.

Plus quam cæci ſunt, qui malos affectus in carne, non ſentiunt eſſe peccata, de quibus Paulus dicit. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, Spiritus aduerſus carnem. Caro diffidit Deo, confidit rebus præſentibus, querit humana auxilia in calamitate, etiam contra voluntatem DEI, fugit afflictiones, quas iuxta mandatum Dei tolerare debebat, dubitat de Dei miſericordia. Cum talibus affectibus luctatur Spiritus ſanctus in cordibus, vt eos reprimat ac mortificet, & inferat nouos ac ſpirituales motus. Et Auguſtinus ait, Omnia mandata Dei implentur, quando quicquid non fit agnoſcitur. Requirit igitur fidem, etiam in bonis operibus,

IMPLETIONE LEGIS. 90

bus, ut credamus nos Deo placere propter Christum, nec opera ipsa per se digna esse quae placeant. Et Hieronymus contra Pelagianos. Tunc ergo iusti sumus, quando nos peccatores fatemur. Et iusticia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia. Oportet igitur adesse fidem in illa inchoata legis impletionem, quae statuatur nos propter Christum habere DEVM placatum. Nam misericordia non potest apprehendi nisi fide. Itaque prorsus est doctrina desperationis docere, quod non sumus accepti fide propter Christum, sed propter propriam legis impletionem.

Ex his omnibus satis apparet, quod sola fides iustificat, id est, primum consequitur remissionem peccatorum, & reconciliationem propter Christum, & quod sola fides regeratur. Nam sola fide Spiritus sanctus concipitur. Deinde quod illa inchoata impletio legis non placeat per se coram Deo. Cum autem

DE DILECTIONE ET

adhuc alibi, videlicet in promissione Christi, quaerenda sit iustificatio, Cumq; sola fides efficiat pacatam conscientiam, necesse est, quod sola fides iustificet. Semper enim sentire debemus, quod non propter legem, sed propter Christum sumus accepti. Non enim iustificamur ex lege, sed ex promissione. Et honos Christi non debet in legem transferri. Et cum initio iusti reputemur propter Christum, cum in eum credimus, non est sentiendum, quod abiecto illo mediatore, postea iusti simus nostra impletione legis, etsi necesse est renatos bene operari. Et virtutes legis, quatenus obediunt legi, sunt iusticiae, & catenus hac obedientia legis, iustificat iusticia legis. Sed haec imperfecta iusticia legis non est accepta nisi propter fidem, nec potest conscientias reddere pacatas. Id tantum efficit fides, quae statuit, quod propter Christum Pontificem habeamus Deum propitium. In hac promissione quaerere debent pia & per terrefacta

conscientiæ reconciliationem, & iustificationem, hac promissione debent se erigere ac sustentare, sicut docent hæc verba, Iustus ex fide uiuet. Significant enim quod fides iustificet, & ita iustificet, ut simul uiuificet, hoc est erigat & consoletur conscientias, & uitam æternam & gaudium in animo pariat.

RESPONSIO AD ARGUMENTA AD-
uersariorum.

COgnitis his fundamentis causæ, videlicet discrimine legis, ac promissionum, seu Euangelij, facile erit diluere ea, quæ aduersarij obijciunt. Citant enim dicta de lege & operibus, Dicta vero de promissionibus omittunt. Semel autem responderi potest ad omnes sententias de lege, quod Lex non possit fieri sine Christo, It si quasi sunt ciuilia opera sine CHRISTO,

RESPONSIO AD ARGV-

non placent Deo. Quare cum prædicantur opera, necesse est addere, quod fides requiratur, quod propter fidem prædicentur, quod sint fructus & testimonia fidei. Quid potest simplicius hac nostra doctrina dici? Necesse est enim ad cognoscenda beneficia Christi, discernere promissiones à Lege. Ambiguae & periculosa causa multas & varias solutiones gignunt. Verum est enim illud ueteris Poëte. ὁ δὲ ἀδικὸς λόγος νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δὲ τὰ σοφῶν.

Sed in bonis & firmis causis, una atque altera solutio sumpta ex fontibus corrigit omnia, quæ videntur offendere. Id fit & in hac nostra causa. Nam illa regula, quam modo recitavi, interpretatur omnia dicta, quæ de lege & operibus citantur.

Fatemur enim scripturam alibi Legem, alibi Evangelium seu gratuitam præmissionem remissionis peccatorum propter Christum tradere. Verum

aduer-

aduersarij nostri simpliciter abolent p-
missionem, cum negant, quòd Fides iusfi-
ficet, cum docent, quòd propter dilectio-
nem & opera nostra accipiamus remis-
sionem peccatorum & reconciliationē.
Si enim pendet ex conditione operum
nostrorum remissio peccatorum, pror-
sus erit incerta. Nunq̃ enim facimus o-
pera sufficientia. Erit igitur abolita pro-
missio. Proinde nos revocamus pias mē-
tes ad considerandas promissiones, &
de gratuita remissione peccatorum &
reconciliatione, quæ fit per Fidem in
Christum, docemus. Postea addimus &
doctrinam Legis, non quòd lege merea-
mur remissionem peccatorum, aut quòd
propter Legem iusti reputemur, non
propter Christum, Sed quia Deus requi-
rit bona opera. Oportet enim prudenter
debetōtem p̃ Legem & promissiones. Vi-
dendum est quid Legi, quid promissioni-
bus scriptura tribuat. Sic enim laudat
& præcipit bona opera, vt non tollat
gratuitam promissionem, nec tollat Chri-
stum.

RESPONSIO AD ARGV-

Sunt enim facienda bona opera, quia Deus ea requirit, ideoq; sunt effectus regenerationis, sicut Paulus docet Ephes. 2. Ipsius opus sumus, conditi per Christum Iesum ad bona opera, quæ præparauit Deus, ut in eis ambulemus. Itaq; bona opera sequi Fidem debent, tanq̃ gratiarum actio erga Deum, Item ut in eis Fides & exerceatur, & crescat, & ostendatur alijs, ut nostra confessione alij inuitentur ad pietatem. Ita Paulus ait, Abraham accepisse circumcisionem, non q̃ propter illud opus reputaretur iustus, sed ut haberet signum in corpore scriptum, quo commonesceret, & Fidem subinde maiorem conciperet. Item, quo confiteretur Fidem coram alijs, & alios ad credendum suo testimonio inuitaret. Sic Abel Fide gratiorem hostiam obtulit. Placuit enim hostia non ex opere operato, Sed quia Abel Fide stuebat se Deum placatum habere propter misericordiam, Opus verò illud faciebat, ut suam Fidem exerceat, & alios

lios exemplo & confessione sua inuitaret ad credendum.

Cum hoc modo bona opera sequi Fidem debeant, longè aliter vtuntur operibus homines, qui non possunt credere, ac statuere in corde sibi gratis ignosci, ppter Christum. Hi cum vident opera sanctorum, humano more iudicant sanctos operibus illis promeruisse remissionem peccatorum, & propter illa opera iustos reputatos esse coram Deo. Ideo imitantur ea, & sentiunt se per opera similia mereri remissionem peccatorum, conantur placare iram Dei, & confidunt se ppter talia opera iustos reputari. Has impias opiniones in operibus damnamus. Primò, quia obscurant gloriam Christi, cum homines proponunt Deo hæc opera, tanq̃ precium & propiciationem. Hic honos debitus vni Christo, tribuitur nostris operibus. Secundo, neq; tamen inueniunt conscientie pacem in his operibus, Sed alia supra alia in veris terroribus cumulantes tandem despect-

RESPONSIO AD ARGV-

ſperant, quia nullum opus ſatis mundū inueniant, ſemper accuſat Lex, & parit iram. Tertio, Tales nunq̃ aſſequuntur notitiā Dei, cum conſcientiæ fugientes iram Dei, non poſſint pacem conſequi, nec ſtatuerē vnq̃, quòd à Deo exaudiantur. At cum acceſſit Fides, quæ credit, quòd gratis reputemur iuſti, hæc audet innocare Deum, & ſentit ſe exaudiri, & conſequitur veram noticiā Dei.

*Semper autem hæret in mundo im-
pia opinio de operibus. Gentes habebant
ſacrificia ſumpta à Patribus, Horum o-
pera imitabantur, Fidem nō tenebant,
ſed ſentiebant opera illa propiciationem
& precium eſſe, propter quod Deus re-
conciliaretur ipsis. Populus in lege imi-
tabatur hac opinione ſacrificia, quod p-
pter illa opera haberent placatum De-
um, ex opere operato, vt dici ſolet. Hic
videmus quam vehementer obiurgent
populum Prophetæ. Pſalm. 49. Non in
ſacrificijs arguam te. Et Ierem. 7. Non
præ-*

præcepi de holocaustis. Tales loci dam-
nant non opera, quæ certè Deus præce-
perat, vt externa exercitia in hac poli-
tia, sed damnant impiam persuasionem,
quod sentiebant se per illa opera placa-
re iram Dei, & Fidem abijciebant. Et
quia nulla opera reddunt pacatam con-
scientiam, ideo subinde noua opera ex-
cogitantur præter mandata Dei.

Ac maximè mouent homines exem-
pla Sanctorum, horum imitatione spe-
rant se perinde consecuturos esse recon-
ciliationem, vt illi consecuti sunt. Popu-
lus Israel viderat Prophetas in excel-
sis sacrificasse, Hoc opus mirabili studio
cæpit imitari populus, vt per id opus
placaret iram Dei. At Propheta sacri-
ficauerant in excelsis, non vt per illa o-
pera mererentur remissionem peccato-
rum, sed quia in illis locis docebant, ideo
ibi testimonium fidei suæ proponebant.
Populus audierat Abraham immolasse
Filium suum. Quare & ipsi, vt asperri-
mo ac difficillimo opere placarent iram
Dei,

RESPONSIO AD ARGV-

Dei, mactauerunt Filios. At Abraham non hac opinione immolabat Filium, vt id opus esset precium & propiciatio ppter quam iustus reputaretur. Sic in Ecclesia, instituta est cœna Domini, vt recordatione promissionum Christi, quarum in hoc signo admonemur, confirmetur in nobis Fides, & foris confiteamur Fidem nostram, & prædicemus beneficia Christi, sicut Paulus ait. Quoties feceritis, mortem Domini annuntiabitis &c. Verum aduersarij nostri contendunt Missam esse opus, quod ex opere operato iustificet, & tollat reatum culpæ & pœnæ in his, pro quibus fit.

Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, & alij sancti Patres elegerunt certum vitæ genus, vel propter studium, vel propter alia vtilia exercitia, Interim sentiebant se Fide propter Christum iustos reputari, & habere Deum propicium propter Christum, non propter illa exercitia. Sed multitudo deinceps imitata est, non fidem Patrum,
sed

sed exempla sine Fide, vt per illa opera
mererentur remissionem peccatorum,
vt propter illa opera reputarentur iu-
sticoram Deo. Ita errat humanus ani-
mus de operibus, quia Fidei iusticiam
non intelligit. Et hunc errorem repre-
hendit Euangelium, quod docet homines
iustos reputari, non propter Legem, sed
propter solum Christum, Christus autem
sola fide apprehenditur. Quare sola fide
propter Christum iusti reputamur.

Sed obijciunt aduersarij locum ex Co-
rintbijs, Si omnem fidem habeam &c.
Dilectionem autem non habeam, nihil
sum, & magnificè triumphant. Totam
Ecclesiam, aiunt, certificat Paulus,
quod non iustificet sola Fides. Facile est
autem respondere, Postquam supra o-
stendimus, quid de dilectione & operi-
bus sentiamus. Hic locus Pauli requi-
rit dilectionem, hanc & nos requiri-
mus. Diximus enim supra, oportere
in nobis existere renovationem & in-
choatam Legis impletionem. Quare
si quis

RESPONSIO AD ARGV-

si quis dilectionem abiecerit, etiamsi habet magnam Fidem, tamen non retinet eam. Non enim retinet Spiritum sanctum, Neq; verò sequitur, quod ideo dilectio iustificet, hoc est, quod propter dilectionem accipiamus remissionem peccatorum, quod dilectio vincat terrores mortis & peccati, quod dilectio debeat opponi iuræ, ac iudicio Dei, quod dilectio Legi satisfaciat, quodq; renati propter Legis impletionem accepti Deo simus, non ppter Christum gratis. Hæc non dicit Paulus, quæ tamen assingunt aduersarij nostri. Iam si nostra dilectione coram Deo meremur remissionem peccatorum, si nostra impletionem Legis sumus accepti, tollant aduersarij promissionem Christi, aboleant Euangelium, quod docet nos accessum habere ad Deum per propiciatorem Christum, quod docet nos non propter nostram Legis impletionem, sed propter Christum acceptos esse.

Aduersarij corrumpunt pleraq; loca,

ca, quia suas opiniones ad ea afferunt,
 nec simunt ex ipsis scripturis senti-
 am. Quid enim habet hic locus incom-
 modi, si detraxerimus interpretatio-
 nem, quam aduersarij de suo assuunt, nō
 intelligentes, quid sit iustificatio, aut
 quemodo fiat. Corinthij antea iustificati
 multa acceperant excellentia dona, Et
 feruebant initia, vt sit, deinde cæperūt
 inter eos existere similitudines, vt signifi-
 cat Paulus, Cæperunt fastidire bonos
 Doctores. Ideo obiurgat eos Paulus re-
 uocans ad officia dilectionis, Nec dispu-
 tat hīc de remissione peccatorum, de mo-
 do iustificationis, sed de fructibus loqui-
 tur, Et dilectionem intelligit erga pro-
 ximum. Stultum est autem somnare,
 quod dilectio, qua agimus cum homini-
 bus, iustificet coram Deo, cum in iusti-
 ficatione agendum sit cum Deo, placan-
 da ira eius, & conscientia erga Deum
 pacificanda. Horum nihil fit per illam
 dilectionem, Sed tantum ita, si cypre-
 hendatur misericordia, Idq; fit per Fi-
 dem,

RESPONSIO AD ARGV-

d. m. Illud autem verum est, amissa dilectione, amitti Spiritum sanctum, quo amisso & Fides excutitur. Ideo ait, Si dilectionem non habeam, nihil sum, non addit affirmatiuam, quod dilectio iustificet.

Sed disputant præferri dilectionem Fidei & spei. Paulus enim inquit, Maior horum dilectio, Consentaneum est autem maximam & præcipuam virtutem iustificare. Quanq̃ hoc loco Paulus propriè loquitur de dilectione proximi, & significat dilectionem maximam esse, quia plurimos fructus habet, Fides & Spes tantum agunt cum Deo. At dilectio foris erga homines infinita habet officia, tamen largiamur sanè aduersarijs dilectionem Dei & proximi, maximam virtutem esse, Quia hoc summum præceptum est, Diligas Dominum Deum tuum &c. Verum, quemodo inde ratiocinabuntur, quod dilectio iustificet, quia inquirunt, maxima virtus iustificat. Imò sicut Lex maxima seu prima, minimè iusti-

MENT A. ADVER. 97

iustificat, ita nec maxima virtus Legis. Nulla enim Lex est, quæ magis accuset nos, quæ magis faciat, ut conscientia nostra irascatur iudicio Dei, quam hæc summa Lex, Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde. Quis enim Sanctorum præter Christum gloriari ausit se huic Legi satisfecisse? Non igitur iustificat virtus Legis, sed illa virtus iustificat, quæ accipit reconciliationem donatam propter Christum. Hæc virtus Fides est, nec iustificat propter suam dignitatem, sed tantum, quia accipit misericordiam, qua propter Christum iusti reputamur. Sumus enim iusti, hoc est, accepti coram Deo, non propter nostram perfectionem, sed per misericordiam propter Christum, Si tamen hanc apprehendimus & opponimus iræ Dei.

Sed aduersarij ideo tribuunt dilectioni iusticiam, Quia Legem docent, & cogitant iusticiam esse obedientiam erga Legem. Nam humana ratio tantum
intue-

RESPONSIO AD ARGV.

intuetur in Legem, nec intelligit aliā iusticiam nisi Legis obedientiam. Et Scholastici, homines ingeniosi, quærentes Methodum, pposuerunt sibi Legem, Perinde atq; Philosophi in Ethicis proponunt sibi præcepta de morib9. Sed Paulus re-
clamat, & docet aliud quiddā esse iusticiam, scilicet obedientiam erga pmissionem reconciliationis donatæ ppter Christum, hoc est, accipere misericordiā donatam ppter Christum. Sic enim sumus accepti Deo, sic fiunt pacatæ conscientia, quando sentimus, Deū nobis ppter Christum ppiciū esse. Quare piæ mentes à Lege ad pmissionem reuocandæ sunt, vt sæpè iam diximus, & paulò post latius exponemus, cum agitabimus argumenta scholastica de vocabulo iusticiæ.

Aduersarij in confutatione & hunc locum contra nos citauerunt, ex Coloss. Charitas est vinculum perfectionis, Hinc ratiocinantur, quod dilectio iustificet, quia perfectos efficit. Quanq̃ hic multis modis de perfectione responderi posset,

MENTA ADVER.

98

posset, tamē nos simpliciter sententiam Pauli recitabimus. Certum est Paulum de dilectione proximi loqui. Neq; verò existimandum est, quod Paulus aut iustificationem, aut perfectionem coram Deo, tribuerit operibus secundæ tabulæ potius, quàm primæ. Præterea si dilectio est perfecta legis impletio & legi satisfacit, nihil igitur erit opus propiciatore Christo. Paulus autem ideo docet nos acceptos esse propter Christum, non propter legis impletionem, quia legis impletio non est perfecta. Itaque cum manifestè alibi detrahat nobis perfectionem, non est sentiendum quod hic loquatur de personali singulorum perfectione, sed loquitur de integritate communi Ecclesiæ. Ideo enim ait dilectionem esse vinculum seu colligationem, ut significet se loqui de colligandis & copulandis pluribus membris Ecclesiæ inter se. Sicut enim in omnibus familijs, in omnibus rebus publicis, concordia mutuis officijs alenda est,

K

nec

RESPONSIO AD ARGV

nec retineri tranquillitas potest, nisi quædam errata inter se dissimulent homines & condonent.

Ita iubet Paulus in Ecclesia dilectionem existere, quæ retineat concordiam, quæ toleret, sicubi opus est, asperiores mores fratrum, quæ dissimulet quædam leuia errata, ne dissiliat Ecclesia in varia Schismata, & ex Schismatis oriantur odia, factiones & hæreses. Necesse est enim dissilire concordiam, quando aut Episcopi imponūt populo duriora onera, nec habent rationem imbecillitatis in populo. Et oriuntur dissidia, quādo populus nimis acerbè iudicat de moribus Doctõrum, aut fastidit Doctores propter quædam leuia incommoda. Queruntur enim deinde & aliud doctrinæ genus, & alij Doctores. Econtra perfectio, id est, integritas Ecclesiæ conseruatur, quando firmi tolerant infirmos, quando populus boni consulit quædam incommoda in moribus Doctõrum, quando Episcopi
que-

quædam condonant imbecillitati populi. De his præceptis æquitatis pleni sunt libri omnium sapientum, ut in hac vitæ consuetudine multa condonemus inter nos, propter communem tranquillitatem. Et de ea cum hictum alias sæpè præcepit Paulus.

Quare aduersarij imprudenter ratiocinantur ex nomine perfectionis, quod dilectio iustificet, cum Paulus de integritate & tranquillitate communi loquatur, Et sic interpretatur hunc locum Ambrosius, Sicut adificium dicitur perfectum seu integrum, cum omnes partes aptè inter se coagmentatæ sunt. Turpe est autem aduersarijs tantopere prædicare dilectionem, cum nusquam præstent eam. Quid nunc agunt? dissipant Ecclesias, scribunt leges sanguine, & has proponunt Cæsari clementissimo Principi, promulgandas, Trucidant sacerdotes, & alios bonos viros, si quis leuiter significauit, se aliquem manifestum abusum non omnino probare.

RESPONSIO AD ARGV.

Hæc non conueniunt ad ista præconia dilectionis, quæ si sequerentur aduersarij, Ecclesiæ tranquillæ essent, & respublica pacata. Nam hi tumultus consulescerent, si aduersarij non nimis acerbè exigerent quasdam traditiones inutiles ad pietatem, quarum plerasque ne ipsi quidem obseruant, qui vehemētissimè defendunt eas. Sed sibi facile ignoscunt, alijs non item, vt ille apud Poëtam, Egomet mi ignosco, Meuius inquit. Id autem alienissimum est ab his encomijs dilectionis, quæ hic ex Paulo recitant, nec magis intelligunt, quam parietes intelligunt vocem, quam reddunt.

Ex Petro citant & hanc sententiam, Vniuersa delicta operit charitas. Constat & Petrum loqui de dilectione erga proximum, quia hunc locum accommodat ad præceptum, quo iubet, vt diligant se mutuo. Neque vero vlli Apostolo in mentem venire potuit, quod dilectio nostra vincat peccatū & mortem,

MENTA ADVER.

100

tem, quod dilectio sit propiciatio, propter quā Deus reconcilietur omissio mediatore Christo, quod dilectio sit iusticia, sine mediatore Christo. Hæc enim dilectio, si quæ esset, esset iusticia legis, non Euangelij, quod promittit nobis reconciliationem, & iusticiam, si credamus, quod propter Christum propiciatorem, Pater placatus sit, quod donentur nobis merita Christi. Ideo Petrus paulò antè iubet, vt accedamus ad Christum, vt ædificemur super Christum, & addit, Qui crediderit in eum, non confundetur. Dilectio nostra non liberat nos à confusione, cum Deus iudicat & arguit nos, sed fides in Christum liberat in his pauoribus, quia scimus propter Christum nobis ignosci. Cæterum hæc sententia de dilectione, sumpta est ex prouerbijs, vbi antithesis clarè ostendit, quomodo intelligi debeat. Odium suscitatur rixas, & vniuersa delicta tegit dilectio.

Idem prorsus docet, quod illa Pauli sen-

K 3

lisen.

Cor
aff
m
my
H
nia

RESPONSIO AD ARGV-

li sententia ex Colossensibus sumpta,
vt, si quæ dissensiones inciderint, miti-
gentur & componantur æquitate, &
commoditate nostra. Dissensiones, in-
quit, crescunt odijs, vt sæpè uidemus
ex leuissimis offensionibus maximas
exoriri tragædias. Inciderant quædam
inter C. Cæsarem & Pompeium leues of-
fensiones, in quibus si alter alteri paulu-
lulum cessisset, nō extitisset bellum ciui-
le, Sed dum vterque morem gerit odio
suo, ex re nihili, maximi motus orti
sunt. Et multæ in Ecclesia hæreses or-
tæ sunt, tantum ex mutuis odijs docto-
rum. Itaque non de proprijs deli-
ctis, sed de alienis loquitur, cum ait,
Dilectio tegit delicta, videlicet aliena,
& quidem inter homines, id est, Etiam-
si quæ offensiones incidunt, tamen di-
lectio dissimulat, ignoscit, cedit, non
agit omnia summo iure. Petrus igi-
tur non hoc vult, quod dilectio coram
D E O mereatur remissionem peccato-
rum, quod sit propiciatio, excluso me-
diatore

MENT A ADVER.

101

diatore Christo, quod propter dilectionem sumus accepti, non propter mediatorem Christum, Sed quod erga homines non sit morosa, non aspera, non intractabilis, quod quedam errata amicorum dissimulet, quod mores aliorum etiam asperiores boni consulat, sicut, vulgari quedam sententia precipit. Mores amici noueris non oderis, Neque temerè de hoc officio dilectionis toties precipiunt Apostoli, quod Philosophi vocant ἐπιεικεία. Necessaria est enim hac virtus ad publicam concordiam retinendam, quæ non potest durare, nisi multa dissimulent, multa condonent inter se Pastores, & Ecclesiæ.

Ex Iacobo citant. Videtis igitur quod ex operibus iustificatur homo, & non ex fide sola. Neque alius locus vllus magis putatur officere nostræ sententiæ, sed est facilis & plana responsio. Si non assuant aduersarij suas opinionones de meritis operum, Iacobi verba

K 4

nihil

RESPONSIO AD ARGV.

nihil habent incommodi. Sed vbiq;
fit mentio operum, aduersarij affingunt
suas impias opiniones, quòd per bona
opera mereamur remissionem peccato-
rum, quòd bona opera sint propiciatio
ac precium propter quod Deus nobis
reconcilietur, quòd bona opera vincant
terrores peccati & mortis, & opera co-
ram Deo propter suam bonitatem sint
accepta, nec egeant misericordia & p-
piciatore Christo. Horum nihil venit in
mentem Iacobo, quæ tamen omnia nunc
defendunt aduersarij prætextu senten-
tiæ Iacobi.

Primum igitur hoc expendendum
est, quòd hic locus magis contra aduer-
sarios facit, quam contra nos. Aduer-
sarij enim docent hominem iustificari
dilectione, & operibus. De fide, qua
apprehendimus propiciatorem Chri-
stum nihil dicunt, Imò hanc fidem im-
probant, neque improbant tantum sen-
tentis aut scriptis, Sed etiam ferro &
supplicis conantur in Ecclesia delere.

Quanto

MENTA ADVER.

102

Quantò melius docet Iacobus, qui fidem non omittit, nō subycit pro fide dilectionem, sed retinet fidem, ne propiciator Christus excludatur in iustificatione, Sicut & Paulus cum summā tradit vitæ Christianæ complectitur fidem et dilectionem. I. Timoth. I. Finis mandati charitas est de corde puro & conscientia bona & fide non ficta.

Secundo, res ipsa loquitur, hīc de operibus dici, quæ fidem sequuntur & ostendunt fidem non esse mortuam, sed vivam & efficacem in corde. Non igitur sensit Iacobus, nos per bona opera mereri remissionem peccatorum & gratiam. Loquitur enim de operibus iustificationum, qui iam sunt reconciliati, accepti & consecuti remissionem peccatorum. Quare errant aduersarij, cum hinc ratiocinātur, quod Iacobus doceat nos per bona opera mereri remissionem peccatorum et gratiam, quòd per opera nostra habeamus accessum ad Deum, sine propiciatore Christo.

K 5

Tertio,

RESPONSIO AD ARGV.

Tertio, Iacobus paulò antè dixit de regeneratione, quòd fiat per Euangelium. Sic enim ait, Volens genuit nos verbo veritatis, vt nos essemus primitiæ creaturarum eius. Cum dicit nos Euangelio renatos esset, docet quod fide renati ac iustificati simus. Nam promissio de CHRISTO tantum fide apprehenditur, cum opponimus eam terroribus peccati & mortis. Non igitur sentit Iacobus, nos per opera nostrare nasci.

Ex his liquet, non aduersari nobis Iacobum, qui cum ociosas & securas mentes, quæ somniabant se habere fidem, cum non haberent, vituperaret, distinxit inter mortuam fidem, ac viuam fidem. Mortuam ait esse, quæ non parit bona opera. Viuam ait esse, quæ parit bona opera. Porrò nos sæpè iam ostendimus, quid appellemus fidem. Non enim loquimur de ociosa noticia, qualis est etiam in Diabolis, Sed de fide quæ resistit terroribus conscientie, quæ
cri-

erigit & consolatur per terrefacta corda. Talis fides neque facilis res est, ut somniant aduersarij, neque humana potentia, sed diuina potentia, qua viuificamur, qua Diabolum & mortem vincimus, Sicut Paulus ad Coloss. ait, q̃ fides sit efficax per potentiam DEI, & vincat mortem. In quo & resuscitati estis per fidem efficacie Dei. Hec fides, cum sit noua vita, necessario parit nouos motus & opera. Ideo Iacobus rectè negat nos tali fide iustificari, quæ est sine operibus.

Quod autem dicit nos iustificari fide & operibus, certè non dicit nos per operare nasci, Neq; hoc dicit, quòd partim Christus sit propiciator, partim opera nostra sint propiciatio. Nec describit hìc modum iustificationis, sed describit quales sint iusti, postquam iam sunt iustificati & renati. Et iustificari significat hìc non ex impio iustum effici, sed usu forensi iustum pronūciari, Sicut hìc, Factores legis iustificabuntur.

RESPONSIO AD ARGV.

Sicut igitur hæc verba nihil habent incommodi, Factores legis iustificabuntur, Ita de Iacobi verbis sentimus, Iustificatur homo non solum ex fide, sed etiam ex operibus. Quia certè iusti pronunciantur homines, habentes fidem & bona opera. Nam bona opera, in Sanctis, vt diximus, sunt iusticiæ legis, quæ sunt acceptæ propter fidem, nec sunt acceptæ, quia satisfaciant legi. Iustificantur igitur homines ex fide & operibus, non propter opera, sed propter fidem, quam tamen bona opera sequi necesse est. Iacobus enim loquitur de his operibus, quæ fidem sequuntur, sicut testatur cum ait, Fides adiuvat opera eius. Sic accipiendum est, Factores legis iustificabuntur, hoc est, qui credunt & habent bonos fructus, iusti pronunciantur. Nam Lex ita fit, si credimus, & placet propter fidem, non quod opera legi satisfaciant.

Ita videmus in his sententijs nihil esse vitij, sed aduersarij deprauant eas,
qui

qui de suo affingunt impias opiniones. Neq; enim dicunt opera mereri remissionem peccatorum, homines propter opera acceptos esse, seu iustos reputari, non propter Christum, opera pacare corda, & vincere iram Dei, opera non indigere misericordia. Horum nihil dicit Iacobus, quæ tamen aduersarij verbis Iacobi affingunt.

Citantur contra nos & aliæ sententiæ de operibus. Danielis 4. Peccata tua eleemosynis redime. Et Esaia 58. Frange esurienti Panem tuum, tunc inuocabis, & Dominus exaudiet. Luca 6. Remittite, & remittetur vobis. Matth. 6. Beati misericordes, quia misericordiam consequentur.

Ad has sententias & similes de operibus, primum hoc respondemus, quod supra dictum est, Legem non verè fieri sine Fide, nec placere nisi propter Fidem in Christum, iuxta illud. Sine me nihil potestis facere. Item, Sine fide impossibile est placere Deo. Item per Christum

RESPONSIO AD ARGV.

habemus accessum per fidem. Itaq; quoties requiruntur & probantur opera, addendum est Euangelium de Christo.

Secundò, hæsententiæ, quas paulò antè commemoravi, ferè sunt conciones pænitentia. Constant enim ex duabus partibus, habent initio prædicationem Legis, quæ arguit peccata, & iubet bene operari. Deinde est addita promissio. Certissimum est autem in prædicatione pænitentia, non sufficere prædicationem Legis, quæ tantum terret & condemnat conscientias, Sed necesse est accedere Euangelium, quod peccata gratis remittantur propter Christum, & quòd fide consequamur remissionem peccatorum. Hæc sunt adeo certa & perspicua, vt si dissentiant aduersarij, & excludant Christum & Fidem à prædicatione pænitentia, meritò tanquam blasphemi in Christum reijciendi sint.

Quare concio Danielis non tantum ad eleemosynas detorqueri debet, sed fides etiam in ea requirenda est. Dissimi-

lis est concio Danielis orationi Aristotelis, qui ad suum Regem scribens, etiam hortatur eum ad beneficentiam, & iubet eum potentiam suam conferre ad publicam vtilitatem, & salutem omnium gentium, non ad superbiam. Sic enim ad Alexandrum scribit $\delta\iota\omicron\ \pi\acute{o}\tau\epsilon\omega\ \tau\eta\ \rho\ \alpha\epsilon\text{-}$
 $\chi\eta\ \mu\ \mu\eta\ \epsilon\iota\varsigma\ \upsilon\beta\epsilon\rho\ ,\ \alpha\lambda\lambda\ \epsilon\iota\varsigma\ \epsilon\upsilon\epsilon\rho\chi\acute{o}\iota\alpha\upsilon$
 $\kappa\alpha\ \tau\alpha\tau\acute{\iota}\theta\epsilon\delta\alpha\iota$. Honestissima oratio est, neq; de officio publico magni Principis aliud dici quidq̃ melius potest. Sed Daniel non tantum de officio seu vocatione Regem suum docet, Sed de pœnitentia, de pietate erga Deum, de remissione peccatorum, deq; illis magnis rebus extra Philosophiam positis. Non igitur tantũ hic eleemosynæ requirendæ sunt, sed etiam Fides. Idq; textus ostendit Regem conuersum esse, non solum ad eleemosynas largiendas, sed multò magis ad Fidem. Extat enim egregia confessio Regis de Deo Israel, Nō est alius Deus, qui possit ita saluare.

Itaq; duę partes sunt in Concione Danielie-

RESPONSIO AD ARGV-

nielis, Altera pars est prædicatio pœnitentiæ, quæ arguit peccata, & præcipit de noua vita, Redime peccata tua iusticia, & iniquitates tuas beneficijs erga pauperes. Sic enim in sua lingua loquitur Daniel, vbi satis apparet cum non solum de eleemosynis præcipere, sed de tota iusticia, hoc est, de noticia Dei & Fide. Aut enim, peccata redime per iusticiam. Iusticia autem erga Deum est Fides, qua credimus Deum nobis ignoscere. Deindè præcipit Daniel de beneficijs erga pauperes, hoc est, ne superbe, nec crudeliter imperet, sed consulat vtilitatibus subditorum. Altera pars concionis promittit remissionem peccatorum, Ecce erit sanatio delictorum tuorum. Hieronymus hîc præter rem adiecit dubitatiuâ particulam, Et multò imprudentius disputat in Cōmentarijs, incertam esse remissionem peccatorum. Sed nos meminerimus Euangelium certò pmittere remissionem peccatorum, Isq; abolere Euangelium censens-

sendus est, qui sentit remissionem peccatorum incertam esse. Dimittamus igitur hoc in loco Hieronymum.

Cum autem clarè ponatur promissio, certè requiritur Fides, quia promissio non potest accipi, nisi Fide, Quam̃ & ibi indicavit remissionē contingere posse, cum ait, redime peccata. Atq; hac promissio remissionis peccatorum verè Prophetica & Euangelica vox est, quā certè Daniel volebat fide accipi. Norat enim Daniel promissam esse remissionem peccatorum propter futurum Semen, videlicet Christum, nō solum Israelitis, sed etiam omnibus gentibus. Alios qui non potuisset Regi polliceri remissionem peccatorum. Non est enim hominis, presertim in terroribus peccati, statuere de voluntate Dei sine certo verbo Dei, quod irasci desinat. Itaq; cum promissio ponatur, satis apparet requiri Fidem, quia promissio non potest accipi nisi Fide. Si hac Fides ex conditione operum penderet, incerta esset remissio.

RESPONSIO AD ARGV-

sio. Ideo talis Fides requiritur, quæ con-
fidit misericordia & verbo Dei, non o-
peribus nostris. Quod autem dicit, redi-
me peccata per iusticiam, & per elee-
mosynas, idem est ac si diceret, redime
peccata per pœnitentiam, quia reatus
tollitur per pœnitentiam. Neq; hinc ra-
tiocinandum est, quod ignoscat Deus
propter opera sequentia, sed ignoscit
propter promissionem his, qui promissio-
nem apprehendunt.

Ostendimus clarè in concione Danie-
lis Fidem requiri, quare huic loco iniu-
riam faciunt, qui inde ratiocinantur, q̃
remissio peccatorum contingat propter
opera nostra, non Fide propter Chri-
stum. Philosophicum est in concione Da-
nielis, nihil requirere, nisi adhortatio-
nem de imperio rectè gerendo. Pharisa-
icum est affingere, quod propter opus il-
lud contingat remissio peccatorum. Sed
ita fit, opera naturaliter incurrunt ho-
minibus in oculos, quia Fidem nec intel-
ligit, neq; considerat humana ratio. Ideo

sqm=

somniat opera illa mereri remissionem peccatorum. Hæc opinio naturaliter hæret in animis hominum, neq; excuti potest, nisi cum diuinitus docemur. Sed reuocare nos debemus ab hac carnali opinione ad Euangelium & promissionem misericordiae, in qua gratis exhibetur remissio peccatorum propter Christum. Ita in omnibus locis de pœnitentia fides requirenda est. Summa enim contumelia est in Christum, remissionem peccatorum sine Christo quærere.

Quidam interpretantur Daniele[m] de remissione pœnæ, cum ait. Redime peccata elemosynis, Ita nihil contra nos faceret Daniel, Etsi dubium non est, quin loquatur de remissione culpæ. Frustra enim quæritur remissio pœnæ, nisi prius cor apprehenderit Fide remissionem culpæ. Quod si illi concedent remissionem culpæ gratis contingere per Fide[m], nos postea facile largiemur pœnas, quibus castigamur, mitigari bonis operibus, & tota pœnitentia, iuxta illud.

Si nos

RESPONSIO AD ARGV-

corine "Si nos iudicarem^{us}, non iudicarem^{ur} à Domino. Et *Ierem.* 15. Si conuersus fue^{ris}, conuertam te. Et *Zacha.* 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et *Psal.* 49. Inuoca me in die tribulationis.

Sic iudicandum est & de hoc loco, Remittite & remittetur vobis. Est enim penè similis concio de pœnitentia. Prior particula requirit bona opera, Posterior addit promissionem. Neque est ratiocinandum, quod nostra condonatio ex opere operato mereatur nobis remitti peccata. Non enim dicit hoc Christus. Sed sicut alijs Sacramentis annectit Christus promissionem remissionis peccatorum, ita annectit & bonis operibus. Et sicut in Cœna Domini non consequimur remissionem peccatorum sine Fide ex opere operato. Ita neq; in hoc opere, Imò nostra condonatio non est bonum opus, nisi cum fit à reconciliatis. Ideo nostra condonatio, quæ quidem placet Deo, sequitur condonationem diuinam.

nam. Solet autem Christus hoc modo coniungere Legem & Euangelium, ut vtrumq; tradat, doctrinam Fidei & bonorum operum, ut moneat hypocrisin, & simulationem pœnitentiæ esse, nisi sequantur boni fructus. Item, Ut multa habeamus externa signa Euangelij, & remissionis peccatorum, quæ uos commonefaciant, & consolentur, & ut multipliciter exercere Fidem possimus. Sic igitur necesse est tales locos accipi, ne aboleamus Euangelium de Christo, ne nostra opera opponamus Deo tanquam propiciationem & precium, abiecto Christo. Item, ne fiat incerta remissio peccatorum, si doceatur pendere ex conditione nostrorum operum.

Citatur & ex Tobia. Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat. Non dicemus hyperbolen esse, etsi sic accipi debet, ne detrahat de laudibus Christi, cuius propria sunt officia, liberare à peccato & à morte, Sed recurrendum est ad regulam, q̃ Lex sine Christo nõ pdest. Pla-

RESPONSIO AD ARGV-

Placent igitur eleemosynæ Deo, quæ
 sequuntur reconciliationem, non quæ
 præcedunt. Itaq; liberant à peccato &
 à morte, non ex opere oterato, sed sicut
 paulò antè de pœnitentia diximus, q̃ Fi-
 dem cū fructibus complecti debeamus,
 ita de eleemosynis iudicandum est, quod
 placeat Deo Fides cum fructibus. To-
 bias enim concionatur non tantum de
 eleemosynis, sed etiā de fide. Omnitē
 pore benedic Deum, & pete ab eo, vt
 dirigat vias tuas. Hoc autem propriè
 est illius Fidei, de qua loquimur, quæ
 sentit Deum esse propiciū propter ipsi-
 us misericordiam, & petit vt seruet &
 gubernet nos. Ad hæc concedimus elee-
 mosynas mereri multa beneficia Dei, &
 liberare non à præsentī peccato. Non e-
 nim vincunt iram & iudiciū Dei, nec
 reddunt pacatas conscientias, sed libe-
 rare à futuro peccato, hoc est, mereri, ut
 defendamur in periculis peccatorum et
 mortis. Hæc est simplex sententia, reliqs
 scripturis consentiens. Sic enim accipien-
 da sunt

da sunt præconia operum & legis, ne detrahant de gloria Christi & Euangelij.

Iactatur & dictum Christi apud Lucam. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Planè surdi sunt aduersarij. Toties iam dictum est, legem sine Christo non pdesse, ppter quem placent bona opera. Sed illi ubiq; excluso Christo, docent mereri iustificationē per opera Legis. Hic locus integer prolatus, ostendet & fidem requiri. Christus enim obiurgat Phariseos sentientes se coram Deo mundari, hoc est, iustificari crebris ablutionibus, sicut Papa, nescio quis, de aqua sale conspersa inquit, quod populum sanctificet ac mundet. Et glosa ait, quod mundet à venialibus. Tales erant & Phariseorum opiniones, quas reprehendit Christus, & opponit huic fictæ purgationi duplicem mundiciem, Alteram internam, alteram externā. Iubet vt intus mudentur. Et addit de mundicie externa. Date eleemosynam de eo, quod superest, & sic omnia erunt vobis

RESPONSIO AD ARGV-

vobis munda. Aduersarij non rectè accommodant particulam vniuersalem. Christus enim addit hanc conclusionem vtriq; membro. Tunc omnia erunt munda, videlicet, si intus eritis mundi & foris eleemosynam dederitis. Significat enim, quod externa mundicies collocanda sit in operibus à Deo præceptis, non in traditionibus humanis, vt tunc erāt illæ ablutiones, & nunc est quotidiana aspersio aquæ, vestitus Monachorum, discrimina ciborum, & similes pompæ.

Sed aduersarij corrumpunt sententiam Sophisticè translata particula vniuersali ad vnā partem, Omnia erunt munda, datis eleemosynis, vt si quis ratiocinetur. Andreas adest, igitur omnes Apostoli adsunt. Quare in antecedente vtrumq; membrum coniungi debet, credite, & date eleemosynas, Ita omnia erunt munda. Scriptura enim alibi dicit, Fide purificari corda. Quod si corda sint mundata, & deinde foris accedant elec.

eleemosynæ, hoc est, cœpera charitatis
omnis generis, ita toti erunt mundi, hoc
est, non solum intus, sed foris etiam.
Ac tota illa concio Christi coniungi de-
bet, cuius multæ sunt partes, quarum
aliæ de fide, aliæ de operibus præcipiunt.
Nec est candidi lectoris excerpere præ-
cepta operum, omissis locis de fide. Sunt
et nonnulli, qui Ironiam esse interpre-
tantur, Date eleemosynas, & omnia
sunt munda. Videtur enim Christus va-
nam persuasionem Phariseorum falsè
taxare, qui cum haberent animos pessimi-
mis cupiditatibus obnoxios, interim
datis eleemosynis, confidebant se meros
semideos esse. Hæc interpretatio non est
absurda, neque quidquam habet quod
pugnet cum alijs scripturis.

Adderemus & alios locos, nisi exi-
stimaremus ex his, quos recensuimus
atque enarrauimus, similes iudicari fa-
cile posse. Sed adijciemus hoc Scholasti-
cum argumentum. Iusticiam necesse est
in voluntate esse. Ergo cum fides sit in

L

intel-

RESPONSIO AD ARGV.

intellectu, non iustificat. Hoc argumen-
tum ideo recitamus, vt tota res magis
fiat perspicua, quomodo fides iustificet,
& quid Paulus appellet iustificatio-
nem. Primum autem propter morosos
quosdam *πχολογικῶς* respondebi-
mus, Constat ex Ethicis iusticiam, obe-
dientiam appellari erga superiorem,
quam is approbat. Fides autem est obe-
dientia erga Euangelium, Quare fides
recte dicitur iusticia. Nam obedientia
erga Euangelium imputatur pro iusti-
cia, adeo vt obedientia erga legem tan-
tum propterea placeat, quia credimus
nobis Deum gratis propitium esse pro-
pter Christum. Neque enim legi satisfacimus.
Quanquam autem hac fides est
in voluntate, est enim velle & accipere
promissionem, tamen hac obedientia er-
ga Euangelium, non propter nostram
mundiciem imputatur pro iusticia, sed
quia accipit oblatam misericordiam, &
sentit nos propter Christum iustos repu-
tari per misericordiam, nō propter no-
stram

stram impletionem legis, non propter nostram mundiciem. Ita reuocanda mens est à conspectu legis, ad Euangelium & Christum, & statuendū quod reputemur iusti, cum sentimus nos ppter Christum acceptos esse, non propter dilectionem aut impletionem legis.

Differt autem Fides à spe. Quia fides accipit in præsentia remissionem peccatorum et reconciliationem seu acceptationem nostri, propter Christum. Spes autem versatur circa futura bona & liberationem futuram.

Secundò. Iustificatio hîc significat reputari iustum. Non autem reputat DEVS hominem iustum, sicut in foro aut in Philosophia reputatur homo iustus, propter proprij operis iusticiam, quæ rectè ponitur in voluntate, Sed reputat hominem iustum per misericordiam propter Christum, si quis tamen hunc fide apprehendat. Quare fides appellari iusticia potest, quia est illud quod imputatur ad iusticiam, vt cum Paulo

RESPONSIO AD ARGV-

loquamur, quacunque tandem in parte
hominis ponatur, Id enim nihil impedit
imputationem diuinā, Et si nos quidem
banc fidem in voluntate ponimus. Est
enim velle & accipere promissionem
Christi. Et hoc Scholastico argumento
agitato, quia rem ad Methodum reuo-
cat, videtur tota causa melius perspicui

utano posse.

Ex his omnibus etiam intelligi po-
tuit, quid iudicandū sit de merito condi-
gnitatis, de quo fingunt aduersarij, homines
injustos esse coram DEO propter dilectio-
nem ac legis impletionem. Hic nulla ius-
titiæ fidei mentio fit, & pro mediatore

Christo ponitur, & accepti simus pro-
pter nostram impletionem legis. Hac
nullo modo ferenda sunt, sed, vt supra
diximus, etsi necessario sequitur reno-

uationem dilectio, tamen gloria Christi
non debet transferri in nostram imple-
tionem legis, sed sentiendum est, quod
etiam post renouationem iusti reputemur
propter Christum, quod Christus

maneat

maneat mediator & propiciator, quod propter Christum habeamus accessum ad Deum, quod non satisfaciamus legi, sed habeamus opus misericordia, quod semper per misericordiam iusti reputemur.

Idq; confitetur vniuersa Ecclesia, quod iusti & salui fiamus per misericordiam, Sicut supra citauimus ex Hieronymo. Iusticia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei misericordia consistit. Hæc autem misericordia fide accipitur.

Ac videte quid consequatur ex aduersariorum opinione. Si sentiendum est, quod Christus tantum primam gratiam, vt vocant, meruerit, postea nos simus accepti nostrâ impletione Legis, & mereamur vitam æternam, quando erunt conscientie pacatæ? quando stant, quod habeant Deum propicium? Lex enim semper accusat nos, vt Paulus ait, Lex iram operatur. Ita fiet, vt si senserint conscientie iudicium legis,

RESPONSIO AD ARGV.

ruant in desperationem. Paulus ait, Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Isti autem nihil vnquam ex fide agent, si tunc demum sentient sibi Deum propiciū esse, cum legem impleuerint. Semper enim dubitabunt, Vtrum legi satisfactum sit, imò intelligent non esse satisfactum, Ideò nunquam statuent se habere Deum propiciū, se exaudiri. Nunquā igitur diligent, nunquā verē colent DEVM. Talia pectora quid aliud sunt, nisi ipse infernus, cum sint plena desperationis, & odij DEI, & in hoc odio tamē inuocant & colunt Deum, sicut Saul colebat. Hic prouocamus ad omnes pias mentes, & peritas rerum spiritualium, hæc testari poterunt, hæc mala consequi ex illa impia persuasionē aduersariorum, quæ sentit, quod iusti reputemur coram Deo, propria impletione legis, & iubet considerare nō promissione misericordiæ propter Christum donatæ, sed nostrā impletione legis.

Necesse

Neceſſe eſt igitur ſtatuerẽ, quod
certò poſt renouationem iuſti, hoc eſt,
accepti Deo ſimul, quod pacem habea-
mus coram Deo, per miſericordiam
propter Chriſtum, & quod illa inchoa-
tio Legis in nobis non ſit digna vita æ-
terna, Sed quod ſicut remiſſio peccato-
rum & iuſtificatio imputatur per mi-
ſericordiam propter Chriſtum, non pro-
pter legem. Ita & vita æterna cum iu-
ſtificatione, non propter legem & no-
ſtrorum operum perfectionem, ſed per
miſericordiam propter Chriſtum offe-
ratur, Sicut ait Chriſtus. Hæc eſt autem
voluntas Patris mei, qui miſit me, ut
omnis, qui videt filiũ, & credit in eum,
habeat vitam æternam. Et alibi. Qui cre-
dit in filium, habet vitam æternam. Ac
queramus aduerſarios, quid cõſilij dent
morituris, Vtrum iubeant eos ſentire
quòd reputentur iuſti, & expectare vi-
tam æternam propter propria opera,
an verò per miſericordiam ppter Chri-
ſtum. Certè nec Paulus, nec Laurentius

RESPONSIO AD ARGV-

dicent se propter propriam mundiciem iustos reputandos esse, aut sibi deberi vitam eternam propter propria opera, aut legis impletionem, sed sentient se reputari iustos, et accipere vitam eternam propter Christum per misericordiam. Nec possunt muniri piæ mentes contra desperationem, nisi sentiant q̃ per misericordiam propter Christum, certò habeant & iusticiam & vitam eternam, non propter legem. Hæc sententia consolatur, erigit & saluat piæ mentes. Quare aduersarij cum meritũ condigni prædicant, abolent doctrinam de fide & mediatore Christo, & adigunt conscientias ad desperationem.

Sed dicat aliquis. Si per misericordiam saluandi sumus, quid inter est inter hos, quibus contingit salus, & quibus non contingit? Num pariter sperabunt misericordiam boni & mali? Hoc argumento videntur moti scholastici ad quærendum meritum condigni. Necesse est enim discrimen esse inter saluandos

&

& damnandos. Primum autem illud dicimus, cum iustificatione offerri vitam æternam, seu iustificatos esse filios DEI & cohæredes Christi, iuxta illud. Quos iustificauit, eosdem & glorificauit. Igitur nullis contingit salus, nisi iustificatis. Sicut autem iustificatio incerta esset, si penderet ex conditione operum nostrorum aut legis, ac non gratis acciperetur propter Christum per misericordiam. Ita si spes niteretur operibus nostris, tunc verò esset incerta, quia lex semper accusat cōscientias. Nec possunt conscientia reddi pacata, nisi fide apprehendant misericordiam, Neque verò potest existere spes vitæ æternæ, nisi pacata conscientia. Nam conscientia dubitans fugit iudicium Dei ac desperat. Necesse est autem spem vitæ æternæ certam esse. Ideoque vt sit certa, sentiendum est quòd donetur vita æterna per misericordiam propter Christum, nō propter nostram impletionem legis.

RESPONSIO AD ARGV.

In foro ac iudicijs hominum, ius seu debitum certum est, Misericordia incerta est. Hic coram Deo alia res est. Nam misericordia habet clarum mandatum Dei. Nam Euangelium est hoc ipsum mandatum, quod iubet credere, quod Deus velit ignoscere & saluare propter Christum, iuxta illud. Non misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur. Quoties igitur de misericordia dicitur, intelligendum est fidem requiri. Et hæc fides discrimen facit inter saluandos, & damnandos inter dignos et indignos. Est enim uita æterna pmissa iustificatis. Fides autem iustificat, quandocunq; & quocunq; tempore apprehendunt eam homines. Et per omnem vitam certare debemus, ut hanc fidem consequamur & confirmemus. Existit enim, ut supra diximus, hæc fides in pœnitentia, non in his qui secundum carnem ambulant. Ac debet inter pericula & tentatio-

tationes per omnem vitam crescere. Et qui hanc fidem consecuti sunt, hibernati sunt, ut bene operentur, ut legem faciant.

Sicut igitur pœnitentiam per omnem vitam requirimus, ita & bona opera requirimus, et si nostra opera non sunt talia, ut pro eis debeatur vita æterna. Sicut & Christus in hac sententia dixit, Cum feceritis omnia, dicite serui inutiles sumus. Et Bernardus rectè dicit, Necesse est primò credere, quòd remissionem peccatorum habere nō possis, nisi per indulgentiam DEI. Deinde, quòd nihil prorsus habere queas operis boni, nisi & hoc dederit ipse. Postremò, quod æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis detur & illa. Et paulò pòst. Nemo itaque se seducat, quia si benè cogitare voluerit, inueniet procul dubio, quod nec cum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se &c. Nos igitur ut conscientia certam consolationem

RESPONSIO AD ARGV-

& spem teneant, reuocamus homines ad promissionem Christi, & docemus, quod necesse sit credere, quod Deus propter Christum, non propter legem remittat peccata, iustificet, & donet vitam æternam, iuxta illud, Qui habet filium, habet vitam.

Sed operæ precium est audire, quomodo eludant aduersarij dictum Christi, Cum feceritis omnia, dicite serui inutiles sumus. In confutatione sic corrumpunt, primum faciunt Antistrephon, Multo magis inquirunt dici potest, Si credideritis omnia, dicite serui inutiles sumus. Deinde addunt, opera inutilia esse DEO, nobis verò non esse inutilia. Videte quàm delectet aduersarios puerile studium Sophisticæ. Et quanquam hæ ineptiæ indignæ sint quæ refutentur, tamen paucis respondebimus.

Antistrephon est vitiosum, quia decipiuntur aduersarij in vocabulo fidei, Quod si significaret, noticiam historiæ,
ant

aut si diceremus, quod Fides propter suam dignitatem saluaret, valeret similitudo, multò magis nos seruos inutiles esse, si crediderimus. Sed nos loquimur de fiducia promissionis & misericordiæ Dei. Et hæc fiducia fatetur nos esse seruos inutiles, Imò hæc est vera vox fidei, quod opera nostra sint indigna, quod simus serui inutiles, Et ob hanc vnam causam, de fide loquimur, & quærimus misericordiam, quia agnoscimus nos esse seruos inutiles. Fides enim ideo saluat, quia apprehendit misericordiam, seu promissionem gratiæ, etiam si opera nostra sunt indigna. Et in hanc sententiam, nihil lædit nos Antistrephon. Cum credideritis omnia, dicite serui inutiles sumus, rectè dicitur, si tantum intelligatur operibus detrahi dignitas.

Sed si sic intelligatur, quod etiam Fides sit inutilis, nō valet similitudo, Cum feceritis omnia, nolite confidere operibus. Ita cum credideritis, nolite confidere promissione Dei, Hæc non cohærent,

RESPONSIO AD ARGV-

sunt enim dissimilima. Dissimiles causæ,
dissimilia obiecta fiducia sunt in priore
propositione, & in posteriore. Fiducia in
priore est fiducia nostrorum operum, Fi-
ducia in posteriore, est fiducia promissio-
nis diuinæ. Christus autem damnat fidu-
ciam nostrorum operum, non damnat
fiduciam promissionis suæ. Non vult nos
de gratia & misericordia Dei despera-
re. Arguit opera nostra tanquam indi-
gna, non arguit promissionem, quæ gra-
tis offert misericordiam. Et præclare
hîc inquit Ambrosius, Agnoscenda est
gratia, sed non ignoranda natura. Pro-
missioni gratiæ confidendum est, non
naturæ nostræ. Sed aduersarij suo more
faciunt, Sceleste detorquent sententias
pro Fide traditas, contra Fidei doctri-
nam. Nam hæc cauillatio totum Euan-
gelium abrogat, Cum credideritis om-
nia, dicite Fidem inutilem esse. Nonne
Euangelium pollicetur remissionem pec-
catorum & salutem, etiam his, qui nul-
la prorsus habent bona opera? Si ta-
men

MENTA ADVER. 117

men conuertantur & non desperent, sed Fide in Christum consequantur remissionem peccatorum. Num iubent aduersarij desperare hos, quorum conscientia nulla inueniunt bona opera, quæ opponere iudicio Dei possint? Num his dicent Fidem inutilem esse? Malè pereant isti Sophistæ cum talibus calumnijs, quæ totum Euangelium euertunt, abrogant gratuitam remissionem peccatorum, eripiunt pijs conscientijs firma solatia.

Illa verò cauillatio planè puerilis est, cum interpretatur seruos inutiles, quia opera Deo sint inutilia, nobis verò sint vtilia. At Christus de ea vtilitatè loquitur, quæ constituit nobis Deum debitorem gratiæ. Quanquam alienum est hoc loco disputare, de vtili aut inutili. Nam serui inutiles significant insufficientes, quia nemo tantum timet, tantum diligit Deum, tantum credit Deo, quantum oportuit, nemo satisfacit legi. Sed mis-
sas faciamus has frigidas cauillationes
ad-

RESPONSIO AD ARGV-
aduersariorum, de quibus, quid iudica-
turi sint homines, si quando proferentur
in lucem, facile possunt existimare viri
prudentes. In verbis maximè planis &
perspicuis reppererunt rimam, At nemo
non videt in illo loco fiduciam nostro-
rum operum improbari.

Sed aduersarij reclamant, quod
vita æterna debeatur de condigno pro
bonis operibus, quia vita æterna vo-
cetur merces. Breuiter & planè re-
spondemus. Paulus vitam æternam
donum appellat, quia cum reputamur
iusti propter Christum, Simul effici-
mur filij Dei, & cohæredes Christi. A-
libi verò scriptum est, Merces vestra
copiosa erit in cælis. Hæc si videntur ad-
uersarijs inter se pugnare, ipsi expedi-
ant. Sed parum æqui iudices sunt. Nam
doni vocabulum omittunt, omittunt &
fontes totius negocij, quomodo iustificen-
tur homines, q̃ perpetuò sit Mediator
Christus. Interim excerpunt vocabulū
mercedis, Idq; acerbissimè interpretan-
tur

tur non solum contra scripturam, sed etiam contra sermonis consuetudinem. Hinc ratiocinantur, quia merces nominatur, ideo opera nostra sunt eiusmodi, quæ debeant esse precium, pro quo debetur vita æterna.

Planè noua est hæc Dialectica. Vocabulum audimus Mercedis, Igitur opera nostra legi satisfaciunt, igitur sumus accepti Deo propter opera nostra, nec indigemus misericordia aut propiciatore Christo, aut fide apprehendente misericordiam. Ac ingentem Soriten Chrysippe more cumulant, Bona opera sunt precium, pro quo debetur vita æterna, Bona opera legi Dei satisfaciunt, Et præter hæc fieri possunt opera supererogationis. Non solum igitur legi Dei satisfacere homines possunt, sed etiam amplius facere. Et quia Monachi amplius faciunt, supersunt eis merita. Et quoniam liberalitas est largiri alijs, de eo quod superest, licet donare illa merita alijs. Affingunt & sacramentum huius donationis,

RESPONSIO AD ARGV-

nis, mortuis circundant cucullos, vt testentur eis applicata esse aliena merita. Talibus coacervatiōibus beneficiū Christi & iusticiā fidei obscurant aduersarij.

Non mouemus inanem λόγος ἀχίαν de vocabulo, De magna re litigamus, Vnde debeant piæ mentes certam spem salutis concipere, Vtrum bona opera possint conscientias reddere pacatas. Vtrum sentire debeant, ita contingere vitam æternam, si bona opera opponant iudicio Dei, an verò debeant sentire, q̃ propter Christum per misericordiam reputentur iusti, & consequantur vitam æternam. Hæc veniunt in controuersiam, quam nisi dijudicet conscientia, non potest habere firmam & certam consolationem.

Nos autem satis clarè ostendimus, q̃ bona opera satisfaciunt legi Dei, quod habeant opus misericordia, quod fide simus accepti Deo propter Christum, q̃ bona opera non reddant pacatam conscientiam. Ex his omnibus sequitur, q̃
opor-

oporteat sentire, q̄ propter Christū per
misericordiam, non propter Legem, iu-
stificati consequantur vitam eternam.

Quid igitur de mercede? Primum, si
diceremus, Vitam eternam dici merce-
dem, quia debetur iustificatis propter
promissionem, nihil absurdi diceremus.
Sūt enim ordinata inter se hęc dona, Sic-
ut & Augustinus ait, Dona sua coronat
Deus in nobis. Sed scriptura vitam eter-
nam vocat mercedem, nō quia ppter o-
pera debeatur, sed quia compenset affli-
ctiones & opera, & si ppter aliam cau-
sam contingit. Sicut hereditas venit filio
familas, non ppter officia sua, & tamen
est merces & compensatio officiorum fi-
lij. Satis est igitur nomen mercedis hac
ratione conuenire vitæ eternæ, q̄a vita
eterna compensat bona opera & affli-
ctiones. Non est igitur vita eterna mer-
ces, quia opera sufficiant, quia debeatur
pro operibus. Sed consecutiue, quia cum
propter aliam causam contigit, tamen
compensat opera & afflictiones.

Præ.

RESPONSIO AD ARGV-

Præterea concedimus opera verè esse meritoria, non remissionis peccatorum, aut iustificationis, Non enim placent, nisi in iustificatis propter fidem, Nec sunt digna vita æterna, Sicut enim iustificatio, ita viuificatio fide contingit propter Christum, sed sunt meritoria aliorum præmiorum corporalium & spiritualium, quæ redantur tum in hac vita, tum post hanc vitam. Differt enim Deus pleraque præmia, donec glorificet sanctos post hanc vitam, quia vult eos in hac vita exerceri ad mortificandum veterem hominem. Euangelium gratis exhibet promissionem iustificationis & viuificationis propter Christum. At in Lege non gratis, sed pro operibus offertur & debetur merces. Cum igitur opera sint quædam impletio Legis, rectè dicuntur meritoria, rectè dicitur eis deberi merces. Et hæc merces parit gradus præmiorum, iuxta illud Pauli. Vnusquisque accipiet mercedem iuxta suum laborem. Hi gradus sunt merces operum atque afflictionum.

Sed

Sed contendunt aduersarij, vitam æternam ppriè deberi pro operibus, quia Paulus ait. Reddet vniciq; secundum opera eius, Ioan. 5. Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitę. Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi manducare. In his locis omnibus, in quibus opera laudantur, necesse est ad Canonem supra traditum recurrere, q̃ opera non placeant sine Christo, q̃ nō sit excludendus mediator Christus. Quare cū textus ait, operibus reddi vitam æternam, Significat reddi iustificatis, quia non placent Deo bona opera, nisi in iustificatis, hoc est, in his, qui sentiunt se acceptos esse Deo, ppter Christum. Et iustificati necessario pariunt bona opera, seu bonos fructus, vt, Esuriui & dedistis mihi cibum. Hic cum dicitur reddi vita æterna his operibus, intelligitur reddi iusticię. Fidē igitur complectitur cum nominat fructus. Porro scriptura nominat fructus, vt ostendat requiri non hypocrisin, sed iusticiā, quę sit efficax, & quaedam noua vita, pariens bonos fructus.

Nec

RESPONSIO AD ARGV-

Nec nos aliquam ociosam subilitatem
hic affectamus. Sunt enim grauissima
causæ, propter quas hæc disputamus.
Etenim si largiamur aduersarijs, quod
opera mereantur vitam aternam, mox
attexunt illa absurda, & opera legi Dei
satisfaciant, & non habeant opus mise-
ricordia, quod simus iusti, hoc est, acce-
pti Deo, propter nostra opera, non pro-
pter Christum, quod plusq̃ Legem face-
re homines possint. Ita tota doctrina de
iusticia fidei obruitur. Est autem neces-
sarium retinere in Ecclesia puram do-
ctrinam de iusticia Fidei. Quare cogi-
mur Pharisaicas opiniones aduersario-
rum reprehendere, & vt gloriam Chri-
sti illustremus, & vt conscientijs firmas
consolationes proponamus. Quomodo
enim concipiet conscientia firmam spem
salutis, cum in iudicio sentiet opera in-
digna esse, nisi sciet homines reputari
iustos, & saluari per misericordiam,
propter Christum, non propter propri-
am Legis impletionem.

An Laurentius in craticula sentiebat
 se hoc opere Legi Dei satisfacere, se sine
 peccato esse, se non indigere mediatore
 Christo, & misericordia Dei. Ille verò
 non dissensit à Propheta, qui ait, Non in-
 tres in iudicium cum seruo tuo, quia non
 iustificabitur coram te omnis viuens.
 Bernardus fatetur sua opera non esse
 digna vita aeterna, cum inquit, Perditè
 vixi, Sed erigit se, & spem salutis con-
 cepit inde, quod sentit propter Christum
 per misericordiam donari remissionem
 peccatorum, & vitam aeternam, Sicut
 Psalmus docet, Beati quorum remissæ
 sunt iniquitates. Et Paulus ait. Dauid
 dicit beatitudinem hominis, cui Deus
 imputat iusticiam sine operibus. Hunc
 ait Paulus beatum esse, cui imputatur
 iusticia per Fidem in Christum, etiamsi
 nulla habeat bona opera. Talibus conso-
 lationibus erigendæ sunt conscientia,
 & confirmandæ, quòd propter Christum
 per fidem contingant remissio peccato-
 rum, reputatio iusticiæ, & vita aeterna.
 Quod

RESPONSIO AD ARGV-

Quod si in locis de operibus hoc modo fides intelligetur, nihil officiunt nostræ sententiæ. Et profectò necesse est semper addere fidem, ne excludamus mediatorem Christum. Fidem autem bona opera sequi debent, quia fides sine bonis operibus, hypocrisis est.

Habent & in Scholis quædam apophthegmata consentanea nostræ sententiæ, qualia sunt, quod bona opera placeant Deo propter gratiam. Item q̄ sit confidendum gratiæ Dei. Hæc dicta parum commodè interpretantur. Vetus enim sentiebant confidendum esse gratiæ, hoc est, misericordiæ Dei promittentis, quod propter Christum simus accepti. At recentiores fiduciam transferunt ad nostrum opus, Sentiunt confidendum esse gratiæ, hoc est, dilectioni, qua nos Deum diligimus. Hæc interpretatio est vitiosa. Non enim debemus considerare nostram dilectionem, cum sit immunda & exigua, sed promissione misericordiæ. Ita statur & hoc, quod bona opera valeant

vir-

virtute passionis Christi. Rectè dictum est, sed fidei mentionem fieri oportuit in his sententijs. Non enim communicatur nobis meritum passionis Christi, nisi id fide apprehendamus et opponamus aduersus terrores peccati et mortis. Paulus enim inquit. Christus est propiciatio per fidem. Item, Ecclesia in omnibus precationibus addit, per Dominum nostrum Iesum Christum. Hic etiam admonendi sunt homines de fide. Significat enim Ecclesia nostra opera, & nostras preces Deo placere, si credamus Deum nobis propicium, & nos exaudire propter Pontificem Christum.

Hac in præsentia sufficiant de hoc *Consol.*
 loco. Scimus autem hanc sententiam quam defendimus Euangelio consentaneam esse, & pijs conscientijs firmissimas consolationes asferre. Ideo pie mentes non patiantur se ab hac sententia propter iniqua & calumniosa iudicia aduersariorum abduci. Scriptura prædicit futurum esse, vt in Ecclesia
 M grassen-

RESPON. AD ARG. ADVER.

grassentur mali doctores, qui oppressa iusticia fidei in Christum, doceant mereri remissionem peccatorum per nostros cultus & opera. Et res gestæ in Israël sunt imago futuri status in Ecclesia. Videmus autem Prophetas ubique taxare hanc persuasionem populi, qui somniabat se mereri remissionem peccatorum per sacrificia legis, & hac opinione cumulabat opera & cultus. Ita in Ecclesia multi existunt, qui falsam persuasionem de suis operibus & cultibus habent. Monuit autem nos scriptura, ne multitudine impiorum perturbemur. Ac facile potest fieri iudicium de spiritu aduersariorum. Videmus enim in multis articulis manifestam veritatem ab eis damnari. Nec offendat quendam, quod sibi Ecclesiæ nomen vindicant. Nam Ecclesia Christi apud hos est, qui Euangelium Christi rectè docent, nō apud illos, qui prauas opiniones contra Euangelium defendunt, sicut inquit Dominus. Oues meæ vocem meam audiunt.

DE

DE ECCLESIA.

Septimum articulum confessionis nostræ damnauerunt, in quo diximus, Ecclesiam esse congregationem sanctorum, Et addiderunt longam declamationem, q̃ mali non sint ab Ecclesia segregandi, cum Iohannes comparauerit Ecclesiam aræ, in qua triticum & paleæ simul coaceruatæ sint, Et Christus comparauerit eam saginæ, in qua pisces boni & mali sunt &c. Profectò verum est, quod aiunt, Nullum remedium esse aduersus Sycophantæ morsum. Nihil tam circumspectè dici potest, vt calumniam euitare queat. Nos ob hanc ipsam causam adiecimus octauum articulum, ne quis existimaret nos segregare malos & hypocritas ab externa societate Ecclesiæ, aut adimere sacramentis efficaciam, quæ per hypocritas, aut malos administrantur. Itaque hic non est opus longa defensione aduersus hanc calumniam.

DE ECCLESIA.

Satis nos purgat articulus octauus. Concedimus enim quod hypocritæ & mali in hac vita sint admixti Ecclesiæ, & sint membra Ecclesiæ secundum externam societatem signorum Ecclesiæ, hoc est verbi, professionis, & sacramentorum, præsertim si non sint excommunicati. Nec sacramenta ideo non sunt

^{pij homines} efficacia, quia per malos tractantur,
^{falsum} imò rectè uti possumus sacramentis,
^{ministrant} quæ per malos administrantur. Nam
^{sacra} et Paulus prædicit futurum, ut An-
^{ti} tichristus sedeat in templo Dei, hoc est,

in Ecclesia dominetur, & gerat officia.

At Ecclesia, non est tantum societas
 externarum rerum ac rituum, sicut a-

lia politiæ, Sed principaliter est socie-

tas fidei & Spiritus sancti, in cordibus,

quæ tamen habet externas notas, ut
 agnosci possit, videlicet puram Euange-

lii doctrinam, & administrationem sa-

cramentorum consentaneam Euange-
 lio Christi. Et hæc Ecclesia sola dicitur
 corpus Christi, quod Christus Spiritu suo
 reno-

renouat, sanctificat, & gubernat, vt
 testatur Paulus Ephes. i. cum ait. Et
 ipsum dedit caput super omnia, Eccle-
 sia, quæ est corpus eius, videlicet, inte-
 gritas, id est, tota congregatio ipsius,
 qui omnia in omnibus perficit. Quare
 illi, in quibus nihil agit Christus, nō sunt
 membra Christi, Idq; fatentur aduersa-
 ry malos esse mortua membra Ecclesie.
 Quare miramur, cur reprehenderint
 nostram descriptionem, quæ de viuīs
 membris loquitur.

Neque noui quidquam diximus,
 Paulus omnino eodem modo definiuit
 Ecclesiam Ephe. 5. quod purificetur, vt
 sit sancta, Et addit externas notas,
 verbum & sacramenta. Sic enim ait,
Christus dilexit Ecclesiam, & se tradi-
 dit pro ea, vt eam sanctificet purificans
 lauacro aquæ, per verbum, vt exhibeat
 eam sibi gloriosam Ecclesiam, non ha-
 bentem maculam, neq; rugam, aut ali-
 quid tale, sed vt sit sancta & inculpata.
 Hanc sententiam penè totidem verbis

DE ECCLESIA.

nos in confessione posuimus. Sic definit Ecclesiam & articulus in Symbolo, qui iubet nos credere, quod sit sancta, catholica Ecclesia, Impij verò non sunt sancta Ecclesia. Et videtur additum quod sequitur, Sanctorum communio, ut exponeretur quid significet Ecclesia, nempe congregationem sanctorum, qui habent inter se societatem, eiusdem Evangelij, seu doctrinae, & eiusdem Spiritus sancti, qui corda eorum renouat, sanctificat, & gubernat.

Et hic articulus necessaria de causa propositus est. Infinita pericula videmus quæ minantur Ecclesiae interitum. Infinita multitudo est impiorum in ipsa Ecclesia, qui opprimunt eam. Itaque ne desperemus, sed sciamus Ecclesiam tamen mansuram esse. Item, ut sciamus, quamuis magna multitudo sit impiorum, tamen Ecclesiam existere, et Christum præstare illa, quæ promisit Ecclesiae, remittere peccata, exaudire, dare Spiritum sanctum. Has consolationes pro-

proponit nobis articulus ille in Symbo-
lo. Et catholicam Ecclesiam dicit, ne in-
telligamus Ecclesiam esse politiam ex-
ternam certarum gentium, Sed magis
homines sparsos per totum orbem, qui
de Euangelio consentiunt, & habent e-
undem Christum, eundem Spiritum san-
ctum, & eadem sacramenta, siue habe-
ant easdem traditiones humanas, siue
dissimiles. Et in Decretis inquit glosa,
Ecclesiam largè dictam complecti bo-
nos & malos. Item malos nomine tan-
tum in Ecclesia esse, non re, bonos verò
re & nomine. Et in hanc sententiam
multa leguntur apud Patres. Hierony-
mus enim ait, Qui ergo peccator est ali-
qua sorde maculatus, de Ecclesia Chri-
sti non potest appellari, nec Christo sub-
iectus dici.

Quamquam igitur hypocrite &
mali sint socij huius veræ Ecclesiæ se-
cundum externos ritus, tamen cum de-
finitur Ecclesia, necesse est eam defini-
ri, quæ est vinum corpus Christi, Item,

DE ECCLESIA.

quæ est nomine & re Ecclesia, Et multa sunt causæ. Neceſſe est enim intelligi, quæ res principaliter efficiat nos membra, & viua membra Ecclesiæ. Si Ecclesiam tantum definiemus externam politiam esse bonorum et malorum, non intelligent homines regnum Christi esse iusticiam cordis, & donationem Spiritus sancti, sed iudicabunt tantum externam obseruationem esse certorum cultuum ac rituum. Item quid intererit inter populum legis, & Ecclesiam, si Ecclesia est externa politia. At sic discernit Paulus Ecclesiã à populo Legis, quod Ecclesia sit populus spiritalis, hoc est, non ciuilibus ritibus distinctus à gentibus, Sed verus populus Dei renatus per Spiritum sanctum. In populo legis præter promissionem de Christo, habebat & carnale semen promissiones rerum corporalium, regni, &c. Et propter has dicebantur populus Dei, etiam mali in his, quia hoc carnale semẽ Deus separauerat ab alijs gentibus per certas

tas ordinationes externas, & promissiones, Et tamen mali illi non placebant Deo.

At Euangelium affert non umbram aeternarum rerum, sed ipsas res aeternas, Spiritum sanctum, & iusticiam, qua coram Deo iusti sumus. Igitur illi tantum sunt populus iuxta Euangelium, qui hanc promissionem Spiritus accipiunt. Ad hac, Ecclesia est regnum Christi, distinctum contra regnum Diaboli. Certum est autem impios, in potestate Diaboli, & membra regni Diaboli esse, sicut docet Paulus Ephes. 2. cum ait, Diabolum efficacem esse in incredulis. Et Christus inquit ad Phariseos, quibus certè erat, externa societas cum Ecclesia, id est, cum sanctis in populo legis. Praerant enim, sacrificabant, & docebant, Vos ex patre Diabolo estis. Itaque Ecclesia, quæ verè est regnum Christi, est propriè congregatio Sanctorum. Nam impij reguntur à Diabolo, & sunt captivi Diaboli, non re-

DE ECCLESIA.

reguntur spiritu Christi, Sed quid ver-
bis opus est in re manifesta? Si Eccle-
sia, quæ verè est regnum Christi, distin-
guitur à regno Diaboli, necesse est im-
pios, cum sint in regno Diaboli, non esse
Ecclesiam.

Quamquam in hac vita, quia non-
dum reuelatum est regnum Christi, sint
admixti Ecclesiae, & gerant officia in
Ecclesia, Nec propterea impij sunt re-
gnum Christi, quia reuelatio nondum
facta est. Semper enim hoc est regnum
Christi, quod Spiritu suo viuificat, siue
sit reuelatum, siue sit tectum cruce. Sic-
ut idem est Christus, qui nunc glorifica-
tus est, antea afflictus erat. Et conue-
niant huc similitudines Christi, qui cla-
rè dicit Matth. 13. Bonum semen esse fi-
lios regni. At Zizania filios Diaboli,
agrum dicit mundum esse, non Ecclesi-
am. Ita Iohannes de illa tota gente Iu-
dæorum loquitur & dicit fore, vt vera
Ecclesia separetur ab illo populo. Itaque
hic locus magis contra aduersarios fa-
cit,

cit, quàm pro eis, quia ostendit verum
& spiritualement populum, à populo car-
nali separandum esse. Et Christus de
specie Ecclesiæ dicit, cum ait. Simile est
regnum cælorum sagena, aut decem
virginibus & docet Ecclesiam testam
esse multitudinem malorum, ne id scan-
dalum pios offendat. Item, vt sciamus
Verbum & Sacramenta efficacia esse,
etsi tractentur à malis, atque interim
docet impios illos, quamuis habeant so-
cietatem externorum signorum, tamen
non esse verum regnū Christi, & mem-
bra Christi. Sunt enim membra regni
Diaboli.

Neq; vero somniamus nos Plato-
nicam ciuitatem, vt quidam impiè ca-
uillantur, Sed dicimus existere hanc
Ecclesiam, videlicet, verè credentes ac
iustos sparsos per totum orbem, Et ad-
dimus notas, puram doctrinam Euan-
gelij, & sacramenta. Et hæc Ecclesia
propriè est columna veritatis. Retinet
enim purum Euangelium, et vt Paulus

DE ECCLESIA.

inquit, fundamentum, hoc est, veram Christi cognitionem & fidem, etsi sunt in his etiam multi imbecilles, qui supra fundamentum aedificant stipulas perituras, hoc est, quasdam inutiles opiniones, quæ tamen, quia non euertunt fundamentum, tum condonantur illis, tum etiam emendantur, Ac sanctorum Patrum scripta testantur, quod interdum stipulas etiam aedificauerint supra fundamentum, sed quæ non euertunt fidem eorum.

Verum pleraq; istorum, quæ aduersarij nostri defendunt, fidem euertunt, ut quod damnant articulum de remissione peccatorum, In quo dicimus fide accipi remissionem peccatorum. Manifestus item & perniciosus error est, quod docent aduersarij, mereri homines remissionem peccatorum, dilectione erga Deum, ante gratiam. Nam hoc quoq; est tollere fundamentum, hoc est, Christum. Item quid opus erit fide, si sacramenta ex opere operato sine bono motu
utentis

utentis iustificant. Sicut autem habet Ecclesia promissionem, quod semper sit habitura Spiritum sanctum, Ita habet comminationes, quod sint futuri impij doctores, & lupi. Illa verò est propriè Ecclesia, quæ habet Spiritum sanctum. Lupi & mali doctores etsi grassantur in Ecclesia, tamen non sunt propriè regnũ Christi. Sicut & ~~Lyra testatur, cum ait,~~ Ecclesia non consistit in hominibus ratione potestatis vel dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quia multi Principes & summi Pontifices, & alij inferiores inuenti sunt apostatasse à Fide, Propter quod Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est noticia vera & confessio Fidei & veritatis. Quid aliud diximus nos in confessione nostra, quàm quòd hìc dicit Lyra.

Sed fortassis aduersarij sic postulant definiri Ecclesiam, quòd sit Monarchia externa suprema totius orbis terrarũ, in qua oporteat Romanum Pontificem habere potestatem ἀντὶ τοῦ κόσμου, de qua

DE ECCLESIA.

nemini liceat disputare aut iudicare, condendi articulos fidei, abolendi scripturas, quas velit, instituendi cultus & sacrificia, Item condendi leges, quas velit, dispensandi & soluendi quibuscunq; legibus velit diuinis, canonicis & civilibus, à quo Imperator & Reges omnes accipiant potestatem & ius tenendi regna de mandato Christi, cui cum Pater omnia subiecerit, intelligi oporteat hoc ius in Papam translatum esse. Quare necesse sit Papam esse dominum totius orbis terrarum, omnium regnorum mundi, omnium rerum priuatarum & publicarum, habere plenitudinem potestatis in temporalibus & spiritualibus, habere vtrumq; gladium, spiritualem & temporalem. Atq; hac definitio non Ecclesiæ Christi, sed regni Pontificij habet autores non solum Canonistas, sed etiam Danielelem cap. II.

Quòd si hoc modo definiremus Ecclesiam, fortassis haberemus æquiores Iudices. Multa enim extant immo deratè
& im-

f
a
si
g
u
st
n
q
h
p
v
c
n
n
n
ti
ti
d
ri
E
u
n
si

& impiè scripta de potestate Rom. Pontificis, propter quæ nemo vnq̃ reus factus est. Nos soli plectimur, quia prædicamus beneficium Christi, quod Fide in Christum consequamur remissionem peccatorum, nõ cultibus excogitatis à Pontifice. Porro Christus, Propheta, & Apostoli, longè aliter definiunt Ecclesiam Christi, quàm regnum Pontificium. Nec est ad Pontifices transferendum, quod ad veram Ecclesiam pertinet, quod videlicet sint columnæ veritatis, quod non errent. Quotus quisq; enim curat Euangelium, aut iudicat dignum esse lectione? Multi etiam palàm irridunt religiones omnes, aut si quid probant, probant illa, quæ humana rationi consentanea sunt, Cætera fabulosa esse arbitrantur, & similia tragædijs Poetarum.

Quare nos iuxta scripturam sentimus, Ecclesiam propriè dictam esse congregationem sanctorum, qui verè credunt Euangelio Christi, & habent Spiritum san-

DE ECCLESIA.

sanctum. Et tamen fatemur multos hypocritas & malos his in hac vita admixtos, habere societatem externorum signorum, qui sunt membra Ecclesiæ, secundum societatem externorum signorum, Ideoq; gerunt officia in Ecclesia. Nec adimit Sacramentis efficaciam, q̄ per indignos tractantur, quia representant Christi personam, propter vocationem Ecclesiæ, non representant proprias personas, vt testatur Christus, Qui vos audit, me audit. Cum verbum Christi, cum sacramenta porrigunt, Christi vice & loco porrigunt. Id docet nos illa vox Christi, ne indignitate ministrorum offendamur. Sed de hac re satis clare diximus in Confessione, nos improbare Donatistas, & Vigleuistas, qui senserunt homines peccare, accipientes Sacramenta ab indignis in Ecclesia. Hæc in præsentia videbantur sufficere ad defensionem descriptionis Ecclesiæ quam tradidimus. Neq; videmus, cum Ecclesia propriè dicta, appelletur corpus Christi

Christi, quomodo aliter describenda fuerit, quam nos descripsimus. Constat enim impios ad regnum & corpus diaboli pertinere, qui impellit & habet captiuos impios. Hæc sunt luce meridiana clariora, quæ tamen si pergent calumniari aduersarij, non grauabimur copiosius respondere.

Damnant aduersarij & hanc partem septimi articuli, quod diximus ad veram vnitatem Ecclesiæ, satis esse consentire de doctrina Euangelij, & administratione sacramentorum, nec necesse esse, vbiq; similes traditiones humanas esse, seu ritus aut ceremonias ab hominibus institutas. Hic distinguunt vniuersales & particulares ritus, & probant articulum nostrum, si intelligatur de particularibus ritibus, De vniuersalibus ritibus, non recipiunt. Non satis intelligimus quid velint aduersarij. Nos de vera, hoc est, spirituali vnitatem loquimur, sine qua non potest existere fides in corde, seu iusticia cordis coram Deo.

Ad

DE ECCLESIA.

Ad hanc dicimus non esse necessariam similitudinem rituum humanorum, siue vniuersalium, siue particularium, Quia iusticia Fidei, non est iusticia alligata certis traditionibus, sicut iusticia Legis erat alligata Mosaicis caeremonijs, quia illa iusticia cordis, est res viuificans corda. Ad hanc viuificationem nihil conducunt humanae traditiones, siue vniuersales, siue particulares, nec sunt effectus Spiritus sancti, sicut castitas, patientia, timor Dei, dilectio proximi, & opera dilectionis.

Nec leues causae fuerunt, cur hunc articulum poneremus. Constat enim multas stultas opiniones de traditionibus serpsisse in Ecclesiam. Nonnulli putauerunt humanas traditiones, necessarios cultus esse ad promerendam iustificationem. Et postea disputauerunt, qui fieret, q̄ tanta varietate coleretur Deus, quasi verò observationes illae essent cultus, & non potius externae & politicae ordinationes, nihil ad iusticiam cordis seu

seu cultum Dei pertinentes, quæ alibi casu, alibi propter quasdam probabiles rationes variant. Item alię Ecclesię, alias propter tales traditiones excommunicauerunt, vt propter obseruationem Paschatis, picturas & res similes. Vnde imperiti existimauerunt, fidem seu iusticiam cordis coram Deo, non posse existere sine his obseruationibus. Extant enim de hoc negocio multa inepta scripta Summistarum & aliorum.

Sed sicut dissimilia spacia dierum ac noctium non lædunt vnitatem Ecclesię Ita sentimus non lædi veram vnitatem Ecclesię dissimilibus ritibus, institutis ab hominibus. Quanq̃ placet nobis, vt vniuersales ritus, propter tranquillitatem seruentur. Sicut & nos in Ecclesijs, ordinem Missę, diem Dominicum, & alios dies Festos celebriores libenter seruamus, Et gratissimo animo amplectimur vtilis ac veteres ordinationes, præsertim cum contineant Padagogiam, qua prodest populum & im-

pe-

DE ECCLESIA.

peritos assuefacere ac docere. Sed non disputamus nunc, an conducatur propter tranquillitatem aut corporalem utilitatem servare, Alia res agitur. Disputatur enim, Vtrum observationes traditionum humanarum sint cultus necessarii ad iusticiam coram Deo, Hoc est, *κενὸς μὲν* in hac controuersia, quo constituto, postea iudicari potest, Vtrum ad veram unitatem Ecclesiæ necesse sit ubiq; similes esse traditiones humanas. Si enim traditiones humanæ non sunt cultus necessarii ad iusticiam coram Deo, Sequitur posse iustos & filios Dei esse, etiam si quas traditiones non habent, quæ alibi receptæ sunt. Vt si forma vestitus Germanici non est cultus Dei necessarius ad iusticiam coram Deo, Sequitur posse iustos ac filios Dei & Ecclesiam Christi esse, etiam si qui utantur non Germanico, sed Gallico vestitu.

Hoc clarè docet Paulus ad Collossenses, cum ait. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut
neo-

neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt
vmbra futurorum, corpus autem Chri-
sti. Item, Si mortui estis cum Christo ab
elementis mundi, quid adhuc tanq̃ vi-
uentes mundo decreta facitis. Ne teti-
geritis, neq; gustaueritis, neq; contre-
ctaueritis, quæ omnia pereunt, vsu con-
sumpta, & sunt præcepta & doctrinæ
hominum, speciem habentia sapientiæ
in superstitione & humilitate. Est enim
sententia, cum iusticia cordis sit res spi-
ritualis, viuificans corda, & constet, q̃
traditiones humanæ non viuificent cor-
da, nec sint effectus Spiritus sancti, sic-
ut dilectio proximi, castitas &c. nec
sint instrumenta, per quæ Deus mouet
corda ad credendum, sicut Verbum &
Sacramenta diuinitus tradita, sed sint
vsus rerum, nihil ad cor pertinentium,
quæ vsu pereant, non est sentiendum, q̃
sint necessariae ad iusticiam coram Deo.
Et in eandem sententiam inquit Roma.
14. Regnum Dei non est esca & potus,
sed iusticia & pax et gaudium in Spiritu
san-

DE ECCLESIA.

sancto. Sed non est opus citare multa testimonio, cū ubiq; sint obuia in scripturis, & nos plurima in cōfessione congerimus in pōsterioribus articulis. Et huius controuersie nexuū infra paulò post repetendum erit, videlicet, Vtrum traditiones humanæ sint cultus necessarij ad iusticiam coram Deo, Vbi de hac re copiosius disp ut abimus.

Aduersarij dicunt, vniuersales traditiones ideo seruandas esse, quia existimantur ab Apostolis traditæ esse. O Religiosos homines. Ritus ab Apostolis sumptos retineri volunt, Non volunt retineri doctrinam Apostolorum. Sic iudicandum est de ritibus illis, sicut ipsi Apostoli in suis scriptis iudicant. Non enim voluerunt Apostoli nos sentire, quòd per tales ritus iustificemur, quòd tales ritus sint res necessariae ad iusticiam coram Deo. Non voluerunt Apostoli tale onus imponere conscientijs, non voluerunt iusticiam & peccatum collocare in obseruationibus dierum, ci-
bo-

borum, & similium rerum. Imò Paulus appellat huiusmodi opiniones, doctrinas demoniorum. Itaq; voluntas & consilium Apostolorum ex scriptis eorum quari debet, non est satis allegare exemplum. Seruabant certos dies, non quòd ea observatio ad iustificationem necessaria esset, sed vt populus sciret, quo tempore conueniendum esset, Seruabant & alios quosdam ritus, ordinem lectionum si quando conueniebāt. Quædam etiam ex patrijs moribus, vt fit, retinebat populus, quæ Apostoli nonnihil mutata, ad historiam Euangelij accommodauerunt, vt Pascha, Pentecosten, vt non solum docendo, sed etiam per hæc exempla memoriam maximarum rerum traderent posteris.

Quod si hæc tradita sunt, tanq̃ necessaria ad iustificationem, cur in his ipsis postea multa mutarunt Episcopi? Quod fierant Iuris diuini, non licuit ea mutare autoritate humana. Pascha ante Synadum Nicenam, alij alio tempore seru-

DE ECCLESIA.

uabant, Neq; hæc dissimilitudo læsit Fidem. Postearatio inita est, ne incideret nostrum Pascha in Iudaici Paschatis tempus. At Apostoli iusserant Ecclesias seruare Pascha, cum fratribus conuersis ex Iudaismo. Itaq; hunc morem quædam gentes pertinaciter post Synodum Nicenam retinuerunt, vt Iudaicum tempus obseruarent. Verum Apostoli decreto illo non voluerunt Ecclesijs imponere necessitatem, Id quod verba Decreti testantur. Iubent enim ne quis curet, etiamsi fratres seruantes Pascha, non rectè supputent tempus. Verba Decreti extant apud Epiphaniũ, ὑμεῖς μὴ ψιφίζητε, ἀλλὰ ποιεῖτε, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν, οἱ ἐκ περιτομῆς, μετ' αὐτῶν ἅμα ποιεῖτε, καὶ νῦν πληθυνθῶσι μηδὲν ὑμῶν μελέτω. Hæc scribit Epiphanius verba esse Apostolorum in Decreto quodam, posita de Paschate, in quibus prudens lector facile potest iudicare Apostolos voluisse po-

cuno

pulo stultam opinionem de necessitate certi temporis eximere, cum prohibent curare, etiamsi in supputando erretur.

Porro quidam in oriente, qui Audiani appellati sunt ab autore dogmatis, propter hoc decretum Apostolorum contenderunt, Pascha cum Iudæis seruandum esse. Hos reuellens Epiphanius laudat decretum, & inquit nihil continere quod dissentiat à fide, aut Ecclesiastica regula, & vituperat Audianos, quod non rectè intelligant τὸ ἐν τῷ, & interpretatur in hanc sententiā, in quam nos interpretamur, quod non senserint Apostoli referre, quo tempore seruaretur Pascha, Sed quia precipui fratres ex Iudæis conuersi erant, qui morem suum seruabāt, horum exemplum propter concordiam voluerint reliquos sequi. Et sapienter admonuerunt lectorem Apostoli, se neque libertatem Evangelicam tollere, neque necessitatem conscientijs imponere, Quia addunt,

N

non

DE ECCLESIA.

non esse curandum, etiamsi erretur in
supputando.

Multa huius generis colligi possunt
ex historijs, in quibus apparet dissimi-
litudinem humanarum observationum,
non ledere unitatem fidei. Quanquam
quid opus est disputatione, Omnino quid
sit iusticia fidei, quid sit regnum Chri-
sti, non intelligunt aduersarij, si iudi-
cant necessariam esse similitudinem ob-
servationum in cibis, diebus, vestitu,
& similibus rebus, quæ non habent
mandatum Dei. Videte autem religio-
sos homines aduersarios nostros, Requi-
runt ad unitatem Ecclesiæ, similes ob-
servationes humanas, cum ipsi muta-
uerint ordinationem Christi, in usu cæ-
næ, quæ certè fuit antea ordinatio uni-
uersalis. Quod si ordinationes uni-
uersales necessariae sunt, cur mutant
ipsi ordinationem cænæ Christi, quæ non
est humana, sed diuina. Sed de hac tota
controuersia infra aliquoties dicendum
erit.

Octauus

OCTauus articulus approbatus est totus, in quo cōfitemur, quod hypocritæ & mali admixti sint Ecclesiæ, Et quod sacramenta sint efficacia, etiamsi per malos ministros tractentur. Quia ministri funguntur vice Christi, non representant suam personam, Iuxta illud, Qui vos audit, me audit. Impij doctores deferendi sunt, quia hi iam non funguntur persona Christi, sed sunt Antichristi. Et Christus ait, Cāueat à Pseudoprophetis, Et Paulus, Si quis aliud Euangelium euangelizauerit, anathema sit.

Cæterum monuit nos Christus in collationibus de Ecclesia, ne offensi priuatis vitijs siue sacerdotum siue populi, schismata excitemus, sicut sceleratè fecerunt Donatistæ. Illos verò, qui ideo excitauerunt schismata, quia negabant sacerdotibus licere, tenere possessiones aut proprium, planè seditionis iudicamus. Nam tenere proprium ciuilis ordinatio est. Licet autem Christia-

DE ECCLESIA.

nis vti civilibus ordinationibus, sicut hoc aëre, hac luce, cibo, potu. Nam vt hæc rerum natura, & hi siderum certi motus, verè sunt ordinatio Dei, & conseruātur à Deo, ita legitime politia verè sunt ordinatio Dei, & retinentur ac defenduntur à Deo aduersus diabolum.

Nonus articulus approbatus est, in quo confitemur, quod Baptismus sit necessarius ad salutem, & quòd pueri sint baptizandi, & quòd baptismus puerorum nō sit irritus, sed necessarius, & efficax ad salutem. Quoniam Euangelium purè ac diligenter apud nos docetur, Dei beneficio hunc quoque fructum ex eo capimus, quòd in ecclesijs nostris nulli extiterunt Anabaptistæ, quia populus verbo Dei aduersus impiam & seditiosam factionem illorum latronū munitus est. Et cum plerosq; alios errores Anabaptistarū damnamus, tum hunc quoq; , quod disputant baptismum paruulorum inutilem esse.

esse. Certissimū est enim, quòd promissio salutis pertinet etiam ad paruulos. Neq; verò pertinet ad illos, qui sunt extra Ecclesiam Christi, vbi nec verbum, nec sacramenta sunt, quia regnum Christi tantum cum Verbo & sacramentis existit. Igitur necesse est baptizari paruulos, ut applicetur eis pmissio salutis, iuxta mandatum Christi, Baptizate omnes gentes. Vbi sicut offertur omnibus salus, ita offertur omnibus baptismus, viris, mulieribus, pueris, infantibus. Sequitur igitur clarè, infantes baptizandos esse, quia salus cum baptismo offertur.

Secundò manifestum est, quod Deus approbat baptismum paruulorum. Igitur Anabaptistæ impiè sentiunt, qui damnant Baptismum paruulorum. Quod autem Deus approbet baptismū paruulorum, hoc ostendit, quod Deus dat Spiritum sanctum sic baptizatis. Nam si hic Baptismus irritus esset, nullis daretur Spiritus sanctus, nulli fierent salui, denique nulla esset Eccle-

DE ECCLESIA.

sia. Hæc ratio bonas & pias mentes, vel sola satis confirmare potest contra impias & fanaticas opiniones Anabaptistarum.

DEcimus articulus approbatus est, in quo confitemur, nos sentire, quod in cæna Domini verè & substantialiter adsint, corpus & sanguis Christi, & verè exhibeantur cum illis rebus, quæ videntur pane & vino, his qui sacramentum accipiunt. Hanc sententiam constanter defenderunt nostri Concionatores. Et comperimus non tantum Romanam Ecclesiam affirmare corporalem præsentiam Christi, sed idem & nunc sentire, & olim sensisse Græcam Ecclesiam, ut testatur Canon Missæ apud Græcos.

Et extant quorundam scriptorum testimonia. Nam Cyrillus in Iohannem Cap. 15. inquit, Christum corporaliter nobis exhiberi in cæna, Sic enim ait. Non tamen negamus rectè nos fide
chari-

charitateq; syncera, Christo spirituali-
ter coniungi, Sed nullam nobis coniun-
ctionis rationem secundum carnem cum
illo esse, id profecto pernegamus, Idque
à diuinis scripturis omnino alienum di-
cimus. Quis enim dubitauit Christum
etiam sic vitem esse, nos verò palmi-
tes, qui vitam inde nobis acquiramus?
Audi Paulum dicentem, quia omnes v-
num corpus sumus in Christo, quia etsi
multi sumus, vnum tamen in eo sumus.
Omnes enim vno pane participamus.
An forasse putat ignotam nobis mysti-
ca benedictionis virtutem esse? qua
cum in nobis fit, nonne corporaliter
quoque facit, communicatione carnis
Christi, Christum in nobis habitare?
Et paulò post, vnde considerandum est,
non habitudine solum, qua per charita-
tem intelligitur, Christum in nobis esse,
verum etiam participatione natura-
li, &c. Hæc recitauimus, non vt hæc
disputationem de hac re institueremus,
Non enim improbat hunc articulum Cæs.

DE ECCLESIA.

Maiestas, Sed vt clarius etiam perspicere, quicunq; ista legent, nos defendere receptam in tota Ecclesia sententiam, quod in cœna Domini verè et substantialiter adsint corpus & sanguis Christi, et verè exhibeantur cum his rebus, quæ videntur, pane & vino. Et loquimur de præsentia vini Christi, Scimus enim quòd mors ei vltra non dominabitur.

V*Ndecimus Articulus de retinenda Absolutione in Ecclesia probatur, Sed de Confessione addunt correctionem, videlicet, obseruandam esse constitutionem Cap. Omnis vtriusq; vt & quotannis fiat confessio, & quamuis omnia peccata enumerari non queant, tamen diligentia adhibendam esse, vt colligantur, & illa, quæ redigi in memoriam possunt, recenseantur. De hoc toto articulo dicemus paulò post copiosius, cum sententiam nostram de pœnitentia totam explicabimus.*
Con-

Constat nos beneficium Absolutionis, et potestatem clauium, ita illustrauisse & ornauiſſe, ut multæ afflictæ conſcientiæ, ex doctrina noſtrorum, conſolationem conceperint, poſtquam audierunt mandatum Dei eſſe, imò propriam Euangelij vocem, vt Absolutioni credamus, & certò ſtatuamus nobis gratis donari remiſſionem peccatorum, propter Chriſtum, & ſentiamus verè nos hac fide reconciliari Deo. Hæc ſententia, multas pias mentes erexit, & initio commendationem maximam, apud omnes bonos viros attulit Luthero, cū oſtendit certam & firmam conſolationem conſcientijs. Quia antea tota vis Absolutionis erat oppreſſa doctrinis operum, cum de fide, & gratuita remiſſione nihil docerent Sophiſtæ & Monachi.

Ceterum de tempore, certè in Eccleſijs noſtris plurimi ſepè in anno vtuntur ſacramentis, Absolutione, & cæna Domini. Et qui docent, de dignitate, & fructibus ſacramentorum ita dicunt,

DE ECCLESIA.

vt inuitent populum, vt sepe vtantur sacramentis. Extant enim de hac re multa à nostris ita scripta, vt aduersarij, siqui sunt boni viri, haud dubie probent ac laudent. Denunciatur & excommunicatio flagitiosis et contemptoribus sacramentorum. Hec ita sunt, & iuxta Euangelium, et iuxta veteres Canones. Sed certum tempus non praescribitur, quia non omnes pariter eodem tempore idonei sunt. Imò si accurrant eodem tempore omnes, non possunt ordine audiri, & institui homines. Et veteres Canones ac Patres, non constituunt certum tempus, Tantum ita dicit Canon, Siqui intrant Ecclesiam Dei, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur, Quod si non communicant, ad poenitentiam accedant. Si communicant, non semper abstineant, Si non fecerint, abstineant. Christus ait illos sibi iudicium manducare, qui manducant indigne. Ideo pastores non cogunt hos, qui non sunt idonei, vt sacramentis vtantur.

De

De Enumeratione peccatorum in Confessione, sic docentur homines, ne laquei iniiciantur conscientijs, etiamsi prodest rudes assuefacere, vt quadam enumerent, vt doceri facilius possint. Verum disputamus nunc, quid sit necessarium iure diuino. Non igitur debebant aduersarij nobis allegare constitutionem, Omnis vtriusque, quæ nobis non est ignota, Sed ex iure diuino ostendere, quod enumeratio peccatorum sit necessaria ad consequendam remissionem. Tota Ecclesia per vniuersam Europam scit, quales laqueos iniecerit conscientijs illa particula constitutionis, quæ iubet omnia peccata confiteri. Nec tantum habet incommodi textus per se, quantum postea affinxerunt Summistæ, qui colligunt circumstantias peccatorum. Quales ibi Labyrinthi, quanta carnificina fuit optimarum mentium. Nam feros & prophanos ista terriculamenta nihil mouebant.

DE ECCLESIA.

Postea quales tragædias excitavit quæstio, de proprio sacerdote inter Pastores, & Fratres, qui tunc minimè erant fratres, cum de regno confessionum belligerabantur. Nos igitur sentimus enumerationem peccatorum non esse necessariam Iure diuino, Idque placet Panormitano, & plerisque alijs eruditis Iurisconsultis. Nec volumus imponere necessitatem conscientijs nostrorū per constitutionem illam, Omnis vtriusque, de qua perinde iudicamus, vt de alijs traditionibus humanis, de quibus sentimus, quòd non sint cultus ad iustificationem necessarij. Et hac constitutio rem impossibilem præcipit, vt omnia peccata confiteamur. Constat autem plurima nos nec meminisse, nec intelligere, iuxta illud, Delicta quis intelligit?

Si sint boni Pastores, scient quatenus pro sit examinare rudes, sed illam carnificinam Summistarum confirmare non volumus, quæ tamen minus fuisset

fuiſſet intolerabilis, ſi verbum vnum addidiſſent, de Fide conſolante, & erigente conſcientias. Nunc de hac Fide conſequente remiſſionem peccatorum, nulla eſt ſyllaba, in tanta mole conſtitutionum, gloſarum, Summarum, Confessionalium. Nuſquam ibi Chriſtus legitur, Tantum leguntur ſupputationes peccatorum, Et maxima pars conſumitur in peccatis, contra traditiones humanas, quæ eſt vaniſſima. Hac doctrina adegit multas pias mentes ad deſperationem, quæ non potuerunt acquieſcere, quia ſentiebant Iurẽ diuino neceſſariam eſſe enumerationem, & tamen experiebantur impoſſibilem eſſe. Sed hærent alia non minora vitia in doctrina aduerſariorum de pænitentia, quæ iam recenſebimus.

DE POENITENTIA.

IN articulo duodecimo probant primam partẽ, quæ exponimus, Lapsis poſt Baptiſmum contingere poſſe re-

DE POENITENTIA.

*missionem peccatorum quocunq; tem-
 pore, & quotiescunq; conuertuntur. Se-
 cundam partem damnant, in qua pœni-
 tentiæ partes dicimus esse contritionem
 & fidem, Negant fidem esse alteram par-
 tem pœnitentiæ. Quid hîc Carole Cæsar
 inuictissime faciamus? Hæc est propria
 vox Euangelij, quod fide consequamur
 remissionem peccatorum, Hanc vocem
 Euangelij damnant isti scriptores con-
 futationis. Nos igitur nullo modo assen-
 tiri confutationi possumus, Non possu-
 mus saluberrimam vocem Euangelij,
 & plenam consolationis damnare. Quid
 est aliud negare, quod Fide consequa-
 mur remissionem peccatorum, quàm
 contumelia afficere sanguinem & mor-
 tem Christi? Rogamus igitur te Carole
 Cæsar Inuictissime, vt nos de hac re ma-
 xima, quæ præcipuum Euangelij locum,
 quæ veram Christi cognitionem, quæ
 verum cultum Dei continet, patienter
 ac diligenter audias & cognoscas. Com-
 perient enim omnes boni viri, nos in hac
 re præ-*

re præcipuè docuisse vera, pia, salubria,
 & necessaria vniuersæ Ecclesiæ Chri-
 sti, Comperient ex scriptis nostrorum
 plurimum lucis accessisse Euangelio, &
 multos perniciosos errores emendatos
 esse, quibus antea obruta fuit doctrina
 de pœnitentia, per Scholasticorum &
 Canonistarum opiniones.

Ac priusquam accedimus ad defen-
 sionem nostræ sententiæ, hoc præsan-
 dum est, Omnes boni viri, omnium or-
 dinum ac Theologici ordinis etiam,
 haud dubiè fatentur, ante Lutheri scri-
 pta, confusissimam fuisse doctrinam pœ-
 nitentiæ. Extant libri Sententiariorum,
 vbi sunt infinitæ quæstiones, quas nulli
 Theologi vnquam satis explicare po-
 tuerunt, Populus neque rei summam
 complecti potuit, nec videre, quæ præ-
 cipuè requirerentur in pœnitentia, vbi
 quærenda esset pax conscientiæ. Pro-
 deat nobis aliquis ex aduersarijs, qui
 dicat, quando fiat remissio peccato-
 rum.

DE POENITENTIA.

rum. Bone Deus, quanta tenebrae sunt, Dubitant, vtrum in attritione, vel in contritione fiat remissio peccatorum. Et si sit propter contritionem, quid opus est Absolutione, quid agit potestas clauium, si peccatum iam est remissum? Hic verò multò magis etiam sudant, & potestatem clauium impiè extenuant, Alij somniant potestate clauium non remitti culpam, sed mutari pœnas aeternas, in temporales. Ita saluberrima potestas, esset ministerium non vitæ, & spiritus, sed tantum iræ, & pœnarum. Alij videlicet cautiores fingunt potestate clauium remitti peccata, coram Ecclesia, non coram Deo. Hic quoq; perniciosus error est. Nam si potestas clauium non consolatur nos coram Deo, quæ res tandem reddet pacatam conscientiam.

Iam illa sunt magis etiam perplexa, Docent nos contritione mereri gratiam. Vbi si quis interroget, quare Saul, Iudas & similes non consequantur gratiam,

am, qui horribiliter contriti sunt. Hic de Fide & de Euangelio respondendum erat, quod Iudas non crediderit, non ex-
 xerit se Euangelio & promissione Chri-
 sti. Fides enim ostendit discrimen inter
 contritionem Iudæ & Petri. Verum ad-
 uersarij de Lege respondent, quod Iudas
 non dilexerit Deum, sed timuerit pæ-
 nas. Quando autem territa conscientia,
 præsertim in scrijs, veris, & illis mag-
 nis terroribus, qui describuntur in Psal-
 mis ac Prophetis, et quos certè degustât
 isti, qui verè conuertuntur, iudicare po-
 terit, Vtrum Deum propter se timeat,
 an fugiat aternas pœnas. Hi magni mo-
 tus literis & vocabulis discerni pos-
 sunt, re ipsa non ita diuelluntur, vt isti
 suaues Sophistæ somniant. Hic appella-
 mus iudicia omnium bonorum & sapi-
 entum virorum, Hi haud dubiè fatebun-
 tur has disputationes apud aduersari-
 os perplexissimas & intricatissimas es-
 se. Et tamen agitur de re maxima, de
 præcipuo Euangelij loco, de remissione
 pec-

peccatorum. Tota hæc doctrina de his
quæstionibus, quas recensuimus, apud
aduersarios plena est errorum & hypo-
crisis, & obscurat beneficium Christi,
potestatem clauium, & iusticiam fidei.

Hæc fiunt in primo actu, Quid cum
uentum est ad Confessionem? Quantum
ibi negocij est in illa infinita enumera-
tione peccatorum, quæ tamen magna
ex parte consumitur in traditionibus
humanis. Et quo magis crucientur bonæ
mentes, fingunt hanc enumerationem
esse Iuris diuini. Et cum ipsam enume-
rationem exigant, prætextu Iuris diuini,
frigidè loquuntur. Fingunt ipsum sa-
cramentum ex opere operato conferre
gratiam sine bono motu vtentis, de fide
apprehendente absolutionem, & con-
solante conscientiam, nulla fit mentio.
Hoc verè est, quod dici solet. ἡ μέντοι πρὸς
τὴν μυστήριον.

Restat tertius actus de satisfactioni-
bus, Hic verò habet confusissimas di-
spu-

sputationes. Fingunt aternas pœnas, mutari in pœnas purgatorij, Et harum partem remitti potestate clauium, partem docent redimendam esse satisfactionibus. Addunt amplius, quòd oporteat satisfactiones esse opera supererogationis, & hæc constituunt in stultissimis observationibus, velut in peregrinationibus, Rosarijs, aut similibus observationibus, quæ non habent mandata Dei, Deinde, sicut purgatorium, satisfactionibus redimunt, Ita excogitata est ars redimendi satisfactiones, quæ fuit quæstuosissima. Vendunt enim indulgentias, quas interpretantur esse remissiones satisfactionum. Et hic quæstus non solum ex viuis, sed multò amplior est ex mortuis. Neq; solum indulgentijs, sed etiam sacrificio Missæ redimunt satisfactiones mortuorum, deniq; infinita res est, de satisfactionibus. Inter hæc scandala, non enim possumus enumerare omnia, & doctrinas demoniorum, iacet obruta doctrina de iusticia fidei in Christum.

DE POENITENTIA.

stum, & de beneficio Christi. Quare intelligunt omnes boni viri, vtiliter & pie reprehensam esse doctrinam Sophistarum & Canonistarum, de poenitentia. Nam hæc dogmata apertè falsa sunt, & non solum aliena à scripturis sanctis, sed etiam ab Ecclesiasticis patribus.

I. Quòd per bona opera extra gratiam facta mereamur ex pacto diuino gratiam.

II. Quòd per attritionem mereamur gratiam.

III. Quòd ad deletionem peccati, sola detestatio criminis sufficiat.

IIII. Quòd propter contritionem, non fide in Christum, consequamur remissionem peccatorum.

V. Quòd potestas clauium valeat ad remissionem peccatorum, non coram Deo, sed coram Ecclesia.

VI. Quòd potestate clauium non remittantur peccata coram Deo, sed quòd sit instituta potestas clauium, vt mutet pœnas æternas in temporales, vt im-

po-

ponat certas satisfactiones conscientys, vt instituat novos cultus, & ad tales satisfactiones & cultus obliget conscientias.

VII. Quòd enumeratio delictorum in Confessione, de qua præcipiunt aduersarij, sit necessaria iure diuino.

VIII. Quòd Canonicae satisfactiones necessarie sint ad pœnam purgatorij redimendam, aut prosint tanq̃ compensatio ad tollendam culpam. Sic enim imperiti intelligunt.

IX. Quòd susceptio sacramenti pœnitentiæ, ex opere operato, sine bono motu vtentis, hoc est, sine fide in Christum, conferat gratiam.

X. Quòd potestate clauium per indulgentias liberentur animæ ex purgatorio.

XI. Quòd in reseruatione casuum non solum pœna Canonica, sed etiam culpa reseruari debeat, in eo qui verè conuertitur.

Nos igitur, vt explicaremus pias
Con.

DE POENITENTIA.

conscientias ex his labyrinthis Sophistarum, constituimus duas partes pœnitentiæ, videlicet contritionem, & fidem. Si quis volet addere tertiam, videlicet, dignos fructus pœnitentiæ, hoc est, bona opera sequentia conuersionem, nõ refragabimur. Neq; ignoramus, quod vocabulum pœnitentię Grammaticis significet, improbare id, quod antea probabamus. Id magis quadrat ad contritionem, quàm ad fidem. Sed nos hîc docendi causa, pœnitentiam totam conuersionem intelligimus, in qua duo sunt termini, mortificatio & viuificatio. Nos vocamus vsitatis nominibus contritionem & Fidem.

De contritione præcidimus illas ociosas & infinitas disputationes, quando ex dilectione Dei, quando ex timore pœnæ doleamus, Sed dicimus contritionem esse veros terrores conscientie, quę Deum sentit irasci peccato, & dolet se peccasse. Et hæc contritio ita fit, quando verbo Dei arguuntur peccata, quia hæc
est

est summa prædicationis Euangelij, Ar-
 guere peccata, & offerre remissionem
 peccatorum, & iusticiam propter Chri-
 stum, & Spiritum sanctum, & vitam
 aternam, & vt renati beneficiamus.
 Sic complectitur summam Euangelij
 Christus, cum ait Lucae ult. Prædicate in
 nomine meo pœnitentiam & remissionẽ
 peccatorum inter omnes gentes. Et de
 his terroribus loquitur scriptura, vt
 Psal. 37. Quoniam iniquitates meæ su-
 pergressæ sunt caput meum, Sicut onus
 graue, grauata sunt super me &c. Af-
 flictus sum & humiliatus sum nimis,
 Rugiebam à gemitu cordis mei. Et Psal.
 6. Miserere mei Domine, quoniam infir-
 mus sum, Sana me Domine, quoniam
 cõturbata sunt ossa mea, Et anima mea
 turbata est valde, Et tu Domine, vsq;
 quo? Et Esa. 38. Ego dixi in dimidio die-
 rum meorum, vadam ad portas inferi,
 Sperabam vsq; ad mane, Quasi leo sic
 contriuit omnia ossa mea.

In his terroribus sentit conscientia irã

Dei

DE POENITENTIA.

Dei aduersus peccatum, quæ est ignota securis hominibus secundum carnem ambulanti-
bus. Videt peccati turpitudi-
nem, & serio dolet se peccasse, etiam fu-
git interim horribilem iram Dei, quia
non potest eam sustinere humana natu-
ra, nisi sustentetur verbo Dei. Ita Pau-
lus ait, Per Legem Legi mortuus sum.
Lex enim tantum accusat & terret con-
scientias. In his terroribus aduersarij
nostri nihil de Fide dicunt. Ita tantum
proponunt verbum, quod arguit pecca-
ta. Quod cum solum traditur, doctrina
Legis est, non Euangelij. His doloribus
ac terroribus, dicunt homines mereri
gratiam, si tamen diligunt Deum. At
quomodo diligunt Deum homines in ve-
ris terroribus, cum sentiunt horribilem
& inexplicabilem humanam voce iram Dei?
Quid aliud nisi desperationem docent,
qui in his terroribus tantum ostendunt
Legem?

Nos igitur addimus alteram partem
pœnitentiæ de Fide in Christum, quod
in his

in his terroribus debeat conscientijs p-
poni Euangelium de Christo, in quo pro-
mittitur gratis remissio peccatorum de
Christo. Debent igitur credere, quod
propter Christum gratis remittuntur
ipsis peccata. Hęc fides erigit, sustentat,
& viuificat contritos, iuxta illud. Iusti-
ficati ex fide pacem habemus. Hęc fi-
des consequitur remissionem peccato-
rum, Hęc fides iustificat coram Deo, vt
idem locus testatur. Iustificati ex fide.
Hęc fides ostendit discrimen inter con-
tritionem Iudæ & Petri, Saulis & Da-
uidis. Ideo Iudæ & Saulis contritio non
prodest, quia non accedit ad eam hęc fi-
des apprehendens remissionem pecca-
torum donatam propter Christum. Ideo
prodest Dauidis aut Petri cōtritio, quia
ad eam fides accedit, apprehendens re-
missionem peccatorum donatā propter
Christum. Nec prius dilectio adest, quā
sit facta fide reconciliatio. Lex enim non
fit sine Christo, iuxta illud. Per Christum
habemus accessum ad Deum. Et hęc fi-
des

DE POENITENTIA.

des paulatim crescit, & per omnem vitam luctatur cum peccato, vt vincat peccatum & mortem. Cæterum fidem sequitur dilectio, vt supra diximus. Et sic clarè definiri potest filialis timor, talis pavor, qui cum fide coniunctus est, hoc est, vbi fides consolatur & sustentat pauidum cor. Seruilis timor, vbi fides non sustentat pauidum cor.

Porrò potestas clauium administrat & exhibet Euangelium per Absolutionem, quæ est vera vox Euangelij, Ita & absolutionem complectimur, cum de fide dicimus, quia fides est ex auditu, vt ait Paulus. Nam audito Euangelio, audita absolutione, erigitur & concipit consolationem cōscientia. Et quia Deus verè per verbū viuificat, clauæ verè corā Deo remittunt peccata, iuxta illud. Qui vos audit, me audit. Quare voci absoluentis, non secus ac voci de cælo sonanti credendum est. Et Absolutio propriè dici potest sacramentum pænitentia, vt etiam Scholaſtici theolo-

gi eruditiores loquuntur. Interim hæc fides in tentationibus multipliciter alitur per Euangelij sententias, & per vsum sacramentorum. Hæc enim sunt signa noui testamenti, hoc est, signaremissionis peccatorum. Offerunt igitur remissionem peccatorum, sicut clarè testantur verba cænæ Domini. Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur, Hic est calix noui testamenti &c. Ita fides concipitur et cõfirmatur per absolutionem, per auditũ Euāgelij, per usum sacramentorũ, ne succubat, dum luctatur cum terroribus peccati & mortis.

Hæc ratio pænitienciæ plana & perspicua est, & auget dignitatem potestatis clauium, & sacramentorum, & illustrat beneficium Christi, docet nos vti mediatore ac propiciatore Christo.

Sed quia confutatio damnat nos, quod has duas partes pænitienciæ posuerimus, ostendendum est, quod scriptura in pænitiencia, seu cõuersione Impij ponat has præcipuas partes. Chri-

DE POENITENTIA.

Iesus enim inquit, Matth. II. Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, & ego reficiam vos. Hic duo membra sunt, Labor & onus significant contritionem, pauores & terrores mortis. Venire ad Christum, est credere, & propter Christum remittantur peccata, cum credimus, viuificantur corda Spiritu sancto, per verbum Christi. Sunt igitur hinc duae partes praecipuae contritio & fides. Et Marci primo Christus ait, Agite poenitentiam, & credite Euangelio. Vbi in priore particula arguit peccata, in posteriore consolatur nos, & ostendit remissionem peccatorum. Nam credere Euangelio, non est illa generalis fides, quam habent & Diaboli, sed proprie est credere remissionem peccatorum propter Christum donatam. Haec enim reuelatur in Euangelio. Videtis & hinc duas partes coniungi, Contritionem, cum arguuntur peccata, Et fidem, cum dicitur credite Euangelio. Si quis hinc dicat Christum complecti etiam fructus poenitentiae.

nitentia, seu totam nouam vitam, non dissentimus. Nam hoc nobis sufficit, quod hæ partes præcipuæ nominantur contritio, & fides.

Paulus ferè ubiq; cùm describit conuersionem seu renouationem facit has duas partes. Mortificationē & Viuificationem, vt Coloss. 2. In quo circumcisi estis circumcisione non manu facta, videlicet expoliatione corporis peccatorum carnis. Et postea, in quo simul resuscitati estis per fidem efficaciam Dei. Hic duæ sunt partes, Altera est expoliatio corporis peccatorum, Altera est resuscitatio per fidem. Neque hæc verba, mortificatio, viuificatio, expoliatio corporis peccatorum, resuscitatio, Platonice intelligi debent de simulata mutatione, Sed mortificatio significat veros terrores, quales sunt morientium, quos sustinere natura non posset, nisi erigeretur fide. Ita hic expoliationē corporis peccatorum vocat, quā nos dicimus v̄sitatē contritionem, quia in illis dolo-

DE POENITENTIA.

ribus concupiscentia naturalis expurgatur. Et viuificatio intelligi debet, non imaginatio Platonica, sed consolatio, quæ verè sustentat fugientem vitam in contritione. Sunt ergò hîc duæ partes, contritio & fides. Quia enim conscientia nō potest reddi pacata, nisi fide. Ideo sola fides viuificat, iuxta hoc dictum. Iustus ex fide viuet.

Et deinde in Colossensibus inquit, Christum delere Chirographum, quod per legem aduersatur nobis. Hîc quoq; duæ sunt partes Chirographum, & deletio Chirographi. Est autem Chirographum conscientia arguens & condemnans nos, Porrò lex est verbum quod arguit & condemnat peccata. Hæc igitur vox, quæ dicit, Peccaui Domino, sic, ut David ait, est Chirographū. Et hanc vocem impij et securi homines nō emittunt serio. Non vident, non legunt scriptam in corde sententiam legis. In veris doloribus ac terroribus cernitur hæc sententia. Est igitur Chirographum
ipsa

ipsa contritio, condemnans nos. Delere Chirographum, est tollere hanc sententiam condemnationis ex animo, & sententiam insculpere, qua sentiamus nos liberatos esse, ab illa cōdemnatione. Est autē fides, noua illa sententia, quæ abolet priorem sententiam, & reddit pacem & vitam cordi.

Quaquam quid opus est multa citare testimonia, cum vbiq; obuia sint in scripturis. Psalmo 117. Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me, Psalmo 118. Defecit anima mea præ angustia, Confirma me verbo tuo. Vbi in priore membro continetur contritio, in secundo modus clarè describitur quomodo in contritione recreemur, scilicet verbo DEI, quod offert gratiam. Id sustentat & viuificat corda. Et 1. Reg. 2. Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Horum altero significatur contritio, altero significatur fides, Et Esai. 28. Dominus irascetur, vt faciat opus suum.

DE POENITENTIA.

suum. Alienum est opus eius, ut operetur opus suum. Alienum opus Dei vocat, cum terret, quia Dei proprium opus est viuificare & consolari. Verum ideo terret; inquit, ut sit locus consolationi, & viuificationi, quia securacorda & non sentientia iram Dei fastidiunt consolationem. Ad hunc modum solet scriptura hæc duo coniungere, terrores & consolationem, ut doceat hæc præcipua membra esse in pænitentia contritionem, & fidem consolantem & iustificantem. Neque videmus quomodo natura pænitiæ clarius & simplicius tradi possit.

Hæc enim sunt duo præcipua opera Dei in hominibus perterrefacere & iustificare ac viuificare perterrefactos. In hæc duo opera distributa est vniuersa scriptura. Altera pars lex est, quæ ostendit, arguit & condemnat peccata. Altera pars Euangelium, hoc est promissio gratiæ in Christo donatæ, & hæc promissio subinde repetitur in tota scri-

ptura, primum tradita *Adæ*, postea *Patriarchis*, deinde à *Prophetis* illustrata. Postremo prædicata & exhibita à *Christo* inter *Iudæos*, & ab *Apostolis* sparsa in totum mundum. Nam fide huius promissionis sancti omnes iustificati sunt, non propter suas attritiones, vel contritiones. Et exempla ostendunt similiter has duas partes. *Adam* obiurgatur post peccatum, & perterrefit. Hæc fuit contritio, Postea promittit *Deus* gratiam, dicit futurum semen, quo destruetur regnum *Diaboli*, mors et peccatum, Ibi offert remissionem peccati. Hæc sunt præcipua. Nam & si postea additur pœna, tamen hæc pœna non meretur remissionem peccati. Et de hoc genere pœnarum paulò post dicemus.

Sic *Dauid* obiurgatur à *Nathan* & perterrefactus inquit, Peccaui *Domino*. Ea est contritio. Postea audit absolutionem, *Dominus* sustulit peccatum tuum, Non morieris. Hæc vox erigit *Dauidem*, & fide sustentat, iustificat,

DE POENITENTIA.

& viuificat eum. Additur & hęc pœna, sed hęc pœna non meretur remissionem peccatorum, Nec semper adduntur peculiare pœnæ, sed hęc duo semper existere in pœnitentia oportet, contritionem & fidem, vt Luca 7. Mulier peccatrix venit ad Christum lachrymans. Per has lachrymas agnoscitur contritio. Postea audit absolutionem, Remittuntur tibi peccata. Fides tua saluam te fecit, vade in pace. Hęc est altera pars pœnitentiæ, fides quæ erigit et consolatur eam. Ex his omnibus apparet pijs lectoribus, nos eas partes pœnitentiæ ponere, quę propriæ sunt in cōuersione, seu regeneratione & remissione peccati. Fructus digni & pœnæ sequuntur regenerationem & remissionem peccati. Ideoque has duas partes posuimus, ut magis conspici fides possit, quam in pœnitentia requirimus. Et magis intelligi potest, quid sit fides, quam prædicat Euangelium, cum opponitur contritioni, ac mortificationi.

Et ut totus orbis terrarum videat, quanta sit inscitia vere pietatis in nostris Criticis, qui confutationem scripserunt, addemus & Bernardi sententiam, qui prorsus ad eundem modum coniungit hæc duo membra in pœnitentia, contritionem & fidem, sicut nos coniungimus. Verba sunt hæc in sermone tertio de annunciatione. Audiam fac mihi manere misericordiam tuam, quia in te speravi Domine. Sola nimirum spes apud te miserationis locum obtinet, nec oleum misericordiae, nisi in vase fiduciæ ponis. Sed est infidelis fiducia, folius utique maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda sit, sed insensibilitas quaedam & dissimulatio pernicio-
sa. Quæ enim fiducia est ei, qui periculum non attendit? aut quod ibi timoris remedium, ubi nec timor sentitur, nec materia ipsa timoris? Fiducia solatium est, nec eget ille solatio, qui letatur cum malè fecerit & in pessimis rebus

DE POENITENTIA.

magis exultat. Rogemus itaque fratres responderi nobis, quantas habeamus iniquitates & peccata, scelera nostra & delicta nobis desideremus ostendi. Scrutemur uias nostras et studia nostra periculaque vniuersa vigili intentione pensemus. Dicat quisq; in pauore suo, vadam ad portas inferi, vt iam non nisi in sola Dei misericordia respiremus. Hac vera hominis fiducia est, à se deficientis, & innitentis domino suo. Hac inquam uera fiducia est, cui misericordia non denegatur, Prophetatestante. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in his, qui sperant super misericordia eius. Nec parua vtique suppetit nobis, in nobis quidem causa timoris, in ipso autem causa fiducia.

Haftenus Bernardus, cuius sententiam propterea etiam non inuiti retulimus, vt videant lectores, quomodo fidem hic intelligamus de fiducia misericordiae, quae erigit & consolatur perterrefactos, quam iste rectè fiduciam appellat.

appellat. Et hæc clarè conspici potest, cum sit *Antithesis* terrorum & consolationis. Sicut hîc Bernardus vult in hominibus existere cognitionem peccatorum, seu contritionem seu terrores, Et vult accedere fiduciam, quæ erigat in contritione.

Sed quia aduersarij nominatim hoc damnant, quod dicimus homines Fide consequi remissionem peccatorum, addemus paucas quasdam probationes, ex quibus intelligi poterit, remissionem peccatorum contingere, non ex opere operato propter contritionem, sed Fide illa speciali, qua vnusquisq; credit sibi propter Christum remitti peccata. Nam hic articulus præcipuus est, de quo diligiamur cum aduersarijs, & cuius cognitionem ducimus maximè necessariam esse Christianis omnibus. Cum autem supra de iustificatione de eadem re satis dictum videatur, hîc breuiores erimus. Sunt enim loci maximè cognati doctrina pœnitentiæ, & doctrina iustificationis.

DE POENITENTIA.

Aduersarij, cum de fide loquuntur,
& dicunt eam præcedere pœnitentiã,
intelligunt fidem, non hanc, quæ iustifi-
cat, Sed quæ in genere credit Deum esse,
pœnas propositas esse impijs &c. Nos
præter illam fidem, requirimus, vt cre-
dat sibi quisq; ppter Christum remitti
peccata. De hac fide speciali litigamus,
& opponimus eam opinioni, quæ iubet
confidere non in promissione Christi, sed
in opere operato contritionis, confessio-
nis & satisfactionum &c. Hæc fides ita
sequitur terrores, vt vincat eos & red-
dat pacatã conscientiam. Huic fidei tri-
buimus, q̃ iustificet & regeneret, dũ ex
terroribus liberat, & pacem, gaudium,
& nouã vitam in corde parit. Hæc fidẽ
defendimus verè esse necessariam ad re-
missionem peccatorum, Ideo ponimus
inter partes pœnitentiæ seu conuersio-
nis. Nec aliud sentit Ecclesia Christi, eti-
amsi aduersarij nostri reclamant.

Principiò autem interrogamus ad-
uersarios, Vtrum absolutionem accipe-
re,

re, pars sit pœnitentiæ nec ne? Quod si à Confessione separant, vt sunt subtiles in distinguendo, non videmus quid prosit confessio sine absolutione. Sin autem non separant à confessione acceptionem absolutionis, necesse est eos sentire, quòd Fides sit pars pœnitentiæ, quia absolutio non accipitur nisi Fide. Quòd autem absolutio non accipiatur nisi Fide, ex Paulo probari potest, qui docet Roma. 4. quod promissio non possit accipi, nisi Fide. Absolutio autem est promissio remissionis peccatorum. Igitur necessariò requirit Fidem. Nec videmus, quomodo dicatur is accipere absolutionem, qui non assentitur ei. Et quid aliud est, non assentiri absolutioni, quàm Deum accusare mendacij, si cor dubitet, sentit inserta & inania esse quæ promittit Deus? Ideo I. Iohan. 5. scriptum est, Qui non credit Deo, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo.

Secundò fateri aduersarios existi-

ma-

DE POENITENTIA.

manus remissionem peccatorum pœnitentia, seu partem, seu finem, seu, vt ipsorum more loquamur, terminum esse ad quem. Ergo id, quo accipitur remissio peccatorum, rectè additur partibus pœnitentia. Certissimum est autem, etiam si omens portæ inferorum reclamant, remissionem peccatorum non posse accipere, nisi sola fide, quæ credit peccata remitti propter Christum, iuxta illud Roma. 3. Quem proposuit Deus propiciatorem per fidem, in sanguine ipsius. Itē Roma. 5. Per quem accessum habemus per fidem in gratiam &c. Nam conscientia territa non potest opponere iræ Dei, opera nostra, aut dilectionem nostram, sed ita demum fit pacata, cum apprehendit mediatorem Christum, & credit promissionibus propter illum donatis. Non enim intelligunt, quid sit remissio peccatorum, aut quomodo nobis contingat, qui somniant corda pacata fieri, sine Fide in Christum. Petrus citat ex Esaia, Qui crediderit in eum, non

con.

confundetur. Neceſſe eſt igitur confundi hypocritas, confidentes ſe accipere remiſſionem peccatorum propter ſua opera, non propter Chriſtum.

Et Petrus ait in Actis cap. 10. Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Non potuit dici magis dilucidè, quàm quòd ait per nomen eius, Et addit, omnes, qui credunt in eum. Tantum igitur ita accipimus remiſſionem peccatorum, per nomen Chriſti, hoc eſt, propter Chriſtum, non propter vlla noſtra merita atq; opera. Et hoc ita fit, cum credimus nobis remitti peccata propter Chriſtum. Aduerſarij noſtri vociferantur ſe eſſe Eccleſiam, ſe conſenſum Eccleſiæ ſequi. At Petrus hic in noſtra cauſa etiam allegat conſenſum Eccleſiæ, huic inquit omnes Prophetæ perhibent teſtimonium, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius &c. Profectò conſenſus Prophetarum iudicandus eſt vniuerſalis.

DE POENITENTIA.

lis Ecclesiæ consensus esse. Nec Papæ, nec Ecclesię concedimus potestatem discernendi contra hunc consensum Prophetarum. At Bulla Leonis apertè damnat hunc articulum de remissione peccatorum, damnant & aduersarij in confutatione.

Qua ex re apparet, qualis sit Ecclesia iudicanda istorum, qui non solum decretis improbant hanc sententiam, quòd remissionem peccatorum consequamur Fide, non propter opera nostra, sed propter Christum, sed etiã iubent eam vi ac ferro abolere, iubent omni genere crudelitatis perdere viros bonos qui sic sentiunt. Sed habent magni nominis auctores, Scotum, Gabrielem, & similes, dicta Patrum, quæ in decretis truncata citantur. Certè si numeranda sunt testimonia, vincunt. Est enim maxima turba nugacissimorum scriptorum in sententias, qui tanq̃ coniurati defendunt illa figmenta de merito attritionis & operum, & cætera quæ supra recita-

tauimus. Sed ne quis multitudine moueatur, non magna autoritas est in testimonys posteriorū, qui non genuerunt sua scripta, sed tantum compilatis superioribus, transfuderunt illas opiniones ex alijs libris in alios. Nihil iudicij adhibuerunt, sed vt pedanei senatores taciti comprobauerunt superiorum errores non intellectos. Nos igitur hanc Petri vocem non dubitemus opponere, quamlibet multis legionibus Sententiariorū, quæ allegat consensum Prophetarum. Et accedit testimonium Spiritus sancti ad hanc concionem Petri. Sic enim ait textus. Adhuc loquente Petro verba hæc, Cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.

Sciant igitur piæ conscientiæ, hoc esse mandatum Dei, vt credant sibi gratis ignosci propter Christum, non propter opera nostra, Et hoc mandato Dei sustentent se aduersus desperationem, & aduersus terrores peccati & mortis, Et hanc sententiam sciant à principio mun-

DE POENITENTIA.

mundi in Ecclesia extitisse apud Sanctos. Petrus enim clarè allegat consensum Prophetarum, & Apostolorum scripta testantur eos idem sentire. Nec desunt Patrum testimonia. Nam Bernardus dicit verbis minimè obscuris. Necesse est enim primo omnium credere, quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei, sed adde adhuc, vt credas & hoc, quod per ipsum peccata tibi donantur. Hoc est testimonium, & perhibet Spiritus sanctus in corde tuo dicens, Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus gratis iustificari hominem per fidem. Hæc Bernardi verba mirificè illustrant causam nostrā, Quia non solum requirit, vt in genere credamus peccata remitti per misericordiam, sed iubet addere specialem fidem, qua credamus & nobis ipsis remitti peccata, Et docet, quomodo certi reddamur de remissione peccatorum, videlicet cum fide corda eriguntur, & fiunt tran-

tranquilla per Spiritum sanctum. Quid
requirunt amplius aduersarij? Num
ad huc audent negare fide nos consequi
remissionem peccatorum? aut Fidem
partem esse pœnitentiæ?

Tertiò. Aduersarij dicunt peccatum
ita remitti, quia attritus seu contritus
elicit actum dilectionis Dei, ppter hunc
actum meretur accipere remissionem
peccatorum. Hoc nihil est nisi Legem
docere, deletò Euangelio, & abolita p-
missione de Christo. Tantum enim re-
quirunt Legem & nostra opera, quia
Lex exigit dilectionem. Præterea do-
cent confidere, quod remissionem pec-
catorum consequamur propter contri-
tionem & dilectionem. Hoc quid est ali-
ud nisi collocare fiduciam in nostra ope-
ra, non in verbum & promissionem Dei
de Christo. Quòd si Lex satis est ad con-
sequendam remissionem peccatorum,
quid opus est Euangelio, quid opus est
Christo, si propter nostrum opus conse-
quimur remissionem peccatorum?

Nos

DE POENITENTIA.

Nos contra à Lege ad Euangelium reuocamus conscientias, et à fiducia proprio operum, ad fiduciam pmissionis & Christi. Quia Euangelium exhibet nobis Christum, & pmittit gratis remissionem peccatorum ppter Christum. Hac promissione iubet nos confidere, q̄ propter Christum reconciliemur Patri, non ppter nostram contritionem aut dilectionem. Non enim alius est Mediator aut propiciator nisi Christus. Nec legem facere possumus, nisi prius per Christum reconciliati simus. Et si quid faceremus, tamen sentiendum est, q̄ non ppter illa opera, sed ppter Christum mediatorem & propiciatorem consequimur remissionem peccatorum, Imò contumelia Christi & Euangelij abrogatio est, sentire q̄ remissionem peccatorum ppter Legem aut aliter consequamur, quàm fide in Christum. Et hanc rationem supra tractauimus de Iustificatione, cum diximus, quare profiteamur homines fide iustificari non dilectione.

Itaq̄

Itaq; doctrina aduersariorum cum docent homines propter contritionem & dilectionem consequi remissionem peccatorum, & confidere hac contritione & dilectione, & tantū est doctrina Legis, & quidem non intellecta, sicut Iudæi in velatam Moysi faciem intuebantur. Fingamus enim adesse dilectionem, fingamus adesse opera, tamen neq; dilectio, neq; opera possunt esse propitiatio pro peccato, Ac ne possunt quidē opponi iræ & iudicio Dei, iuxta illud, Non intrabis in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Nec debet honos Christi transferri in nostra opera.

Propter has causas contendit Paulus, quod non iustificemur ex Lege, & opponit Legi promissionem remissionis peccatorum, quæ propter Christum donatur, ac docet nos gratis propter Christum fide accipere remissionem peccatorum. Ad hanc promissionem reuocat nos Paulus à Lege, In hanc promissionem

DE POENITENTIA.

nemi iubet intueri, quæ certè irrita erit, si prius Lege iustificamur, quàm per p-
missionem, aut si propter nostram iusti-
ciam consequimur remissionem pecca-
torum. At constat, quòd ideo nobis data
est pmissio, ideo exhibitus est Christus,
quia Legem non possumus facere. Qua-
re necesse est prius nos promissione re-
conciliari quàm Legem facimus. Pro-
missio autem tantum fide accipitur, Igi-
tur necesse est contritos apprehendere
fide promissionem remissionis peccato-
rum donatæ propter Christum, ac sta-
tuere quòd gratis propter Christum ha-
beant placatum Patrem.

Hæc est sententia Pauli ad Roma. 4.
vbi inquit, Ideo ex fide, vt secundum
gratiam firma sit promissio. Et ad Ga-
latas 3. Conclufit scriptura omnia sub
peccatum, vt promissio ex Fide Ihesu
Christi detur credentibus, Id est, Omnes
sunt sub peccato, nec possunt aliter libe-
rari, nisi fide apprehendant promissio-
nem remissionis peccatorum. Prius igitur
opor.

oportet nos fide accipere remissionem peccatorum, quam legem facimus, etsi, ut supra dictum est, fidem dilectio sequitur. Quia renati Spiritum sanctum accipiunt, ideo legem facere incipiunt. Citaremus plura testimonia, nisi obuia essent cuilibet pio lectori in scripturis, Et nos non nimis prolixi esse cupimus, ut facilius hac causa perspici possit. Neque verò dubium est, quin hac sit sententia Pauli, quam defendimus, quòd fide accipiamus remissionem peccatorum ppter Christum, quòd fide mediatorem Christum opponere debeamus irę Dei, non opera nostra. Nec perturbentur pię mentes, etiamsi Pauli sententias calumnientur aduersarij, Nihil tam simpliciter dicitur, quod non queat deprauari cauillando. Nos scimus hanc, quam diximus, veram & germanam sententiam Pauli esse, scimus hanc nostram sententiam pijs conscientijs firmā consolationem asferre, sine qua nemo consistere in iudicio Dei queat.

P

Itaq;

DE POENITENTIA.

Itaq; repudientur illæ Pharisæicae opiniones aduersariorum, quòd non accipiamus fide remissionem peccatorum, sed quòd oporteat mereri dilectione nostra & operibus, quòd dilectionem nostram & opera nostra, iræ Dei opponere debeamus. Hæc doctrina legis est, non Euangelij, quæ fingit prius hominē lege iustificari, quàm per Christum reconciliatus sit Deo, cum Christus dicat, Sine me nihil potestis facere. Item, Ego sum vitis vera, vos palmites. Verum aduersarij fingunt nos esse palmites, non Christi, sed Moisi. Prius enim volunt lege iustificari, dilectionem suam & operā offerre Deo, quàm reconcilientur Deo per Christum, quàm sint palmites Christi. Paulus contra cōtendit legem non posse fieri sine Christo. Ideo promissi prius accipienda est, vt fide reconciliemur Deo, propter Christum, quàm legem facimus. Hæc satis perspicua esse pijs conscientijs existimamus, Et hinc intelligent, Cur supra professi

fessi simus iustificari homines fide, non dilectione. Quia oportet nos opponere iræ Dei, non nostram dilectionem, aut opera, aut confidere nostra dilectione ac operibus, sed Christum mediatorem, Et prius oportet apprehendere promissionem remissionis peccatorum, quam legem facimus.

Postremò, quando erit pacata conscientia, Si ideo accipimus remissionem peccatorum, quia nos diligimus, aut legem facimus? Semper enim accusabit nos Lex, quia nunquam legi Dei satisfacimus, Sicut, inquit Paulus, Lex iram operatur. Chrysostomus querit de pœnitentia, unde certi reddamur, peccata nobis remissa esse, Querunt & in sententijs eadem dere aduersarij. Hoc non potest explicari, non possunt conscientie reddi tranquillæ, nisi sciant mandatum DEI esse, & ipsum Euangelium, vt certo statuant propter Christum gratis remitti peccata, nec dubitent sibi remitti. Si quis dubitat,

DE POENITENTIA.

is, vt Iohannes ait, accusat promissionem diuinam mendacij. Hanc certitudinem fidei nos docemus requiri in Euangelio.

Aduersarij relinquunt conscientias incertas & ambigentes. Nihil autem agunt conscientia ex fide, cum perpetuò dubitant vtrum habeant remissionem. Quomodo possunt in hac dubitatione inuocare Deum? quomodo possunt statuere, quod exaudiantur? Ita tota vita est sine Deo, & sine vero cultu Dei. Hoc est, quod Paulus inquit, peccatum esse quicquid non fit ex fide. Et quia in hac dubitatione perpetuò versantur, nunquam experiuntur quid sit fides, Ita fit vt ad extremum ruant in desperationem. Talis est doctrina aduersariorum, doctrina legis, abrogatio Euangelij, doctrina desperationis. Nunc libenter omnibus bonis viris permittimus iudicium de hoc loco poenitentiae, nihil enim habet obscuri, vt pronuntiët, utri magis pia & salubria conscientia

scientijs docuerint, nos, an aduersarij. Profectò non delectant nos hæc dissensiones in Ecclesia. Quare nisi magnas & necessarias causas haberemus dissentiendi ab aduersarijs, summa voluntate taceremus. Nunc cum ipsa manifestâ veritatem damnent, non est integrum nobis deferere causam, non nostram, sed Christi & Ecclesiæ.

Diximus quas ob causas posuerimus has duas partes pœnitentiæ contritionem & fidem. Idq; hoc fecimus libentius, quia circumferuntur multa dicta de pœnitentia, quæ truncata citantur ex Patribus, quæ ad obscurandam fidem detorserunt aduersarij. Talia sunt, Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non cõmittere. Item, Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet se commississe. In his dictis nulla fit mentio fidei, Ac ne in scholis quidem, cum interpretantur, aliquid de fide additur. Quare nos eam, vt magis conspici-

DE POENITENTIA.

is, vt Iohannes ait, accusat promissionem diuinam mendacij. Hanc certitudinem fidei nos docemus requiri in Euangelio.

Aduersarij relinquunt conscientias incertas & ambigentes. Nihil autem agunt conscientia ex fide, cum perpetuò dubitant vtrum habeant remissionem. Quomodo possunt in hac dubitatione inuocare Deum? quomodo possunt statuere, quod exaudiantur? Ita tota vita est sine Deo, & sine vero cultu Dei. Hoc est, quod Paulus inquit, peccatum esse quicquid non fit ex fide. Et quia in hac dubitatione perpetuò versantur, nunquam experiuntur quid sit fides, Ita fit vt ad extremum ruant in desperationem. Talis est doctrina aduersariorum, doctrina legis, abrogatio Euangelij, doctrina desperationis. Nunc libenter omnibus bonis viris permittimus iudicium de hoc loco poenitentiae, nihil enim habet obscuri, vt pronunciet, utri magis pia & salubria conscientia

scientijs docuerint, nos, an aduersarij. Profecto non delectant nos he dissensiones in Ecclesia. Quare nisi magnas & necessarias causas haberemus dissentiendi ab aduersarijs, summa voluntate taceremus. Nunc cum ipsi manifestam veritatem damnent, non est integrum nobis deferere causam, non nostram, sed Christi & Ecclesie.

Diximus quas ob causas posuerimus has duas partes poenitentiae contritionem & fidem. Idq; hoc fecimus libentius, quia circumferuntur multa dicta de poenitentia, quae truncata citantur ex Patribus, quae ad obscurandam fidem detorserunt aduersarij. Talia sunt, Poenitentia est mala praeterita plangere, & plangenda iterum non committere. Item, Poenitentia est quaedam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet se commisisse. In his dictis nulla fit mentio fidei, Ac ne in scholis quidem, cum interpretantur, aliquid de fide additur. Quare nos eam, ut magis conspici

DE POENITENTIA.

doctrina fidei posset, inter partes pœnitentiæ numerauimus. Nam illa dicta, quæ contritionem aut bona opera requirunt, & nullam fidei iustificantis mentionem faciunt, periculosa esse, res ipsa ostendit.

Et meritò desiderari prudentia in istis potest, qui centones illos sententiarum & decretorum congegserunt. Nam cum Patres aliàs de alia parte pœnitentiæ loquantur, non tantum de vna parte, sed de vtraq; hoc est, de contritione & fide, excerpere & coniungere sententias profuisset. Nam Tertullianus egregiè de fide loquitur, amplificans iusiurandum illud apud Prophetam. *Vino ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Quia enim iurat Deus, nolle se mortem peccatoris, ostendit requiri fidem, vt iuranti credamus, & certò statuamus cum nobis ignoscere. Magna debet esse autoritas apud nos promissum diuinarum per sese, At hæc promissio

missio etiā iureiurando confirmata est. Quare si quis non statuit sibi ignosci, is negat Deum verum iurasse, quæ blasphemia atrocior nulla excogitari potest. Sic enim ait Tertullianus, Inuitat præmio salutem, iurans etiam, Vno dicens, cupit sibi credi. O beatos quorum causa iurat Deus. O miserrimos, si nec iuranti Domino credimus.

Atque hic sciendum est, quod hæc fides debeat sentire, quod gratis nobis ignoscat DEVS propter Christum, propter suam promissionem, non propter nostra opera, contritionem, confessionem, satisfactionem aut dilectionem. Nam si fides nitatur his operibus, statim fit incerta, quia conscientia pauida videt hæc opera indigna esse. Ideo præclare ait Ambrosius de pœnitentia, Ergo & agendam pœnitentiam, & tribuendam veniam credere nos conuenit, ut veniam tamen tanquam ex fide speremus, tanquam ex syngrapha fides impetrat. Item fides est, quæ pec-

DE CONFESSIONE ET

cata nostra cooperit. Extant itaq; sententiæ apud Patres, non solum de contritione & operibus, sed etiam de fide. Verum aduersarij, cum neque naturam pœnitentiæ intelligant, neq; sermonem Patrum, excerpunt dicta de parte pœnitentiæ, videlicet de operibus, Alibi dicta de fide, cum non intelligunt, prætereunt.

DE CONFESSIONE ET SATISFACTIONE.

Boni viri facile iudicare possunt, plurimum referre, vt de superioribus partibus, videlicet contritione & fide, conseruetur vera doctrina. Itaq; in his locis illustrandis semper plus uersati sumus, de cōfessione & satisfactionibus non admodum rixati sumus. Nam & nos confessionem retinemus præcipuè propter Absolutionem, quæ est verbum Dei, quod de singulis autoritate diuina pronunciat potestas clauium. Quare impium esset ex Ecclesia

sia priuatam Absolutionem tollere, Neque quid sit remissio peccatorum, aut potestas clauum intelligunt, siqui priuatam Absolutionem aspernantur. Cæterum de enumeratione delictorum in confessione supra diximus, quòd sentiamus eam non esse iure diuino necessariam. Nam quòd obijciunt quidam, Iudicem prius debere cognoscere causam, priusquam pronunciat, hoc nihil ad hanc rem pertinet, Quia Absolutio est executio alieni beneficij, non est iudicium. Christus enim dedit mandatum remittendi peccata, Id mandatum exequuntur ministri, Non habent mandatum de cognoscendis occultis. Hoc intelligi potest ex eo, quia infinita peccata remittunt, quæ nec nos ipsi meminimus, quibus remittuntur. Et si penderet remissio ex cognitione, tota res esset incerta.

Cæterum in his delictis, quæ publicè nota sunt, qualem habeat Iurisdictionem Ecclesia, id non pertinet ad

DE CONFESSIOE ET

præsentem disputationem. Nam hæc,
quia nota sunt, nominatim accusantur,
& postea nominatim remittuntur, si
autor velit recipi ab Ecclesia. Et ridi-
culum est huc transferre dictum Salo-
monis, Diligenter cognosce vultum pe-
coris tui. Nihil enim dicit Salomon de
confessione, sed tradit Oeconomicum
præceptum patrifamilias, ut utatur
suo, & abstineat ab alieno, et iubet eum
res suas diligenter curare, ita tamen,
ne studio augendarum facultatum, oc-
cupatus animus, abijciat timorem Dei,
aut fidem, aut curam verbi Dei. Sed ad-
uersarij nostri mirifica metamorphosi
transformant dicta scripturæ, in quas-
libet sententias. Hic cognoscere signifi-
cat eis audire confessiones, Vultus non
externam conuersationem, sed arcana
cōscientiæ, Pecudes significāt homines.
Sanè bella est interpretatio, & digna
istis contemptoribus studiorū eloquen-
tiæ. Quod si velit aliquis per similitudi-
nem transferre præceptum à patrefa-
miliis

militias ad pastorem Ecclesiæ, certè vultum debet interpretari de externa conuersatione. Hæc similitudo magis quadrabit, Sed omittamus ista.

Aliquoties fit in Psalmis mentio confessionis, vt, Dixi, confitebor aduersum me iniusticiam meam Domino, & tu remisisti iniquitatem peccati mei. Talis confessio peccati, quæ DEO fit, est ipsa contritio. Nam cum DEO fit confessio, corde fieri necesse est, non solum voce sicut fit in scenis ab histrionibus. Est igitur talis confessio, contritio, in qua sentientes iram Dei, confitemur Deum iuste irasci, nec placari posse nostris operibus, Et tamen quærimus misericordiam, propter promissionem Dei. Talis est hæc confessio, Tibi soli peccaui, vt tu iustificeris, & vincas cum iudicaris, id est, fateor me peccatorem esse, & meritum æternam iram, nec possum opponere meas iusticias, mea merita tuæ iræ. Ideo pronuncio te iustum esse cum condemnas & punis nos.

DE CONFESSIONE ET

Pronuncio te vincere, quando hypocritæ iudicant te, quod sis iniustus, qui ipsos punias aut condemnes bene meritos. Imò nostra merita non possunt opponi tuo iudicio, sed ita iustificabimur, si tu iustifices, si tu reputes nos iustos per misericordiam tuam. Fortasse & Iacobum citabit aliquis, Confitemini vicissim delicta. Sed hic non loquitur de confessione Sacerdotibus facienda, sed in genere de reconciliatione fratrum inter se. Iubet enim mutuam esse confessionem.

Porrò aduersarij nostri multos Doctores receptissimos damnabunt, si contendent enumerationem delictorū in confessione necessariam esse Iure diuino. Quanquam enim confessionem probamus, & quandam examinationem prodesse iudicamus, vt institui homines melius possint, tamen ita moderanda res est, ne conscientijs iniiciantur laquei, quæ nunquam erunt tranquilla, si existimabunt se nō posse consequi

qui remissionem peccatorum, nisi facta illa scrupulosa enumeratione. Hoc certe falsissimum est, quod aduersarij posuerunt in confutatione, quod confessio integra sit necessaria ad salutem. Est enim impossibilis. Et quales laqueos hic iniiciunt conscientiae, cum requirunt integram confessionem? Quando enim statuet conscientia integram esse confessionem? Apud scriptores Ecclesiasticos fit mentio confessionis, sed hi non loquuntur de hac enumeratione occultorum delictorum, sed de ritu publicae pœnitentiae. Quia enim lapsi aut famosi non recipiebantur, sine certis satisfactionibus, ideò confessionem faciebant isti apud Præsbyteros, ut promodo delictorum præscriberentur eis satisfactiones. Hæc tota res nihil simile habuit huic enumerationi, de qua nos disputamus. Confessio illa fiebat, non quod sine ea non posset fieri remissio peccatorum coram Deo, Sed quod non poterant satisfactiones præscribi, nisi prius cog-

DE CONFESSIOE ET

nitogenere delicti. Nam alia delicta habebant alios Canones.

Et ex illo ritu publicæ pœnitentiæ reliquum habemus etiam nomen satisfactionis. Nolebant enim sancti Patres recipere lapsos aut famosos, nisi prius cognita & spectata pœnitentia eorum, quantum fieri poterat. Et huius rei multæ videntur fuisse causæ, Nam ad exemplum pertinebat, castigare lapsos, sicut & glosa in Decretis admonet, & inde eorum erat, homines famosos statim admittere ad communionem. Hi mores diu iam antiquati sunt, Nec necesse est eos restituere, quia non sunt necessarij ad remissionem peccatorum coram Deo. Neq; hoc senserunt Patres, mereri homines remissionem peccatorum per tales mores, aut talia opera. Quamq̃ hæc spectacula imperitos solent fallere, ut putent se per hæc opera mereri remissionem peccatorum coram Deo. Verum si quis sic sensit, Iudaicè & gentiliter sensit. Nam & Ethnici habuerunt quasdam

expiationes delictorum, per quas fingebant se reconciliari Deo.

Nunc autem more antiquato, manet nomen satisfactionis, & vestigium moris, quod in confessione præscribuntur certæ satisfactiones, quas definiunt esse opera non debita, Nos vocamus satisfactiones Canonicas. De his sic sentimus, sicut de enumeratione, quod satisfactiones Canonicae non sint necessariae lure diuino ad remissionem peccatorum, Sicut neq; illa spectacula vetera satisfactionum in pœnitentia publica lure diuino necessaria fuerunt ad remissionem peccatorum. Retinenda est enim sententia de Fide, quod Fide consequamur remissionem peccatorum propter Christum, non propter nostra opera præcedentia aut sequentia. Et nos ob hanc causam præcipue de satisfactionibus disputauimus, ne susciperentur ad obscurandam iusticiam Fidei, neue existimarent homines, se propter illa opera consequi remissionem peccatorum. Et
ad-

DE CONFESSIOE ET

adiuuant errorem multa dicta, quæ in scholis iactantur, quale est, quòd in definitione satisfactionis ponunt, fieri etiam ad placandam diuinam offensam.

Sed tamen fatentur aduersarij, quòd satisfactiones non prosint ad remissionem culpæ, Verum fingunt satisfactiones prodesse ad redimendas pœnas, seu purgatorij, seu alias. Sic enim docent, in remissione peccati Deum remittere culpam, Et tamen, quia conuenit iusticiæ diuinæ punire peccatum, mutare pœnā æternam in pœnam temporalem. Addunt amplius, partem illius temporalis pœnæ remitti potestate clauium, reliquum autem redimi per satisfactiones. Nec potest intelligi, quarum pœnarum pars remittatur potestate clauium, nisi dicant partem pœnarum purgatorij remitti, quæ ex re sequeretur, satisfactiones tantum esse pœnas redimentes purgatorium. Et has satisfactiones dicunt valere, etiamsi fiant ab his, qui relapsi sunt in peccatum mortale, quasi verò diui-

diuina offensa placari queat ab his, qui sunt in peccato mortali.

Hæc tota res est commenticia, recens conficta, sine autoritate scripturæ et veterum scriptorum Ecclesiasticorum, Ac ne Longobardus quidem de satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt in Ecclesia esse satisfactiones, Nec animaduenterunt illa spectacula instituta esse tum exempli causa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Ecclesia, In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam. Ideò supersticiosè finxerunt eas, non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere. Et sicut aliàs sæpè incommode commiscuerunt spiritualia & πολιτικά, idem accidit & in satisfactionibus. Atqui glosa in Canonibus aliquoties testatur has observationes institutas esse propter disciplinam Ecclesiæ.

Videte autem quomodo in consutatione, quam ausi sunt obtrudere Cæs.

Ma-

DE CONFESSIONE ET

Maieſtati, probent hæc ſua ſigmenta.
 Multa dicta ex ſcripturis citant, vt ſu-
 cum imperitis faciant, quaſi hæc res ha-
 beat autoritatem ex ſcripturis, quæ ad-
 huc Longobardi tempore ignota erat.
 Allegant has ſentias, Facite fructus di-
 gnos pœnitentiæ, Item, Exhibete mem-
 bra veſtra ſeruire iuſticiæ, Item, Chri-
 ſtus prædicat pœnitentiam, Agite pœ-
 nitentiam. Item Chriſtus iubet Apoſto-
 los pœnitentiam prædicare, Et Petrus
 prædicat pœnitentiam Act. 2. Poſtea ci-
 tant quædam dicta Patrum & Cano-
 nes, Et concludunt his verbis, Satisfa-
 ctiones in Eccleſia cōtra expreſſum Eu-
 angelium & Conciliorum & Patrum
 decreta abolendæ non ſunt, quin imò ab-
 ſoluti à ſacerdote iniunctam pœnitenti-
 am perficere debent, illud Pauli ſequen-
 tes, Dedit ſemetipſum pro nobis, vt re-
 dimeret nos ab omni iniquitate, & mun-
 daret ſibi populum acceptabilem, ſecta-
 torem bonorum operum.

Deus perdat iſtos impios Sophiſtas,
 tam

tam
 ad
 non
 Chr
 Ap
 tur
 fact
 ben
 nar
 red
 cuit
 hæc
 ſede
 voc
 le d
 aud
 tam
 alie
 conc
 imp
 ſtile
 nite
 calu

*tam scelestè detorquentes verbum Dei,
ad sua somnia vanissima. Quis bonus vir
non commoveatur indignitate tantâ?
Christus inquit, Agite pœnitentiam,
Apostoli prædicant pœnitentiam, Igi-
tur pœnæ æternæ compensantur satis-
factionibus nostris, Igitur claves ha-
bent mandatum remittendi partem pœ-
narum purgatorij, Igitur satisfactiones
redimunt pœnas purgatorij. Quis do-
cuit istos asinos hanc Dialecticam? Sed
hæc neq; Dialectica neq; Sophistica est,
sed est Sycophantica. Ideo allegant hanc
vocem, Agite pœnitentiam, vt cum ta-
le dictum contra nos citatum imperiti
audiunt, concipiant opinionem nos to-
tam pœnitentiam tollere. His artibus
alienare animos, & inflammare odia
conantur, vt conclament contra nos
imperiti, tollendos esse è media tam pe-
stilentes hæreticos, qui improbent pœ-
nitentiam.*

*Sed speramus apud bonos viros has
calumnias parum profecturas esse, Et
Deus*

DE CONFESSIOE ET

Deus tantam impudentiam ac malici-
am non diu feret. Nec vtiliter consulit
sue dignitati Romanus Pontifex, quod
tales Patronos adhibet, quod rem ma-
ximam iudicio horum Sophistarum per-
mittit. Nam cum nos in Confessione fere
summam doctrinae Christianae vniuer-
sa complexi simus, adhibendi fuerant
iudices de tantis, tam multis, & tam
varijs negocijs pronunciaturi, Quorum
doctrina & Fides bonis viris probaretur,
Idq; te Campegi pro tua sapientia
providere decebat, ne quid in tantis re-
bus isti scriberent, quod aut hoc tempo-
re, aut ad posteros videatur posse mi-
nuere Romanae sedis existimationem. Si
Romana sedes censet æquum esse, vt o-
mnes gentes agnoscant eam pro magi-
stra Fidei, debet operam dare, vt docti
& integri viri de religionibus cogno-
scant. Quid enim iudicabit mundus, si
quando proferetur in lucem, scriptum
aduersariorum, quid iudicabit poste-
ritas, de his calumniosis iudicijs? Vides
Cam-

Campegi hac esse postrema tempora, in quibus Christus prædixit plurimum periculi fore religioni.

Vos igitur, qui tanq̃ in specula sedere, & gubernare religiones debetis, his temporibus oportuit singularem adhibere tum prudentiam tum diligentiam. Multa sunt signa, quæ nisi prouideritis, minantur mutationem Romano statui, Et erras, si tantum vi & armis existimas Ecclesias retinendas esse. Doceri de religione postulant homines, Quam multos esse existimas, non tantum in Germania, sed etiam in Anglia, in Hispania, in Gallijs, in Italia, deniq; in ipsa vrbe Roma, qui quoniam vident exortas esse de maximis rebus controuersias, dubitare alicubi incipiunt, & taciti indignantur, quòd has tantas res ritè cognoscere & iudicare recusatis, quòd non explicatis ambigentes conscientias, quòd tantum iubetis nos armis opprimi ac deleri. Multi autem sunt boni viri, qui facilius mortem, & omnia
ge-

DE CONFessione ET

genera suppliciorum ferrent, quam ferunt hanc dubitationem. Nec satis expendis, quantares sit Religio, si bonos viros leuiter existimas angere, sic ubi incipiunt ambigere de aliquo dogmate. Et hæc dubitatio non potest non parere summam odij acerbiter, aduersus illos, qui cum mederi conscientijs debent, obſiſtunt, quò minus explicari re possit.

Non hîc dicimus Dei iudicium vobis pertimescendum esse, Nam hoc leuiter curare Pontifices putant, qui cum in teneant clauis, scilicet patefacere suum cælum cum volunt possunt, De hominum iudicijs, de quibus tacitis voluntatibus omnium gentium loquimur, quæ profecto hoc tempore requirunt, vt hæc negotia ita cognoscantur, atque constituantur, vt sanentur bonæ mentes, & à dubitatione liberentur. Quid enim futurum sit, si quando eruperint odia illa aduersus vos, pro tua sapientia, facile iudicare potes. Verum hoc beneficio de

vincire omnes gentes vobis poteritis, quòd omnes sani homines, summum & maximum iudicant, si dubitantes conscientias sanaueritis. Hac non eò diximus, quòd nos de nostra confessione dubitemus, Scimus enim eam veram, pi- am, & p̃ys conscientijs vtilem esse, Sed credibile est passim multos esse, qui non de leuibus rebus ambigunt, nec tamen audiunt idoneos doctores, qui mederi conscientijs ipsorum possint.

Sed redeamus ad propositum. Scripturæ citatæ ab aduersarijs prorsus nihil loquuntur de Canonicis satisfactio- nibus et de opinionibus Scholasticorum, cum constet eas nupernatas esse. Qua- re mera calumnia est, q̃ detorquent scri- pturas ad illas suas opiniones. Nos dici- mus quòd pœnitentiam, hoc est, conuer- sionem seu regenerationem, boni fru- ctus, bona opera, in omni vita sequi de- beant. Nec potest esse vera conuersio aut vera contritio, vbi non sequuntur mortificationes carnis, & boni fructus.

Ve-

DE CONFESSIONE ET

nae purgatorii sunt satisfactiones seu satisfactioes, aut satisfactiones sunt redemptionis poenarum purgatorii, num etiam haec sententiae praecipiunt ut anima castigetur in purgatorio? Id cum sequi necesse sit ex aduersariorum opinionibus, haec sententiae nouo modo interpretandae erunt, Facite fructus dignos poenitentiae, Agite poenitentiam, hoc est, patiamini poenas purgatorii post hanc vitam. Sed piget has ineptias aduersariorum pluribus reuellere. Constat enim scripturam loqui de operibus debitis, de tota nouitate vitae, non de his observationibus operum non debitorum, de quibus loquuntur aduersarii. Et tamen his figmentis defendunt ordines, venditionem Missarum & infinitas observationes, quod scilicet sint opera, non pro culpa, tamen pro poena satisfacienda.

Cum igitur scripturae citatae non dicant, quod operibus non debitis poenae aeternae compensandae sint, temere

affin

affirmant aduersarij, quod per satisfactiones Canonicas pœnæ illæ compensentur. Præterea cum certissimum sit remissionem peccatorum gratuitam esse, seu gratis propter Christum donari, sequitur non requiri satisfactiones. Et Euangelium habet mandatum gratis remittendi peccata, non imponendi pœnas, & nouas leges, aut partem pœnarum imponendi, parte remissa. Vbi enim leguntur hæc in scripturis? Christus de remissione peccati loquitur, cum ait, Quicquid solueris &c. quo remisso sublata est mors æterna, & red. lita vita æterna. Neque hic loquitur de imponendis pœnis, quicquid ligaueris, Sed de retinendis peccatis illorum, qui non conuertuntur. Sed dictum Longobardi de parte pœnarum remittenda, sumptum est à Canonicis pœnis. Harum partem remittebant Pastores. Quanquam igitur sentimus, quod pœnitentia debeat bonos fructus parere propter gloriam & mandatum

DE CONFESSIOE ET

Dei, & boni fructus habent mandata Dei, vera ieiunia, vera orationes, vera eleemosynæ &c. tamen hoc nusquam reperimus in scripturis sanctis, quod pœna æterna non remittantur nisi propter pœnâ purgatorij, aut satisfactiones Canonicas, hoc est, propter certa quædam opera non debita, aut quod potestas clauium habeat mandatum commutandi pœnas, aut partem remittendi. Hæc probanda erant aduersarijs.

Præterea mors Christi, non est solum satisfactio pro culpa, sed etiam pro æterna morte, iuxta illud, Ero mortua, ô mors. Quid est igitur monstri, dicere quod Christi satisfactio redimat culpam, Nostræ pœnæ redimant mortem æternam, ut iam illa vox, Ero mortua, intelligi debeat, non de Christo, sed de nostris operibus, & quidem non de operibus à Deo præceptis, sed de frigidis quibusdam obseruationibus excogitatis ab hominibus. Et dicuntur mortem abolere, etiam cum fiunt in peccato

to mortali. Incredibile est, quanto cum dolore has ineptias aduersariorum recitemus, quas qui expendit, non potest non succensere istis doctrinis demoniorum, quas sparsit in Ecclesia Diabolus, ut opprimeret cognitionem legis, & Euangelij, pœnitentiæ, & viuificationis, & beneficiorum Christi.

Nam de lege sic dicunt, Deus condescendens nostræ infirmitati, constituit homini mensuram eorum, ad quæ de necessitate tenetur, quæ est observatio præceptorum, ut dereliquo, id est, de operibus supererogationis possit satisfacere de commissis. Hic fingunt homines legem Dei ita facere posse, ut plus etiam, quàm Lex exigit, facere possimus. Atqui scriptura ubique clamat, quòd multum absimus ab illa perfectione, quam Lex requirit. Sed isti fingunt legem Dei contentam esse externa & ciuili iusticia, non vident eam requirere veram dilectionem Dei ex toto corde &c. damnare totam concupiscentiam

DE CONFESSIONE ET

in natura. Itaque nemo tantum facit, quantum Lex requirit. Ridiculum igitur est, quod fingunt nos amplius facere posse. Quanquam enim externa operare facere possumus, non mandata legi Dei, tamen illa est vana & impia fiducia, quod legi Dei sit satisfactum. Et vere orationes, vere eleemosynæ, vera ieiunia, habent præcepta DEI, Et ubi habent præceptum Dei, non possunt sine peccato omitti.

Verum illa opera, quatenus non sunt præcepta lege Dei, sed habent certam formam ex humano præscripto, sunt opera traditionum humanarum, de quibus CHRISTVS dicit, Frustrantur me mandatis hominum, ut certa ieiunia, instituta non ad carnem coercendam, sed ut per id opus reddatur honos DEO, ut ait Scotus, & compensetur mors æterna. Item certus numerus precum, certus modus eleemosynarum, cum ita fiunt, ut ille modus, sit cultus ex opere operato, red-

dens

dens honorem DEO, & compensans mortem æternam. Tribuunt enim his ex opere operato satisfactionem, quia docent quòd valeant etiam in his, qui sunt in peccato mortali. Iam illa longius recedunt à præceptis Dei, peregrinationes, & harum magna est varietas, alius facit iter cataphraëtus, alius facit iter nudis pedibus, Hæc vocat Christus inutiles cultus, quare non prosunt ad placandam offensam DEI, ut aduersarij loquuntur. Et tamen hæc opera magnificis titulis ornantur, vocantur opera supererogationis, Tribuitur eis honos, quòd sint preciũ pro morte æterna. Ita præferuntur operibus præceptorum Dei.

In hunc modum lex Dei bifariam obscuratur, & quia putatur legi DEI satisfactum esse, per externa & ciuilia opera, & quia addũtur traditiones humane, quarum opera præferuntur operibus legis diuinæ. Deindè obscuratur pænitentia & gratia. Nam mors

DE CONFESSIOE ET

æterna non redimitur illa compensatio-
 ne operum, quia est ociosa, nec degustat
 in præsentia mortem. Alia res oppo-
 nenda est morti, cum tentat nos. Sicut
 enim ira Dei fide in Christum vincitur,
 ita vincitur mors fide in Christum, Sic-
 ut Paulus ait. Deo gratia, qui dat nobis
 victoriam per Dominum nostrum Ie-
 sum Christum, non inquit, qui dat nobis
 victoriam, si aduersus mortem oppo-
 nimus satisfactiones nostras. Aduer-
 sarij ociosas speculationes tractant de
 remissione culpæ, nec vident quomodo
 in remissione culpæ, liberetur cor ab ira
 Dei, & à morte æterna, per fidem in
 Christum. Cum igitur mors Christi sit sa-
 tisfactio pro morte æterna, & cum ipsi
 aduersarij fateantur illa opera satis-
 factionum esse opera non debita, sed
 opera traditionum humanarū, de qui-
 bus Christus inquit, quòd sint inutiles
 cultus, tutò possumus affirmare, quod
 satisfactiones Canonicae non sint neces-
 sariæ Iure diuino, ad remissionem cul-

pæ aut pænæ æternæ aut pænæ purgatorij.

Sed obijciunt aduersarij vindictam seu pænam necessariam esse ad pænitentiam, quia Augustinus ait, Pænitentiam esse vindictam punientem &c. Sicut alibi quoties opera præcipiuntur, interpretantur ea aduersarij satisfactiones & propiciationes esse, ita hic quia fit pænæ mentio, detorquent eam ad satisfactionem. Augustinus non hoc sensit dolorem in pænitentia, præciū esse ppter quod debeatur remissio peccatorum. Sciebat enim gratis remitti peccata propter Christum, Sciebat Christi mortem sacrificium esse pro peccatis nostris. Quicquid igitur, de vindicta, de pænis citatur, semper ita accipi debet, ne gratuitam remissionem peccatorum euertat, ne obscuret meritum Christi, & abducatur homines à fiducia Christi, ad fiduciam operum. Caterum vindictam concedimus esse in pænitentia, non vt præcium, sed vindicta formali.

DE CONFESSIONE ET

ter est in pœnitentia, quia ipsa regeneratio fit perpetua mortificatione verustatis nostræ. Sunt terrores, sunt & alij motus qui peccato irascuntur, sed his non debetur remissio, Imò si fides nō accederet, hi dolores afferrent mortem æternam.

Sit sanè bellè dictum à Scoto, pœnitentiam appellari quasi pœnæ tenentiam, modo vt pœna non intelligatur esse precium, pro quo debeatur remissio. Et Augustinus non loquitur de pœnis, quas remittunt clauces, quare non rectè detorquetur hoc dictum ad satisfactiones. De veris pœnis, hoc est, de terroribus, & veris animi doloribus loquitur, qui existunt in pœnitentia. Neque tamen excludimus externam carnis vexationem, hæc enim veros animi dolores vltra sequitur. Ac longè errant aduersarij, si verius pœnam esse indicāt, satisfactiones Canonicas, quàm veros terrores in corde. Stultissimum est nomen pœnæ detorquere ad has frigidas

gidas satisfactiones, non referre ad illos horribiles terrores conscientiae, de quibus ait David. Circumdederunt me dolores mortis &c. Quis non malit loricatus & cataphraetus quærere templum Iacobi, Basilicam Petri, quàm sustinere illam ineffabilem vim doloris, quæ est etiam in mediocribus, si sit vera pœnitentia.

At inquirunt, conuenit iusticiæ Dei punire peccatum. Primum quod disputant, quòd conueniat punire peccatum, satis ostendunt se contemnere Christi beneficium. Constituit Deus precium pro nostris peccatis, non nostras pœnas, non nostras satisfactiones, sed mortem Filij sui. Quæ tandem insania est, præferre nostras satisfactiones, satisfactioni Christi? Deinde, vt maximè puniat Deus, tamen sentiendum est, remissionem peccatorum non deberi propter illam pœnam, & ne iniuria afficiatur beneficium Christi, & quia conscientia non potest reddi pœ-

DE CONFESSIONE ET

cata, si remissio non contingit gratis. Postremò, vt maximè Deus puniat, tamē pœnæ illæ nihil ad clauēs pertinet. Hæ nec de imponendis, nec de remittendis illis pœnis, quæ sunt opera Dei, mandatum habent.

Cæterum concedimus Deum punire peccata, primum in contritione, cum in illis terroribus iram suam ostendit, sicut significat Dauid, cum orat, Domine ne in furore tuo arguas me. Et Ieremiæ, Corripe me Domine, veruntamen in iudicio, non in furore, ne ad nihilum redigas me. Hic sanè de acerbissimis pœnis loquitur. Et fatentur aduersarij contritionem posse tantam esse, vt non requiratur satisfactio. Verius igitur contritio pœna est, quàm satisfactiones Canonica.

Secundò subiecti sunt sancti morti et alijs communibus afflictionibus, Sicut ait Petrus, Tempus est incipere iudicium à Domo Dei. Si autem primum à nobis, qualis erit finis istorum, qui non
cre-

credunt? Et ut hæ afflictiones plerunq;
sint pænæ peccatorum, tamen in pijs ha-
bent alium finem, infliguntur enim ad
mortificandum præsens peccatum, quia
in Sanctis extinguunt & mortificant
concupiscentiam. Mors enim ad hoc re-
liqua est in Sanctis, ut aboleat hanc na-
turam immundam. Ideò Paulus ait,
Corpus mortuum est propter peccatū,
id est, mortificatur propter præsens pec-
catum, quòd adhuc in carne reliquum
est.

Crux igitur non pæna, sed exerciti-
um est, & præparatio ad renouationē.
Nam cum mortificatur præsens pecca-
tum, cumq; inter tentationes discimus
quærere auxilium Dei, & experimur
præsentiam Dei, magis magisq; agno-
scimus dissidentiam cordium nostrorū,
& erigimus nos Fide. Ita crescit noui-
tas Spiritus. Sicut Paulus ait. Et si ex-
terior homo corrumpitur, tamen inte-
rior renouatur de die in diem. Item E-
saïas ait, Angustia, in qua clamant, di-

DE CONFESSIOE ET

sciplina tua est ipsis. Præterea mors tunc
verè pœna est, quando cor per terrefa-
ctum sentit iram Dei, iuxta illud, Acu-
leus mortis peccatum est. Postq̃ autem
in sanctis, fide terrores peccati superati
sunt, mors sine illo sensu iræ Dei propriè
non est pœna. Porro clauēs neq; impo-
nunt neq; remittunt has pœnas. Quare
satisfactiones non pertinent ad has pœ-
nas. Clauēs enim non remittunt aut mor-
tem aut partem afflictionum commu-
nium. Iam si has pœnas compensant
satisfactionibus, quare iubent in pur-
gatorio satisfacere?

Obijciunt de Adam, de Dauide, qui
propter adulterium punitus est, Ex his
exemplis faciunt vniuersalem regulā,
quòd singulis peccatis respondeant pro-
pria pœna temporales in imponenda
potestate clauium. Prius dictum est san-
ctos sustinere pœnas, quæ sunt opera
Dei, sustinent contritionem seu terro-
res, sustinent & alias communes affli-
ctiones, Ita sustinent aliqui proprias
pœ-

pœnas à Deo impositas, exempli causa.
 Et hæ pœnæ nihil pertinent ad clauēs.
 Quia clauēs neq; imponere, neq; remitte-
 re eas possunt, sed Deus sine ministe-
 rio clauium imponit atq; remittit. Nec
 sequitur vniuersalis regula, Dauidi p-
 pria pœna imposita est, Igitur præter
 communes afflictiones, alia quædā pur-
 gatoriū pœna est, in qua singulis pecca-
 tis singuli gradus respondent.

Vbi docet hoc scriptura, non posse nos
 à morte æterna liberari, nisi per illam
 compensationem certarum pœnarum,
 præter communes afflictiones? At
 contra sepius docet remissionem pec-
 catorum gratis contingere ppter Chri-
 stum, Christum esse victorem peccati
 & mortis, quare non est assuendum me-
 ritum satisfactionis. Et quamuis affli-
 ctiones reliquæ sint, tamen has inter-
 pretatur præsentis peccati mortifica-
 tiones esse, non compensationes æternæ
 mortis, seu precia pro æterna morte.
 Iob excusatur, quod non sit afflictus
 præ-

propter præterita mala facta. Itaq; afflictiones non semper sunt pœnæ, aut signa iræ, Imò pavidæ conscientie docendæ sunt alios si res afflictionum potiores esse, ne sentiant se à Deo reijci, si in afflictionibus nihil nisi pœnam & iram Dei videant. Alij fines potiores sunt considerandi, quòd Deus alienum opus faciat, vt suum opus facere possit &c. Sicut longa concione docet I saias cap. 28. Et cum discipuli interrogarent de cæco, quis peccasset Iohan. 9. Respondet Christus, causam cæcitatis esse, non peccatum, sed vt opera Dei in eo manifestentur. Et apud Ieremiam dicitur, Quibus non erat iudicium, bibentes bibent &c. Sicut Prophetæ interfecti sunt, Iohannes Baptista, & alij Sancti.

Quare afflictiones non semper sunt pœnæ pro certis factis præteritis, sed sunt opera Dei destinata ad nostram utilitatem, & vt potentia Dei fiat conspectior in infirmitate nostra. Sic Paulus ait, Potentia Dei perficitur in infirmitate

tate mea. Itaq; corpora nostra debent
 esse hostia, propter voluntatem Dei, ad
 obedientiam nostram declarandam, non
 ad compensandam mortem aternam,
 pro qua aliud precium habet Deus, sci-
 licet mortem filij sui. Et in hanc senten-
 tiam interpretatur Gregorius ipsam e-
 tiam pœnam Davidis, cum ait, Si Deus
 propter peccatum illud fuerat commi-
 natus, vt sic humiliaretur à filio, cur,
 dimisso peccato, quòderat ei commina-
 tus impleuit? Respondetur, Remissio-
 nem illam peccati factam esse, ne homo
 ad percipiendam vitam impediretur æ-
 ternam. Subsecutum verò illud commi-
 nationis exemplum, vt pietas hominis
 etiã in illa humilitate exerceretur atq;
 probaretur, Sic & mortem corporis p-
 pter peccatum Deus homini inflixit, &
 post peccatorum remissionem propter
 exercendam iusticiam non ademit, vi-
 delicet, vt exerceatur & probetur iu-
 sticia istorum, qui sanctificantur.

Neq; verò tolluntur communes ca-
 la-

DE CONFESSIONE ET

*laminates propriè per illa opera satisfactio-
 tionum Canoniarum, hoc est, per illa o-
 pera traditionum humanarum, quæ ipsi
 sic valere dicunt, ex opere opera-
 to, vt etiamsi fiant in peccato mortali,
 tamen redimant pœnas. Et cum obici-
 tur illud Pauli. Si nos iudicaremus ipsi,
 non iudicaremur à Domino, verbum iu-
 dicare intelligi debet de tota pœniten-
 tia & fructibus debitis, non de operibus
 non debitis. Aduersarij nostri dant pœ-
 nas contemptæ Grammatices, cum in-
 telligunt iudicare idem esse, quòd Cata-
 phractum peregrè ire ad S. Iacobum,
 aut similia opera. Iudicare significat to-
 tam pœnitentiam, significat damnare
 peccata. Hæc damnatio verè fit in con-
 tritione & mutatione vitæ. Tota pœ-
 nitentia, contritio, fides, boni fructus,
 impetrant, vt mitigentur pœnæ & ca-
 lumnitates publicæ & priuæ, sicut Esa-
 cap. i. docet, Desinite malè facere, & di-
 scite benefacere & c. Si fuerint peccata
 vestra, vt coccinum, quasi nix dealba-
 bun-*

buntur. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Nec est ad satisfactiones & opera traditionum humanarū transferenda grauiſſima & ſaluberriſſima ſententia, à tota pœnitentia & operibus debitis, ſeu à Deo præceptis. Et hoc p̄deſt docere, q̄ mitigentur communia mala per noſtram pœnitentiam, & per veros fructus pœnitentiæ, per bona opera facta ex fide, nō vt iſti ſingunt facta in peccato mortali. Et huc pertinet exemplū Niniuitarū, q̄ ſua pœnitentia, de tota loquimur, reconciliati ſunt Deo, & impetrauerunt, ne deleretur ciuitas.

Quòd autem Patres mentionem faciunt ſatisfactionis, quòd Concilia fecerunt Canones, diximus ſupra diſciplinam Eccleſiaſticam fuiſſe, exempli cauſa conſtitutam, Nec ſentiebant hanc diſciplinam neceſſariam eſſe, vel ad culpā, vel ad pœnæ remiſſionem. Nam ſiqui in his mentionem purgatoriꝝ fecerunt, interpretantur eſſe non compenſationem æternæ pœnæ, non ſatisfactionem, ſed

DE CONFESSIOE ET

sed purgationem imperfectarum animarum, Sicut Augustinus ait, venialia concremari, hoc est, mortificari diffidentiam erga Deum, & alios affectus similes. Interdum Scriptores transferunt satisfactionis vocabulum ab ipso ritu, seu spectaculo, ad significandam veram mortificationem, Sic Augustinus ait, Vera satisfactio est peccatorum causas excidere, hoc est, mortificare carnem. Item cohercere carnem, non ut compensentur aeternae poenae, sed ne caro pertrahat ad peccandum. Ita Gregorius de restitutione loquitur, falsam esse poenitentiam, si non satisfiat illis, quorum res occupatas tenemus. Non enim verè dolet se furatum esse, aut rapuisse is, qui adhuc furatur. Tantisper enim fur aut prædo est, dum est iniustus possessor alienae rei. Civilis illa satisfactio necessaria est, quia scriptum est, qui furatus est, deinceps non furetur. Item Chrysostomus inquit, In corde contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hoc

ni-

nihil contra nos facit, debent sequi bona opera pœnitentiam, debet pœnitentia esse, non simulatio, sed totius vitæ mutatio in melius.

Itē Patrēs scribunt satis esse, si semel in vita fiat illa publica seu solennis pœnitentia, de qua sunt facti Canones satisfactionum. Quæ ex re intelligi potest, q̃ sentiebant illos Canones, non esse necessarios ad remissionem peccatorum. Nam præter illam solennem pœnitentiam, sæpè alias volunt pœnitentiam agi, vbi non requirebantur Canones satisfactionum.

Architecti confutationis scribunt, non esse tolerandum, vt satisfactiones contra expressum Euangelium aboleantur. Nos igitur hætenus ostendimus Canonicas illas satisfactiones, hoc est, opera non debita, facienda propter compensationem pœnæ, non habere mandatum Euangelij. Res ipsa hoc ostendit, si opera satisfactionum sunt opera non debita, quare allegant expressum Euangelium.

DE CONFESSIONE ET

lium. Nam si Euangelium iuberet compensari pœnas per talia opera, iam essent debita opera. Sed sic loquuntur, ut fucum faciant imperitis, & allegant testimonia, quæ de debitis operibus loquuntur, cum ipsi in suis satisfactionibus prescribant opera non debita, Imò ipsi concedunt in scholis sine peccato recusari posse satisfactiones. Falsò igitur hîc scribunt, quasi expresso Euangelio cogamur satisfactiones illas Canonicas suscipere.

Cæterum nos sæpè iam testati sumus, quòd pœnitentia debeat bonos fructus parere, & qui sint boni fructus docent mandata, videlicet inuocatio, gratiarum actio, confessio Euangelij, docere Euangelium, obedire parentibus, & magistratibus, seruire vocationi, non occidere, non retinere odia, sed esse placabilem, dare egentibus, quantum pro facultatibus possumus, non scortari, non mæchari, sed cohercere, & refrænare, castigare carnem, non propter compensationem pœnae &

ter.

terna, sed ne obtemperet Diabolo, ne offendat Spiritum sanctum, Item vera dicere. Hi fructus habent precepta Dei, & propter gloriam & mandatum Dei fieri debent, habent & premia. Sed quod non remittantur pœnæ æternæ, nisi propter compensationem certarum traditionum aut purgatorij, hoc non docet scriptura. Indulgentiæ olim erant condonationes publicarum illarum observationum, ne nimium grauentur homines. Quod si humana auctoritate remitti satisfactiones & pœnæ queunt, non igitur Iure diuino, necessaria est illa compensatio. Nam Ius diuinum non tollitur humana auctoritate.

Porro cum nunc per se antiquatus sit mos, & quidem dissimulantibus Episcopis, nihil opus est remissionibus illis, Et tamen mansit nomen indulgentiarum. It sicut satisfactiones non intellectæ sunt de politica disciplina, sed de compensatione pœnæ, Ita Indulgentiæ
ma-

DE CONFESSIONE ET

malè intellectæ sunt, quòd liberent animas ex purgatorio. At clavis non habet potestatem, nisi super terram ligandi & soluendi, iuxta illud, Quicquid ligaueris super terram, erit ligatum in cælo, Quicquid solueris super terram, erit solutum in cælo. Quanq̃, vt supra diximus, clavis potestatem habet non imponendi pœnas aut cultus instituenti, sed tantum habet mandatum remittendi peccata his qui conuertuntur, & arguendi & excommunicandi istos, qui nolunt conuerti. Sicut enim soluere significat remittere peccata, Ita ligare significat non remittere peccata. Loquitur enim Chriſtus de regno spirituali. Et mandatum Dei est, vt ministri Euangelij absoluant hos, qui conuertuntur, iuxta illud, Potestas nobis data est ad ædificationem. Quare reseruatio casuum politica res est. Est enim reseruatio pœnæ Canonice, non est reseruatio culpæ coram Deo in his, qui verè conuertuntur. Proinde rectè iudicant aduersarij

sarij cum fatetur, quòd in articulo mortis illa reservatio casuum non debeat impedire absolutionem.

Exposuimus summam nostræ doctrinæ de pœnitentia, quam certò scimus piàm, & salubrem bonis mentibus esse. Et boni viri si contulerint nostram doctrinam cum confusissimis disputationibus aduersariorum, perspicient aduersarios omisisse doctrinam de fide iustificante, & consolante pia corda, Videbunt etiam multa fingere aduersarios, de merito attritionis, de illa infinita enumeratione delictorum, de satisfactionibus, οὐτε γὰρ φα-
σιν οὐτε οὐρανοῦ ἀπομύσειν, quæ ne ipsi quidem aduersarij satis explicare possunt.

DE NUMERO ET VSV

Sacramentorum.

R

IN

IN XIII. Articulo probant aduersarij, quòd dicimus Sacramenta non esse tantum notas professionis inter homines, vt quidam fingunt, sed magis esse signa & testimonia voluntatis Dei erga nos, per quæ mouet Deus corda ad credendum, Sed hic iubent nos etiam septem Sacramenta numerare. Nos sentimus præstandum esse, ne negligantur res & cæremoniæ in Scripturis institutæ, quotcunq; sunt. Nec multum referre putamus, etiamsi docendi causa alij numerant aliter, si tamen rectè conseruent res in scriptura traditas, Nec veteres eodem modo numerauerunt.

Si Sacramenta vocamus ritus, qui habent mandatum Dei, & quibus addita est promissio gratiæ, facile est iudicare quæ sint propriè Sacramenta. Nam ritus ab hominibus instituti non erunt hoc modo propriè dicta Sacramenta. Non est enim autoritatis humana, promittere gratiam. Quare signa sine
man.

mandato Dei instituta, non sunt certa signa gratiæ, etiam si fortasse rudes docent, aut admonent aliquid. Verè igitur sunt Sacramenta, Baptismus, Cæna Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum pœnitentiæ. Nam hi ritus habent mandatum Dei, & promissionem gratiæ, quæ est propria noui Testamenti. Certò enim debent statuere corda, cum baptizamur, cum vescimur corpore Domini, cum absoluihur, quòd verè ignoscat nobis Deus propter Christum, Et corda simul per verbum, & ritum mouet Deus, vt credant, & concipiant fidem, sicut ait Paulus, Fides ex auditu est. Sicut autem verbum incurrit in aures, vt feriat corda, Ita ritus ipse incurrit in oculos, vt moueat corda. Item effectus est verbi & ritus, sicut præclare dictum est ab Augustino, Sacramentum esse verbum visibile. Quia ritus oculis accipitur, & est quasi pictura verbi, idem significans, quod verbum, Quare idem est vtriusq; effectus.

DE NUMERO ET VSP

Confirmatio & Extrema unctio sunt ritus accepti à Patribus, quos ne Ecclesia quidem tanquam necessarios ad salutem requirit, quia non habent mandatum Dei. Propterea non est inutile hos ritus discernere à superioribus, qui habent expressum mandatum Dei, & claram promissionem gratiæ.

Sacerdotium intelligunt aduersarij non de ministerio Verbi & Sacramentorum alijs porrigendorum, sed intelligunt de sacrificio, quasi oporteat esse in nouo Testamento, sacerdotium simile Leuitico, quod pro populo sacrificet, & mereatur alijs remissionem peccatorum. Nos docemus sacrificiū Christi morientis in Cruce, satis fuisse pro peccatis totius mundi, nec indigere præterea alijs sacrificijs, quasi illud non satis fuerit pro peccatis nostris. Ideo iustificantur homines, non propter vlla reliqua sacrificia, sed propter illud vnum Christi sacrificium, si credant illo sacrificio se redemptos esse. Ideo sacerdotes

dotes vocantur, non ad vlla sacrificia
uelut in lege pro populo facienda vt per
ea mereantur populo remissionem pec-
catorum, sed vocantur ad docendum
Euangelium, & Sacramenta porrigen-
da populo. Nec habemus nos aliud sa-
cerdotium, simile Leuitico, sicut satis
docet Epistola ad Ebraeos.

Si autem ordo de ministerio ver-
bi intelligatur, non grauatiim vocaueri-
mus ordinem Sacramentum. Nam mi-
nisterium Verbi habet mandatum Dei,
Et habet magnificas promissiones, Ro-
man. 1. Euangelium est potentia Dei ad
salutem omni credenti. Item, Esaiæ 55.
Verbum meum, quod egredietur de ore
meo, non reuerterur ad me vacuum, sed
faciet quacunque volui &c. Si ordo hoc
modo intelligatur, neque impositionem
manuum vocare Sacramentum graue-
mur. Habet enim Ecclesia mandatum
de constituendis ministris, quod gratis-
simum esse nobis debet, quod scimus
Deum approbare ministerium illud, &
R 3 a desse

DE NUMERO ET VSV

adesse in ministerio. Ac prodest, quantum fieri potest, ornare ministerium Verbi, omni genere laudis aduersus fanaticos homines, qui somniant Spiritum sanctum dari, non per verbum, sed propter suas quasdam præparationes, si sedeant ociosi, taciti, in locis obscuris, expectantes illuminationem, quemadmodum olim ἐν θουσιασµῶι docebant, et nunc docent Anabaptistæ.

Matrimonium non est primum institutum in nouo Testamento, sed statim initio, creato genere humano. Habet autem mandatum Dei, habet et promissiones, non quidem propriè ad nouum Testamentum pertinentes, sed magis pertinentes ad vitam corporalem. Quare si quis volet Sacramentum vocare, discernere tamen à prioribus illis debet, quæ propriè sunt signa noui Testamenti, et sunt testimonia gratiæ et remissionis peccatorum. Quod si Matrimonium propterea habebit appella-

pellationem Sacramenti, quia habet
mandatum DEI, Etiam alij status seu
officia, quæ habent mandatum Dei, po-
terunt vocari Sacramenta, sicut Ma-
gistratus. Postremò, si omnes res an-
numerari Sacramētis debent, quæ ha-
bent mandatum Dei, et quibus sunt ad-
ditæ pmissiões, cur non addimus ora-
tionem, quæ uerissimè potest dici Sacra-
mentum. Habet enim & mandatum
Dei & promissiones plurimas, Et col-
locata inter Sacramenta, quasi in illu-
striore loco, inuitat homines ad oran-
dum. Possent hic numerari etiam Elee-
mosynæ, Item afflictiones, quæ & ipsæ
sunt signa, quibus addidit Deus pmissi-
ones, sed omittamus ista. Nemo enim
vir prudens de numero aut vocabulo
magnoperè rixabitur, si tamen illæ res
retineantur, quæ habent mandatū Dei,
& promissiones.

Illud magis est necessarium, in-
telligere quomodo sit utendum Sacra-
mentis. Hic damnamus totum populū

Scholasticorum doctorum, qui docent
quod Sacramenta non ponenti obicem,
conferant gratiam ex opere operato,
sine bono motu utentis. Hæc simplici-
ter Iudaica opinio est, sentire, quod per
ceremoniam iustificemur, sine bono
motu cordis, hoc est, sine fide, Et tamen
hæc impia & perniciofa opinio, magna
autoritate docetur, in toto regno Pon-
tificio. Paulus reclamatur & negat A-
bramam iustificatum esse circumcisio-
ne, sed circumcisionem esse signum pro-
positum ad exercendam fidem, Ita nos
docemus, quod in usu Sacramentorum
fides debeat accedere, quæ credat illi
promissionibus, & accipiat res pro-
missas, quæ ibi in Sacramento offerun-
tur. Et est ratio plana & firmissima.
Promissio est inutilis nisi fide accipia-
tur. At Sacramenta sunt signa pro-
missionum. Igitur in usu debet accedere
fides, ut si quis utetur Cæna Domini,
sic utatur, Quia id est Sacramentum
noui Testamenti, ut Christus clarè di-
cit,

cit, Ideo statuat sibi offerri res promissas, in nouo Testamento, scilicet gratuitam remissionem peccatorum.

Et hanc rem fidē accipiat, erigat pauidam conscientiam, & sentiat hæc testimonia, non esse fallacia, sed tam certa, quàm si Deus nouo miraculo de cælo pmitteret se velle ignoscere. Quid autem prodesse illa miracula & promissiones, non credenti? Et loquimur hic de fide speciali, quæ præsentī promissioni credit, non tantum quæ in genere credit Deum esse, sed quæ credit offerri remissionem peccatorum. Hic vsus Sacramenti consolatur pias & pauidas mentes. Quantum autem in Ecclesia abusus pepererit illa fanatica opinio, de opere operato sine bono motu vtentis, nemo verbis consequi potest. Hinc est illa infinita prophanatio missarum, sed de hac infra dicemus, Neq; vlla litera ex veteribus Scriptoribus proferri potest, quæ patrocinetur in hac re Scholasticis, Imò contrarium ait Au-

DE NUMERO ET VSV

gustinus, quòd fides Sacramenti, non Sacramentum iustificet, Et est nota Pauli sententia, Corde creditur ad iusticiam.

Articulum XIII. in quo dicimus, nemini nisi rite vocato concedendam esse administrationem Sacramentorum & Verbi in Ecclesia, ita recipiunt, si tamen utamur ordinatione Canonica. Hac de re in hoc conuentu sæpè testati sumus, nos summa voluntate cupere conseruare politiam Ecclesiasticam, & gradus in Ecclesia factos etiam humana autoritate. Scimus enim bono & vtili consilio à Patribus Ecclesiasticam disciplinā hoc modo, vt veteres Canones describunt, constitutam esse, Sed Episcopi sacerdotes nostros aut cogunt hoc doctrinæ genus, quod confessi sumus, abicere ac damnare, aut noua & inaudita crudelitate miseros & innocentes occidunt. Hæ causæ impediunt. atq; minus agnoscant

scant hos Episcopos, nostri Sacerdotes. Ita sœuitia Episcoporum in causa est, quare alicubi dissoluitur illa Canonica politia, quam nos magnopere cupiebamus conseruare.

Ipsi viderint quomodo rationem Deo reddituri sint, quòd dissipant Ecclesiam. Nostre conscientie hac in re nihil habent periculi, quia cum sciamus confessionem nostram veram, pi-
am, & catholicam esse, non debemus approbare sœuitiam istorum, qui hanc doctrinam persequuntur, Et Ecclesiam esse scimus apud hos, qui verbum Dei rectè docent, & rectè administrant Sacramenta, non apud illos, qui uerbum DEI non solum edictis delere conantur, sed etiam recta & vera docentes trucidant, erga quos, etiamsi quid contra Canones faciunt, tamen ipsi Canones mitiores sunt. Porro hic iterum volumus testatum, nos libenter conseruatu-
ros esse Ecclesiasticam & Canonicam politiam, si modo Episcopi desi-

DE TRADITIONIBVS

nant in nostras Ecclesias scuire. Hæc nostra voluntas & coram Deo, & apud omnes gentes, ad omnem posteritatem excusabit nos, ne nobis imputari possit, quòd Episcoporum autoritas labefactatur, vbi legerint atq; audierint homines, nos iniustam sèuitiam Episcoporum deprecantes, nihil æqui impetrare potuisse.

DE TRADITIONIBVS HVMANIS IN EC- CLESIA.

IN articulo XV. recipiunt primam partem, in qua dicimus, obseruandos esse ritus Ecclesiasticos, qui sine peccato obseruari possunt, & ad tranquillitatem & bonum ordinem in Ecclesia prosunt. Alteram partem omnino damnant, in qua dicimus traditiones humanas institutas ad placandum Deum, ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis, aduersari Euangelio. Quanquàm ipsa confessio
di

de discrimine ciborum, satis multa diximus de traditionibus, tamen hinc quædam breuiter repetenda sunt, Etiam si arbitramur aduersarios, ex alijs causis defensuros esse traditiones humanas, tamen hoc non putauimus futurum, vt hunc articulum damnarent, Non mereri nos remissionem peccatorum, aut gratiam, obseruatione traditionum humanarum. Postq̃ igitur hic articulus damnatus est, facilem & planam causam habemus. Nunc apertè Iudaizant aduersarij, apertè obruunt Euangelium doctrinis demoniorum. Tunc enim scriptura vocat traditiones, doctrinas demoniorum, quando docetur, quòd sint cultus vtiles ad promerendam remissionem peccatorum et gratiam. Tunc enim obscurant Euangelium, beneficium Christi, & iusticiam fidei.

Euangelium docet nos fide propter Christum gratis accipere remissionem peccatorum, & reconciliari Deo. Aduersarij contra alium Mediatorem con-

stituunt, scilicet has traditiones. Propter
 has volunt consequi remissionem
 peccatorum, per has volunt placare i-
 ram Dei. At Christus aperte dicit, Fru-
 stra colunt me mandatis hominum. Su-
 pra copiose disputauimus, homines in-
 stificari fide, cum credunt se habere De-
 um placatum, non propter nostra opera,
 sed gratis propter Christum. Hanc certum
 est Euangelij doctrinam esse, quia Paulus
 clare dicit ad Ephe. 2. Gratis saluati e-
 stis per Fidem, & hoc non ex vobis, Dei
 donum est, non ex operibus. Nunc isti
 dicunt, promereri homines remissionem
 peccatorum per has observationes hu-
 manas. Quid hoc est aliud, quam prater
 Christum, alium iustificatorem, alium
 Mediatorem, constituere? Paulus in-
 quit ad Galatas, Euacuati estis à Chri-
 sto, qui Lege iustificamini, id est, Si senti-
 tis vos mereri observatione legis, ut ius-
 ti coram Deo reputemini, nihil perderit
 vobis Christus, Quia quorsum opus est
 Christo istis, qui sentiunt se iustos esse sua
 observatione Legis.

Deus

Deus proposuit Christum, quod propter hunc Mediatorem, non propter nostras iusticias velit nobis esse propicius. At isti sentiunt Deum esse placatum, propicium propter traditiones & non propter Christum. Adimunt igitur Christo honorem Mediatoris, Nec interest inter nostras traditiones, & Mosaicæ ceremonias, quod ad hanc rem attinet. Paulus ideò damnat Mosaicæ ceremonias, sicut traditiones damnat, Quia existimabantur esse opera, quæ mererentur iusticiam coram Deo. Ita obscurabatur officium Christi & iusticia Fidei. Quare remota Lege, remotis traditionibus, contendit, quod non propter ista opera, sed propter Christum gratis promissa sit remissio peccatorum, modò ut Fide accipiamus eam. Nam ~~promissio non accipitur nisi~~ Fide.

Cum igitur Fide accipiamus remissionem peccatorum, cum fide habeamus propicium Deum, propter Christum,

error

DE TRADITIONIBVS

error & impietas est constituere, quod per has obseruationes mereamur remissionem peccatorum. Siquis hic dicat non mereri nos remissionem peccatorum, sed iam iustificatos per has traditiones mereri gratiam, Hic iterum reclamatur Paulus, Christum peccati ministrum fore, si post iustificationem sentiendum sit, quod deinde non propter Christum iusti reputemur, sed primum mereri debeamus per alias obseruationes, ut iusti reputemur. Item, Hominis testamento nihil addi debet, Ergo nec Dei testamento, qui promittit quod propter Christum propicius nobis esse velit, addi debet, quod primum per has obseruationes debeamus mereri, ut accepti & iusti reputemur.

Quamquam quid opus est longa disputatione. Nulla traditio à sanctis Patribus hoc consilio instituta est, ut mereatur remissionem peccatorum aut iusticiam, sed sunt instituta propter bonum ordinem in Ecclesia, & propter tranquillitatem

tatem, Et ~~ut velit aliquis instituere cer~~
~~ta opera ad promerendam remissionem~~
~~peccatorum aut iusticiam,~~ quomodo sciet
 illa opera Deo placere, cum non habeat
 testimonium ~~verbi Dei,~~ quomodo de vo
 luntate Dei certos reddet homines, sine
 mandato & verbo Dei? Nonne ubiq; in
 Prophetis prohibet instituere peculia
 res cultus, sine suo mandato? Ezech. 20
 scriptum est, In preceptis Patrum ve
 strorum nolite incedere, nec iudicia eo
 rum custodiat, nec in Idolis eorum pol
 luamini, Ego Dominus Deus vester, In
 preceptis meis ambulate, et iudicia mea
 custodite, & facite ea.

Si licet hominibus ~~instituere cultus,~~
 & per hos cultus merentur gratiam,
 iam omnium gentium cultus erunt ap
 probandi, cultus instituti à Ieroboam
 & alijs extra Legem erunt approban
 di. Quid enim interest, si nobis licuit in
 stituere cultus utiles ad promerendam
 gratiam aut iusticiam, cur non licuit i
 dem gentibus & Israelitis? Ideo genti
 um

DE TRADITIONIBVS

um & Israelitarum cultus improbatum sunt, quod sentiebant sese per illos mereri remissionem peccatorum & iusticiam, & iusticiam Fidei non norant. Postremò, vnde reddimur certi, quod cultus ab hominibus instituti sine mandato Dei iustificent, Siquidem de voluntate Dei nihil affirmari potest sine verbo Dei? Quia si hos cultus non approbat Deus? Quomodo igitur affirmant aduersarij, quod iustificent, cum id sine verbo ac testimonio Dei non possit affirmari, Et Paulus dicat, Omne, quod non est ex Fide, peccatum esse. Cum autem hi cultus nullum habeant testimonium verbi Dei, dubitare conscientiam necesse est, vtrum placeant Deo.

Et quid in re manifesta verbis opus est? si hos humanos cultus defendunt aduersarij nostri, tanquam promerentes iustificationem, gratiam, remissionem peccatorum, simpliciter constituunt, regnum Antichristi. Nam regnum

gnum Antichristi, est nouus cultus Dei, excogitatus humana auctoritate, reuincens Christum, sicut regnum Mahometi habet cultus, habet opera, per quæ vult iustificari coram Deo, nec sentit homines coram Deo gratis iustificari Fide propter Christum. Ita & ~~Papatus~~ erit pars regni Antichristi, si sic defendit humanos cultus, quod iustificent. Detrahitur enim honos Christo, cum docent, quod non propter Christum gratis iustificemur per Fidem, sed per tales cultus, maximèq; cum docent, tales cultus, non solum viles esse ad iustificationem, sed necessarios etiam, sicut supra in articulo octauo sentiunt, vbi damnant nos, quod diximus, quod non sit necessarium ad veram vnitatem Ecclesie, vbiq; similes esse ritus ab hominibus institutos.

Daniel capite vndecimo, significat nouos cultus humanos, ipsam formam & πολιτείαν regni Antichristi fore. Sic enim inquit, Deum Maosim in loco suo

DE TRADITIONIBVS

suo colet, & Deum, quem non nouerunt Patres eius, colet auro & argento, & lapidibus preciosis. Hic describit nouos cultus, quia inquit talem Deum coli, qualem Patres ignorauerint. Nam S. Patres, etsi habuerunt & ipsi spiritus & traditiones, tamen non sentiebant has res utiles aut necessarias esse ad iustificationem, non obscurabant gloriam & officium Christi, sed docebant nos iustificari fide propter Christum, non propter illos humanos cultos. Caterum ritus humanos obseruabant propter utilitatem corporalem, ut sciret populus, quo tempore conueniendum esset, ut ordine & grauitate in templis exempli causa fierent omnia, denique ut vulgus etiam haberet quandam paedagogiam. Nam discrimina temporum & varietas rituum, valet ad admonendum vulgus.

Has causas habebant Patres rituum seruandorum, ut aperte testatur Eusebius in disputatione contra Encratistas, quod genus simile fuit monachorum

nostrorum. Fuerunt enim sodalicia, quæ sibi certas traditiones imponebant, abstinebant à vino etiam in ipsa Cæna Domini, nullis carnibus vescerantur, ne piscium quidem, quæ in re fratres dominici longè superabant. A coniugio verò vel maxime abhorrebant, et si à consuetudine mulierum non abhorrebant. Id enim obicit eis Epiphanius, habebant enim muliercularum greges idem vitæ genus sequentes, sicut hoc tempore ferè ubiq; habent Monachi vicina mulierum Monasteria. Et has observationes fingebant esse cultum Dei, & iusticiam propter quam Deo accepti essent, quæ placeant iram Dei. Hanc opinionem improbat Epiphanius, & alios fines esse traditionum ostendit, dicit probandas esse traditiones, factas διὰ τῆς ἐκκοιτητικῆς, ἢ διὰ τῆς πολυτελείας, Hoc est aut ad coercendam carnem, ppter disciplinam rudium, aut ppter politicum ordinem.

Et nos propter has causas rectè servari posse traditiones indicamus, Ut popu-

DE TRADITIONIBVS

pulus sobrius intersit sacris, sicut Iosaphat, & Rex Ninive ieiunia indixerunt, Item vt ordo & politia Ecclesiæ doceat imperitos, quid quo tempore gestum sit. Hinc sunt feriæ Natalis, Paschatis, Pentecostes, & similes. Hoc est quòd Epiphanius ait, politia causa institutas esse traditiones, videlicet ordinis causa, & vt ordo ille admoneat homines de historia, & beneficijs Christi. Etenim multò efficacius admonent vulgus, notæ rerum quasi pictæ in moribus ac ritibus, quàm literæ. Hos fines proderat ostendi populo, & illustrari, Sed his finibus affingunt aduersarij alium quoddam Pharisaica persuatione, quòd videlicet tales obseruationes mereantur remissionem peccatorum, quòd sint cultus necessary ad iustificationem, quòd propter eos reputentur homines iusti coram Deo. Hoc planè est, Deum colere auro, argento, & rebus preciosis, sentire quòd Deus fiat placatus varietate vestitus, ornamentorum, & similibus

rebus, quales sunt infinita in traditionibus humanis, aut quòd eiusmodi res sunt cultus Dei, temporum, ciborum, vasorum, vestitus discrimina.

Paulus ad Colossenses scribit, traditiones habere speciem sapientiae, Et habent profectò. Nam *εὐτοξία* illa valde decet in Ecclesia, eamq; ob causam necessaria est, sed humana ratio, quia non intelligit iusticiam Fidei, naturaliter affingit, quòd talia opera iustificent homines, quòd reconcilient Deum &c. Sic sentiebat vulgus inter Israelitas, et hac opinione augebant tales caeremonias, sicut apud nos in monasterijs creuerunt. Sic iudicat humana ratio etiam de exercitijs corporis, de ieiunijs, quorum finis cum sit, cohercere carnem, ratio affingit finem, quòd sint cultus, qui iustificent. Sicut Thomas scribit, ieiunium valere ad deletionem & prohibitionem cul-
pae. Hac sunt verba Thomae. Ita sapientiae ac iusticiae species in talibus operibus decipit homines. Et accedunt exempla

DE TRADITIONIBVS

pla Sanctorum, quos dum student imitari homines, imitantur plerumq; externa exercitia, non imitantur fidem eorum.

Postq̃ sefellit homines haec species sapientiae ac iusticiae, deinde sequuntur infinita incommoda, obscuratur Euangelium de iusticia fidei in Christum, & succedit vana fiducia talium operum. Deinde obscurantur praep̃ta Dei, haec opera arrogant sibi titulum perfectae & spiritualis vitae, & longè praeferruntur operibus praep̃torum Dei, vt operibus suae cuiusq; vocationis, administrationi reipublicae, administrationi Oeconomiae, vitae coniugali, educationi liberorum. Haec prã illis caeremonijs iudicantur esse prophana, ita vt cum quadam dubitatione conscientiae à multis exerceantur. Constat enim multos deserti administratione reipublice, deserto coniugio, illas observationes esse amplexos, tanquam meliores et sanctiores. Neq; hoc satis est, vbi occupauit animus

persuasio q̄ tales observationes ad iustificationem necessariae sint, miserè vexantur conscientiae, quia non possunt omnes observationes exactè prestare. Nam quotus quisq; numerare omnes potuit? Extant immensi libri, imò Bibliotheca tota, nullam syllabam de Christo, de fide in Christum, de bonis operibus suae cuiusque vocationis continentes, sed tantum colligentes traditiones, & harum interpretationes, quibus interdum exacerbantur, interdum relaxantur. Quomodo torquetur vir optimus Gerson, dum quærit gradus & latitudines præceptorum, nec tamen potest constituere è multis in gradu certo, Interim grauitèr deplorat pericula piarum conscientiarum, quæ parit hæc acerba interpretatio traditionum.

Nos igitur contra illam speciem sapientiæ & iusticiæ in humanis ritibus, quæ fallit homines, muniamus nos verbo DEI, & primum sciamus eas
 S neque

DE TRADITIONIBVS

neque remissionem peccatorum, neque iustificationem mereri coram Deo, neque ad iustificationem necessarias esse. Testimonia quædam supra citauimus, Et plenus est Paulus, Ad Coloss. 2. clarè dicit, Nemo vos iudicet in cibo, potu, aut stato festo, aut nouilunio, aut sabbatis, quæ sunt vmbre futurorum, corpus autem Christi. Atque hic simul & legem Moisi, & traditiones humanas complectitur, ne aduersarij eludant hæc testimonia, vt solent, quod Paulus tantum de lege Moisi loquatur. Ille verò hic clarè testatur se loqui de traditionibus humanis. Quanquam quid dicant aduersarij non vident, si Euangelium negat cæremonias Moisi, quæ erant diuinitus institutæ iustificare, quantò minus iustificant traditiones humanæ.

Nec habent Episcopi potestatem instituendi cultus tanquam iustificantes, aut necessarios ad iustificationem, Imò Apostoli Acto. 15. dicunt, Qui tentatis Deum, imponentes iugum &

ubi velut magnum peccatum accusat Petrus, hoc consilium oneranda Ecclesie. Et ad Galatas. 5. vetat Paulus iterum seruituti subijci. Volunt igitur Apostoli in Ecclesia manere hanc libertatem ne iudicentur ulli cultus legis aut traditionum necessarij esse, sicut in lege fuerunt necessariae caremonia ad tempus, ne obscuretur iusticia fidei, si iudicent homines cultus illos mereri iustificationem, aut ad iustificationem necessarios esse. Multi varias ἐπιεικέας querunt in traditionibus vt conscientijs medeantur, neq; tamen certos gradus reperiunt, per quos explicent conscientias ex his vinculis.

Verum sicut Alexander soluit gordium nodum, quem cum explicare non posset, gladio semel dissecuit, ita Apostoli semel liberant conscientias traditionibus, præsertim si tradantur ad promerendam iustificationem. Huic doctrinae cogunt nos Apostoli aduersari

S 2 docen-

DE TRADITIONIBVS

docendo, & exemplis, Cogunt nos docere, quod traditiones non iustificent, quod non sint necessariae ad iustificationem, quod nemo debeat condere aut recipere traditiones hac opinione, quod mereantur iustificationem. Tunc etiam si quis obseruat, obseruet sine superstitione tanquam politicos mores, sicut sine superstitione aliter vestiuntur milites, aliter Scholastici. Apostoli violant traditiones, & excusantur à Christo. Erat enim exemplum ostendendum Pharisæis, quod illi cultus essent inutiles. Et si quas traditiones parum commodas omittunt nostri, satis nunc excusati sunt, cum requiruntur tanquam promereantur iustificationem. Talis enim opinio in traditionibus est impia.

Ceterum traditiones veteres fides in Ecclesia, vtilitatis & tranquillitatis causa libenter seruamus, easque interpretamur πρὸς τὸ εὐφραμὸν τοῦ
exclusa opinione quæ sentit quod iustificent,

ficient, Ac falso nos accusant inimici no-
 stri, quòd bonas ordinationes, quòd dis-
 ciplinā Ecclesiæ aboleamus. Verè enim
 prædicare possumus publicam formam
 Ecclesiarum apud nos honestiorem esse,
 quàm apud aduersarios. Et si quis rectè
 expendere velit, verius seruamus Ca-
 nones, quàm aduersarij. Apud aduer-
 sarios Missas faciunt sacrificuli inuiti,
 & mercede conducti, & plerunq; tan-
 tum mercedis causa, canunt Psalmos,
 non vt discant, aut orent, Sed cultus
 causa, quasi illud opus sit cultus aut cer-
 tē mercedis causa. Apud nos vtuntur
 Cæna Domini multi singulis dominicis,
 sed prius instituti, explorati, & absolu-
 ti, Pueri canunt Psalmos vt discant,
 canit & populus, vt vel discat, vel o-
 ret. Apud aduersarios nulla prorsus est
 ἡ ἀρχὴ τῶν παιδῶν, de qua qui-
 dem præcipiunt Canones. Apud nos co-
 guntur Pastores & ministri Ecclesia-
 rum publicè instituere & audire pueri-
 tiam. Et hæc cæremonia optimos fructus
 S 3 parit.

DE TRADITIONIBVS

parit. Apud aduersarios in multis regionibus toto anno nulla habentur conciones, præterquam in quadragesima. Atqui præcipuus cultus Dei est, docere Euangelium. Et cum concionantur aduersarij dicunt de traditionibus humanis, de cultu Sanctorum, et similibus nugis, quas iure fastidit populus. Itaq; deseruntur statim initio postquam recitatus est Euangelij textus.

Pauci quidam meliores nunc de bonis operibus dicere incipiunt, De iusticia fidei, de fide in Christum, de consolatione conscientiarum nihil dicunt, Imò hanc saluberrimam Euangelij partem lacerant conuitijs. Econtra in nostris Ecclesijs omnes conciones in his locis consumuntur, de pœnitentia, de timore Dei, de fide in Christum, de iusticia fidei, de consolatione conscientiarum per fidem, de exercitijs fidei, de oratione qualis esse debeat, & quòd certò statuendum sit, quòd sit efficax, quòd exaudiatur, de cruce, de dignitate magistr-

stratum & omnium ciuiliū ordina-
tionum, de discrimine regni Christi, seu
regni spiritualis & politicarum rerum,
de coniugio, de educatione & institutio-
ne puerorum, de castitate, de omnibus
officijs charitatis. Ex hoc statu Eccle-
siarum iudicari potest, nos disciplinam
Ecclesiasticam, & pias caremonias, &
bonos mores Ecclesiasticos diligenter
conseruare.

Ac de mortificatione carnis, &
disciplina corporis ita docemus, sicut
narrat confessio, quod vera & non si-
mulata mortificatio fiat per crucem &
afflictiones, quibus Deus exercet nos.
In his obediendum est voluntati DEI,
sicut ait Paulus, Exhibete corpora ve-
stra hostiam &c. Et hæc sunt spiritua-
lia exercitia timoris & fidei. Verum
præter hanc mortificationem, quæ fit,
per crucem, est & voluntarium quod-
dam exercitij genus necessariū, de quo
Christus ait, Cauete ne corda vestra
grauentur crapula. Et Paulus, Castigo

DE TRADITIONIBVS

corpus meum, & in seruitutem redigo
&c. Et hæc exercitia suscipienda sunt,
non quòd sint cultus iustificantes, sed
vt coherceant carnem, ne saturitas ob-
ruat nos, & reddat securos & ociosos,
qua ex re fit, vt affectibus carnis in-
dulgeant & obtemperent homines.
Hæc diligentia debet esse perpetua, quia
habet perpetuum mandatum Dei. Et
illa præscripta forma certorum cibo-
rum, ac temporum nihil facit ad coher-
cendam carnem. Est enim delicatior &
sumptuosior quàm reliqua conuiuia. Et
ne aduersarij quidem observant formã
in Canonibus traditam.

Multas & difficiles disputatio-
nes habet hic locus de traditionibus ac
nos re ipsa experti sumus, traditiones
verè esse laqueos conscientiarum. Cum
exiguntur tanquam necessariae, miris
modis cruciant conscientias præter-
mittentes aliquã observationem. Rur-
sus abrogatio sua habet incommoda,
suas quæstiones. Sed nos facilem &
planam

planam causam habemus, quia aduersarij damnant nos, quòd docemus traditiones humanas non mereri remissionem peccatorum. Item requirunt vniuersales traditiones, quas sic vocant, tanquã necessarias ad iustificationem. Hic habemus Patronum constantem Paulum, qui vbique contendit has observationes neque iustificare, neque necessarias esse supra iusticiam fidei. Et tamen vsum libertatis in his rebus, ita moderandum esse docemus, ne imperiti offendantur, & ppter abusum libertatis fiant iniquiores uerè doctrinæ Euangelij, neue sine probabili causa mutetur aliquid in usitatis ritibus, sed vt ppter alendam concordiam seruentur ueteres mores, qui sine peccato, aut sine magno incommodo seruari possunt. Et in hoc ipso conuentu satis ostendimus nos propter charitatem ἀδελφότης non grauatim obseruatueros esse cū alijs, etiam si quid incommodi haberent, sed publicam concordiam, quæ quidem sine offensione

DE TRADITIONIBVS

conscientiarũ fieri posset, iudicauimus omnibus alijs commodis anteferendam esse. Sed de hac tota re paulò post etiam dicemus, cum de votis, & de potestate Ecclesiastica disputabimus.

Articulum XVI. recipiunt aduersarij sine vlla exceptione, in quo confessi sumus, quòd liceat Christiano gerere magistratus, exercere iudicia, ex Imperatorijs legibus, seu alijs præsentibus legibus, supplicia iure constituere, iure bella gerere, militare, iure contrahere, tenere proprium, iusiurandum postulantibus magistratibus dare, contrahere matrimonium, deniq; quod legitimæ ordinationes ciuiles sint bonæ creaturæ Dei, & ordinationes diuinæ, quibus tutò Christianus vti potest. Hic totus locus de discrimine regni Christi, & regni ciuilis, literis nostrorum vtiliter illustratus est, quòd regnum Christi sit spirituale, hoc est, in corde nōticiam Dei, timorem Dei, & fidem,

fidem, iusticiam aternam & vitam aternam inchoans, Interim foris sinat nos vti politicis ordinationibus legitimis, quarumcunq; gentium inter quas viuimus, sicut finit nos vti medicina, aut Architectonica, aut cibo, potu, aëre. Nec fert Euangelium nouas leges de statu ciuili, sed præcipit, vt presentibus legibus obtemperemus, siue ab ethnicis, siue ab alijs condite sint, & hac obedientia charitatem iubet exercere. Insistebat enim Caroloſtadius, q nobis imponebat leges iudiciales Moysi.

De his rebus ideò copiosius scripserunt nostri, quia Monachi multas perniciosas opiniones sparserunt in Ecclesiam, Vocauerunt politiam Euangelicam, communionem rerum, dixerunt esse consilia, non tenere proprium, non vlcisci. Hæ opiniones valde obscurant Euangelium & regnum spirituale, & sunt periculose rebus publicis. Nam Euangelium non dissipat politiam aut Oeconomiam, sed multo magis approbat,

DE TRADITIONIBVS

probat, & non solum propter pœnam, sed etiam propter conscientiam iubet illis parere tanquam diuinæ ordinationi.

Julianus Apostata, Celsus & plerique alij, obiecerunt Christianis, q̃ Euangelium dissiparet respublicas, quia prohiberet vindictam, & alia quædam traderet parum apta ciuili societati. Et hæc quæstiones mirè exercuerunt Origenem, Nazanzenum & alios, cum quidè facillimè explicari possint, si sciamus Euangelium non ferre leges de statu Ciuili, sed esse remissionem peccatorum, & inchoationem vitæ æternæ in cordibus credentium, Cæterum non solum externas politias approbare, sed nos etiam subijcere illis, sicut necessario subditi sumus legibus temporum, vicibus hyemis & æstatis tanquam diuinis ordinationibus.

Euangelium prohibet vindictam priuatam, Idq; hoc consilio Christus toties inculcat, ne Apostoli putarent se Impe.

Imperia debere istis eripere, qui alioqui tenebant, sicut Iudæi de regno Messia somniabant, sed ut scirent se de regno spirituali docere oportere, non mutare civilem statum. Itaque priuata vindicta non consilio, sed præcepto prohibetur Matth. quinto, & Rom. 12. Publica quæ sit ex officio magistratus, non dissuadetur, sed præcipitur, & est opus Dei, iuxta Paulum, Rom. 13. Iam publicæ vindictæ species sunt, iudicia, supplicia, bella, militia. De his rebus quàm malè iudicauerint multi scriptores, constat, quia in hoc errore fuerunt, Euangelium externam quandam nouam & monasticam politiam esse, nec viderunt Euangelium cordibus afferre iusticiam æternam, foris autem probare statum civilem.

Vanissimum & hoc est, quòd sit perfectio Christiana, non tenere proprium. Nam perfectio Christiana est sita, non in contemptu civilium ordinationum, sed in motibus cordis, in magno timore

DE TRADITIONIBVS

Dei, in magna fide, sicut Abraham, Dauid, Daniel, etiã in magnis opibus atq; imperijs non minus perfecti erant, quã ulli Eremitæ. Sed Monachi illam externam hypocrisin offuderunt oculis hominum, ne videri posset, in quibus rebus sit vera perfectio. Quibus laudibus vixerunt cõunionem rerum, quasi Evangelicam. At hæ laudes plurimum habent periculi, præsertim cum longè dissentiant à scripturis. Scriptura enim non præcipit, vt res sint communes, sed Lex decalogi, cum inquit, Non furtum facies, dominia distinguit, & suum quemque tenore iubet. Planè furebat Vuiglefus, qui negabat licere sacerdotibus tenere proprium. Sunt infinitæ disputationes de contractibus, de quibus nunquã satis fieri bonis conscientijs potest, nisi sciant hanc regulam, quòd Christiano liceat vti civilibus ordinationibus ac Legibus. Hæc regula tuetur conscientias, cum docet eatenus licitos esse contractus coram Deo, quatenus

eos magistratus seu Leges approbant.

Hic totus locus rerum politicarum à nostris ita patefactus est, ut plurimi boni viri, qui versantur in republica, & in negocijs prædicauerint se magnopere adiutos esse, qui antea Monachorum opinionibus vexati dubitabant, Vtrum illa ciuilia officia & negocia Euangelium permetteret. Hec ideò recitauimus, ut etiam exteri intelligant, hoc doctrinæ genere, quod nos sequimur, non labefactari, sed multò magis muniri auctoritatem magistratuum, & dignitatem omnium ordinationum ciuiliū, quarum rerum magnitudo fatuis illis opinionibus monasticis, mirificè antea fuit obscurata, quæ longè præferebant politiæ & Oeconomix, ridiculam & vanissimam hypocrisin paupertatis & humilitatis, Cum quidem politiæ & Oeconomia habeant mandata Dei, Illa Platonica communio non habeat mandatum Dei.

Articu-

DE TRADITIONIBVS

Articulum XVII. recipiunt aduersarij sine exceptione, in quo confitemur Christum in consummatione mundi appariturum esse, ac mortuos omnes resuscitaturum, & p̃ijs eternam vitam & æterna gaudia daturum, Impios verò condemnaturum esse, vt cum diabolo sine fine crucientur.

Articulum XVIII. recipiunt aduersarij de libero arbitrio, Et si quædam addunt testimonia parum apta ad eam causam. Addunt & declamationem, quòd non sit nimium tribuendum libero arbitrio cum Pelagianis, neq; omnem ei libertatem adimendam esse cum Manichæis. Præclare sanè, sed quid interest inter Pelagianos & aduersarios nostros? cum vtrique sentiant homines sine Spiritu sancto posse Deum diligere, & præcepta Dei facere, quo ad substantiam actuum, mereri gratiam ac iustificationem operibus, quæ ratio per se efficit sine Spiritu sancto.

Est. Quàm multa absurda sequuntur ex his Pelagianis opinionibus, quæ in Scholis magna autoritate docentur. Has Augustinus sequens Paulum, magna contentione refutat, Cuius sententiam supra in articulo de Iustificatione recitauimus. Neq; verò adimimus humanæ voluntati libertatem.

Habet humana voluntas libertatem in operibus & rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit. Poteſt aliquomodo efficere iusticiam ciuilem, seu iusticiam operum, poteſt loqui de Deo, exhibere Deo certum cultum externo opere, obedire magistratibus, parentibus in opere externo eligendo, poteſt continere manus à cæde, ab adulterio, à furto. Cum reliqua sit in natura hominis ratio & iudicium de rebus sensui subiectis, reliquus est etiam delectus earum rerum, & libertas & facultas efficiendæ iusticiæ ciuilis. Id enim vocat Scriptura iusticiam carnis, quam natura carnalis, hoc est, ratio per se efficit sine

DE TRADITIONIBVS

ne Spiritu sancto. Quanq̃ tanta est vis concupiscentiæ, vt malis affectibus sapius obtemperent homines, quàm recto iudicio, Et diabolus, qui est efficax in Impiis, vt ait Paulus, non desinit incitare hanc imbecillem naturam ad varia delicta.

Hæ causæ sunt, quare & ciuilis iusticia rara sit inter homines, sicut videmus, ne ipsos quidem Philosophos eam consecutos esse, qui videntur eam expectiuisse. Illud autem falsum est, non peccare hominem, qui facit opera præceptorum extra gratiam, Et addunt amplius, talibus operibus necessario deberi remissionem peccatorum, ac iustificationem. Nam humana corda sine Spiritu sancto, sunt sine timore Dei, sine fiducia erga Deum, non credunt se exaudiri, sibi ignosci, se iuuari & seruari a Deo. Igitur sunt impia. Porro arbor mala, non potest ferre bonos fructus, Et si ne fide impossibile est Deo placere.

Igitur etiam si concedimus libero ar-

bi

bitrio libertatem & facultatem externa opera Legis efficiendi, tamen illa spiritualia non tribuimus libero arbitrio, scilicet verè timere Deum, verè credere Deo, verè statuere ac sentire, q̄ Deus nos respiciat, exaudiat, ignoscat nobis &c. Hæc sunt vera opera primæ tabulæ, quæ non potest humanum cor efficere, sine Spiritu sancto, sicut ait Paulus. Animalis homo, hoc est, homo tantum naturalibus viribus vtens, nō percipit ea, quæ Dei sunt. Et hoc iudicari potest, si considerent homines, quomodo corda de voluntate Dei sentiant, Vtrum verè statuunt se respici & exaudiri à Deo. Hanc fidem difficile est & sanctis retinere, tantum abest vt sit in Impijs. Concipitur autem, vt supra diximus, cum corda per terrefacta Euangelium audiunt, & consolationem concipiunt.

Prodest igitur ista distributio, in qua tribuitur libero arbitrio iusticia ciuili, & iusticia spiritualis guberationi Spiritus sancti in renatis. Ita enim retine-

netur paedagogia, quia omnes homines pariter debent scire, & quòd Deus illam ciuilem iusticiam requirat, & quòd aliquo modo prestare eam possimus, Et tamen ostenditur discriminem inter iusticiam humanam & spiritualem, inter Philosophicam, & doctrinam Spiritus sancti, & intelligi potest, ad quid opus sit Spiritu sancto. Neq; hæc distributio à nobis inuenta est, sed Scriptura clarissimè tradit eam, Tractat eam & Augustinus, & est recens egregiè tractata à Guilielmo Parisiensi, sed scelestè obruta est ab istis, qui somniauerunt homines Legi Dei obedire posse sine Spiritu sancto, dari autem Spiritum sanctum, vt accedat respectus meritorij.

Articulum XIX. recipiunt aduersarij, in quo confitemur, quòd etsi vnus ac solus Deus condiderit vniuersam naturam, & conseruet omnia, quæ existunt, tamen causa peccati sit voluntas in diabolo & hominibus,

bus, auertens se à Deo, iuxta dictum
christi, de diabolo, Cum loquitur men-
dacium, ex proprijs loquitur.

IN articulo XX. disertè ponunt
hac verba, quòd reijciant & impro-
bent hoc quòd dicimus, quòd non me-
reantur homines remissionem peccato-
rum bonis operibus. Hunc articulum
clare prædicant se reijcere & improba-
re. Quid in re tam manifesta dicendum
est? Hic apertè ostendunt architecti
confutationis, quo spiritu agantur. Quid
est enim certius in Ecclesia, quàm quòd
remissio peccatorum contingat gratis
propter Christum, quòd Christus sit pro-
piciatio pro peccatis, non nostra opera,
sicut Petrus inquit, Huic omnes Pro-
phetae perhibent testimonium, in nomi-
ne ipsius accipere remissionem pecca-
torum omnes, qui credunt in eum. Huic
Ecclesie Prophetarum assentiamur po-
tius, quàm istis perditis Scriptoribus
confutationis, qui tam impudenter blas-
phe-

DE TRADITIONIBVS

phemant Christum. Nam etiam si qui fuerunt Scriptores, qui senserunt post remissionem peccatorum homines iustos esse coram Deo, non fide, sed ipsis operibus, tamen hoc non senserunt, quod ipsa remissio peccatorum contingat propter opera nostra, non gratis propter Christum.

Non ferenda est igitur blasphemia, tribuere honorem Christi, nostris operibus. Nihil pudet iam istos theologos, si talem sententiam in Ecclesia audent ferre, Neq; dubitamus, quin optimus Imperator, ac pleriq; Principum, hunc locum nullo modo fuerint in confutatione relicturi, si essent admoniti. Infinita hoc loco testimonia ex Scriptura, ex Patribus, citare possemus, Verum & supra satis multa de hac re diximus, Et nihil opus est pluribus testimonijs, illi, qui scit, quare Christus nobis donatus sit, qui scit Christum esse propiciationem pro peccatis nostris. Esaias inquit, Posuit Dominus in eo iniquitates omnium

nostrum. Aduersarij cōtra docent, Deū
ponere iniquitates nostras non in Chri-
sto, sed in nostris operibus. Neq; hīc dice-
re libet, qualia opera doceant.

Videmus horribile Decretum contra
nos compositum esse, quod magis terre-
ret nos, si de ambiguis aut leuibus rebus
contenderemus. Nunc cum conscientia
nostrae intelligant damnari ab aduer-
sarijs manifestam veritatem, cuius p-
pugnatio Ecclesiae necessaria est, & am-
plificat gloriam Christi, facile terrores
mundi contemnimus, & ingenti animo,
siquid erit patiendum, propter glori-
am Christi, propter vtilitatem Eccle-
siae, feremus. Quis non gaudeat mori in
confessione horum articulorum, quod
remissionem peccatorum fide consequa-
mur gratis ppter Christum, quod ope-
ribus nostris non mereamur remissio-
nem peccatorum? Nullam habebunt
satis firmam consolationem conscien-
tiae piorum, aduersus terrores peccati
& mortis, & aduersus diabolum sollici-
tan-

DE TRADITIONIBVS

*tantem ad desperationem, si non sciant
se debere statuere, quod gratis propter
Christum habeant remissionem pecca-
torum. Hac Fides sustentat & viuificat
cordi in illo asperrimo certamine despe-
rationis. Digna igitur causa est, pro-
pter quam nullū recusemus periculum,
Tunc cede malis, sed contra audentior
ito, quisquis assentiris confessioni no-
stræ, cum aduersarij, terroribus, cru-
ciatibus, supplicijs, conantur excutere
tibi tantam consolationem, quæ vniuer-
sæ Ecclesiæ in hoc nostro articulo propo-
sita est.*

*Non deerunt quærenti testimonia
Scripturæ, quæ confirmabunt animum.
Nam Paulus tota voce, vt dicitur, cla-
mitat Rom. 3. & 4. gratis remitti pec-
cata propter Christum. Ideò inquit, ex
Fide iustificamur, & gratis, vt firma
sit promissio, Id est, Si ex nostris operi-
bus penderet promissio, non esset firma.
Si propter nostra opera daretur remis-
sio peccatorum, quando sciremus eam*

nos consecutos esse, quando reperiret opus conscientia territa, quod statueret ad placandam iram Dei sufficere? Sed supra de tota re diximus, Inde lector summat testimonia. Nam hanc, non disputationem, sed querelam indignitas rei nobis expressit, quod hoc loco disertè posuerunt, se improbare hunc nostrum articulum, quod remissionem peccatorum consequamur, non propter opera nostra, sed fide & gratis propter Christum. Aduersarij etiam addunt testimonia, sicut cōdemnationi, Et opera precium est vnum atque alterum recitare. Allegant ex Petro, Studete firmam facere vocationem vestram &c. Iam vides lector, aduersarios nostros non perdidisse operam in discenda Dialectica, sed habere artificium ratiocinandi ex Scripturis prorsus quidquid libet, Facite firmam vocationem vestram, per bona opera, Igitur opera merentur remissionem peccatorum.

Sanè concinna erit argumentatio,

T

Si quis

DE TRADITIONIBVS

Si quis sic ratiocinetur de reo capitalis
 pœnæ, cui pœna remissa est, Magistra-
 tus præcipit, vt in posterum abstineas
 ab alieno, Igitur per hoc meritis es con-
 donationem pœnæ, quòd nunc ab alie-
 no abstines. Sic argumentari, est ex
 non causâ, causam facere. Nam Petrus
 loquitur de operibus sequentibus re-
 missionem peccatorum, & docet quare
 sint faciendâ, scilicet, vt sit firma vo-
 catio, hoc est, ne uocatione sua excidant,
 si iterum peccent. Facite bona opera,
 vt perseueretis in vocatione, ne amit-
 tatis dona vocationis, quæ prius conti-
 gerunt, non propter sequentia opera,
 sed iam retinentur fide, & fides non
 manet in his, qui amittunt Spiritum
 sanctum, qui abijciunt pœnitentiam,
 sicut supra diximus, fidem existere in
 pœnitentia. Addunt alia testimonia
 non melius coherentia. Postremò di-
 cunt hanc opinionem ante mille annos
 Augustini tempore damnatam esse. Id
 quoque falsissimum est. Semper enim
 Eccle.

Ecclesia CHRISTI sensit remissionem peccatorum gratis contingere, Imò Pelagiani damnati sunt, qui gratiam propter opera nostra dari contendebant. Cæterum supra satis ostendimus, quod sentiamus bona opera necessario sequi debere fidem. Non enim abolemus legem, inquit Paulus, sed stabili-
mus, quia, cum fide accepimus Spiritum sanctum, necessario sequitur legis impletio, quæ subinde crescit, dilectio, patientia, castitas & alij fructus spiritus.

DE INVOCATIONE

ARTICULUS XXI.

Articulum XXI. simpliciter damnant, Quod invocationem Sanctorum non requirimus. Nec ullo in loco prolixius rhetoricantur, Neque tamen aliud quicquam efficiunt, quam sanctos honorandos esse, Item sanctas, qui vivunt, orare pro alijs,

DE INVOCATIONE

quasi verò propterea necessaria sit inuocatio mortuorum sanctorum. Allegant Cyprianum, quòd viuum Cornelium rogauerit, vt discedens pro fratribus oret, Hoc exemplo probant mortuorum inuocationem, Citant & Hieronymum contra Vigilantium, In hac arena, inquiunt, ante mille & centum annos vicit Hieronymus Vigilantium. Sic triumphant aduersarij, quasi iam sit debellatum, Nec vident isti asini apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam extare syllabam de inuocatione, Igitur de honoribus sanctorum, non de inuocatione. Neque reliqui veteres Scriptores ante Gregorium, iecerunt mentionem inuocationis. Certè hac inuocatio cum his opinionibus, quas nunc docent aduersarij de applicatione meritorum, nõ habet testimonia veterum Scriptorum.

Confessio nostra probat honores Sanctorum. Nam hic triplex honos probandus est. Primus est gratiarum actio.

Ang
testi
orat

actio. Debemus enim Deo gratias agere, quòd ostenderit exempla misericordiæ, quòd significauerit se velle saluare homines, quòd dederit doctores, aut alia dona Ecclesiæ. Et hæc dona, vt sunt maxima, amplificanda sunt, et laudandi ipsi sancti, quibus donis fideliter vsi sunt, sicut Christus laudat fideles negociatores. Secundus cultus est confirmatio fidei nostræ, cum videmus Petro condonari negationem, erigimur & nos, ut magis credamus, quòd uerè gratia exuberet supra peccatum. Tertius honos est imitatio, primæ fidei, deinde ceterarum virtutum, quas imitari pro sua quisq; vocatione debet. Hos veros honores non requirunt aduersarij, Tantum de inuocatione, quæ etiamsi nihil haberet periculi, tamen non est necessaria, rixantur.

Præterea & hoc largimur, quòd Angeli orent pro nobis. Extat enim testimonium zachariæ i. vbi Angelus orat, Domine exercituum vsque quo tu

DE INVOCATIONE

non misereberis Ierusalem &c. De Sanctis etsi concedimus, quòd sicut viui orant pro Ecclesia vniuersa in genere, ita in cælis orent pro Ecclesia in genere, tametsi testimonium nullum de mortuis orantibus extat in Scripturis, præter illud somnium sumptū ex libro Machabeorum posteriore.

Porrò vt maximè pro Ecclesia orent Sancti, tamen non sequitur quòd sint inuocandi. Quanquam confessio nostra hoc tantum affirmat, quòd Scriptura non doceat Sanctorum inuocationem, seu petere à Sanctis auxilium. Cum autem neque præceptum, neque promissio, neque exemplum ex Scripturis de inuocandis Sanctis afferri possit, Sequitur conscientiam nihil posse certi de illa inuocatione habere. Et cum oratio debeat ex fide fieri, quomodo scimus, quòd Deus approbet illam inuocationem? Vnde scimus sine testimonio Scripturæ, quòd sancti intelligant singulorum preces? Quidam planè tribuunt diui-

diuinitatem sanctis, videlicet, quod
tacitas cogitationes mentium in nobis
cernant, Disputant de matutina & ve-
spertina cognitione, fortassis, quia du-
bitant, Vtrum mane, an vesperi audi-
ant. Hæc comminiscuntur, non vt san-
ctos honore afficiant, sed vt quæstuosos
cultus defendant. Nihil afferri potest
ab aduersarijs contra hanc rationem,
quod cum inuocatio non habet testimo-
nium ex verbo Dei, non possit affirma-
ri, quod Sancti intelligant inuocationem
nostram, aut, vt maximè intelligant,
quod Deus eam approbet. Quare ad-
uersarij non debebant nos ad rem in-
certam cogere. Quia oratio sine fide non
est oratio. Nam quod allegant Ecclesiæ
exemplum, constat nouum hunc in Ec-
clesia morem esse. Nam veteres ora-
tiones etsi mentionem Sanctorum fa-
ciunt, non tamen inuocant Sanctos,
Quanquam etiam illa noua inuocatio
in Ecclesia, dissimilis est inuocationi sin-
gularum.

DE INVOCATIONE

Deinde aduersarij non solum inuocationem in cultu Sanctorum requirunt, sed etiam applicant merita Sanctorum pro alijs, & faciunt ex Sanctis non solum deprecatores, sed etiam propiciatores. Id nullo modo ferendum est. Nam hic prorsus transfertur in sanctos proprius honor Christi. Faciunt enim eos mediatore, & propiciatore, & quanquam distinguunt de mediatoribus intercessionis & mediatoribus redemptionis, tamen planè faciunt ex Sanctis mediatores redemptionis. Atque etiam illud dicunt sine testimonio scripture, quod sint mediatores intercessionis, quod ut uerecundissimè dicatur, tamen obscurat officium Christi, & fiduciam misericordia debitam Christo, transfert in sanctos. Fingunt enim homines Christum duriores esse, & sanctos placabiliores, & magis confidunt misericordia Sanctorum, quam misericordia Christi, & fugientes Christum, querunt sanctos. Ita faciunt ex eis re ipsa mediatores redemptionis.

Itaque

Itaque ostendemus, quòd verè
 faciant ex Sanctis non tantum depre-
 catores sed propiciatores, hoc est, me-
 diatores redemptionis. Nondum recita-
 mus hìc vulgi abusus, De doctorum o-
 pinionibus adhuc loquimur, Reliqua eti-
 am imperiti iudicare possunt. In propi-
 ciatore hæc duo concurrunt. *Primum*,
 oportet extare ~~verbum DEI, ex quo~~
~~certo sciamus, quod Deus velit mise-~~
~~ri & exaudire inuocantes per hunc~~
~~propiciatorem.~~ Talis extat de Christo
 promissio, ~~Quidquid petieritis Patrem~~
~~in nomine meo, dabit vobis.~~ De sanctis
 nulla extat talis promissio, Quare con-
 scientiæ non possunt certò statuere,
 quòd per sanctorum inuocationem ex-
 audiamur. Itaq; inuocatio illa non fit ex
 fide.

Deinde mandatum etiam habc-
 mus, vt inuocemus Christum, iuxta il-
 lud, Venite ad me qui laboratis &c.
 quod certè nobis quoque dictum est. Et
 Esaias ait, 9. In die illa, stabit radix
 T 5 Iesse,

DE INVOCATIONE

Iesse, in signum populorum, Ipsum gentes deprecabuntur. Et Tsal. 43. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Et adorabunt eum omnes reges terræ. Et paulò pòst, orabunt coram eo iugiter. Et Iohan. 5. inquit Christus, Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem. Et Paulus 1. Thess. 2. orans inquit, Ipse autem Dominus noster Iesus Christus & Deus, & pater noster, exhortetur corda vestra, & confirmet vos &c. At de sanctorum inuocatione, quod possunt aduersari præceptum, quod exemplum ex Scripturis afferre? Alterum est in propiciatore, quod merita ipsius proposita sunt, vt quæ pro alijs satisfacerent, quæ ab. s. donentur imputatione diuina, vt propter ea, tanquam proprijs meritis iusti reputentur, vt si quis amicus pro amico soluit æs alienum, debitor alieno merito tanquam proprio liberatur. Ita Christi merita nobis donantur, vt iusti reputemur fiducia meritorum Christi,

cum in eum credimus, tanquam propria merita haberemus.

Et ex utroque, nempe ex promissione, & donatione meritorum, oritur fiducia misericordiae, Talis fiducia promissionis diuinæ, Item meritorum Christi debet afferri ad orandum. Verè enim statuere debemus, & quod propter Christum exaudiamur, & quod ipsius meritis habeamus placatum Patrem. Hic aduersarij primum iubent innuocare Sanctos, cum neq; remissionem Dei, neq; mandatum, neque exemplum Scripturæ habeant, Et tamen faciunt, vt maior fiducia misericordiae Sanctorum concipiatur quam Christi, cum Christus ad se venire iusserit, non ad Sanctos. Secundò appetant merita Sanctorum alijs, sicut merita Christi. Iubent considerare meritis Sanctorum, quasi reputemur iusti propter merita Sanctorum, sicut iusti reputamur meritis Christi. Nihil hinc fingimus. In indulgentijs dicunt se applicare merita Sanctorum,

DE INVOCATIONE

Et Gabriel interpres Canonis Missæ cōfidenter pronunciat, nos ordine instituto à Deo, debere ad auxilia Sanctorum confugere, vt saluemur eorum meritis & votis. Hæc sunt verba Gabrielis, Et tamen passim in libris & concionibus aduersariorum leguntur absurdiora.

Quid est facere propiciatores, si hoc non est? Prorsus æquantur Christo, si confidere debemus, quod meritis eorum saluemur. Vbi autem institutus est ille ordo à Deo, quem dicit iste, quò debeamus ad auxilia Sanctorum confugere? proferat exemplum ex Scripturis, aut præceptum. Fortassis ex aulis Regum sumunt hunc ordinem, vbi amici intercessoribus vtendū est. At si Rex constituerit certum intercessorem, non volet ad se causas per alios deferri. Ita cum Christus sit constitutus intercessor & Pontifex, cur quærimus alios? Passim vsurpatur hæc forma absolutionis, Passio Domini nostri Iesu Christi, merita beatissimæ virginis Mariæ, &

omnium

omnium Sanctorum sint tibi in remissionem peccatorum. Hic pronuntiatur absolutio, quod non solum meritis Christi, sed meritis aliorum Sanctorum reconciliemur & iusti reputemur. Quidam enim nobis viderunt morientem Doctorem Theologiae, ad quem consolandum adhibitus erat Monachus quispiam Theologus, Is morienti nihil inculcabat, nisi hanc precationem, Mater gratiae nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe.

Vt largiamur, quod beata Maria oret pro Ecclesia, num ipsa suscipit animas in morte, num vincit mortem, num vivificat? Quid agit Christus? si haec facit beata Maria, quæ etsi est dignissima amplissimis honoribus, tamen non vult se equari Christo, sed potius exempla sua nos intueri & amplecti vult. At res loquitur ipsa, quod publica persuasione beata Virgo prorsus in locum Christi successerit. Hanc inuocauerunt homines, huius misericordia confisi sunt, per hanc voluerunt placare Christum, quasi is non

DE INVOCATIONE

esset propiciator, sed tantum horrendus Iudex, & ultor. Nos autem sentimus, nos tantum fiducia meritorum Christi iustificari, non fiducia meritorum B. virginis aut aliorum sanctorum. De alijs sanctis dictum est, *Vnusquisq; recipiet mercedem secundum suum laborem*, id est, ipsi inter se donare sua merita alijs non possunt, sicut Monachi vendunt suorum ordinu merita. Et Hilarius ait de fatuis virginibus, Et quia prodire obviam fatuæ extinctis lampadibus non possunt, deprecantur eas, quæ prudentes erant, ut oleum mutuent, quibus responderunt, non posse se dare, quia non sit forte, quod omnibus satis sit, alienis scilicet operibus ac meritis neminem adiuuandum, quia unicuiq; lampadis suæ emere oleum necesse sit.

Cum igitur aduersarij doceant fiduciam collocare in inuocationem Sanctorum, cum neq; verbum Dei, neq; exemplum Scripturæ habeant, cum applicent merita Sanctorum pro alijs, non secus

ac merita Christi, & proprium Christi honorem in sanctos transferant, neq; opinioniones eorum de cultu sancto eum, neque consuetudinem inuocationis recipere possumus. Scimus enim fiduciam in Christi intercessionem collocandam esse, quia hæc sola habet pmissionem Dei, Scimus solius Christi merita propiciationem pro nobis esse. Propter Christi merita reputamur iusti, cum credimus in eum, sicut textus ait, Omnes qui confidunt in eum, non confundentur. Nec iustificamur fiducia meritorum B. Virginis, aut aliorum sanctorum.

Hæret & hic error apud doctos, quòd singulis sanctis certæ procuraciones commissæ sint, vt Anna diuitias largiatur, Sebastianus arceat Pestilentiam, Valentinus medeatur morbo comitali, Georgius tueatur equites. Hæ persuasiones planè sunt ortæ ex ethnicis exemplis. Sic enim apud Romanos putabatur Iuno ditare, Febris arcere febrim, Castor & Pollux defendere equites &c.

ET

DE INVOCATIONE

Et fingamus moderatissimè tradi inuocationem Sanctorum, tamen cum exemplum sit periculosissimum, quorsum opus est eam defendere, cum nullum habeat mandatum aut testimoniū ex verbo Dei? Imò nec veterum Scriptorum testimonium habet. Primum, quia, ut supra dixi, cum alij Mediatores præter Christum quærantur, collocatur fiducia in alios, obruitur tota noticia Christi, Idq; res ostendit. Videtur initio mentio Sanctorum, qualis est in veteribus orationibus tolerabili consilio recepta esse. Postea secuta est inuocatio, inuocationem prodigiosi & plusq̃ ethnici abusus secuti sunt.

Ab inuocatione ad imagines ventum est, hæ quoq; colebantur, & putabatur eis inesse quædam vis, sicut Magi vim inesse fingunt imaginibus signorum celestium certo tempore sculptis. Vidimus in quodam monasterio simulachrum beatę virginis, quod quasi αὐτομάτως aptè movebatur, ut videretur aut auersari

petentes, aut annuere. Et tamen omnium statuarum atq; picturarum portenta superant fabulosæ historiæ de Sanctis, quæ magna autoritate publicè tradebantur. Barbara petit inter tormenta præmium, ne quis inuocans ipsam, moriatur sine Eucharistia, Alius totum Psalterium, stans pede in vno, quotidie recitauit, Christophorum pinxit aliquis vir prudens, vt significaret per Allegoriam, magnum oportere robur animi esse in his, qui ferrent Christum, hoc est, qui docerent Euangelium, aut confiterentur, quia necesse sit subire maxima pericula, Deindè stolidi monachi apud populum docuerunt inuocare Christophorum, quasi talis Polyphemus aliquando extitisset. Cumq; sancti maximas res gesserint, vel rei publicæ vtilis, vel continentes priuata exempla, quarum commemoratio, tum ad fidem confirmandam, tum ad imitationem in rebus gerendis multum conducere, has nemo ex veris historijs conquisiuit.

At re-

DE INVOCATIONE

At verò prodest audire, quomodo sancti viri administraverint respublicas, quos casus, quæ pericula subierint, quomodo sancti viri regibus auxilio fuerint in magnis periculis, quomodo docuerint Evangelium, quas habuerint cum hæreticis dimicationes, prosunt & exempla misericordiæ, vt cum videmus Petro condonatum esse negationē, cum videmus Cypriano condonatum esse, ~~quod Magus fuisset~~, cum videmus Augustinum in morbo expertum vim Fidei, constanter affirmare, quòd verè Deus exaudiat preces credentium. Huiusmodi exempla, quæ vel fidem vel timorem, vel administrationem rei publicæ continent, proderat recitari. Sed histriones quidam nullæ neq; fidei, neq; rerū publicarum regendarum scientia præditi, confinxerunt fabulas imitatione Poëmatum, in quibus tantum insunt superstitiosa exempla, de certis precibus, certis ieiunijs, & addita sunt quædam ad quæstum facientia. Cuiusmodi sunt
mi.

miracula de rosarijs et similib⁹ ceremo-
nijs conficta. Neq; opus est hic recitare
exempla. Extant enim legenda, vt vo-
cant, & specula exemplorum, & Rosa-
ria, in quibus plaraq; sunt non dissimi-
lia veris narrationibus Luciani.

His prodigiosis & impys fabulis ap-
plaudunt Episcopi, Theologi, Monachi,
quia faciunt πῶς τὰ ἀλγεα, Nos non
ferunt, qui vt Christi honos & officium
magis conspici possit, non requirimus
inuocationem Sanctorum, & abusus
in cultu sanctorum taxamus, Cumq; o-
mnes boni viri vbiq; desiderent in his
abusibus corrigendis vel Episcoporum
autoritatem, vel diligentiam cōcionan-
tium, tamen aduersarij nostri in confu-
tatione, omninò dissimulant, etiam ma-
nifesta vitia, quasi recepta confutatio-
ne, velint nos cogere, vt etiam notis-
simos abusus approbemus. Ita insidiosè
scripta est confutatio non tantum in hoc
loco, sed ferè vbiq;. Nullus est locus,
in quo à dogmatibus suis discernant
ma.

DE INVOCATIONE

manifestos abusus, Et tamen apud ipsos
 siqui sunt saniores, fatentur, multas fal-
 sas persuasiones hærere in doctrina scho-
 lasticorum & Canonistarum, multos
 præterea abusus in tanta inscitia & ne-
 gligentia pastorum irrepsisse in Ecclesi-
 am. Neq; enim ~~primus fuit~~ Lutherus,
 qui de publicis abusibus quereretur,
 Multi docti & præstantes viri longè an-
 te hæc tempora deplorauerunt abusus
 Missæ, fiduciam observationum Mona-
 sticarum, questuosos cultus Sanctorum,
 confusionem doctrinæ de pœnitentia,
 quam vel maximè oportebat perspicu-
 am & explicatam extare in Ecclesia.

Ipsi audiuiimus excellentes Theolo-
 gos desiderare modum in Scholastica do-
 ctrina, quæ multò plus habet rixarum
 philosophicarum, quàm pietatis, Et ta-
 men in his veteres ferè propiores sunt
 scripturæ, quàm recentiores. Ita magis
 magisq; degeneravit istorum theologia.
 Nec alia causa fuit multis bonis viris,
 qui initio amare Lutherum cœperunt,
 quàm

quàm quòd videbāt eum explicare animos hominum, ex illis Labyrinthis confusissimarum & infinitarum disputationum, quæ sunt apud Scholasticos theologos & Canonistas, et res vtilis ad pietatem docere. Quare non fecerunt candidè aduersarij, quòd cum vellent nos assentiri confutationi, dissimulauerunt abusus. Ac si vellent Ecclesiæ consultum, maximè isto in loco, in hac occasione, debebant hortari optimum Imperatorem, vt de corrigendis abusibus consilium caperet, quem quidem non obscure animaduertimus cupidissimum esse hanc constituendo, & sananda Ecclesiæ.

Sed aduersarij non hoc agunt, vt honestissimam & sanctissimam voluntatem Imperatoris adiuuent, Sed vt nos quoque modo opprimant, De statu Ecclesiæ multa signa ostendunt eos parum sollicitos esse. Non dant operam, vt extet apud populum certa quædam summa dogmatum Ecclesiasticorum, Manifeste-

D E I N V O C A T I O N E

festos abusus noua & inusitata crudelitate defendunt, Nullos patiuntur in Ecclesijs idoneos doctores. Hæc quospectent, boni viri facile iudicare possunt. Sed hac via neq; suo regno, neq; Ecclesia benè consulunt. Nam interfectis bonis doctoribus, oppressa sana doctrina, postea existent fanatici spiritus, quos non poterunt reprimere aduersarij, qui & Ecclesiam impijs dogmatibus perturbabunt, & totam Ecclesiasticam politiam euertent, quam nos maxime cupimus conseruare.

Quare te optime Imperator Carole, propter gloriam Christi, quam nihil dubitamus te cupere, ornare atq; augere, oramus, ne violentis consilijs aduersariorum nostrorum assentiaris, sed requeras alias honestas vias concordie ita constituendæ, ne piæ conscientie grauentur, ne uè sæuitia aliqua in homines innocētes, sicut hætenus fieri vidimus, exerceatur, neue sana doctrina in Ecclesia opprimatur. Hoc officium Deo

maximè omnium debes, sanam doctrinam conseruare & propagare ad posteros, & defendere recta docentes. Id enim postulat Deus, cum Reges ornat nomine suo, & Deos appellat, inquit, Ego dixi, *Di* estis, vt res diuinas, hoc est, Euangelium Christi in terris conseruari & propagari curent, & tanquam vicarij Dei vitam & salutem innocentium defendant

DE VTRAQUE SPECIE

COENAE DOMINI.

Non potest dubitari, quin pius sit, & consentaneum institutioni Christi, et verbis Pauli vti vtraque parte in cena Domini. Christus enim instituit vtranq; partem, & instituit nō pro parte Ecclesiae, sed p tota Ecclesia. Nam nō præsbyteri solum, sed tota Ecclesia autoritate Christi, non autoritate humana vtitur Sacramento. Idq; fateri aduersarios existimamus. Iam si Christus instituit p tota Ecclesia, cur altera
spe-

DE VTRAQUE SPECIE

Species adimitur parti Ecclesiae, Cur prohibetur vsus alterius speciei? Cur mutatur ordinatio Christi? praesertim, cum ipse vocet eam testamentum suū. Quod si hominis testamentum rescindere non licet, multò minus Christi testamentum rescindere licebit. Et Paulus inquit, se à Domino accepisse, quòd tradidit. Tradiderat autem vsum vtriusq; speciei, sicut clarè ostendit textus I. Cor. II. Hoc facite, inquit, primum de corpore, postea eadem verba de poculo repetit. Et deinde. Probet se ipsum homo, & sic de pane comedat, & ex poculo bibat, Haec sunt verba disponentis. Et quidem praefatur, vt qui sunt vsuri Cæna Domini, simul vtantur, Quare constat pro tota Ecclesia sacramentum institutum esse. Et manet mos adhuc in Ecclesijs Graecis, Et fuit quondam etiam in Latinis Ecclesijs, sicut Cyprianus & Hieronymus testantur. Sic enim inquit Hieronymus in Sophoniam, Sacerdotes, qui Eucharistiae seruiunt, & sanguinè Domini

po.

populis eius diuidunt &c. Idem testatur Synodus Toletana. Nec difficile fuerit magnum acervum test. moniorū congerere. Hic nihil exaggeramus, tantum relinquimus prudenti lectori expendendum, quid sentiendum sit de diuina ordinatione.

Aduersarij in confutatione non hoc agunt, vt excusent Ecclesiam, cui adempta est altera pars Sacramenti. Id decuit bonos & religiosos viros. Erat quaerenda firmaratio excusandę Ecclesię, & docendarum conscientiarum, quibus non potest contingere nisi pars sacramenti. Nunc ipsi defendunt rectę prohiberi alteram partem, & vetant concedere vsum vtriusque partis. Primum fingunt initio Ecclesię alicubi morem fuisse, vt vna pars tantum porrigeretur, Neq; tamen exemplum huius rei vetus vllum asserre possunt, Sed allegant locos, in quibus fit mentio panis, vt apud Lucam, vbi scriptum est, quod discipuli agnouerint Christum in fractio-

DE VTRAQUE SPECIE
ne panis, Citant et alios locos de fractione panis. Quanquam autem non valde repugnans, quo minus aliqui de sacramento accipiantur, tamen hoc non consequitur vnā partem tantum datam esse. Quia partis appellatione reliquam significatur communiconfuetudine sermonis.

Addant de Laica communione, quæ non erat vsus alterius tantum speciei, sed vtriusq;. Et si quando Sacerdotes Laica communione vti iubentur significatur, quod à ministerio consecrationis remoti fuerint. Neque hoc ignorant aduersarij, sed abutuntur inscitia imperitorum, qui cum audiunt Laicam communionem, statim somniant morem nostri temporis, quo datur Laicis tantum pars sacramenti. Ac videte impudentiam, Gabriel inter cæteras causas recitat, cur non detur vtraq; pars. Quia fuerit discrimen inter Laicos & Presbyteros faciendum. Et credibile est hanc præcipuam causam esse, cur de-
fecit

• fendatur prohibio vnius partis, vt dignitas ordinis religione quadam fiat commendatior. Hoc est consilium humanum, vt nihil dicamus incivilis, quod quo spectet facile iudicari potest. Et in Confutatione allegant de filijs Heli, q̄ amisso summo sacerdotio, petitori sint vnā partem sacerdotalem 1. Regum. 2. Hic dicunt vsum vnius speciei significatum esse. Et addunt, Sic ergo & nostri Laici vna parte sacerdotali, vna specie contenti esse debēt. Planē ludunt aduersarij, cum ad sacramentum transferūt historiam de posteris Heli. Ibi describitur pœna Heli. Num hoc quoq; dicent, Laicos propter pœnam remoueri ab altera parte.

Sacramentum institutum est, ad cōsolandas, et erigendas territas mentes, cum credunt carnem Christi, datam prouita mundi, cibum esse, cum credunt se coniunctos Christo, viuificari. Verum aduersarij argumentantur Laicos remoueri ab altera parte pœne causa.

DE VTRAQUE SPECIE

Debent, inquit, esse contenti, Satis ꝑ Imperio. Cur autem debent? Nō est quarendaratio, sed lex esto, quidquid dicūt Theologi, Hæc est ἐωλογασία Ec-
ciana. Agnoscimus enim istas Thra-
sonicas voces, quas si exagitare uellemus
non defutura nobis esset oratio. Videtis
enim quanta sit impudentia, Imperat
tanquā aliquis Tyrannus in tragædijs,
Quod nolunt, uelint, debent esse conten-
ti. Num hæ rationes, quas citat, excusa-
bunt hos in Iudicio Dei? qui prohibent
partem sacramenti, qui sæuiunt in ho-
mines bonos, utentes integro sacramen-
to. Si hac ratione ꝑhibent, ut sit ordinis
discrimen, hæc ipsa ratio mouere debe-
at, ne assentiamur aduersarijs, uel si ali-
oqui morem cū ipsis seruaturi eramus.
Alia sunt discrimina ordinis sacerdotū
& populi. Sed non est obscurum, quid
habeant consilij, cur hoc discrimen tan-
topere defendant. Nos ne de vera digni-
tate ordinis detrabere videamur, de hoc
callido consilio plura non dicemus.

Alle-

Allegant & periculum effusio-
nis, & similia quadam, quæ non habent
tantam vim, vt ordinationem Christi
mutent. Et fingamus sanè liberum esse,
Vti vna parte aut ambabus, quomodo
poterit prohibitio defendi? Quanquam
Ecclesia non sumit sibi hanc liberta-
tem, vt ex ordinationibus Christi, faciat
res indifferentes. Nos quidem Eccle-
siam excusamus, quæ hanc iniuriam
pertulit, cum vtraq; parte ei contingere
non posset, Sed autores, qui defendunt
rectè phiberi vsum integri sacramenti,
quique nunc non solum prohibent, sed
etiam vtentes integro sacramento ex-
communicant, & vi persequuntur, non
excusamus. ipsi viderint, quomodo Deo
rationem suorum consiliorum reddituri
sint. Neq; statim indicandum est Eccle-
siam constituere aut probare, quidquid
Pontifices constituent, præsertim cum
Scriptura de Episcopis & pastoribus
vaticinetur in hanc sententiam, vt Eze-
chiel ait, Peribit lex à sacerdote.

DE CONIVGIO

DE CONIVGIO SAC-
CERDOTVM.

IN tanta infamia inquinati cœli-
batus, audent aduersarij non solum
defendere legem Pontificiam impio
& falso prætectu nominis diuini, sed
etiam hortari Cæsarem ac Principes,
ne tolerant coniugia sacerdotum ad
ignominiam & infamiam Romani Im-
perij. Sic enim loquuntur. Quæ maior
impudentia vnquam vlla in historia le-
cta est, quàm hæc est aduersariorum?
Nam argumenta, quibus vtuntur, po-
stea recensēbimus. Nunc hoc expendat
prudens lector, quid frontis habeant isti
nihil homines, qui dicunt coniugia pa-
rere infamiam & ignominiam Impe-
rio, quasi vero Ecclesiam valde ornet
ista publica infamia flagitiosarum ac p-
digiosarū libidinum, quæ flagrant apud
istos S. Patres, qui Curios simulant, &
bacchanalia viuunt. Ac pleraq; ne re-
recum.

recunde quidem nominari queunt, quæ
isti summa licentia faciunt.

Et has suas libidines castissima
dextra tua Carole Caesar, quem etiam
vetera quadam vaticinia appellant re-
gem pudica facie, De te enim dictum
apparet, Pudicus facie regnabit ubiq;
propugnari postulant, Postulant vt
contra Ius diuinum, contra Ius genti-
um, contra Canones conciliorum dissi-
pes matrimonia, vt in homines inno-
centes, propter coniugium atrocita sup-
plicia constituas, vt Sacerdotes truci-
des, quibus religiose parcunt etiã bar-
bari, vt in exilium agas extorres mu-
lieres, orbos pueros. Tales leges tibi se-
runt optime & castissime imperator,
quas nulla barbaria, quãlibet immanis
ac fera posset audire. Sed quia nulla cadit
in hos tuos mores vel turpitudine, vel se-
uitia, speramus te, & in hac causa cle-
menter nobiscum acturum esse, præser-
tim vbi cognoueris nos grauissimas ha-
bere causas nostræ sententiæ sumptas

DE CONIVGIO

ex verbo Dei, cui aduersarij nugacissimas & vanissimas persuasiones opponunt, Et tamen non tuentur seriò cœlibatum.

Neque enim ignorant quàm pauci præstent castitatem, sed prætexunt speciem religionis regno suo, cui pdesse cœlibatum putant, vt intelligamus Petrum rectè monuisse, futurum vt Pseudoprophetæ fictis verbis decipiant homines. Nihil enim verè, simpliciter & candidè in hac tota causa dicunt, scribunt, aut agunt aduersarij, sed reipsa dimicant de dominatione, quam falsò putant periclitari, & hanc impio prætextu pietatis munire conantur.

Nos hanc legem de cœlibatu, quam defendunt aduersarij, ideo non possumus approbare. Quia cum iure diuino, & naturali pugnat, & ab ipsis Canonibus conciliorum dissentit, Et constat superstitiosam & periculosam esse. Parit enim infinita scandala, peccata, & corruptelam publicorum morum. *Alia con.*

controuersia nostra aliquam disputationem doctorum desiderant, In hac ita manifesta res est, in vtraque parte, vt nullam requirat disputationem, Tantū requirit iudicem virum bonum & mentem Dei. Et cum defendatur à nobis manifesta veritas, tamē aduersarij calumnias quasdam architectati sunt, ad cauillanda argumenta nostra.

Primum. Genesis docet homines conditos esse, vt sint fœcundi, & sexus recta ratione sexum appetat. Loquimur enim non de concupiscentia, quæ peccatum est, sed de illo appetitu, qui in integra natura futurus erat, quem vocant σῶζυν ἢ φροσινῖν. Et hæc σῶζυν est verè ordinatio diuina sexus ad sexū. Cum autem hæc ordinatio Dei sine singulari opere Dei tolli non possit, Sequitur Ius contrahendi matrimony non posse tolli statutis, aut votis. Hæc cauillantur aduersarij, dicunt initio fuisse mandatum vt repleretur terra, nunc

DE CONIVGIO

repleta terra non esse mandatum coniugium. Videte quā prudenter iudicent. Natura hominum formatur illo verbo Dei, vt sit fœcunda, non solum initio creationis, sed tantisper, dum hæc corporum natura existet, Sicut hoc verbo terra fit fœcunda, Germinet terra herbam virentem. Propter hanc ordinationem, non solum initio cœpit terra producere gramina, sed quotannis vestiuntur agri, donec existet hæc natura. Sicut igitur legibus humanis, non potest natura terræ mutari, Ita neq; votis neq; lege humana potest natura hominis mutari sine speciali opere Dei.

Secundò. Et quia hæc creatio, seu ordinatio diuina in homine, est Ius naturale, ideo sapienter & rectè dixerunt Iurisconsulti, coniunctionem maris & fœminæ esse Iuris naturalis. Cum autem Ius naturale sit immutabile, necesse est semper manere Ius contrahendi coniugij. Nam vbi natura non mutatur, necesse est & illam ordinationem manere.

manere, quam Deus indidit naturæ, nec potest legibus humanis tolli. Ridiculum igitur est, quod aduersarij nugantur initio fuisse mandatum coniugium, nunc non esse. Hoc perinde est, ac si dicerent, Olim nascentes homines secum attulerunt sexum, nunc non afferunt, Olim secum attulerunt Ius naturale nascentes, nunc non afferunt. Nullus Faber fabrilis cogitare quidquam posset, quam hæ ineptiæ excogitata sunt ad eludendum Ius naturæ. Maneat igitur hoc in causa, quod & Scriptura docet, & iurisconsultus sapienter dixit, conjunctionem maris & fœminæ esse iuris naturalis.

Porro Ius naturale verè est Ius diuinum, Quia est ordinatio diuinitus impressa naturæ. Quia autem hoc Ius mutari non potest, sine singulari opere Dei, necesse est manere Ius contrahendi coniugij. Quia ille naturalis appetitus, est ordinatio Dei in natura sexus ad sexum, & propterea Ius est, alioqui

DE CONIVGIO

quare vterq; sexus conderetur? Et loquimur, vt supra dictum est, non de concupiscentia, quæ peccatum est, sed de illo appetitu, quem vocant *σφοδρὸν φυσικὸν*, quem concupiscentia non sustulit ex natura, sed accendit, vt nunc remedio magis opus habeat, & coniugium non solum precationis causa necessarium sit, sed etiam remedij causa. Hæc sunt perspicua, & adeo firma, vt nullo modo labefactari queant.

Tertiò. Paulus ait, Propter fornicationem vnusquisq; habeat vxorem suam. Hoc iam expressum mandatum est ad omnes pertinens, qui nō sunt idonei ad cælibatum. Aduersarij iubent sibi ostendi præceptum, quod præcipit Sacerdotibus vxores ducere, quasi sacerdotes non sint homines. Nos quæ de natura hominum in genere disputamus, profectò etiam ad sacerdotes pertinere iudicamus. An non præcipit hic Paulus, vt ducant vxorem isti, qui non habent

bent donum continentiae? Interpretatur enim se ipso paulò post, cum ait, Melius est nubere, quàm vri. Et Christus clarè dixit, Non omnes capiunt hoc verbum, sed quibus datum est. Quia nunc post peccatum concurrunt hæc duo, naturalis appetitus & concupiscentia, quæ inflamat naturalem appetitum, vt iam magis opus sit coniugio, quàm in natura integra.

Ideo Paulus de coniugio tanq̃ de remedio loquitur, & propter illa incendia iubet nubere. Neq; hanc vocem, Melius est nubere, quàm vri, vlla humana autoritas, vlla Lex, vlla vota tollere possunt, quia hæc non tollunt naturam aut concupiscentiam. Retinent igitur ius docendi omnes, qui vruntur, Et tenentur hoc mandato Pauli, propter fornicationem vnusquisque habeat uxorem suam, omnes qui non verè continent, de qua re iudicium ad conscientiam cuiusq; pertinet. Nam quòd hìc iubent petere à Deo continentiam, iubent

D E C O N I V G I O

corpus laboribus & inedia conficere, cursibi quoq; non canunt hæc magnifica præcepta? Sed vt supra diximus, Tantum ludunt aduersarij, nihil agunt serio. Si continentia esset omnibus impossibilis, non requireret peculiare donum. At Christus ostendit eam peculiari dono opus habere, quare non contingit omnibus, Reliquos vult Deus vti communi Lege naturæ, quam instituit.

Non enim vult Deus contemni suas ordinationes, suas creaturas, Ita vult illos castos esse, vt remedio diuinitus p. posito vtantur, sicut, ita vult vitam nostram alere, si cibo, si potu vtamur. Et Gerson testatur multos fuisse bonos viros, qui conati domare corpus, tamen parum profecerunt. Ideo rectè ait Ambrosius, Sola virginitas est, quæ suaderi potest, Imperari non potest, res magis voti, quàm præcepti est. Si quis hic obiecerit Christum laudare hos, qui se castrant propter regnum cælorum, is hoc quoq; consideret, quòd tales laudat,
qui

qui donum continentia habent, Ideò enim addidit, Qui potest capere capiat. Non enim placet Christo immunda continentia. Laudamus & nos veram continentiam, Sed nunc de Lege disputamus, & de his, qui non habent donum continentia. Res debebat relinqui libera, non debebant in yci laquei imbecilibus per hanc Legem.

Quartò. Dissentit lex Pontificia & à Canonibus Conciliorum. Nam veteres Canones non prohibent coniugium, nec contracta coniugia dissoluunt, & si hos, qui in ministerio contraxerunt, remouent ab administratione. Hæc missio istis temporibus beneficij loco erat, Sed noui Canones, qui non sunt in Synodis conditi, sed priuato consilio Pontificum facti, & prohibent contrahere matrimonia, & contracta dissoluunt, Idq; palam est, fieri contra mandatum Christi, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Aduersarij vociferantur in confutatione, cælibatum præceptum esse

DE CONIVGIO

esse à Concilijs. Nos non accusamus decreta Conciliorum. Nam hæc certa conditione permittunt coniugium, sed accusamus Leges, quas post veteres Synodos Romani Pontifices, contra autoritatem Synodorum condiderunt. Adeo Pontifices contemnunt autoritatem Synodorum, quam alijs volunt videri sacrosanctam. Propria igitur est hæc lex, de perpetuo cœlibatu, huius nouæ Pontificiæ dominationis, Neq: id abs re. Daniel enim tribuit hanc notam regno Antichristi, videlicet contemptum mulierum.

Quintò. Etsi aduersarij non defendunt legem superstitionis causa, cum videant non solere observari, tamen superstitiosas opiniones serunt, dum prætexant religionem. Cœlibatum idè prædicant se requirere, quòd sit mundicies, quasi coniugium sit immundicies ac peccatum, aut quasi cœlibatus mereatur remissionem peccatorum & reconciliationem, Coniugium verò non mereatur
re-

remissionem peccatorum &c. Et huc allegant cæremonias Legis Mosaicę, quòd cum in Lege, tempore ministerij sacerdotes separati fuerint ab vxoribus, in nouo testamento sacerdos, cum semper orare debeat, semper debeat continere. Hęc inepta similitudo allegatur tanq̃ demonstratio, quę cogat sacerdotes ad perpetuum cœlibatum, cum quidem in ipsa similitudine coniugium concedatur tantum ministerij tempore consuetudo interdicitur. Et aliud est orare, aliud ministrare. Orabant Sancti tunc quoq; , cum non exercebant publicum ministerium, nec consuetudo cum coniuge prohibebat, ne orarent, Sed respondimus ordine ad hęc figmenta.

Primum, hoc fateri necesse est aduersarios, quòd coniugium sit mundum incredentibus. Quia est sanctificatum verbo Dei, sicut copiose testatur Scriptura. Christus enim vocat coniugium coniunctionem diuinam, cum ait, Quos Deus coniunxit. Et Paulus de coniugio, de ci-
bis,

DE CONIVGIO

bis, & similibus rebus inquit, Sanctifi-
cantur per verbum, & orationem, hoc
est, per verbum, quo conscientia fit cer-
ta, quòd Deus approbet, & per oratio-
nem, hoc est, per fidem, quæ cum gratia-
rum actione tanq̃ dono Dei vtitur. Item
1. Corin. 7. Sanctificatur vir infidelis per
uxorem fidelem & c. id est, vsus coniu-
galis licitus & sanctus est, propter fi-
dem in Christum, sicut licitum est vtici-
bo & c. Item 1. Timo. 2. Saluatur mulier
per filiorum generationem & c. Si talem
locum aduersarij de cælibatu proferre
possent, tum verò miros triumphos age-
rent. Paulus dicit, saluari mulierem
per filiorum generationem.

Quid potuit dici contra hypocrisin
cælibatus honorificentius, quam mulie-
rem saluari ipsis coniugalibus operibus,
vsu coniugali, pariendo, & reliquis Oe-
conomicis officijs? Quid autem sentit
Paulus, Lector obseruet addi fidem, nec
laudari officia Oeconomica, sine fide, si
manserint inquit in fide. Loquitur enim
de to.

de toto genere matrum. Requirit igitur præcipuè fidem, qua mulier accipit remissionem peccatorum & iustificationem. Deinde addit certum opus vocationis, sicut in singulis hominibus fidem sequi debet bonum opus certæ vocationis. Id opus placet Deo ppter fidem, Ita mulieris officia placent Deo ppter fidē, & saluatur mulier fidelis, qua in talibus officijs vocationis suæ pie seruit. Hec testimonia docent coniugium rem licitam esse. Si igitur mundicies significat id, quòd coram Deo licitum & approbatum est, Coniugia sunt munda, quia sunt approbata verbo Dei. It Paulus ait, de rebus licitis. Omnia munda mundis, hoc est, his qui credunt Christo, & fide iusti sunt. Itaq; vt virginitas in impijs est immunda, ita coniugium in pyse est mundum propter verbum Dei, & Fidem.

Deinde, si mundicies propriè opponitur concupiscentiæ, significat mundiciem cordis, hoc est, mortificatam concupis-

D E C O N I U G I O

piscientiam. Quia Lex non prohibet coniugium, sed concupiscentiam, adulterium, scortationem. Quare cælibatus non est mundicies. Potest enim esse maior mundicies cordis in coniuge, velut in Abraham, aut Iacob, quàm in plerisque; etiam verè continentibus.

Postremò, Si ita intelligunt cælibatum mundiciem esse, quòd mereatur iustificationem magis quàm coniugium, maxime reclamamus. Iustificamur enim neq; propter virginitatem, neq; propter coniugium, sed gratis propter Christum, cum credimus nos propter eum habere Deum propicium. Hic exclamabunt fortassis, Ioviniani more æquari coniugium virginitati. Sed propter hæc conuicia non abijciemus veritatem de iusticia Fidei, quàm supra exposuimus. Neq; tamen æquamus coniugio virginitatem. Sicut enim donum dono præstat, Prophetia præstat eloquentiæ, Scientia rei militaris præstat agriculturæ, Eloquentia præstat architectonicæ, Ita vir-
gini-

ginitas donum est præstantius coniugio. Et tamen sicut Orator non est magis iustus coram Deo propter eloquentiam, quàm Architectus propter Architectonicam, ita virgo non magis meretur iustificationem virginitate, quàm coniunx coningalibus officijs, sed unusquisq; in suo dono fideliter seruire debet, ac sentire, quòd propter Christum fide consequatur remissionem peccatorum, & fide iustus coram Deo reputetur.

Nec Christus aut Paulus laudant virginitatem ideò, quòd iustificet, sed quia sit expeditior, & minus distrabatur domesticis occupationibus in orando, docendo, seruiendo. Ideò Paulus ait, Virgo curat ea, quæ sunt Domini. Laudatur igitur virginitas propter meditationem & studium. Sic Christus non simpliciter laudat hos, qui se castrant, sed addit, propter regnum cælorum, hoc est, vt discere aut docere Euangelium vacet. Non enim dicit virginitatem mereri remissionem peccatorum, aut salutem. Ad
exem-

DE CONIVGIO

exempla Sacerdotum Leuiticorum respondimus, quòd non efficiunt, oportere perpetuum cœlibatum imponi sacerdotibus. Deinde immunditiæ Leuiticæ non sunt ad nos transferendæ. Consuetudo contra Legem tunc erat immunditia, Nunc non est immunditia, Quia Paulus dicit, Omnia munda mundis. Liberat enim nos Euangelium ab illis immunditijs Leuiticis.

Ac si quis hoc consilio Legem cœlibatus defendit, vt illis obseruationibus Leuiticis grauet conscientias, huic perinde aduersandum est, vt Apostolum Actis cap. 15. aduersantur his, qui circumcisionem requirebant, & Legem Moysi Christianis imponere conabantur. Interim tamen boni scient moderari vsum conjugalem, præsertim, cum sunt occupati publicis ministerijs, qui quidem sæpè tantum faciunt negotij bonis viris, vt omnes domesticas cogitationes animis excutiant. Sciunt boni & hoc, quòd Paulus iubet vasa possidere in

san-

sanctificatione, Sciunt item, quòd interdum secedendum sit, vt vacent orationi, sed Paulus hoc ipsum non vult esse perpetuum. Iam talis continentia facilis est bonis & occupatis, sed illa magna turba ociosorum sacerdotum, quæ in collegijs est, in his delitijs, ne quidem hanc Leuiticam continentiam præstare potest, vt res ostendit. It nota sunt poemata, Desidiàm puer ille sequi solet, audit agentes &c.

Multi hæretici malè intellecta Lege Moysi, contumeliosè senserunt de coniugio, quales fuerunt Encratitæ, de quibus supra diximus. Et constat Monachos passim solitos esse de cælibatu superstitiosos sermones serere, qui multas pias conscientias ppter legitimum vsum coniugij perturbauerunt. Nec difficile nobis esset exempla commemorare. Nam etsi non damnabant coniugium in totum propter procreationem, tamen vituperabant tanq̃ vitæ genus, quòd vix vnq̃ Deo placeret, aut certè
non

DE CONIVGIO

non placeret, nisi propter procreationem, Cœlibatum verò efferebant, tanquàm angelicum vitæ genus, hunc prædicabant gratissimum Deo sacrificium esse, mereri remissionem peccatorum, mereri aureolas, ferre centesimum fructum, & alia infinita.

Has religiones Angelorum Paulus valdè improbat ad Coloss. Opprimunt enim cognitionem Christi, cum sentiunt homines se iustos reputari propter tales observationes, nō propter Christum, deinde opprimunt cognitionem præceptorum Dei, cum præter Dei præcepta, excogitantur novi cultus & præferuntur præceptis Dei. Quare sedulò aduersandum est in Ecclesia his superstitiosis per suasionibus de cœlibatu, & vt pia conscientia sciunt coniugium Deo placere, & vt intelligant, quales cultus approbet Deus.

Sed aduersarij nostri non requirunt cœlibatum per superstitionem. Sciunt enim non solum præstari castitatē. Verum

præ-

prætexunt superstitiones opiniones, ut
imperitis fucum faciant. Magis igitur
odio digni sunt, quàm Encratitæ, qui
quadam specie religionis lapsi videntur,
illi Sardanapali cōsultò abutuntur præ-
textu religionis.

Sextò, Cum habeamus tot causas
improbandæ legis de perpetuo cæliba-
tu, tamen præter has accedunt etiam
pericula animarum, & publica si anda-
la, quæ etiam si lex non esset iniusta, ta-
men abstertere bonos viros debent, ne
approbent tale onus, quod innumera-
biles animas perdidit. Diu omnes boni
viri de hoc onere questi sunt, vel sua,
vel aliorum causa, quos periclitari vi-
debant, sed has querelas nulli Pontifi-
ces audiunt. Neq; obscurum est, quan-
tum hæc lex noceat publicis moribus,
quæ vitia, quàm flagitiosas libidines pe-
pererit. Extant Romanæ Satyræ, In his
etiamnum agnoscit mores Roma, le-
gitque suos. Sic vlciscitur Deus con-
temptum sui doni, suæque ordinationis,

DE CONIVGIO

in istis, qui coniugium prohibent. Cum autem hoc fieri in alijs legibus consueverit, vt mutantur, si id euidentis utilitas suaserit, cur idem non fit in hac lege, in qua tot graues cause concurrunt, praesertim his postremis temporibus, cur mutari debeat? Natura senescit, & fit paulatim debilior, & crescunt vitia, quò magis remedia diuinitus tradita adhibenda erant.

Videmus quod vitium accuset Deus ante diluuium, quod excuset ante conflagrationem quinq; urbium, Similia vitia praecesserunt excidia aliarum urbium multarum, vt Sybaris, Roma, Et in his imago temporũ proposita est, quæ proxima erunt rerum fini. Ideo in primis oportuit hoc tempore seuerissimis legibus atq; exemplis munire coniugium & ad coniugium inuitare homines. Id ad magistratus pertinet, qui debent publicam disciplinam tueri. Interim doctores Euangelij vtrunque faciant, hortentur ad coniugium incontinentes,

nentes, hortentur alios vt donum continentiae non aspernentur. Pontifices quotidie dispensant, quotidie mutant alias leges optimas, in hac una lege cœlibatus, ferrei & inexorabiles sunt, cum quidem cõstet eam simpliciter humani Iuris esse, Et hanc ipsam legem nunc exacerbant multis modis. Canon iubet suspendere sacerdotes, isti parum commodi interpretes, suspendunt non ab officio, sed ab arboribus. Multos bonos viros crudeliter occidunt, tantum propter coniugium, Atq; hæc ipsa parricidia ostendunt hanc legem doctrinam esse demoniorum. Nam Diabolus, cum sit homicida, legem suam defendit his parricidijs.

Scimus aliquid offensionis esse in Schismate, quòd videmur diuulsi ab his, qui existimantur esse ordinarij Episcopi, Sed nostræ conscientiae tutissimæ sunt, postquam scimus nos summo studio concordiam constituere cupientes, non posse placare aduersarios,

DE CŌIVGIO

nisi manifestam veritatem p̄iciamus, deinde nisi cum ipsis conspiremus, quod velimus hanc iniustam legem defendere, contracta matrimonia dissolvere, interficere sacerdotes, si qui non obtemperent, in exilium agere miseras mulieres atque orbos pueros. Cum autem certū sit has condiciones Deo displicere, nihil doleamus nos non habere *ὀφθαλμοὺς* tot parricidiorum cum aduersarijs.

Exposuimus causas, quare non possimus bona conscientia assentiri aduersarijs, legem Pontificiam de perpetuo cœlibatu defendentibus, quia pugnet cum Iure diuino, & naturali, ac dissensiat ab ipsis Canonibus, & sit superstitiosa, & plena periculi, Postremo quia tota res sit simulata. Non enim imperatur lex religionis causa, sed dominationis causa, & huic impie prætexitur religio. Neque quidquam à sanctis hominibus, contra has firmissimas rationes

tiones afferri potest. Euangelium permittit coniugium his, quibus opus est, Neque tamen hos cogit ad coniugium, qui continere volunt, modo verè contineant. Hanc libertatem & sacerdotibus concedendam esse sentimus, nec volumus quenquam vicere ad cælibatum, nec contracta matrimonia dissolvere.

Obiter etiam dum recensuimus argumenta nostra, indicauius quomodo aduersarij vnum atque alterum cauillentur, & calumnias illas diluimus, Nunc breuissimè commemorabimus, quàm grauib. rationibus defendant legem. Primum dicunt à Deo reuelatam esse. Videtis extremam impudentiam istorum nebulonum, Audent affirmare, quòd diuinitus reuelata sit lex de perpetuo cælibatu, cum aduersetur manifestis Scripturæ testimonijs, quæ iubent, vt vnusquisq; habeat uxorem suam propter fornicationem, Item, quæ vetant dissolvere contracta matrimo-

DE CONIVGIO

nia. Paulus admonet, quem autorem habitura fuerit ista lex, cum vocat eam doctrinam dæmoniorum. Et fructus indicant autorem, tot monstrosæ libidines, tot parricidia, quæ nunc suscipiuntur prætextu illius legis.

Secundum argumentum aduersariorum est, quod sacerdotes debeant esse mundi, iuxta illud, Mundamini, qui fertis vasa Domini, Et citant in hanc sententiam multa. Hanc rationem, quam ostentant velut maximè ἐν περὶ σωπορ supra diluimus. Diximus enim virginitatem sine fide non esse mundiciem coram Deo, Et coniugium propter fidem mundum esse, iuxta illud, Omnia munda mundis. Diximus & hoc, externas mundicias & caeremonias legis non esse huc transferendas, quia Evangelium requirit mundiciem cordis, non requirit caeremonias legis. Et fieri potest, ut cor mariti velut Abrahae, aut Iacob, qui fuerunt πολὺν ἄμαρ, mun-

dine

dius sit, et minus ardeat cupiditatibus, quàm multarum virginum, etiam verè continentium. Quòd verò Esaias ait, Mundamini qui fertis vasa Domini, intelligi debet de mundicie cordis, de tota pænitentia. Caterum Sancti in externo vsu, scient quatenus conducat moderati vsus conjugalem, & vt Paulus ait, Possidere vasa in sanctificatione. Postremò cùm coniugium mundum, rectè dicitur his, qui in cœlibatu non continent, vt ducant vxores, vt sint mundi. Ita eadem lex, Mundamini, qui fertis vasa Domini, præcipit, ut immundi cœlibes, fiant mundi coniuges.

Tertium argumentum horribile est, quod sit hæresis Ioviniani, coniugium Sacerdotum, Bona verba, Nouum hoc crimen est, coniugium esse hæresin. Ioviniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo cœlibatu. Impudens igitur mendacium est, coniugium sacerdotum, Ioviniani hæresin esse, aut ab Ecclesia tunc id coniugium

DE CONIVGIO

damnatum esse. In huiusmodi locis est videre quid consilij habuerint aduersarij in scribenda confutatione. Iudicauerunt ita facillimè moueri imperitos, si crebrò audiant conuitium hæresis, si fingant nostram causam multis ante iudicijs Ecclesiæ confossam & damnatam esse. Itaque sæpè falsò allegant Ecclesiæ iudicium. Id quia non ignorant, exhibere nobis exemplum Apologia noluerunt, ne hæc vanitas, ne hæc calumniæ coargui possent. Quòd verò ad Iouiniani causam attinet, de collatione virginitatis & coniugij, supra diximus, quid sentiamus. Non enim æquamus coniugium & virginitatem, etsi neq; virginitas, neq; coniugium mereatur iustificationem.

Talibus argumentis tam vanis, defendunt legem impiam, & perniciosam bonis moribus. Talibus rationibus muniunt Principum animos aduersus iudicium Dei, in quo Deus repositet rationem, cur dissipauerint coniugia,

gia, cur cruciauerint, cur interfecerint
Sacerdotes. Nolite enim dubitare, quin,
vt sanguis Abel mortui clamabat, ita
clamet etiam sanguis multorum bo-
norum virorum, in quos iniuste sæui-
tum est, Et vlciscetur hanc sæuitiam
Deus. Ibi comperietis, quàm sint ina-
nes hæ rationes aduersariorum, & in-
telligetis in iudicio Dei nullas calumni-
as aduersus verbum Dei, consistere, vt
ait Esaias, Omnis caro fœnum, & om-
nis gloria eius, quasi flos fœni. Nostri
Principes, quicquid acciderit, consolari
se conscientia rectorum consiliorum po-
terunt, quia etiam si quid Sacerdotes in
contrahendis coniugys mali fecissent,
tamen illa dissipatio coniugiorum, illæ
proscriptiones, illa sæuitia manifestè
aduersatur voluntati & verbo DEI.
Nec delectat nostros Principes nouitas
aut dissidium, sed magis fuit habenda
ratio verbi DEI, præsertim in causa
non dubia, quàm aliarum rerum om-
nium.

DE MISSA.

INitio hoc iterum præfandum est, nos non abolere Missam, sed religiosè retinere ac defendere. Fiunt enim apud nos Missæ singulis Dominicis, & alijs festis, in quibus porrigitur sacramentum his, qui vti volunt, postquam sunt explorati atque absoluti, Et servantur vsitata cæremoniæ publicæ, ordo lectionum, orationum, vestitus, & alia similia. Aduersarij longam declamationem habent, de vsu latinæ linguæ in Missa, in qua suauiter ineptiunt, quomodo profit auditori indocto in fide Ecclesiæ, Missam non intellectam audire, videlicet fingunt ipsum opus audiendi cultum esse & prodesse, sine intellectu. Hæc nolumus odiosè exagitare, sed iudicia lectorum relinquimus, Nosq; ideo commemoramus, vt obiter admoncamus & apud nos retineri latinas lectiones atque orationes. Cum autem

cære-

ceremoniæ debeant observari, tum ut discant homines Scripturam, tum ut verbo admoniti concipiant fidem, timorem, atque ita orent etiam, Nam hi sunt fines ceremoniarum, Latinam linguam retinemus propter hos, qui latine discunt atq; intelligunt, Et admiscemus Germanicas cantiones, ut habeat & populus, quod discat, et quo excitet fidem, & timorem.

Hic mos semper in Ecclesijs fuit. Nam etsi aliæ frequentius, aliæ rarius admiscuerunt Germanicas cantiones, tamen ferè ubiq; aliquid canebat populus sua lingua. Illud verò nusquam scriptum aut pictum est, hominibus prodesse opus audiendi lectiones non intellectas, prodesse ceremonias, non quia doceant, vel admoneant, sed ex opere operato, quia sic fiant, quia spectentur. Malè valeant istæ Pharisaicæ opiniones.

Quòd verò tantum sit apud nos publica Missa, seu communis, nihil sit

DE MISSA.

contra catholicam Ecclesiam. Nam in Græcis parochijs ne hodie quidem fiunt privatae Missæ, sed fit vna publica Missa, idque tantum Dominicis diebus, & Festis. In Monasterijs fit quotidie Missa, sed tantum publica. Hæc sunt vestigia morum veterum. Nusquam enim veteres Scriptores antè Gregorium, mentionem faciunt privatarum Missarum. Qualia fuerint initia omitimus, hoc constat, quòd postquam Monachi mendicantes regnare cæperunt ex falsissimis persuasionibus, & propter quæstum, ita auctæ sunt, vt omnes boni viri diu iam eius rei modum desiderauerint. Quanquam S. Franciscus rectè voluit ei rei prospicere, qui constituit, vt singula collegia quotidie vnica communi Missa contenta essent. Hoc postea mutatum est siue per superstitionem, siue quæstus causa. Ita vbi commodum est instituta maiorum mutant ipsi, postea nobis allegant auctoritatem maiorum. Epiphanius scribit

in Asia Synaxinter celebratam esse singulis septimanis, nec quotidianas fuisse Missas. Et quidem ait, hunc morem ab Apostolis traditum esse. Sic enim inquit, συναξίς δὲ ἐπιτελεύμει ταχθεῖσαι εἰς τὸν ἄπο τῶν ἀποστόλων, πρῶτον καὶ προσεβάτω, καὶ κυριακῇ.

Et si autem aduersarij in hoc loco multa congerunt, vt probent Missam esse sacrificium, tamen ille ingens tumultus verborum prolata hac vnica responsione consilescet, quòd hec, quamuis longa conuatio autoritatum, rationum, testimoniorum non ostendat, quòd Missa ex opere operato conferat gratiam, aut applicata pro alijs mereatur eis remissionem venialium, & mortalium peccatorum, culpe & pœnæ. Hæc vna responsio euertit omnia, quæ aduersarij obijciunt non solum in hac consutatione, sed in omnibus scriptis, quæ de Missa ediderunt. Et hic causæ status est, de quo ita nobis admonendi sunt Lectores, vt Ae-

DE MISSA.

schines admonebat Iudices, vt perinde ac pugiles de statu inter se certant, ita cum aduersario dimicarent ipsi de statu controuersie, nec sinerent eum extra causam egredi. Ad eundem modum hic aduersarij nostri cogendi sunt, vt de re proposita dicant. Et cognito controuersie statu, facilima erit dijudicatio de argumentis in vtraq; parte.

Nos enim in confessione nostra ostendimus, nos sentire, quòd cæna Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro alijs viuis aut mortuis, meretur eis ex opere operato remissionem peccatorum, culpe aut pænæ. Et huius status clara & firma probatio est hæc, Quia impossibile est consequi remissionem peccatorum, propter opus nostrum ex opere operato, sed Fide oportet vinci terrores peccati & mortis, cum erigimus corda cognitione Christi, & sentimus nobis ignosci propter Christum, ac donari merita & iusticiam Christi.

Christi, Rom. 5. Iustificati ex Fide pacem habemus. Hæc tam certa, tam firma sunt, vt aduersus omnes portas inferorum consistere queant. Si, quantum opus est, dicendum fuit, iam causa dicta est. Nemo enim sanus illam Pharisæicam & Ethnicam persuasionem de opere operato probare potest, Et tamen hæc persuasio hæret in populo, hæc auxit infinitum Missarum numerum. Conducuntur enim Missæ ad iram Dei placandam, & hoc opere remissionem culpæ & pænæ consequi volunt, volunt impetrare quidquid in omni vita opus est, Volunt etiam mortuos liberare. Hanc Pharisæicam opinionem docuerunt in Ecclesia Monachi & Sophistæ.

Quanquam autem causa iam dicta est, tamen quia aduersarij multas scripturas ineptè detorquent ad defensionem suorum errorum, pauca ad hunc locum addemus. Multa de sacrificio in confutatione dixerunt, cum nos in confessione

DE MISSA.

nostra consultò id nomen, propter ambiguitatem vitauerimus. Rem exposuimus, quid sacrificium isti nunc intelligant, quorū improbamus abusus. Nunc ut malè detortas scripturas explicemus, necesse est initio, quid sit sacrificium exponere. Toto iam decennio infinita penè volumina ediderunt aduersarij de sacrificio, neq; quisq; eorum definitionem sacrificij hætenus posuit, Tantum arripiunt nomen sacrificij, vel ex scripturis, vel ex Patribus, Postea affingunt sua somnia, quasi verè sacrificium significet, quidquid ipsis libet.

QV ID SIT SACRIFICIUM, ET QV AE SINT SACRIFICII SPECIES.

SOcrates in Phædro Platonis ait, se maximè cupidū esse diuisionum, quòd sine his nihil neq; explicari dicendo, neq; intelligi possit, ac si quem deprehenderit peritum diuidendi, hunc in-

inquit se affectari, eiusq; tanq̃ Dei vestigia sequi, Et iubet diudentem in ipsis articulis membra secare, ne quòd membrum mali coqui more quassatum frangat. Sed hæc præcepta aduersarij magnificè contemnunt, ac verè sunt iuxta Platonem κακοὶ μάγιστροι, sacrificij membra corrumpentes, quemadmodum intelligi poterit, cum species sacrificij recensuerimus.

Theologi rectè solent distinguere sacramentum & sacrificium. Sit igitur genus horum, vel caremonia, vel opus sacrum. Sacramentum est caremonia, vel opus, in quo Deus nobis exhibet hoc, quòd offert annexa caremonia pmissio, vt Baptismus est opus, non quòd nos Deo offerimus, sed in quo Deus nos baptizat, videlicet, minister vice Dei, & hic offert & exhibet Deus remissionem peccatorum &c. iuxta promissionem, Qui crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit. Econtra, Sacrificium est
care-

DE MISSA.

ceremōia, vel op9 q̄ nos Deo reddimus,
vt eum honore afficiam⁹. Sunt aut̄ sacri-
ficij species p̄ximæ duæ, nec sunt plures.

Quoddam est sacrificiū p̄piciatorium, id
est, opus satisfactoriū p̄ culpa & p̄na,
hoc est, reconcilians Deū, seu placans i-
ram Dei, seu q̄ meretur alijs remissionē
peccatorū. Altera species est sacrificiū
ἱευχεριστικόν, q̄ nō meretur remissionem
peccatorum, aut reconciliationē, sed fit
à reconciliatis, vt p̄ accepta remissione
peccatorū, & p̄ alijs beneficijs acceptis,
gratias agamus, seu gratiā referamus.

Has duas species sacrificij magnopere
oportet & in hac cōtrouersia, & in alijs
multis d̄sputationibus in conspectu, &
ob oculos positas habere, et singulari di-
ligentia cauendū est, ne confundantur.
Quod si modus huius libri pateretur, ra-
tiones huius diuisionis adderemus. Ha-
bet enim satis multa testimonia in Epi-
stola ad Ebr̄eos et alibi. Et omnia sacri-
ficia Leuitica ad hæc membra referri, tāq̄
ad sua domicilia possunt. Dicebantur. n.
in lege quædam p̄piciatoria sacrificia p̄-
pter

pter significationē, seu similitudinē, non
 q̄mererentur remissionem peccatorum
 corā Deo, Sed q̄ merebantur remissionē
 peccatorum secundū iusticiam Legis, ne
 illi, p quibus fiebant, excluderentur ab
 ista politia. Dicebantur itaq; ppiciato-
 ria, p peccato, pro delicto, holocaustum.
 Illa verò erant εὐχαισιν oblatio, li-
 batio, retributiones, primitiæ, decimæ.

Sed reuera vnicum tantum in mundo
 fuit sacrificium ppiciatorium, videlicet
 mors Christi, vt docet Epistola ad Ebrę.
 quę ait, Impossibile est sanguine taurorū
 et hircorū auferri peccata. Et paulò post
 de volūtate Christi, In qua voluntate sã-
 ctificati sumus p oblationē corporis Ie-
 su Christi semel. Et Esaias interpretatur
 legem, vt sciamus mortem Christi verē
 esse satisfactionē p peccatis nostris, seu
 expiationē, non ceremonias legis, quare
 ait. Postq̄ posuerit animam suam hosti-
 am pro delictis, videbit Semen longæ-
 num &c. Nam vocabulum **דָּחַן**, quo
 hic vsus est, significat hostiam pro deli-
 cto,

QVID SIT

Ho, quæ in Lege significauit, quòd ventura esset hostia quædam satisfactura pro peccatis nostris, & reconciliatura Deum, vt scirent homines, quòd nò propter nostras iusticias, sed propter aliena merita, videlicet Christi, velit Deus nobis reconciliari. Paulus idem nomen

ὁψα interpretatur peccatum, Rom. 8. De peccato damnauit peccatum, id est, peccatum puniuit de peccato, id est, per hostiam pro peccato.

Significantia verbi facilius intelligi potest ex moribus gentium, quos videmus ex Patrum sermonibus malè intellectis acceptos esse. Latini vocabant piaculum, hostiam, quæ in magnis calamitatibus, vbi insigniter videbatur Deus irasci, offerebatur ad placandam iram Dei, & litauerunt aliquando humanis hostijs, fortassis quia audierant quandam humanam hostiam placaturam esse Deum toti generi humano. Græci alibi, καθάρματα, alibi πόρνηματι

ap.

appellauerunt. Intelligunt igitur Esai-
as & Paulus Christum factum esse ho-
stiam, hoc est, piaculum, ut ipsius meri-
tis, non nostris reconciliaretur Deus.
Maneat ergo hoc in causa, q̄ sola mors
Christi est verè propiciatorium sacri-
ficium. Nam Leuitica illa sacrificia propi-
ciatoria, tantum sic appellabantur ad
significandum futurum piaculum. Pro-
pterea similitudine quadam erant sa-
tisfactiones redimentes iusticiam legis,
ne ex politia excluderentur isti, qui pec-
tauerant. Debebant autem cessare post
reuelatum Euangelium, Et quia cessare
in Euangelij reuelatione debebant, non
erant verè propiciationes, cum Evan-
gelium ideo promissum sit, ut exhibeat
propiciationem.

Nunc reliqua sunt sacrificia ἐν ᾧ
ἐστὶν ἡ χάρις, quæ vocantur sacrificia laudis,
prædicatio Euangelij, fides, inuocatio,
gratiarum actio, confessio, afflictiones
Sanctorum, Imò omnia bona opera san-
cto-

DE SACRIFICIIS.

Etorum. Hæc sacrificia non sunt satisfactiones pro facientibus, vel applicabiles pro alijs, quæ mereantur eis ex opere operato remissionem peccatorum, seu reconciliationem, Fiunt enim à reconciliationis. Et talia sunt sacrificia noui testamenti, sicut docet Petrus 1. Pet. 2. Sacerdotium sanctum, vt offeratis hostias spirituales. Opponuntur autem hostiæ spirituales, non tantum pecudibus, sed etiam humanis operibus, ex opere operato oblati, Quia spirituale significat motus Spiritus sancti in nobis. Idem docet Paulus Roma. 12. Exhibete corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam, cultum rationalem. Significat autem cultus rationalis, cultum, in quo Deus intelligitur, mente apprehenditur, vt fit in motibus timoris, & fiducia erga Deum. Opponitur igitur non solum cultui Leuitico, in quo pecudes mactabantur, sed etiam cultui, in quo fingitur opus ex opere operato offerri. Idem docet Epistola ad Ebræos cap. 13. Per ipsum

ipsum offeramus hostiam laudis semper Deo, & addit interpretationem, id est, fructum labiorum consentium nomini eius. Iubet offerre laudes, hoc est, inuocationem, gratiarum actionem, confessionem & similia, Hæc valent non ex opere operato, sed propter Fidem, Id monet particula, per ipsum offeramus, hoc est, Fide in Christum.

In summa cultus novi testamenti, est spiritualis, hoc est, est iusticia Fidei in corde, & fructus Fidei, Ideoq; abrogat Leuiticos cultus. Et Christus ait Iohan.

4. Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Deus est Spiritus, & eos qui adorant eum in spiritu & veritate oportet adorare. Hæc sententia clarè damnat opiniones de sacrificijs, quæ fingunt ex opere operato ualere, Et docet, qd oporteat spiritu, id est, motibus cordis, & Fide adorare. Ideo et Prophetæ damnant in veteri testamēto
opi-

DE SACRIFICIIS.

opinionem populi de opere operato, & docent iusticiam, & sacrificia Spiritus, Ierem. 7. Non sum locutus cum Patribus vestris, & non praecepi eis in die, quae duxi eos de terra Aegypti, de holocaustis & victimis, Sed hoc verbum praecepi eis dicens, Audite vocem meam, & ero vobis Deus &c.

Quomodo existimemus Iudaeos hanc concionem excepiisse, quae videtur palam pugnare cum Moysè. Constabat enim Deum praecepisse Patribus de holocaustis ac victimis, sed Ieremias opinionem de sacrificijs damnat, hanc non tradiderat Deus, videlicet quod illi cultus ex opere operato placarent eum. Addit autem de fide, quod hoc praeceperit Deus, Audite me, hoc est, credite mihi, quod ego sim Deus vester, quod velim sic innotescere, cum miseror & adiuuo, nec habeam opus vestris victimis, confidite, ego velim esse Deus, iustificator, salvator, non propter opera, sed propter verbum

bum & promissionem meam, à me verè & ex corde petite, & expectate auxilium.

Damnat opinionem de opere operato & Psal. 49. Qui, repudiatis victimis, requirit inuocationem. Nunquid manducabo carnes taurorum &c. Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & honorificabis me. Testatur hanc esse veram λατρεία, hunc esse verum honorem, si ex corde inuocemus ipsum. Item Psal. 39. Sacrificium & oblationem nolui. Aures autem aperuisti mihi, id est, verbum mihi proposuisti, quod audirem, & requiris, ut credam verbo tuo, & promissionibus tuis, quod verè velis misereri, opitulari &c. Item Psalmo 50. Holocaustis non delectaberis, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliarum Deus non despicias. Item Psal. 4. Sacrificate sacrificium iusticiæ, & sperate in Domino. Iubet sperare, & di-

DE SACRIFICIO.

dicit id esse iustum sacrificium, significans cætera sacrificia non esse vera, & iusta sacrificia. Et P sal. 115. Sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. Vocat inuocationem hostiam laudis. Sed plena est scriptura talibus testimonijs, quæ docent, quod sacrificia ex opere operato non reconcilient Deum, Ideoque in nouo Testamento abrogatis cultibus Leuiticis docet fore, vt noua & munda sacrificia fiant, videlicet, fides, inuocatio, gratiarum actio, confessio, & prædicatio Euangelij, afflictio et propter Euangelium, & similia.

Et de his sacrificijs loquitur Malachias, Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, et oblatio munda. Hunc locum detorquent aduersarij ad Missam, & allegant autoritatem Patrum. Facilis est autem responsio, quod, vt maxime loqueretur de Missa non sequatur,

tur, Missam ex opere operato iustificare, aut applicatam alijs mereri remissionem peccatorum &c. Nihil horum dicit Propheta, quæ Monachi & Sophistæ, impudenter affingunt.

Cæterum ipsa Propheta verba offerunt sententiam, Primum enim hoc proponit, magnum fore nomen Domini, Id fit per prædicationem Euangelij. Per hanc enim innotescit nomen Christi, & misericordia patris in Christo promissa cognoscitur. Prædicatione Euangelij parit fidem in his, qui recipiunt Euangelium, Hi invocant Deum, hi agunt Deo gratias, hi tolerant afflictiones in confessione, hi bene operantur propter gloriam Christi, Ita fit magnum nomen Domini gentibus. Incensum igitur & oblatio munda, significant non ceremoniam ex opere operato, sed omnia illa sacrificia, per quæ fit magnum nomen Domini, scilicet fidem, invocationem, prædicationem Euangelij, confessionem &c.

DE SACRIFICIO

Et facile patimur, si quis hic velit complēti cæremoniam, modo neque intelligat solam cæremoniam, neque doceat cæremoniam ex opere operato prodesse. Sicut enim inter sacrificia laudis, hoc est, inter laudes Dei complētimur prædicationem verbi, ita laus esse potest, seu gratiarum actio, ipsa sumptio cæne Domini, sed non ex opere operato iustificans, aut applicanda alijs, ut mereatur eis remissionem peccatorum, Sed paulò post exponemus, quomodo & cæremonia sacrificium sit. Verum quia Malachias de omnibus cultibus novi Testamenti, non solum de cæna Domini loquitur, item quia non patrocinauit Pharisaicæ opinioni, de opere operato, ideo nihil contra nos facit, sed magis adiuvat nos. Requirit enim cultus cordis, per quos verè fit magnum nomen Domini.

Citatur ex Malachia & alius locus, Et purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argum-
tum,

tum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iusticia. Hic locus apertè requirit sacrificia iustorum, quare non patrocinatur opinioni de opere operato. Sunt autem sacrificia filiorum Leui, hoc est, docentium in nouo Testamento, prædicationis, sicut Paulus ait, Rom. 15. Sacrifico Euangelium Dei, ut oblatio gentium fiat accepta, sanctificata Spiritu sancto, id est, ut gentes fiant hostiæ, acceptæ Deo per fidem &c. Nam illa matratio in lege, significabat, & mortem Christi, & prædicationem Euangelij, quæ hanc vetustatem carnis mortificari oportet, & inchoari nouam, & æternam vitam in nobis. Sed aduersarij ubique sacrificij nomen ad solam cæremoniam retorquent, prædicationem Euangelij, fidem, inuocationem, & similia omittunt, cum cæremonia propter hæc instituta sit, Et nouum Testamentum debeat habere sacrificia cordis, non cæ-

DE SACRIFICIO.

remonialia pro peccatis facienda, more
Leuitici sacerdotij.

*Allegant & iuge sacrificium, quod
sicut in lege fuit iuge sacrificium, ita
Missam debeat esse iuge sacrificium nomi
Testamenti. Benè cum aduersarijs agi-
tur, si patimur nos vinci allegorijs. Con-
stat autem quòd allegoriæ non parium
firmas probationes, Quanquam nos
quidem facillè patimur Missam, intelli-
iuge sacrificium, modo vt tota Missa in-
telligatur, hoc est, cæremonia cum pra-
dicatione Euangelij, fide, inuocatione,
& gratiarum actione. Nam hæc simul
coniuncta, sunt iuge sacrificium nomi
Testamenti, quia cæremonia propter
hæc instituta est, nec ab his diuellenda
est, Ideo Paulus ait, Quoties comedetis
panem hunc, & poculum Domini bibe-
tis, annunciate mortem Domini. Illud
verò nullo modo sequitur ex hoc typo
Leuitico, quod cæremonia sit opus ex
opere operato iustificans, aut applican-*
dum

dam pro alijs, ut mereatur eis remissionem peccatorum &c.

Et typus aptè pingit non ceremoniam solam, sed etiam prædicationem Euangelij. In Nume. Cap. 28. Tres ponuntur partes illius quotidiani sacrificij, crematio agni, libatio, & oblatio simile. Lex habebat picturas seu umbras rerum futurarum, Ideo in hoc spectaculo Christus, & totus cultus noui Testamenti pingitur. Crematio agni significat mortem Christi, Libatio significat ubiq; in toto mundo credentes illius agni sanguine aspergi per Euangelij prædicationem, hoc est, sanctificari, sicut Petrus loquitur, In sanctificationem spiritus, in obedientiam, & asperisionem sanguinis Iesu Christi. Oblatio simile, significat fidem, inuocationem, & gratiarum actionem in cordibus. Ut igitur in ueteri Testamento umbracernitur, ita in nouo res significata querenda est, non alius typus tanquam ad sacrificium sufficiens. Quare etiam si

DE SACRIFICIO.

cæremonia est memoriale mortis Christi, tamen sola non est iuge sacrificium, sed ipsa memoria est iuge sacrificium, hoc est, prædicatio, & fides, quæ verè credit Deum morte Christi reconciliatū esse.

Requiritur libatio, hoc est, effectus prædicationis, ut per Euangelium aspersi sanguine Christi, sanctificemur, mortificati, ac viuificati. Requiruntur & oblationes, hoc est gratiarum actiones, confessiones & afflictiones. Sic abiecta Pharisaica opinione de opere operato intelligamus significari cultum spiritualem, & iuge sacrificium cordis, Quia in nouo Testamento corpus bonorum, hoc est, Spiritus sanctus, mortificatio & viuificatio, requiri debent. Ex his satis apparet typum de iugi sacrificio nihil contra nos facere, sed magis pro nobis, quia nos omnes partes significatas iugi sacrificio requirimus. Aduersarij falso somniant solam cæremoniam significari, non etiam prædicationem Euangelij,
mor.

mortificationem et viuificationem cordis &c.

Nunc igitur boni viri facile iudicare poterunt, falsissimam hanc criminationem esse, quod iuge sacrificium aboleamus. Res ostendit, qui sint Antiochi illi, qui regnum tenent in Ecclesia, qui prætectu religionis trahunt ad se regnum mundi, & abiecta cura religionis & docendi Euangelij, dominantur, belligerantur velut Reges mundi, qui nouos cultus instituerunt in Ecclesia. Nam aduersarij in Missa solam retinent caeremoniam, eamq; conferunt publicè ad sacrilegum quæstum. Postea fingunt hoc opus applicatum pro alijs, mereri eis gratiam, & omnia bona. In concionibus non docent Euangelium, nō consolantur conscientias, non ostendunt gratis remitti peccata propter Christum, sed proponunt cultus Sanctorum, satisfactiones humanas, traditiones humanas, per has affirmant homines coram DEO iustificari, Et harum

x 5

quædam

DE SACRIFICIO.

quædam cum sint manifestè impia, tamen vi defenduntur. Siqui concionatores volunt perhiberi doctiores, tradunt quæstiones Philosophicas, quas neque populus, neque ipsi, qui proponunt, intelligunt, Postremò qui sunt tolerabiliores, Legem docent, de iusticia fidei nihil dicunt.

Aduersarij in confutatione miras tragædias agunt de desolatione templorum, quod videlicet, stent inornatæ aræ, sine candelis, sine statuis. Has nugas iudicant esse ornatum Ecclesiarum, Longè aliam desolationem significat Daniel, videlicet ignorantiam Euangelij. Nam populus obrutus multitudine & varietate traditionum atque opinionum, nullo modo potuit complecti summam doctrinæ Christianæ. Quis enim vnquam de populo intellexit doctrinam de pœnitentia, quam aduersarij tradiderunt? Et hic præcipuus locus est doctrinæ Christianæ. Verabatur cōscientiæ enumeratione delictorum

etorum & satisfactionibus, De fide, qua gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat ab aduersarij mentio, de exercitijs fidei luctantis cum desperatione, de gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes conciones aduersariorum mutæ erant. Ad hæc accessit horribilis prophanatio Missarum, & alij multi impij cultus in templis. Hæc est desolatio, quam Daniel describit.

Econtra Dei beneficio apud nos seruiunt ministerio verbi Sacerdotes, docent Euangelium de beneficijs Christi, ostendunt remissionem peccatorum gratis contingere propter Christum. Hæc doctrina affert firmam consolationem conscientijs, Additur & doctrina bonorum operum, quæ DEVS præcipit, Dicitur de dignitate atq; vsu Sacramentorum. Quod si iuge sacrificium esset vsus Sacramenti, tamen nos magis retineremus, quam aduersarij, quia

X 6

apud

DE SACRIFICIO

apud illos Sacerdotes mercede conducti
utuntur Sacramento, Apud nos cre-
brior & religiosior usus est. Nam po-
pulus utitur, sed prius institutus, atq;
exploratus, Docentur enim homines de
vero usu Sacramenti, quod ad hoc insti-
tutum sit, ut sit sigillum, & testimoni-
um gratiæ remissionis peccatorum.
Ideoq; debeat pauidas conscientias ad-
monere, ut verè statuunt & credant si-
bi gratis remitti peccata.

Cum igitur & prædicationem En-
geli & legitimum usum Sacramen-
torum retineamus, manet apud nos iu-
ge sacrificium. Et, si de externa specie
dicendum est, frequentia in templis
apud nos maior est, quàm apud aduer-
sarios, Tenentur enim auditoria utili-
bus & perspicuis concionibus. Verum
adversariorum doctrinam, nunquam
neq; populus neque doctores intellexe-
runt, & verus ornatus est Ecclesia-
rum, doctrina pia, utilis, & perspicua,
usus

usus pius Sacramentorum, oratio ardens, & similia. Candela, vasa aurea, & similes ornatus, decent, sed non sunt proprius ornatus Ecclesiae. Quod si aduersarij in talibus rebus collocant cultus, non in praedicatione Euangelij, in Fide, in certaminibus Fidei, sunt in istis numerandi, quos Daniel describit, colere Deum suum auro & argento.

Allegant & ex Epistola ad Ebraeos, Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus, constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hinc ratiocinantur, cum in nouo Testamento sint Pontifices & Sacerdotes, sequitur quod sit & sacrificium aliquod pro peccatis. Hic locus vel maximè mouet indoctos, praesertim cum illa pompa sacerdotij & sacrificiorum veteris Testamenti offunditur oculis. Hæc similitudo decipit imperitos, vt iudicent oportere ad eundem modum apud nos existere aliquod care-

DE SACRIFICIO.

moniale sacrificium applicandum pro peccatis aliorum, sicut in veteri Testamento. Neq; aliud est ille cultus Missarū & reliqua politia Papæ, q̄ νακοζηδία Leuiticæ politia malè intellectæ.

Et cum sententia nostra habeat præcipua testimonia in Epistola ad Ebræos, tamen aduersarij locos ex illa Epistola truncatos contra nos detorquent, vt in hoc ipso loco, vbi dicitur Pontificem constitui, vt offerat sacrificia pro peccatis, Scriptura ipsa statim attexit Christum Pontificem. Verba præcedentia de Leuitico sacerdotio loquuntur, & significant Leuiticum Pontificatum fuisse imaginem Pontificatus Christi. Nam sacrificia Leuitica pro peccatis, non merebantur remissionem peccatorum coram Deo, tantum erant imago sacrificij Christi, quod vnum futurum erat propitiatorium sacrificium, vt supra diximus, Itaq; Epistola magna ex parte confumitur in hoc loco, q̄ vetus Pontificatus, & vetera sacrificia non fuerint ad

hoc

boc instituta, vt mererentur remissionem peccatorum coram Deo, seu reconciliationem, sed tantum ad significandum futurum sacrificium, vnius Christi.

Oportuit enim sanctos in veteri Testamento iustificari Fide, ex promissione remissionis peccatorum, donandæ propter Christum, sicut & Sancti in nouo Testamento iustificantur. Omnes Sanctos ab initio mundi sentire oportuit, hostiam & satisfactionem fore pro peccato, Christum, qui pmissus erat, sicut Esaias docet ca. 53. Cum posuerit animam suam hostiã pro peccato &c. Cum igitur in veteri Testamento sacrificia non mererentur reconciliationẽ, nisi similitudine quadã, Merebãtur enim recõciliationem politicã, sed significarẽt venturum sacrificiũ, Sequitur vnicũ esse sacrificiũ Christi, applicatnm p aliorum peccatis. Nullũ igitur reliquum est in nouo Testamento sacrificium applicandum pro peccatis aliorum, præter vnum Christi sacrificium in cruce.

Tota

DE SACRIFICIO.

*Tota via errant, qui fingunt sacrificia
Leuitica coram Deo meruisse remissionē
peccatorum, Et hoc exemplo sacrificia
applicanda pro alijs in nouo Testamento
requirunt, præter mortem Christi. Hac
imaginatio simpliciter obruit meritum
passionis Christi, & iusticiam Fidei, &
corrumpit veteris & noui Testamenti
doctrinam, & pro Christo alios Media-
tores & propiciatores nobis efficit Pon-
tifices & sacrificulos, qui quotidie ven-
dunt operam suam in templis.*

*Quare si quis ita argumentatur, o-
portere in nouo Testamento Pontificem
esse, qui pro peccatis offerat, tantum de
Christo concedendum est, Et hanc solu-
tionem confirmat tota Epistola ad Ebra-
os. Et id prorsus esset alios Mediatore
constituere præter Christum, si aliam sa-
tisfactionem applicandam pro peccatis
aliorum & reconciliantem Deum, præ-
ter mortem Christi requireremus. De-*

inde

inde quia sacerdotium noui Testamenti, est ministerium spiritus, vt docet Paulus 2. Cor. 3. Ideo vnicum habet sacrificium Christi satisfactorium & applicatum pro peccatis aliorum, Ceterum nulla habet sacrificia similia Leuiticis, quæ ex opere operato applicari pro alijs possint, sed exhibet alijs Euangelium, & Sacramenta, vt per hæc concipiant Fidem, & Spiritum sanctum, & mortificentur, & viuificentur, quia ministerium spiritus, pugnat cum applicatione operis operati. Est enim ministerium spiritus, per quod Spiritus sanctus efficax est in cordibus, quare habet tale ministerium, quod ita prodest alijs, cum in eis efficax est, cum regenerat & viuificat eos. Id non fit applicatione alieni operis, pro alijs ex opere operato.

Ostendimus rationem, quare Missa non iustificet ex opere operato, nec applicata pro alijs mereatur eis remissionem, quia vtrunq; pugnat cum iusticia,

D.E SACRIFICIO.

cia Fidei. Impossibile est enim remissionem peccatorum contingere, vinci terrores peccati & mortis, vlllo opere, aut vllare, nisi Fide in Christum, iuxta illud, Iustificati ex Fide pacem habemus. Ad hæc ostendimus scripturas, quæ contra nos citantur, minimè patrocinari impiæ opinioni aduersariorum de opere operato, Idq; iudicare omnes boni viri apud omnes gentes possunt. Quare repudiandus est error Thomæ, qui scripsit corpus Domini semel oblatum in cruce, pro debito originali, iugiter offerri pro quotidianis delictis in altari, vt habeat in hoc Ecclesia munus ad placandum sibi Deum. Repudiandi sunt & reliqui communes errores, quòd Missa conferat gratiam ex opere operato facienti. Item, quòd applicata pro alijs etiam iniustis, non ponentibus obicem, mereatur eis remissionem peccatorum culpe & pænæ. Hæc omnia falsa & impia sunt, nuper ab indoctis Monachis conficta,

ficta, & obruunt gloriam passionis Christi, & iusticiam Fidei.

Et ex his erroribus infiniti alij nati sunt, quantum Missæ valeant applicata simul pro multis, quantum valeant singula pro singulis. Sophistæ habent descriptos gradus meritorum, sicut argentarij gradus ponderum in auro & argento. Deinde vendunt Missam, tanquam precium ad impetrandum quod quisq; expedit, Mercatoribus vt felix sit negociatio, venatoribus, vt felix sit venatio, & alia infinita. Postremò transferunt eam & ad mortuos, liberant animas applicatione Sacramenti, à pœnis purgatorij, cum sine Fide nec viuus Missa proffit. Neq; ex scripturis aduersarij afferre, vel vnâ syllabam possunt ad defensionem istarum fabularum, quas in Ecclesia magna autoritate docent, Neq; Ecclesiæ veteris, neq; Patrum testimonia habent.

QVID

DE SACRIFICIO.

QVID PATRES DE
SACRIFICIO SEN-
SERINT.

ET quoniam loca scripturæ, quæ
cōtra nos citantur explicauimus,
de Patribus etiam respondendum
est, Non ignoramus Missam à Patribus
appellari sacrificium, sed hi non volunt
Missam ex opere operato, conferre gra-
tiam, & applicatam pro alijs mereri eis
remissionem peccatorum culpæ & pæ-
næ. Vbi leguntur hæc portenta verbo-
rum apud Patres? sed apertè testantur
se de gratiarum actione loqui, ideoq; vo-
cānt *εὐχαριστία*. Diximus autem su-
pra sacrificium *εὐχαριστία* non me-
reri reconciliationem, sed fieri à recon-
ciliatis, sicut afflictiones non merentur
reconciliationem, sed tunc sunt sacrifi-
cia *εὐχαριστία*, quando reconciliati su-
stinent eas, Et hoc responsum in genere
ad Patrum dicta, satis tuetur nos con-

tra

tra aduersarios. Certum est enim illa fig-
menta de merito operis operati nusq̃
extare apud Patres. Sed vt tota causa
magis perspici possit, dicemus & nos de
vsu Sacramenti, ea, quæ certum est con-
sentanea esse Patribus & scripturæ.

DE VSV SACRAMEN-
TI ET DE SACRI-
FICIO.

Quidam belli homines fingunt
cænam Domini institutam esse
propter duas causas. Primum,
vt sit nota & testimonium professionis,
sicut certa forma cuculli, est signum cer-
tæ professionis. Deinde cogitant præci-
pue talem notam Christo placuisse, vide-
licet conuiuium, vt significaret mutu-
am inter Christianos coniunctionem atq;
amicitiam, quia symposia sunt signa fæ-
derum & amicitiae. Sed hæc opinio est
civilis, nec ostendit præcipuum vsum re-
rum à Deo traditarum, Tantum de cha-
ri.

DE VSV SACRAMEN.

ritate exercenda loquitur, quam homines prophani & ciuiles, vtcunq; intelligunt, De Fide non loquitur, quæ quid sit pauci intelligunt.

Sacramenta sunt signa voluntatis Dei erga nos, non tantum signa sunt hominum inter sese. Et rectè definiunt, Sacramenta in nouo Testamento esse signa Gratiæ, Et quia in Sacramento duo sunt, Signum & Verbum, Verbum in nouo testamento est promissio Gratiæ addita signo, Promissio noui Testamenti est promissio remissionis peccatorum, sicut Textus hîc dicit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, Hic est calix noui Testamenti, cum sanguine meo, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Verbum igitur offert remissionem peccatorum, Et cæremonia est quasi pictura Verbi, seu sigillum, ut Paulus vocat, ostendens promissionem. Ergo sicut promissio inutilis est, nisi Fide accipiatur, ita inutilis est cæremonia.

nia, nisi Fides accedat, quæ verè statuat hic offerri remissionem peccatorum. Et hæc Fides erigit contritas mentes, Et sicut verbum ad hanc Fidem excitandam traditum est, Ita Sacramentum institutum est, ut illa species incurrens in oculos moueat corda ad credendum. Per hæc enim videlicet per Verbum & Sacramentum operatur Spiritus sanctus.

Et talis vsus Sacramenti, cum Fides viuificat per terrefacta corda, cultus est noui Testamenti, quia nouum Testamentum habet motus spirituales, mortificationem & viuificationem. Et ad hunc vsum instituit Christus, cum iubet. facere in sui commemorationem. Nam meminisse Christi, non est ociosa spectaculi celebratio, aut exempli causa instituta, sicut in Tragædijs celebratur memoria Herculis, aut Plysis, Sed est meminisse beneficia Christi, eaq; Fide accipere, ut per ea viuificemur. Idea Psalmus ait, Memoriam fecit mirabiliū
suo-

DE VSV SACRAMEN.

suorum, misericors & miserator Dominus, Escam dedit timentibus se. Significat enim voluntatem & misericordiam Dei agnoscendam esse, in illa caeremonia. Illa autem Fides, quæ agnoscit misericordiam, viuificat, Et hic principalis vsus est Sacramenti, in quo apparet, qui sint idonei ad Sacramentum, videlicet perterrefacta conscientia, & quomodo vtidebeant.

Accedit & sacrificium, Sunt enim vnius rei plures fines. Postq̃ conscientia Fide erecta sensit ex qualibus terroribus liberetur, tum verò seriò agit gratias pro beneficio & passione Christi, & vtitur ipsa caeremonia ad laudem Dei, vt hac obedientia gratitudinem ostendat, & testatur se magnificare dona Dei. Ita fit caeremonia sacrificium laudis, Ac Patres quidem de duplici effectu loquuntur, de consolatione conscientiarum, & de gratiarum actione seu laude. Horum effectuum prior ad Sa-

cramenti rationem pertinet, posterior
 pertinet ad sacrificium. De consolatione
 ait *Ambrosius*, *Accedite ad eum &*
absolui mini, quia est remissio peccato-
 rum. *Qui sit iste quæritis, Audite ipsum*
dicentem, *Ego sum panis vitæ, qui ve-*
nit ad me non esuriet, & qui credit in
me, non sitiet vnquam. Hic testatur in
 Sacramento offerri remissionem pecca-
 torum, testatur & fide accipi debere.

Infinita testimonia leguntur in
banc sententiam apud Patres, quæ om-
nia detorquent aduersarij ad opus ope-
ratum & applicandum pro alijs, cum
Patres apertè requirant fidem, & de
propria cuiusque consolatione loquan-
tur, non de applicatione. Præter hæc
leguntur & sententiæ de gratiarum
actione, qualis illa est suauissimè dicta à
Cypriano, de piè communicantibus, Pieo-
tas inquit inter data & condonata se di-
uidēs, gratias agit tam vberis beneficij
 Z largi-

DE VOCABVLIS

Largiteri, id est, pietas intuetur data & condonata, hoc est, confert inter se magnitudinem beneficiorum Dei & magnitudinem nostrorum malorum, mortis & peccati, & agit gratias &c. Et hinc extitit appellatio *ευχαριστίας* in Ecclesia. Neque verò caremonia ipsa est gratiarum actio ex opere operato applicanda pro alijs, vt mereatur eis remissionem peccatorum &c. vt liberet animas defunctorum. Hæc pugnant cum iusticia fidei, quasi caremonia, sine fide proffit, aut facienti, aut alijs.

DE VOCABVLIS

MISSAE.

ADuersarij reuocant nos etiam ad Grammaticam, sumunt argumenta ex appellationibus missæ, quæ non habent opus longa disputatione, Non enim sequitur Missam, etiam si
vocat

vocatur sacrificium, opus esse ex opere
 operato gratiam conferens, aut appli-
 catum pro alijs, mereri eis remissionem
 peccatorum &c. Λειτουργία inquit,
 significat sacrificium, Et Græci Missam
 appellant liturgiā. Cur hic omittunt ap-
 pellationem veterem Synaxis, quæ o-
 stendit Missam olim fuisse multorum com-
 municationem, Sed dicamus de Litur-
 gia. Ea vox non significat propriè sacri-
 ficiū, sed potius publicum ministeriū,
 & aptè quadrat ad nostram sententiā,
 quòd videlicet unus minister cōsecrans,
 reliquo populo exhibet corpus & san-
 guinem Domini, sicut unus minister do-
 cens exhibet Euangelium populo, sicut
 ait Paulus, Sic nos existimet homo, tan-
 quam ministros Christi, & dispensato-
 res mysteriorum Dei, hoc est, Euangelij,
 et Sacramentorum. Et 2. Cor. 5. Propter
 causam Christi legatione fungimur, tan-
 quam Deo per nos adhortante, roga-
 mus Christi causa, reconciliamini &c.

DE VOCABVLIS

Ita aptè quadrat nomen λειτουργία
ad ministerium. Est enim vetus ver-
bum vsurpatum in publicis ministerijs
civilibus, ac significat Græcis, onera pu-
blica, sicut tributum, sumptum instru-
endæ classis, aut similia, vt testatur ora-
tio Demosthenis πρὸς λεπτινῶν, quæ
tota consumitur in disputatione de pu-
blicis muneribus & immunitatibus
φησὶ δὲ ἀναξίου τινὰς ἀνθρώπους
εὐρομῶνους ἀτέλειαν ἐκδιδύνειν τὰς
λειτουργίας, id est, dicet, indignos
quosdam homines inuenta immunitate
detrectare publica onera. Et sic Roma-
nis temporibus locuti sunt, vt ostendit
rescriptum Tertinacis. ff. de iure im-
munitatis. L. Semper. εἰ καὶ μὴ πασῶν
λειτουργιῶν τοὺς πατέρας ὁ τῶν τέ-
νων ἀριθμὸς ἀνείηται. Et si non liberat
parentes omnibus oneribus publicis nu-
merus natorum. Et Commentarius De-
mosthe.

mosthenis scribit, λειτουργία genus
 esse tributorum, sumptus ludorum, sum-
 ptus instruendarum navium, curandi
 gymnasij, & similiarum publicarum cu-
 rationum. Et Paulus pro collatione v-
 surpavit. 2. Corinth. 9. Officium huius
 collationis non solum supplet ea, quæ
 defunt Sanctis, sed etiam efficit, ut plu-
 res Deo ubertim agant gratias & c. Et
 Philipenses. 2. appellat Epaphroditum
 λειτουργόν ministrum necessitatis suæ,
 ubi certè non potest intelligi sacrificu-
 lus. Sed nihil opus est pluribus testi-
 monijs, cum exempla ubique obvia sint
 legentibus Græcos scriptores, in quibus
 λειτουργία usurpatur pro publicis o-
 neribus civilibus, seu ministerijs. Et
 propter diphthongum Grammatici non
 deducunt à λῆτη, quod significat pre-
 ces, sed à publicis bonis, quæ vocant
 λῆτα ut sit λειτουργία curo, tracto
 publica bona.

DE VOCABVLIS

Illud est ridiculum, quod argu-
 mentantur, altaris mentionem fieri in
 sacris literis, quare necesse sit Missam
 esse sacrificium, cum parabola altaris
 per similitudinem à Paulo citetur. Et
 Missam fingit dictam ab altari מִזְבֵּחַ.
 Quorsum opus erat tam procul, accer-
 sere etymologiam, nisi volebant osten-
 tare scientiam Ebraicæ linguæ? Quor-
 sum opus est procul quærere etymolo-
 giam? cum extet nomen Missa Deut. 16.
 ubi significat collationes, seu munera
 populi, non oblationem sacerdotis. De-
 bebant enim singuli venientes ad cele-
 brationem Pascæ aliquod munus, qua-
 si symbolam afferre. Hunc moremini-
 tio retinuerunt & Christiani, Conue-
 nientes afferebāt panes, vinum & alia,
 ut testantur Canones Apostolorum. In-
 de sumebatur pars, quæ consecraretur,
 Reliquum distribuebatur pauperibus,
 Cum hoc more retinuerunt & nomen
 collationum, Missa. Et propter tales
 colla-

collationes apparet etiā alicubi Missam dictam esse ἁγίασμα, nisi quis mauult ita dictam esse propter commune conuiuium, Sed omittamus has nugas. Ridiculum est enim aduersarios in re tanta, adeo leues coniecturas afferre. Nam etiamsi Missa dicitur oblatio, quid facit vocabulum ad illa somnia de opere operato & applicatione, quam fingunt alijs mereri remissionem peccatorum? It potest oblatio dici, propterea, quia ibi offeruntur orationes, gratiarum actiones & totus ille cultus, sicut & εὐχαριστία dicitur, Verum neque ceremonie, neq; orationes ex opere operato sine fi-
de prosunt. Quanquam nos hic non de orationibus, sed propriè de cæna Domini disputamus.

Græcus Canon etiam multa dicit de oblatione, sed palàm ostendit se non loqui propriè de corpore & sanguine Domini, sed de toto cultu, de precibus

DE VOCABVLIS

& gratiarum actionibus. Sic enim ait
 καὶ πίνουσιν ἡμᾶς ἀξίους γενέσθαι τοῦ
 προσφέρειν σοὶ δέησεις καὶ ἱκεσίας καὶ
 θυσίας ἀναίμακτες ὑπὲρ πάντος λα-
 οῦ, *Nihil offendit, rectè intellectum.* O-
rat enim nos dignos effici, ad offerendas
preces, & supplicationes & hostias in-
cruentas pro populo. Nam ipsas preces
 vocat hostias incruentas, Sicut & pau-
 lὸ post ἐπὶ προσφερόμεν σοὶ τὴν λογ-
 κὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν.
Offerimus, inquit, hunc rationalem, &
incruentum cultum. Ineptè enim expo-
 nunt, qui hîc rationalem hostiam maluit
 interpretari, & transferunt ad ipsam
 corpus Christi, cum Canon loquatur de
 toto cultu et λογικὰ λατρεία à Paulo
 dicta sit, contra opus operatum, vide-
 licet, de cultu mentis, de timore, de fi-
 de, de invocatione, de gratiarum actio-
 ne &c.

Quod

Quod verò defendunt aduersarij nostri applicationem cæremonia pro liberandis animabus defunctorum, qua ex re quæstum infinitum faciunt, nulla habent testimonia, nullum mandatum ex scripturis. Neque verò est leue peccatum tales cultus sine mandato DEI, sine exemplo Scripturæ, in Ecclesia instituere, & cænam Domini institutam ad recordationem & prædicationem inter viuos, transferre ad mortuos, Hoc est abuti nomine DEI contra secundum Præceptum. Primum enim contumelia est Euangelij, sentire quod cæremonia, ex opere operato, sine fide sit sacrificium, reconcilians DEVM, & satisfaciens pro peccatis. Horribilis oratio est, tantundem tribuere operi sacerdotis, quantum morti CHRISTI. Deinde peccatum & mors non possunt vinci nisi fide in CHRISTVM, sicut Paulus docet, Iustificati ex fide pacem habemus. Quare non po-

DE VOCABVLIS

test vinci pœna purgatorij, applicatio-
ne alieni operis.

Omittemus iam qualia habeant
aduersarij testimonia de purgatorio,
quales existiment pœnas esse purgato-
rij, quales habeat causas doctrina sa-
tisfactionum, quam supra ostendimus
vanissimam esse. Illud tantum oppone-
mus, Certum est cœnam Domini insti-
tutam esse propter remissionem culpa.
Offert enim remissionem peccatorum,
vbi necesse est verè culpam intelligen-
re, Et tamen pro culpa non satisfacit,
alioqui Missa esset par morti Christi.
Nec remissio culpæ accipi potest ali-
ter, nisi fide. Igitur Missa non est sa-
tisfactio, Sed promissio & Sacramen-
tum requirens fidem. Ac profectò ne-
cesse est omnes pios acerbissimo dolore
affici, si cogitent Missam magna ex par-
te ad mortuos & ad satisfactiones pro
pœnis translata esse, Hoc est, tollere
iuge

inge sacrificium ex Ecclesia, Hoc est, Antiochi regnum, qui saluberrimas promissiones de remissione culpæ, de fide, transtulit ad vanissimas opiniones de satisfactionibus, Hoc est, Evangelium contaminare, corrumpere usum Sacramentorum. Hi sunt quos Paulus dixit reos esse corporis & sanguinis Domini, qui oppreſſerunt doctrinam de fide, & remissionem culpæ, & corpus & sanguinem Domini ad sacrilegum quæstum prætextu satisfactionum contulerunt, & huius sacrilegii pœnas aliquando dabunt. Quare cavendum est nobis & omnibus pijs conscientijs, ne approbent aduersariorum abusus.

Sed redeamus ad causam. Cum Missa non sit satisfactio, nec pro pœna, nec pro culpa, ex opere operato, sine fide, Sequitur applicationem pro mortuis inutilem esse. Neque hic opus est lon-

DE VOCABVLIS

giore disputatione. Constat enim quod illæ applicationes pro mortuis nulla habeant ex Scripturis testimonia, Nectum est in Ecclesia cultus instituere, sine autoritate scripturæ. Et, si quando opus erit, prolixius de tota re dicemus. Quid enim nunc rixemur cum aduersarijs, qui neque quid sacrificium, neque quid Sacramentum, neque quid remissio peccatorum, neque quid sit fides, intelligunt.

Nec Græcus Canon applicat oblationem tanquam satisfactionem pro mortuis, qui applicat eam pariter beatis omnibus Patriarchis, Prophetis, Apostolis. Apparet igitur Græcos tanquam gratiarum actionem offerre, non applicare tanquam satisfactionem pro pœnis, Quamquam etiam loquuntur nō de sola oblatione corporis & sanguinis Domini, Sed de reliquis Missæ partibus, videlicet, orationibus & gratia-

gratiarum actionibus. Nam post consecrationem precantur, ut sumentibus pro-
 fit, non loquuntur de alijs, Deinde
 addunt ἔπ προσφέρων σοὶ τὴν λογ-
 κὴν ταύτην λατρεῖαν ὑπὸ τῶν ἐν πί-
 σει ἀναπαυσαμένων πρὸ πατέρων
 πατέρων, πατριάρχων, προφητῶν,
 ἀποστόλων &c. At λογικὴ λατρεία
 non significat ipsam hostiam, sed oratio-
 nes & omnia, quæ ibi geruntur.

Quòd verò allegant aduersarij Pa-
 tres de oblatione pro mortuis, Scimus
 veteres loqui de oratione pro mortuis,
 quam nos non prohibemus, sed applica-
 tionem cænæ Domini pro mortuis ex o-
 pere operato, Et, ut maximè Gregorij
 aut recentiorum testimonia habeant,
 nos opponimus clarissimas & certissi-
 mas scripturas. Et Patrum magna dis-
 similitudo est, Homines erant, & labi ac
 decipi poterant, Quanquàm si nanc reuini-
 sce-

DE VOCABVLIS

sterent ac viderent sua dicta pretextiluculentis illis mendacijs, quæ docent aduersarij de opere operato, longè aliter se ipsi interpretarentur.

Falsò etiam citant aduersarij contra nos damnationem Aerij, quem dicunt ppter ea damnatum esse, quòd negauerit in Missa oblationem fieri pro uiuis & mortuis. Sæpè hoc colore vtantur, allegant veteres hæreses, & cum his falsò comparant nostram causam, vt illa collatione prægrauent nos. Epiphanius testatur Aerium sensisse, quòd orationes pro mortuis sint inutiles, id reprehendit. Neq; nos Aeriopatrocinamur, sed vobiscum litigamus, qui hæresin manifestè pugnantem cum Prophetis, Apostolis, & sanctis Patribus scelerestè defenditis, videlicet, quòd Missa ex opere operato iustificet, quòd mereatur remissionem culpæ & pænæ, etiam iniustis, pro quibus applicatur, si non ponant

nant obicem. Hos perniciosos errores
improbamus, qui ledunt gloriam passio-
nis Christi, & penitus obruunt doctri-
nam de iusticia fidei. Similis fuit persua-
sio impiorum, in Lege, q̄ mererentur re-
missionem peccatorum per sacrificia ex
opere operato, nō acciperent gratis per
fidem. Itaq; augebant illos cultus & sa-
crificia, instituebant cultum Baal in Is-
rael, in Iuda etiam sacrificabant in lu-
cis. Quare Prophetæ damnata illa per-
suasione, belligerantur non solum cum
cultoribus Baal, sed etiam cum alijs sa-
cerdotibus, qui sacrificia à Deo ordina-
ta cum illa opinione impia faciebant.

Verum hæret in mundo hæc persua-
sio, & hærebit semper, quòd cultus &
sacrificia sint propitiationes, Nō ferunt
homines carnales soli sacrificio Christi
tribui hunc honorem, quòd sit propicia-
tio, Quia iusticiam fidei non intelligunt,
sed parem honorē tribuunt reliquis cul-
tibus.

DE VOCABVLIS

tibus & sacrificijs. Sicut igitur in Iuda
hæsit apud impios Pontifices falsa per-
suasio de sacrificijs, sicut in Israel Baali-
tici cultus durauerunt, Et tamen erat i-
bi Ecclesia Dei, quæ impios cultus im-
probabat, Ita hæret in regno Pontificio
cultus Baaliticus, hoc est, abusus Missæ,
quam applicant, vt per eam mereantur
iniustis remissionem culpæ & pænæ. Et
videtur hic Baaliticus cultus vnâ cum
regno Pontificio duraturus esse, donec
veniet Christus ad iudicandum, & glo-
ria aduentus sui perdet regnum Anti-
christi. Interim omnes, qui verè cre-
dunt Euangelio, debent improbare illos
impios cultus excogitados contra man-
datum Dei, ad obscurandam gloriam
Christi, & iusticiam Fidei.

Hæc de Missa breuiter diximus, vt
omnes boni viri vbiq; gentium intelli-
gere queant, nos summo studio dignita-
tem Missæ tueri, & verum vsum osten-
de-

dere, & iustissimas habere causas, quare ab aduersarijs dissentiamus, Ac volumus admonitos esse omnes bonos viros, ne adiuuent aduersarios defendentes prophanationem Missæ, ne grauent se societate alieni peccati. Magna causa, magnares est, nec inferior illo negotio Elie Prophetæ, qui cultum Baal improbabat. Nos modestissime causam tantam proposuimus, & nunc sine contumelia respondimus. Quod si commouerint nos aduersarij, vt omnia genera abusuum Missæ colligamus, non tam clementer erit agenda causa.

DE VOTIS MONASTICIS.

A Pud nos in oppido Thuringiæ Isenaco Franciscanus quidam fuit ante annos triginta, Iohannes Hilten, qui à suo sodalitate reiectus est in carcerem, propterea quod quosdam
no-

DE VOTIS

notissimos abusus reprehenderat. Vidimus enim eius scripta, ex quibus satis intelligi potest quale fuerit ipsius doctrinæ genus, Et qui norant eum, testantur fuisse senem placidum, & sine morositate grauem. Is multa prædixit, quæ partim euenerunt hæcenus, partim iam videntur impendere, quæ nō uolumus recitare, ne quis interpretetur ea, aut odio cuiusquam, aut in gratiam alicuius narrari. Sed postremo, cum vel propter ætatem, vel propter squa-
lorem carceris in morbum incidisset, accersuit ad se Guardianum, ut suam ualeitudinem illi indicaret, Cumq; Guardianus accensus odio Pharisæico, duriter obiurgare hominem propter doctrinæ genus, quod videbatur officere culinæ, cœpisset, tum iste omissa iam mentione ualeitudinis ingemiscens inquit, se has iniurias æquo animo propter Christum tolerare, cum quidem nihil scirpsisset aut docuisset, quod labefactare statu-
tum

tum Monachorum posset, tantum notos quosdam abusus reprehendisset, Sed alius quidam, inquit, veniet anno Domini 1516. qui destruet vos, nec poteritis ei resistere. Hanc ipsam sententiam de inclinatione regni Monachorum, & hunc annorum numerum, postea etiam repperunt eius amici per scriptum ab ipso in commentarijs suis, inter annotationes, quas reliquerat in certos locos Danielis.

Quamquam autem quantum huic voci tribuendum sit, euentus docebit, tamen extant alia signa, quæ minantur mutationem regno Monachorum, non minus certa, quàm oracula. Constat enim, quantum sit in Monasterijs hypocrisis, ambitionis, auariciæ, quantæ inscitia, & indoctissimi cuiusq; sauitia, quanta vanitas in concionibus, in exco- gitandis subinde nouis aucupijs pecunie, Et sunt alia vitia, quæ non libet commemorare. Cumq; fuerint olim Scholæ
do.

DE VOTIS

doctrinæ Christianæ, nunc degeneraverunt velut ab aureo genere in ferreum, seu ut cubus Platonius in malas harmonias degenerat, quas Plato ait exitium asferre. Locupletissima quæq; Monasteria tantum alunt ociosam turbam, quæ ibi falso prætextu religionis bellatur de publicis eleemosynis Ecclesiæ. Christus autem admonet de sale insipido, quod soleat effundi, & conculcari. Quare ipsi sibi Monachi his moribus facta canunt, Et accedit nunc aliud signum, quod passim autores sunt interficiendorum bonorum virorum. Has cædes Deus haud dubiè brevi percipietur, Neq; verò accusamus omnes. Arbitramur enim passim aliquos viros bonos in Monasterijs esse, qui de humanis cultibus moderatè sentiunt, nec probant scitiam, quam exercent hypocritæ apud ipsos.

Sed de genere doctrinæ disputamus, quòd nunc defendunt Architecti consu-

tationis, non *Vtrum* vota seruanda sint, Sentimus enim licita vota seruari debere, sed *Vtrum* cultus illi mereantur remissionem peccatorum & iustificationem, *Vtrum* sint satisfactiones pro peccatis, *Vtrum* sint pares Baptismo, *Vtrū* sint obseruatio præceptorum & consiliorum, *Vtrum* sint perfectio Euangelica, *Vtrum* habeant merita supererogationis, *Vtrum* merita illa applicata alijs saluent eos, *Vtrum* sint licita vota his opinionibus facta, *Vtrum* sint licita vota, quæ prætextu religionis tantum ventris & ocij causa suscepta sunt, *Vtrum* verè sint vota, quæ sunt extorta aut iniunctis, aut his, qui per ætatem nondum iudicare poterant de genere vitæ, quos parentes aut amici intraserunt in Monasteria, vt de publico alerentur, sine patrimonij priuati iactura, *Vtrum* licita sint vota, quæ palam vergunt ad malum exitum, vel quia ppter imbecillitatem non seruantur, vel quia hi, qui sunt
in il-

DE VOTIS

*in illis sodalitijs; coguntur abusus Mis-
sarium, impios cultus Sanctorum, consi-
lia sequendi in bonos viros, approbare
& adiuvare.*

*De his questionibus disputamus,
Et cum nos in confessione pluraq; dixi-
mus de eiusmodi Votis, quæ etiam Ca-
nones Pontificum improbant, tamen
adversarij iubent omnia, quæ produxi-
mus, recedere. His enim verbis vsi sunt,
Ac operæ precium est audire, quomo-
do cavillentur nostras rationes, & quid
afferant ad muniendam suam causam.
Ideò breuiter percurremus pauca que-
dam argumenta nostra, & diluemus in
his obiter cavillationes aduersariorum.
Cum autem hæc tota causa diligenter &
copiosè à Luthero tractata sit, in libro,
cui Titulum fecit, De votis Monasticis,
volumus hic librum illum pro repetito
habere.*

*Primum hoc certissimum est, non esse
lici-*

Initium votum, quo sentitis, qui vouet,
se mereri remissionem peccatorum co-
ram Deo, aut satisfacere pro peccatis
coram Deo. Nam hac opinio est manifesta
contumelia Euangelii, quod docet nobis
gratis donari remissionem peccatorum
propter Christum, ut supra copiose di-
ctum est. Recte igitur citamus Pau-
li locum ad Galatas, Euacuati estis à
Christo, qui in Lege iustificamini, à gra-
tia excidistis. Qui quarunt remissio-
nem peccatorum, non fide in Christum,
sed operibus Monasticis, detrahunt de
honore Christi, & iterum crucifigunt
Christum. Audite autem, audite, quo-
modo hic elabantur Architecti confu-
tationis, Pauli locum tantum de Lege
Moisi exponunt, & addunt Monachos
omnia propter Christum obseruare, &
conari propius secundum Euangelium
vivere, ut mereantur vitam aeternam,
Et addunt horribilem epilogum his ver-
bis, Quare impia sunt, quæ hic contra

DE VOTIS

*Monasticen allegantur. O Christe, quam-
diu feres has contumelias, quibus Evan-
gelium tuum afficiunt hostes nostri.*

*Diximus in confessione remissionem
peccatorum gratis accipi, propter Chri-
stum per Fidem. Si hæc non est ipsa E-
uangelij vox, si non est sententia Patris
æterni, quam tu, qui es in sinu Patris,
reuelasti mundo, iure plectimur. Sed tua
mors testis est, tua resurrectio testis est,
Spiritus sanctus testis est, tota Eccle-
sia tua testis est, verè hanc esse Evan-
gelij sententiam, quòd consequamur re-
missionem peccatorum, non ppter me-
rita, sed propter te, per Fidem. Paulus
cum negat homines Lege Moysi mereri
remissionem peccatorum, multò magis
detrahit hanc laudem traditionibus hu-
manis. Idq; apertè ad Colossenses testa-
tur. Si lex Moysi, quæ erat diuinitus re-
uelata, non merebatur remissionem pec-
catorum, quantò minus istæ fatuæ ob-
ser-*

seruationes, abhorrentes à ciuili consuetudine vitæ, merentur remissionem peccatorum.

Aduersarij fingunt Paulum abolere legem Moysi, & Christum ita succedere, vt non gratis donet remissionem peccatorum, Sed propter opera aliarum legum, si quæ nunc excogitentur. Hac impia & fanatica imaginatione obruunt beneficium Christi. Deinde fingunt inter hos, qui obseruant illam legem Christi, Monachos propius obseruare, quàm aliôs, propter hypocrisin paupertatis, obedientiæ, & castitatis, cum quidem omnia sint plena simulationis. Paupertatem iactant in summa copia rerum omnium, obedientiam iactant, cum nullum genus hominum libertatem habeat maiorem, quàm monachi. De cælibatu non libet dicere, qui quàm purus sit in plerisque, qui student continere, Gerson indicat, Et
A a quotus

DE VOTIS

quotus quisque continere studet. Scilicet hac simulatione propius secundum Euangelium viuunt Monachi, Christus non ita succedit Moysi, vt propter nostra opera remittat peccata, sed vt sua merita, suam propiciationem opponat iræ Dei pro nobis, vt gratis nobis ignoscatur. Qui veropræter Christi propiciationem propria merita opponit iræ Dei, & propter propria merita consequi remissionem peccatorum conatur, siue afferat opera legis Mosæicæ, siue Decalogi, siue Regulæ Benedicti, siue regulæ Augustini, siue aliarum Regularum, is abolet promissionem Christi, abiecit Christum, & excidit gratia. Hec est Pauli sententia.

Vide autem Carole Cæsar Imperator clementissime, videte Principes, videte omnes Ordines, quanta sit impudentia aduersariorum, cum Pauli locum in hanc sententiam citauerimus,

ipfi

ipsi adscripserunt, Impia sunt, quæ hæc
 contra Monasticen allegantur. Quod
 est autem certius, quam quod remissio-
 nem peccatorum consequuntur homi-
 nes fide, propter Christum? Et hanc
 sententiam audent isti nebulones impi-
 am vocare. Nihil dubitamus quin, si ad-
 moniti fuissetis de hoc loco, eximi è con-
 futatione tantam blasphemiam curas-
 setis. Cum autem supra copiosè osten-
 sum sit, impiam opinionem esse; quod
 propter opera nostra consequamur re-
 missionem peccatorum, breuius in hoc
 loco erimus. Facile enim inde prudens
 lector ratiocinari poterit, quod non mē-
 reamur remissionem peccatorum per
 opera Monastica. Itaq; & illa blasphe-
 mia nullo modo ferenda est, quæ apud
 Thomam legitur, professionem Mo-
 nasticam parem esse baptismo. Furor
 est, humanam traditionem, quæ neque
 mandatum DEI, neque promissionem
 habet, æquare ordinationi CHRISTI,

DE VOTIS

quæ habet & mandatum & promissionem Dei, quæ continet pactum gratiæ & vitæ æternæ.

Secundò, Obedientia, paupertas & cælibatus, si tamen non sit impurus, exercitia sunt ἀσκήσεις. Ideoq; sancti vti eis sine impietate possunt, sicut vsi sunt Bernardus, Franciscus & alij Sancti viri. Et hi vsi sunt propter utilitatem corporalem, vt expeditiores essent ad docendum, & ad alia pia officia, non quòd opera ipsa per se sint cultus, qui iustificent, aut mereantur vitam æternam, Denique sunt ex illi genere, de quo Paulus ait, Corporalis exercitatio parumper utilis est. E credibile est alicubi nunc quoque esse bonos viros in Monasterijs, qui seruiunt ministerio Verbi, qui illis observationibus sine impijs opinionibus vtuntur. At sentire, quod illæ observationes sint cultus, propter quos coram DEO in re-
repa.

reputentur, & per quos mereantur vitam æternam, hoc pugnat cum Evangelio de iusticia fidei, quod docet, quòd propter Christum donetur nobis iusticia, & vita æterna, Pugnat & cum dicto Christi, Frustra colunt me mandatis hominum, Pugnat & cum hac sententia, Omne quod non est ex fide peccatum est. Quomodo autem possunt affirmare quòd sint cultus quos Deus approbet, tanquam iusticiam coram ipso, cum nullum habeant testimonium verbi Dei.

Sed videte impudentiam aduersariorum. Non solum docent, quòd observationes illæ sint cultus iustificantes, sed addunt perfectiores esse cultus, hoc est, magis merentes remissionem peccatorum & iustificationem, quàm sint alia vitæ genera. Et hinc concurrunt multe falsæ ac perniciosæ opiniones, fingunt se seruare præcepta & consilia, Postea homines liberales, cum somnient

DE VOTIS

se habere merita supererogationis, vendunt hæc alijs. Hæc omnia plena sunt Pharisaicæ vanitatis. Extrema enim impietas est, sentire, quòd Decalogita satisfaciant, vt supersint merita, Cum hæc præcepta omnes sanctos accusent, Diligas Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, Item, Non concupiscas. Propheta ait, Omnis homo mendax, id est, non rectè de Deo sentiens, non satis timens, nõ satis credens Deo, quare falsò gloriantur Monachi, in obseruatione Monastica vitæ præceptis satisfieri, ac plusquam præcepta fieri.

Deinde falsum & hoc est, quòd obseruationes Monasticae sint operum consiliorum Euangelij. Nam Euangelium non consulit discrimina vestitus, ciborum, abdicationem rerum propriarum. Hæ sunt traditiones humanæ, de quibus omnibus dictum est, Esca non commendat Deo. Quare neque cultus iustificante

ficantes sunt, neque perfectio, Imò cum
 his titulis fucata proponuntur, sunt
 mera doctrina demoniorum. Virgini-
 tas suadetur, sed his, qui donum ha-
 bent, ut supra dictum est. Error est au-
 tem perniciosissimus sentire, quod per-
 fectio Evangelica sit in traditionibus
 humanis, Nam ita etiam Mahometista-
 rum Monachi gloriari possent, se habe-
 re perfectionem Evangelicam, Neque
 est in observatione aliorum, quæ dicun-
 tur ἀδίαφογα, sed quia regnum Dei
 est iusticia & vita in cordibus, ideo per-
 fectio est, crescere timorem Dei, fiduci-
 am misericordiae promissæ in Christo, &
 curam obediendi vocationi, sicut et Pau-
 lus describit perfectionē, transforma-
 mur à claritate in claritatem, tanquā à
 Domini spiritu. Non aut, aliū subinde cu-
 cullum accipimus, aut alios calceos, aut
 alia cingula. Miserabile est in Ecclesia
 tales Pharisaicas, imò Mahometicas
 voces legi atque audiri, videlicet, per-

A a 4 . fectio-

DE VOTIS

fectionem Euangelij, regni CHRISTI,
quod est vita æterna, in his stultis ob-
seruationibus vestium, & similium nu-
garum collocari.

Nunc audite Areopagitas nostros,
quàm indignam sententiam posuerint
in Confutatione, Sic aiunt, SACRIS
LITERIS EXPRESSVM est Mo-
nasticam vitam, debita obseruatione
custoditam, quam per gratiam DEI,
quilibet Monastici custodire possunt,
mereri uitam æternam, et quidem mul-
to auctiorem Christus eis promisit, qui
reliquerint domum aut fratres &c. Hæc
sunt verba aduersariorum, in quibus
hoc primum impudentissimè dicitur, qd
sacris literis expressum sit, vitam Mo-
nasticam mereri vitam æternam. Vbi
enim loquuntur sacræ literæ de Mona-
stica? Sic agunt causam aduersarij, su-
citant scripturas nihili homines, cum
nemo nesciat Monasticam recens ex-
cogi.

cogitatam esse, tamen allegant auctoritatem scripturæ, & quidem dicunt hoc suum decretum expressum esse in scripturis. Præterea contumelia afficiunt Christum, cum dicunt homines per Monasticam mereri vitam æternam. Deus ne suæ quidem legi hunc honorem tribuit, quòd mereatur vitam æternam, sicut clarè dicit apud Ezechielem Cap. 20. Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent.

Primum hoc certum est, quòd vita Monastica non meretur remissionem peccatorum, sed hanc fide gratis accipimus, vt supra dictum est. Deinde propter Christum, per misericordiam donatur vita æterna, his, qui fide accipiunt remissionem, nec opponunt merita sua iudicio DEI, sicut & Bernardus grauissimè dicit, Necesse est primò omnium credere, quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indul-

A a 5 gentiam

D E V O T I S

gentiam Dei, Deinde quòd nihil prorsus habere queas operis boni, nisi & hoc dederit ipse, Postremo quòd æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis detur & illa. Cætera quæ in eandem sententiam sequuntur, supra recitauimus. Addit autem infine Bernardus, Nemo se seducat, quia si bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio, quod nec cū decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se. Cum autem nec diuinæ legis operibus mereamur remissionem peccatorum aut vitam æternam, sed necesse sit quærere misericordiam promissam in Christo, multò minus observationibus Monasticis, cum sint mera traditiones humanæ, tribuendus est hic honor, quòd mereantur remissionem peccatorum, aut vitam æternam.

Ita simpliciter obruunt Euangelium de gratuita remissione peccatorum,

rum, & de apprehendenda misericordia promissa in Christo, quid docent Monasticam vitam mereri remissionem peccatorum, aut vitam aeternam, & fiduciam debitam Christo transferunt in illas stultas observationes. Pro Christo colunt suos cucullos, suis sordes. Cum autem & ipsi egeant misericordia, impie faciunt, quod fingunt merita supererogationis, eaq; alysuendūt. Breuib; de his rebus dicimus. Quia ex his quae supra de iustificatione, de pœnitentia, de traditionibus humanis diximus, satis constat vota Monastii non esse precium, propter quod detur remissio peccatorum & vita aeterna. Et cum Christus vocet traditiones cultus inutiles, nullo modo sunt perfectio Evangelica.

Verum aduersarij videri volunt astute moderari vulgarem persuasionem de perfectione, Negant Monasticam vitam perfectionem esse, sed dicunt sta-

tum esse acquirenda perfectionis. Belledictum est, & meminimus hanc correctionem extare apud Gersonem. Apparet enim prudentes viros offensos immodicis illis encomijs vitæ Monasticæ, cum non auderent in totum detrachere ei laudem perfectionis, addidisse hanc ἐπ' αὐτοῦ θάσις, quod sit status acquirenda perfectionis. Hoc si sequimur, nihil magis erit Monastica status perfectionis, quam vita agricolæ aut fabri. Nam hi quoque sunt status acquirenda perfectionis. Omnes enim homines in quacunque vocatione perfectionem expetere debent, hoc est, crescere in timore DEI, in fide, in dilectione proximi & similibus virtutibus spiritualibus. Extant in historijs Eremitarum exempla, Antonij & aliorum, quæ ex æquant genera vitæ. Scribitur Antonio petenti, vt DEVS sibi ostenderet, quantum in hoc vitæ genere proficeret, quendam in vrbe Alexandria

dria Sutorem monstratum esse per somnium, cui compararetur. Postridie Antonius veniens in urbem, accedit ad Sutorem, exploraturus illius exercitia & dona, collocutus cum homine, nihil audit, nisi manè eum pro vniuersa ciuitate paucis verbis orare, deinde arti suæ operam dare. Hic intellexit Antonius, non esse iustificationem tribuendam illi vitæ generi, quod susceperat.

Sed aduersarij, etsi nunc moderantur laudes de perfectione, tamen aliter re ipsa sentiunt. Vendunt enim merita, & applicant pro alijs hoc pretextu, quod obseruent præcepta & consilia, quare re ipsa sentiunt, sibi superesse merita. Quid est autem arrogare sibi perfectionem, si hoc non est? Deinde in ipsa confutatione positum est, quod Monastici contendant propius secundum Euangelium viuere. Tribuit igitur perfectionem traditionibus humanis, si ideo propius

DE VOTIS

pius secundum Euangelium viuunt Monachi, quia non habent proprium, quia sunt cælibes, quia obediunt Regule in vestitu, cibis, & similibus nugis.

Item confutatio dicit, Monachos mereri vitam æternam auctiorem, & allegat Scripturam, Qui reliquerit domum &c. scilicet hic quoq; perfectionem arrogat factitijs religionibus, Sed hic locus scripturæ, nihil facit ad vitam Monasticam. Non enim hoc vult Christus, quod deserere parentes, coniugem, fratres, sit opus ideo faciendum, quis mereatur remissionem peccatorum, & vitam æternam, Imò maledicta est illa desertio. Fit enim cum contumelia Christi, si quis ideo deserat parentes, aut coniugem, vt hoc ipso opere mereatur remissionem peccatorum, & vitam æternam. Duplex autem desertio est, quædam fit sine vocatione, sine mandato Dei, hanc non probat Christus, Nam ope

raa

ra à nobis electa, sunt inutiles cultus. Clarius autem hinc apparet, Christum non probare hanc fugam, quia loquitur de deferenda vxore, & liberis. Scimus autem, quod mandatum Dei prohibet deferere vxorem & liberos. Alia desertio est, quæ fit mandato Dei, videlicet, cum cogit nos potestas aut Tyrannis cedere, aut negare Euangelium. Hic habemus mandatum, vt potius sustineamus iniuriam, potius eripi nobis patiamur, non solum facultates, coniugem, liberos, sed vitam quoque.

Hanc desertionem probat Christus, ideoq; addit, propter Euangelium, vt significet, se de his loqui, non qui faciunt iniuriam vxori, & liberis, sed qui propter confessionem Euangelij sustinent iniuriam. Corpus nostrum etiam deferere debemus propter Euangelium. Hic ridiculum fuerit sentire, qd cultus
Dei

DE VOTIS

Dei sit, seipsum occidere & relinquere corpus sine mandato Dei. Ita ridiculam est sentire quod cultus Dei sit, deserere possessiones, amicos, coniugem, liberos, sine mandato Dei. Constat igitur male detorqueri dictum Christi ad vitam Monasticam, Nisi fortassis hoc quadrat, & centuplum in hac vita recipiunt. Plurimi enim fiunt Monachi, non propter Evangelium, sed propter culinam & ocium, qui pro exiguis patrimonijs inveniunt amplissimas opes. Sed ut tota res Monastica simulationis plena est, ita falso prætenu testimonia Scripturæ citant, ut dupliciter peccent, hoc est, ut fallant homines, & fallant prætenu nominis diuini.

Citatur & alius locus de perfectione, Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me. Hic locus exercuit multos, qui sinxerunt perfectionem esse pos-

sef.

señiones ac dominia rerum abijcere. Si-
namus Philosophos Aristippum prædi-
care, qui magnum auri pondus abiecit
in mare, Talia exempla nihil pertinent
ad Christianam perfectionem. Rerum
diuisio, dominia, & possessio, sunt ordi-
nationes ciuiles approbatæ verbo Dei,
in præcepto, Non furtum facies. Deser-
tio facultatum non habet mandatum,
aut consilium in Scripturis. Nam Euan-
gelica paupertas nō est desertior rerum,
sed non esse auarum, non confidere opi-
bus, sicut Dauid pauper erat, in ditissi-
mo regno. Quare cum desertio faculta-
tum sit merè traditio humana, est inu-
tilis cultus. Et immodica sunt illa Enco-
mia in extrauagante, quæ ait, abdica-
tionem proprietatis omnium rerum, p-
pter Deum, meritoriam & sanctam, &
viam perfectionis esse, Et periculosissi-
mum est rem pugnantem cum ciuili con-
suetudine, talibus immoderatis laudi-
bus efferre.

At

DE VOTIS

At Christus hinc perfectionem vocat. Imò, Iniuriam faciunt textui, qui truncatum allegant. Perfectio est in hoc, quod addit Christus, sequere me, Exemplum obedientiae in vocatione propositum est, Et quia vocationes dissimiles sunt, ita haec vocatio non est omnium, sed propriè ad illam personam, cum qua ibi loquitur Christus, pertinet, sicut vocatio David ad Regnum, Abraham ad mactandum filium, non sunt nobis imitandae, Vocationes sunt personales, sicut negocia ipsa variant temporibus & personis, Sed exemplum obedientiae est generale. Perfectio erat futura illi iuveni, si huic vocationi credidisset, & obediisset. Ita perfectio nobis est obedire vnumquenq; vera fide suae vocationi.

Tertiò, In votis Monasticis promittitur castitas. Supra autem diximus de coniugio Sacerdotum, non posse votis aut Legibus tolli ius naturae in hominibus.

bus. Et quia non omnes habent donum continentiae, multi propter imbecillitatem infelicititer continent. Neq; verò vlla vota, aut vllæ Leges, possunt abolere mandatum Spiritus sancti, Propter fornicationem vnusquisq; habeat vxorē suam. Quare hoc votum non est licitum in his, qui non habent donum continentiae, sed propter imbecillitatem contaminantur. De hoc toto loco satis supra dictum est, in quo profectò mirum est, cum versentur ob oculos pericula, & scandala, tamen aduersarios defendere suas traditiones, contra manifestum Dei præceptum, Nec commouet eos vox Christi, qui obiurgat Phariseos, qui traditiones contra mandatum Dei fecerant.

Quartò, Liberant hos, qui viuunt in Monasterijs, impij cultus, quales sunt prophanatio Missæ ad quæstum collatæ pro mortuis, cultus Sanctorum, in quibus duplex vitium est, & quòd Sancti
in lo-

DE VOTIS

in locum Christi surrogantur, & impiè coluntur, sicut finxerunt Dominicaſtri Roſarium B. Virginis, quod eſt, mera ἑσθλολογία, non minus ſtulta, quàm impia, vaniſſimam fiduciam alens. Dein de hæ ipſe impietates, tantum conferuntur ad quæſtum. Item Euangelium de gratuita remiſſione peccatorum propter Chriſtum, de iuſticia fidei, de vera pœnitentia, de operibus, quæ habent mandatum Dei, neq; audiunt, neq; docent, Sed verſantur aut in Philoſophicis diſputationibus, aut in traditionibus cæremoniarum, quæ obſcurant Chriſtum.

Non hîc dicemus de illo toto cultu cæremoniarum, de lectionibus, cantu, & ſimilibus rebus, quæ poterant tolerari, ſi haberentur pro exercitijs, ſicut lectiones in Scholis, quarum finis eſt docere audientes, & inter docendum aliquos commouere ad timorem aut fidem. Sed nunc fingunt has cæremonias eſſe cul-

cultus Dei, qui mereantur remissionem peccatorum ipsis & alijs, Ideo enim augent has caremonias. Quod si susciperent ad docendos, & adhortandos auditores, breues & accurate lectiones plus prodesse, quàm illæ infinitæ Εὐλογίαι. Ita tota vita Monastica plena est hypocrisi, & falsis opinionibus. Ad hæc omnia accedit & hoc periculum, quòd qui sunt in illis collegijs coguntur assentiri persequentibus veritatem. Multæ igitur graues & magnæ rationes sunt, quæ liberant bonos viros ab hoc vitæ genere.

Postremò multos liberant ipsi Canones, qui aut illecti artibus Monachorum sine iudicio voverunt, aut coacti ab amicis voverunt, Talia vota ne Canones quidem pronunciant esse vota. Ex his omnibus apparet plurimas esse causas, quæ docent vota Monastica, qualia hætenus facta sunt, non esse vota, Quæ
re-
tu-

DE VOTIS

*re tutò deſcripoteſt vitæ genus plenum
hypocriſis & falſarum opinionum.*

*Hic obijciunt ex Lege Nazareos,
Sed hi non ſuſcipiebant vota ſua cum his
opinionibus, quas hæcenus diximus
nos reprehendere in votis Monachorū.
Nazareorum ritus erat exercitium,
aut proteſtatio fidei coram hominibus,
non merebatur remiſſionem peccato-
rum coram Deo, non iuſtificabat coram
Deo. Deinde ſicut nunc circumciſio, aut
maſtatio victimarum non eſſet cultus,
ita nec ritus Nazareorum, nunc debet
proponi tanquam cultus, ſed debet iu-
dicari ſimpliciter & dixiſſe popo. Non igitur
rectè confertur Monachatus ſine
verbo Dei excogitatus, ut ſit cultus, qui
mereatur remiſſionem peccatorum, &
iuſtificationem, cum ritu Nazareorum,
qui habebat verbum Dei, nec traditus
erat in hoc, ut mereretur remiſſionem
peccatorum, ſed ut eſſet exercitium ex-
ter-*

ternum, sicut alia cæremonia Legis. Idem de alijs votis in Lege traditis dici potest.

Allegantur & Rechabita, qui nec possessiones habebant ullas, nec vinum bibebant, vt scribit Ieremias Ca. 35. Scilicet pulchrè quadrat exemplum Rechabitarum ad Monachos nostros, quorum Monasteria superant palatia Regum, qui lautissimè viuunt. Et Rechabita in illa omnium rerum penuria, tamè erant coniuges, Nostri Monachi cum affluant omnibus delitijs profitentur cælibatum. Cæterum exempla iuxta regulam, hoc est, iuxta scripturas certas & claras, non contra regulam, seu contra scripturas interpretari conuenit. Certissimum est autem, obseruationes nostras non mereri remissionem peccatorum, aut iustificationem.

Quare cum laudantur Rechabite, necesse est eos morem suum, non ideo seruaf-

D E V O T I S

uasse, quòd sentirent se per eum mereri remissionem peccatorum, aut opus ipsū cultum esse iustificātem, aut propter quem consequerentur vitam aeternam, non per misericordiam Dei, propter Semē pmissum, Sed quia habuerunt mandatum parentum, laudatur obedientia, de qua extat Præceptum Dei, Honora patrem & matrem. Deinde, mos habebat finem proprium, quia peregrini erant, non Israelitæ, apparet patrem uoluisse eos certis notis discernere à suis popularibus, ne relaberentur ad impietatem popularium. Volebat his notis eos admonere doctrinæ fidei, & immortalitatis. Talis finis est licitus, At p. es Monasticæ longè alij traduntur. Fingunt opera Monastices cultus esse, fingunt ea mereri remissionem peccatorum ac iustificationem. Est igitur dissimile Monasticæ exemplum Rechabitarum, vt omittamus hîc alia incommoda, quæ hærent in præsentī Monastica.

Citant

Citant & ex priore ad Timotheum. Cap. 5. de viduis, quæ seruientes Ecclesiæ, alebantur de publico, vbi ait, Nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam secerunt. Primum hic fingamus Apostolum de votis loqui, tamen hic locus non patrocinabitur Monasticis votis, quæ fiunt de impijs cultibus, & hac opinione, vt mereantur remissionem peccatorum, & iustificationem. Paulus enim tota voce damnat omnes cultus, omnes leges, omnia opera, si ita obseruentur, vt mereantur remissionem peccatorum, aut, vt propter ea consequamur vitam æternam, non propter Christum per misericordiam. Ideo necesse est vota viduarum, si qua fuerunt, dissimilia fuisse votis Monasticis. Præterea, si non desinant aduersarij detorquere locum ad vota, detorquendum erit eodem hoc quoque, quod vetat eligi viduam minorem annis sexaginta. Ita

B b

vota

DE VOTIS

vota ante eam etatem facta erunt irrita. Sed nondum norat Ecclesia hæc vota. Itaque damnat Paulus viduis, non quia nubunt, Iubet enim nubere iuniores, sed quia publico sumptu alie lasciuiebant, idcoq; fidem abiciebant. Hoc vocat primam fidem, scilicet, non voti Monastici, sed Christianismi. Et hoc modo fidem accipit in eodem Cap. Si quis proprios, & maximè domesticos non curat, fidem abnegauit. Aliter enim de fide loquitur quam Sophista, Non tribuit fidem his, qui habent peccatum mortale. Ideo dicit hos abicere fidem, qui non curant propinquos. Et ad eundem modum dicit mulierculas pecculantes fidem abicere.

in.

Percurrimus aliquot nostras rationes & obiter diluimus ea, quæ aduersarij obijciunt, Et hæc collegimus non solum propter aduersarios, sed multò magis propter pias mentes, vt habeant

in conspectu causas, quare improbare debeant hypocrisin et fictos cultus Monasticos, quos quidem totos hæc una vox Christi abrogat, cum ait, Frustra colunt me mandatis hominum. Quare vota ipsa, & observationes ciborum, lectionum, cantuum, vestitus, calceorum, cingulorum, inutiles cultus sunt coram Deo. Et certò sciant omnes piæ mentes, simpliciter Pharisaicam & damnatam opinionem esse, quòd illæ observationes mereantur remissionem peccatorum, quòd propter eas iusti reputemur, quòd propter eas consequamur vitã aternam, non per misericordiam propter Christum. Et necesse est sanctos viros, qui in his vitæ generibus vixerunt, abiecta fiducia talium observationum, didicisse, quòd remissionem peccatorum ppter Christum gratis haberent, quòd propter Christum per misericordiam consecuturi essent vitam aternam, non propter illos cultus, quòd

DE POTESTATE

Deus tantum approbet cultus suo verbo institutos, qui valeant in fide.

DE POTESTATE EC- CLESIASTICA.

Vehementer hinc vociferantur
aduersarij de priuilegijs & im-
munitatibus Ecclesiastici sta-
tus, Et addunt Epilogum, Irrita sunt
omnia, quæ in præsentì articulo contra
immunitatem Ecclesiarum & Sacer-
dotum inferuntur. Hæc est mera ca-
lumnia, Nos enim de rebus alijs in hoc
articulo disputauimus. Cæterum sæpe
testati sumus, nos politicas ordinatio-
nes, & donationes Principum & pri-
uilegia non reprehendere. Sed vtinam
ricissim audirent aduersarij querelas
Ecclesiarum & piarum mentium. Di-
gnitates & opes suas fortiter tuentur
aduersarij, Interim statum Ecclesiarum
negli-

C.

ntur

im-

sta-

sunt

ontra

acer-

a ca-

n hoc

sape

atio-

pri-

nam

elas

Di-

ntur

rum

egli-

negligunt, non curant rectè doceri Ecclesias, & Sacramenta ritè tractari, Ad Sacerdotium admittunt quoslibet sine discrimine. Postea imponunt onera intolerabilia, quasi delectentur exitio aliorum, suas traditiones longè accuratius seruari postulant, quàm Euangelium. Nunc in grauissimis & difficillimis cōtrouersijs, de quibus populus miserè cupit doceri, vt habeat aliquid certi, quòd sequatur, non expediunt mentes, quas dubitatio acerbissimè cruciat, tantum conclamant ad arma. Præterea in rebus manifestis decreta sanguine scripta proponunt, quæ minantur horrenda supplicia hominibus, nisi manifestè contra mandata DEI faciant. Hic vicißim oportebat vos videre lachrymas miserorum, & audire miserabiles querelas multorum bonorum hominum, quas haud dubiè respicit, et exaudit Deus, cui aliquãdo rationem pro curationis vestræ reddituri estis.

DE POTESTATE

Cum autem nos in confessione, in hoc articulo, varios locos complexi simus, aduersarij nihil respondent, nisi Episcopos habere potestatem regiminis & coercitiuæ correctionis, ad dirigendum subditos in finem beatitudinis æternæ, Et ad potestatem regiminis, requiri potestatem iudicandi, definiendi, discernendi, & statuendi ea, quæ ad præfatum finem expediunt aut conducunt. Hæc sunt verba Confutationis, in quibus docent nos aduersarij, quod Episcopi habeant auctoritatem condendi leges vtilis ad consequendam vitam æternam. De hoc articulo controuersia est.

Oportet autem in Ecclesia retinere hanc doctrinam, quod gratis propter Christum fide accipiamus remissionem peccatorum, Oportet & hanc doctrinam retineri, quod humanæ traditiones, sint inutiles cultus, Quare nec pecca-

peccatum, nec iusticia in cibo, potu, vestitu, & similibus rebus collocanda est, quarum usum voluit Christus liberum relinqui, cum ait, Quod intrat in os, non inquinat hominem. Et Paulus, Regnum Dei, non est esca, aut potus. Itaq; nullum habent ius Episcopi condendi traditiones extra Euangelium, ut mercantur remissionem peccatorum, ut sint cultus, quos approbet Deus tanquam iusticiam, & qui grauent conscientias, ita ut peccatum sit eos omittere. Hæc omnia docet vel v-nus Locus in Actis, vbi Apostoli dicunt, Fide purificari corda, Et deinde prohibent imponere iugum, & ostendunt quantum periculi sit, exaggerant peccatum istorum, qui onerant Ecclesiam, Quid tentatis Deum, inquit?

Hoc fulmine nihil terrentur aduersarij nostri, qui vi defendunt traditiones & impias opiniones. Nā et supra

DE POTESTATE

damnauerunt articulum XV. in quo posuimus quod traditiones non mereantur remissionem peccatorum, & hic dicunt traditiones conducere ad vitam æternam. Num merentur remissionem peccatorum? num sint cultus, quos approbat Deus, tanquam iusticiam, num viuificant corda? Paulus ad Colossenses, ideo negat prodesse traditiones ad iusticiam æternam & vitam æternam, quia, cibus, potus, vestitus, & similia sint res vsu pereuntes, At vita æterna in corde, rebus æternis, hoc est, verbo Dei & Spiritu sancto efficitur. Expediant igitur aduersarij quomodo conducant traditiones ad vitam æternam.

Cum autem Euangelium clarè testetur, quod non debeant imponi Ecclesiæ traditiones, vt mereantur remissionem peccatorum, vt sint cultus, quos approbet Deus tanquam iusticiam, vt grauent conscientias, ita vt omittere

tere eas, iudicetur esse peccatum, nunquam poterunt aduersarij ostendere, quòd Episcopi habeant potestatem tales cultus instituendi.

Cæterum quam potestatem tribuat Euangelium Episcopis, diximus in Confessione. Qui nunc sunt Episcopi, non faciunt Episcoporum officia iuxta Euangelium. Sed sint sanè Episcopi iuxta politiam Canonicam, quam n. n. reprehendimus, Verum nos de Episcopo loquimur, iuxta Euangelium, Et placet nobis vetus partitiò potestatis, in potestatem Ordinis & potestatem Iurisdictionis. Habet igitur Episcopus potestatem ordinis, hoc est, ministerium Verbi & Sacramentorum, habet & potestatem Iurisdictionis, hoc est, auctoritatem excommunicandi obnoxios publicis criminibus, & rursus absoluedieos, si conuersi petant absolutiorem. Neque vero habent potestatem

DE POTESTATE

tyrannicam, hoc est, sine certa lege, neque regiam, hoc est, supra legem, sed habent certum mandatum, certum verbum Dei, quod docere, iuxta quod exercere suam Iurisdictionem debent. Quare non sequitur, etiamsi habeant aliquam Iurisdictionem, quod possint novos cultus instituere, Nam cultus nihil pertinent ad Iurisdictionem, Et habent verbum, habent mandatum, quatenus exercere Iurisdictionem debeant, scilicet, Si quis commiserit aduersus illud verbum, quod acceperunt à Christo.

Quamquam nos in Confessione addidimus etiam quatenus liceat eis condere traditiones, videlicet, non tanquam necessarios cultus, sed vt sit ordo in Ecclesia propter tranquillitatem. Et hæ non debent laqueos inycere conscientijs, tanquam præcipiant necessarios cultus, sicut Paulus docet, cum ait, In libertate, qua CHRISTVS vos liberavit,

rauit, ſtate, nec iterum in go ſeruitutis ſubijciamini. Oportet igitur liberum uſum talium ordinationum relinqui, modo ut ſcandala vitentur, ne iudicentur eſſe cultus neceſſarij, ſicut pluraque ordinauerunt ipſi Apoſtoli, quæ tempore mutata ſunt. Neque ita tradiderunt ut mutare non liceret. Non enim diſſentiebāt à ſuis ſcriptis, in quibus magnopere laborant, ne Eccleſiam opprimat opinio, quòd ritus humani ſint neceſſarij cultus.

Hæc eſt ſimplex ratio traditionum interpretandarum, uidelicet, ut ſciamus eas non eſſe neceſſarios cultus, & tamen propter vitanda ſcandala in loco ſine ſuperſtitione obſeruemus. Et ſic multi docti & magni viri in Eccleſia ſenſerunt, Nec videmus quid opponi poſſit. Certum eſt enim ſententiam illam, Qui vos audit, me audit, non loqui de traditionibus, ſed maxime contra

DE POTESTATE

traditiones facere. Non est enim mandatum cum libera, ut vocant, sed cautio derato, de speciali mandato, hoc est, testimonium datum Apostolis, ut eis de alieno verbo, non de proprio credamus. Vult enim CHRISTVS nos confirmare, quemadmodum opus erat, ut sciremus Verbum traditum per homines efficax esse, nec quaerendum esse aliud verbum de cælo. De traditionibus non potest accipi, Qui vos audit, me audit. Requirit enim Christus, ut ita doceant, ut ipse audiatur, quia dicit, Me audit. Igitur suam vocem, suum Verbum vult audiri, non traditiones humanas, Ita dictum, quod maximè pro nobis facit, & grauissimam consolationem & doctrinam continet, detorquent isti asini ad res nugacissimas discrimina ciborum, vestitus, & similia.

Citant & hoc. Obedite præpositis vestris, Hæc sententia requirit obedientiam

dientiam erga Euangelium. Non enim constituit regnum Episcopis extra Euangelium, Nec debent Episcopi traditiones contra Euangelium condere, aut traditiones suas contra Euangelium interpretari. Idq; cum faciunt, obedientia prohibetur, iuxta illud, Siquis aliud Euangelium docet, anathema sit.

Idem respondemus ad hunc locum, Quicquid dixerint, facite, quòd constet, non vniuersaliter præcipi, vt omnia recipiamus, Quia alibi iubet scriptura plus obedire Deo, quàm hominibus. Quando igitur impia docent, non sunt audiendi. Hæc autem impia sunt, quòd traditiones humanæ sint cultus Dei, quòd sint necessarij cultus, quòd mereantur remissionem peccatorum, & vitam æternam.

Obijciunt & scandala publica, & motus, qui exorti sunt prætextu nostræ

DE POTESTATE

doctrinæ. Ad hæc breuiter respondemus, Primum, constat De be. eficio Principes nostros habere obedientem populum in suis ditionibus, Et hoc ipsum doctrinæ genus, quod sequimur, quia amplissimis laudibus ornat auctoritatem magistratuum, auget reuerentiam erga eos, Ea res etiam plurimum conducit ad tranquillitatem retinendam. Deinde si conferantur in vnum scandala omnia, tamen hi duo articuli, videlicet, Quod gratis consequamur remissionem peccatorum, propter Christum per fidem, & quod iusti propter Christum reputemur fide, non propter nostram impletionem Legis, Et alter, quod magistratus, leges, & tota politia sint ordinationes diuinæ, quibus Christianus sanctè uti potest, tantum habent boni, ut incommoda omnia obruant. Nullam enim firmam consolationem pauide conscientie habere possunt aduersus iram Dei, nisi cognito altero articulo. Alter articulus

culus valdè munit tranquillitatem rerum publicarum.

Porro quàm perniciosis opinionibus ante hæc tempora, vtrumq; doctrinæ genus oppressum fuerit, nemo ignorat, & libri aduersariorum testantur, qui nusq̃ fidei mentionem faciunt, cum de remissione peccatorum loquuntur, Nusquam docent de dignitate rerum civilium, Nusquam docent, quomodo Euangelium tradat iusticiam æternam, Interim in vita corporali velit nos vti politicis Legibus ac moribus. Hæres patefacta, initio fauorem conciliauerunt Lutherò, nō solum apud nos, sed etiam apud multos, qui nunc atrocissimè nos oppugnant παλαιὰ γὰρ ἐν δειχάρις, ἀμάρτυρες δὲ ἑσονται, inquit Pindarus. Iam si qui tumultus extiterunt, iure conferri culpa potest in aduersarios, qui primum iniusta condemnatio-
ne Lutheri schisma excitarunt, & Ec-
clē-

DE POTESTATE

• *clesias dissipauerunt , Et nunc miram
sæuitiam exercent in viros bonos, &
pia docentes, Irritant hominum animos
& alijs modis, quos hîc non libet reci-
tare.*

*Neq; verò adeò ferrei, adeò sine sen-
su sumus, vt offensiones publicæ nihil
perturbent nos, Sed meminimus à Chri-
sto dictum esse, Beatus, qui in me non
fuerit scandalizatus. Hoc enim agit dia-
bolus, tum vt opprimat, tum vt defor-
met Euangelium infinitis modis, Alibi
tyrannos contra Euangelij professores
inflammât, alibi bella, alibi seditiones,
alibi hæreses excitat, vt reddat inuisum
hoc doctrinæ genus, quod videtur occa-
sionem præbere talibus motibus. Ac
verò prudentibus viris facilius est sua
pericula negligere, quàm illa scandala
publicorum motuum, Verum aduersus
hæc quoq; oportet Christianam mentem
præmunitam esse, ne propter ea ver-
bum Dei abiciat.*

Quanq̃

Quāq̃ autem non delectat nos com-
 paratio, tamen quia aduersarij hac cri-
 minatione pregrauant nos, non sunt dis-
 simulanda ipsorum vitia. Quantum
 mali est apud aduersarios in sacrilega
 prophanatione Missarum? quantum tur-
 pitudinis habet cœlibatus eorum? Cul-
 tus Sanctorum plenus apud eos est ma-
 nifesta Idolatria. Nihil ne scandali est in
 ambitione Pontificum, qui iam armis
 amplius quadringentis belligerantur
 cum nostris Imperatoribus, Plerunq;
 in Italia, interdum etiam in ipsa Ger-
 mania, vbi inter se Filium & Patrem,
 cognatos ac ciues commiserunt. Quòd
 si bellorum istorum causæ requirantur
 ex historijs, nihil inuenietur dignum
 Pontificibus, dicemus enim moderatissi-
 mè. Quantum est mali, quòd in ordi-
 nandis sacerdotibus non deligunt ido-
 neos? Quid in mercatu sacerdotiorum?
 Item in periculosis dispensationibus ni-
 hil ne est vitij? Sed hac vitia vtcunq;

DE POTESTATE

condonari possent, si tamē conseruassent puram doctrinam in Ecclesijs. Hæc verò quomodo contaminata sit impijs opinionibus ac traditionibus, testantur Canonistarum scripta, testantur libri Theologorum, pleni disputationum ppharum, quæ partim sunt inutiles ad pietatem, partim etiam dissident ab Euangelio. Deinde in interpretatione scripturæ ludunt & cōminiscuntur qcquid libet.

Hæc doctrinæ confusio præcipuum est scandalum, & maximè perniciosum, de quo præcipuè queritur Iohannes in Apocalypsi, cum describit Pontificium regnum. Quid cum ventum est ad Monachorum superstitiones, quæ fuerunt infinitæ, quantum ibi est perniciosarum offensionum? qualis fuit applicatio meritum, si cadaueri circumdaretur cucullus? &c. Porro nihil ne scandali est, qd hoc tempore manifestam veritatem Euangelij opprimere conantur? qd crudeli-

deliter occidunt bonos viros pia docen-
tes, q̄ phibent ne rebus cognitis sanētur
ambigentes conscientie, q̄ Reges hortan-
tur ad crudele latrocinium. Scilicet hæc
non sunt scandala iudicanda, sed mera
κατορθώματα Pontificia. Neq; verò
libet nobis hīc quicq̄ pro magnitudine
rerum exaggerare, ne quis delectari
nos ista commemoratione putet, quam
extorserunt nobis inuitis scriptores con-
futationis. Nam hæc causa non ex homi-
num moribus, aut ex fortuna, sed ex
verbo Dei iudicari debet, q̄ vtinam ad-
hiberent in consilium omnes, qui de his
controuersijs pronunciant.

Iterum autem hīc dicendum est, quòd
sæpè iam diximus, Nos maximè cupi-
di sumus publicæ concordie, pacisq̄,
quam certè Christianos maximè inter
se colere decet. Deinde inuiti dissen-
timus ab optimo Imperatore, quem
non solum ppter imperij fastigium, sed
etiam propter virtutes verè heroicas,
qui-

DE POTESTATE ECCLESIE.
quibus cognouimus eum præditum esse,
veneramur, sed aduersarij non patiun-
tur coire concordiam nisi hac lege, vt
nos assentiamur condemnantibus ma-
nifestam veritatem Euangelij, & Ec-
clesiæ necessariam, Id facere non possu-
mus. Oportet enim Deo magis obedire,
quàm hominibus. Quare aduersarij ra-
tionem Schismatis reddituri sunt Deo,
qui Ecclesias noua & inusitata sæuitia
dissipant. Neq; dubium est, quin hæc sæ-
uitia mutationem aliquam rebus publi-
cis allatura sit. Hæc pro tempore re-
spondimus ad confutationem, ac iudici-
um pjs omnibus permittimus, vtra
pars rectè sentiat. Et offerimus
nos, nostram sentiam de singu-
lis locis, Siquid alicubi de-
siderabitur, copiosius
declaraturos
esse.

ΤΕΛΟΣ.

I E N Æ
IMPRESSVM
PER THOMAM
REBART.

ANNO M. D. LXVIII.

ERRATA.

~~Folio 78~~ ver. 19: pag. perca.
Folio 32. Ver. 8. L. agnoscere. tornen.
Fol. 149. pag. 2. ver. 22. l. Altera.
Fol. 224. ver. 18. l. ducendi.

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100